

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

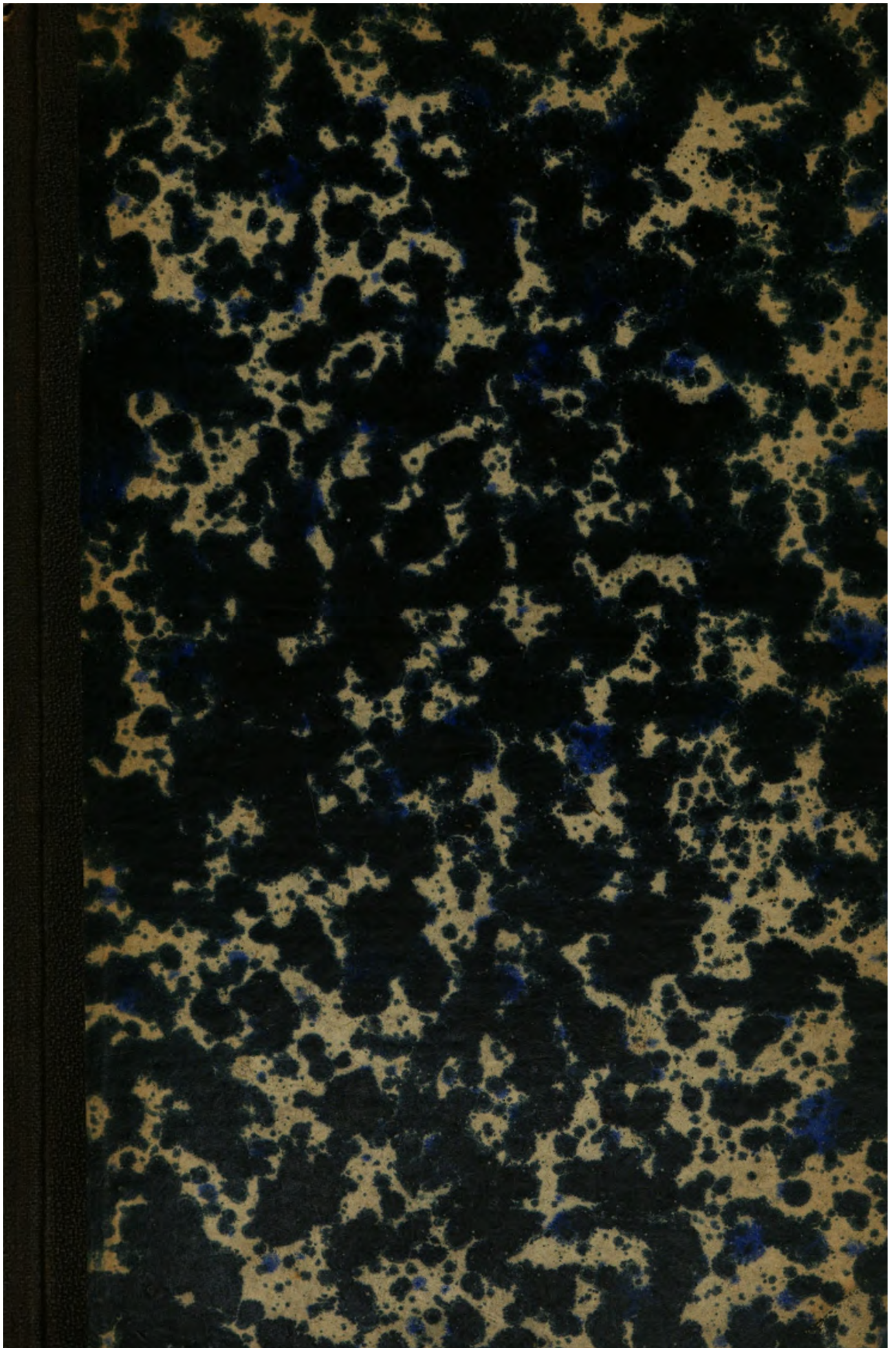
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

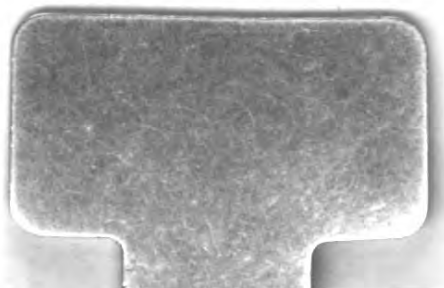
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

1,70.

C. B. S.
23/5.8.7.

106. c. 20.

Smaafrister

om

den historiske Høiskole

af

Nif. Fred. Sev. Grundtvig.

Kjøbenhavn.

I Kommission hos Karl Schønberg.

G. S. Wibes Bogtrykkeri.

1872.

106.c.23.

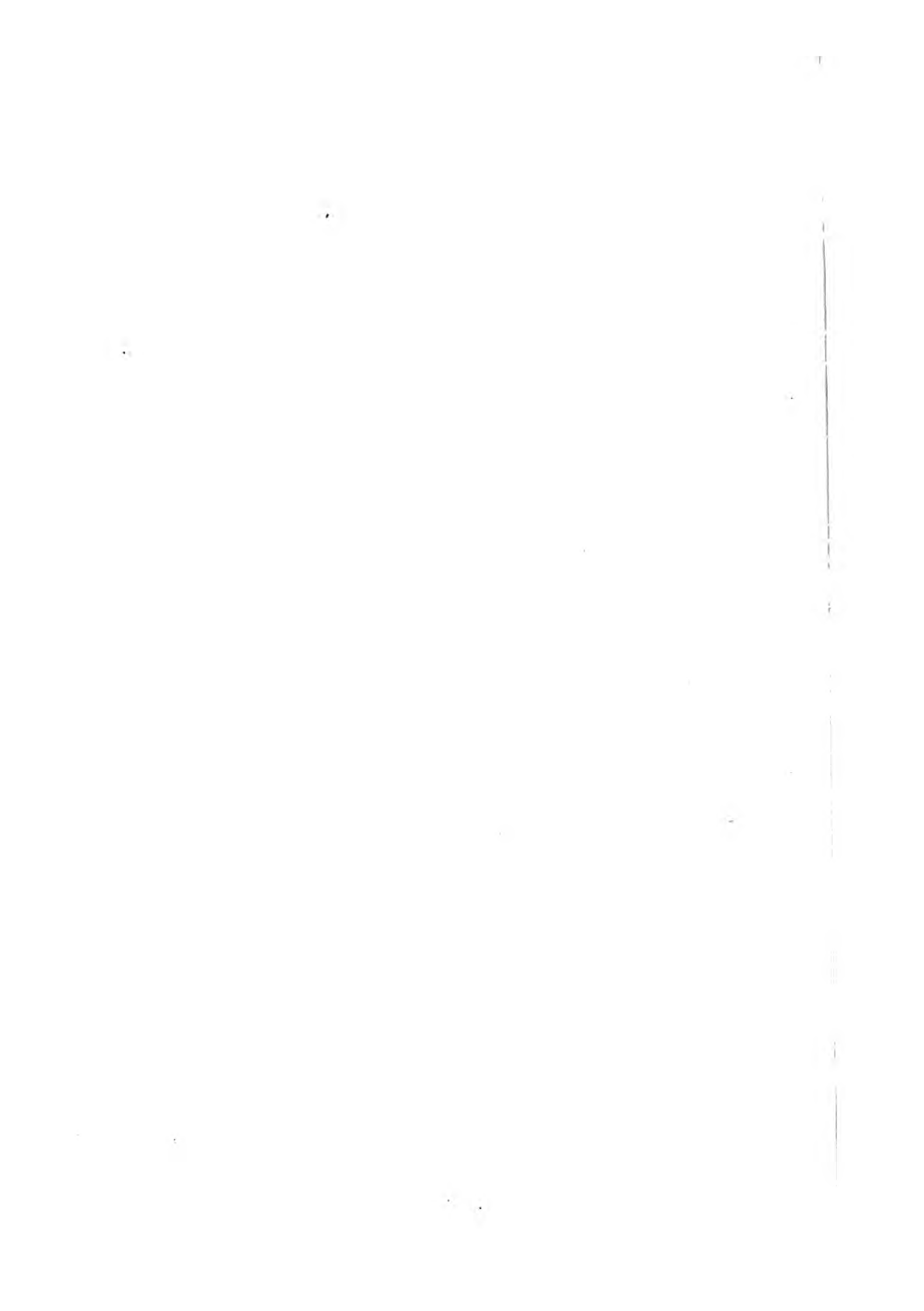
Indhold.

	Side.
„Er Lyset for de Lærde blot“? Brage og Idun 1839, 2det Bind.	1
Det danske Fiir=Kløver eller Danskheden, partisk be=tragtet, Kjøbenhavn 1836.	3
Til Nordmænd om en norsk Høiskole. Kristiania 1837. . .	65
Skolen for Livet og Akademiet i Soer. Kjøbenhavn 1838.	87
Lykønskning til Danmark med det danske Dummerhoved og den danske Høiskole. Kjøbenhavn 1847.	147
„Danmark, gamle Skjoldung=Rige“. Berlingske Tidende 1848, Nr. 12.	219
Den danske Høiskole, den latinske Minister og Rigs=dagsmanden fra Præstø. Danstæren 1848, Nr. 40.	223
Svar fra Grundtvig om hans Høiskole til Peter Larsen i Dons. Dannebrog 1854, Nr. 4—5.	237
Sang for Grundtvigs Høiskole 1856.	244
Kundgjørelse om Grundtvigs danske Høiskole. Fædre=landet 1859, Nr. 186.	247
Om Nordens videnskabelige Forening. Brage og Idun 1839, 1ste Bind.	253

Er Lyset for de Lærde blot
Til ret og galt at stave?
Nei, Himlen under Flere godt,
Dg Lys er Himlens Gave,
Dg Solen staaer med Bonden op,
Slet ikke med de Lærde,
Dplyser bedst fra Taa til Top
Hvem der er mest paafærde.

Er Lyset i Planeter kun,
Som ei kan see og mæle?
Er ikke Ordet i vor Mund
Et Lys for alle Sjæle!
Det giver os for Aander Syn,
Som Solens Skin for Kroppe,
Det slaaer i Sjælen ned som Lys
Fra Skjerne histoppe.

Er Lys paa visse Vilkaar blot
Saa halvveis at ophøie?
Gjør det ei allevegne godt,
Er Lys ei Livets Die?

Skal for Misbrugens Skyld maaskee,
 Paa Landens Himmelbue,
 Vi heller Mulm og Mørke see
 End Solens blanke Lue?

Nei! aldrig spørges det fra Nord,
 Vi Lyset vil fordunkle!
 Som Nordlys i fribaarne Ord
 Det saaes paa Himlen funkle,
 Og sees det skal ved Nordens Pol,
 Ei blot i Kroppens Rige:
 Midsummerens den holde Sol
 Vil ei for Midnat vige!

Dplysning være skal vor Lyt,
 Er det saa kun om Livet,
 Men først og sidst med Folkerøst
 Dplysningen om Livet;
 Den springer ud af Folkedaad
 Og voxer, som den vugges,
 Den straale i vort Folkeraad,
 Til Aftenstjernen sluffes!

Det danske Fir-Klover

eller

Danskheden,

partist betragtet.

Fortale.

Med Ornen i Følge,
Som skabt anden Gang,
Opbutter af Bølge
Den græsgrønne Bang!
Bolas Spaadom.

Naar jeg nu selv kalder min Forkjærlighed for alt ægte Dansk „partisk“, da er det hverken for Læsers Skyld, eller fordi jeg finder mig overbevist om, at denne min noksom lastede Forkjærlighed virkelig er overdreven; men ene fordi Alderen tager paa mig ligesom paa andre Mennesker, saa jeg bliver daglig mere koldfindig, og finder det altsaa lettere end før at være billig, og finder det gavnligt for Inngen, men meget skadeligt for Skribenten selv, at ville føre sine Følelser til Bogs og bevise deres Rigtighed med en Tankestreg, som, hvad den end for ham selv kan have at bethyde, dog kun støder de fleste Læsere. En Undtagelse synes det vel at maatte være, naar Skriverens Forkjærlighed netop er faldet paa hans Læsere, og hvis jeg, som thff eller engelsk eller norsk Skribent, fandt mig indtaget af mine Læsers hele Natur, hvad dog efter mine Tanker vilde være stor „Partiskhed“, maatte jeg vel endog, for vel at fare, vogte mig for det stødende Udtryk; men nu er den eneste Feil, jeg har fundet hos de Danske som et Folk be-

tragtet, netop en vis Forkjærlighed for det Fremmede til daglig Brug, kjendelig nok lige fra den Dag, da „Stærk=odder slog Krøller paa Næsen“ ved Ingels Taffel, og stor nok til, at jeg, som er forelsket i det Danske, maa kalde det Partiskhed, hvad jeg dog naturligtviis ikke tør, uden at give min egen Forkjærlighed samme Navn. Vist nok er dette ogsaa en Uartighed, men hvad skal jeg arme Menneske gjøre, som ikke kan blive min Forkjærlighed for Dansten kvit, er nødt til at gjøre alle mine Kjærligheds=Erklæring=er skriftlig, da Fruen hidtil har frabedt sig ethvert Stævne=Møde, og lang Erfaring har lært mig, det er i det Høieste kun paa Vers, hun taaler at løftes til Skjerne med Penne=Fjer, men anseer al Roes i Brev=Stil om ikke for Strømteri, saa dog for Beviis paa en urimelig Partiskhed, hun er alt for besteden til at ville og alt for klog paa sine egne Feil og Mangler til at kunne tilegne sig. Vil man derfor kalde det et fortvivlet Indfald af en Elsker, kun tilgiveligt hos en Poet, selv at kalde sin Kjærlighed partisk, da har jeg Intet derimod; thi skjøndt jeg vel er bleven for gammel til enten ret at kunne regnes til de fortvilede Elskere eller nyde synderlig godt af den „poetiske Frihed“, saa ligger der dog uden Tvivl noget Sandt til Grund. Ja, naar jeg imellem koldsindig betragter mig selv og hele mit, som det synes, ulykkelige Frieri, da fatter jeg virkelig en stærk Mistanke om min egen Danskhed, saa hvis Fremtidens Bogorme give sig Stunder til ret at anatomere mig og gider smagt paa alle mine Ingredienser, vil de uden Tvivl, trods mine alenlange Slægtregistre, fortælle Publikum, at han var Pokker ingen Dansker, men i det Høieste en taalelig fordansket Angelsaxer.

See, det klinger maaskee ogsaa fortvivlet, men jeg kan virkelig ikke selv forklare mig min aabenbar udanske For=

Kjærlighed for Dansten, baade hellig og søgn, uden af en fremmed Oprindelse, og dog er det saa længe siden, de Fremmede havde den Syge, at jeg maa gaae tilbage til ham, der skrev „Djovulfs=Drapen“, for mellem dem at finde Medhold, og hvor fortvivlet det end klinger, kunde det dog give mig et Glimt af Haab, for saa vidt det dog var muligt, at den danske Forkjærlighed for det Fremmede, der aabenbar engang maa have faldet paa Angelsaxeren, faldt derpaa igjen, og maatte da nødvendig komme den taalelig forandrede Angelsaxer tilgode.

Det er imidlertid, efter min historiske Kundskab, en ligesaa indviklet Sag med Angelsaxerens, som med mit Forhold til Danstheden; thi, sandt at sige, seer det ligest ud til, at Angelsaxeren var en gammel poetisk Elsker, som Danmark omfider blev kjed af og ønskede lykkelig Reise til England, og det vilde ikke være mig det bedste Barsel, især, da der virkelig findes noget Tilsvarende i mit Levnetsløb, saa jeg er somme Tider nær ved at ærgre mig over den historiske Vidskab, der kun synes at gjøre Folk floge paa deres egen Ulykke og bestemme deres Klager over Skjæbnen. Som en trofast Elsker skal det imidlertid trøste mig, at den samme Vidskab, langt fra at spaae Dansten ilde, meget mere lærer mig, at „Ulykken“ aabenbar bestandig har vilst den en Gunst, der aldeles svarer til min Forkjærlighed, altsaa, har været ligesaa partisk for Dansten, uden at jeg kan blive midkjær derover, da „Ulykken“ er af de Himmelske, der uden Bederlag gjør Ulykke paa Jorden. Paa en Maade har jeg altsaa dog Ulykken, og det ret egenlig Danmarks Ulykke med mig, hvad ikke kan andet end aabne mig behagelige Udsigter for Fremtiden, da det, efter min historiske Regnemaade, umulig kan feile, at min Partiskhed for Dansten, som Ulykken aabenbar deler, jo, selv

imod Danmarks Billie for Diebliffet, maatte ved et Uffketræf, komme Dansken tilgode, og dette Uffketræf er, om jeg seer ret, ligesaa gammelt som Angelsaxernes Udvandring; thi Syden i det Hele er aabenbar ligesaa lidt som jeg oprindeligt dansk, men en endnu kun meget maaelig fordansket Angelsaxer, altsaa ret egenlig en gammel, trofast Elsker af Dansken, hvem Fruen for længe siden har tilgivet hans fjendelige Partiffhed for Alt, hvad hendes er, og tilladt ham at betragte det som sit eget. See, det var en Uffke for Danmark og kanskee for mig med, thi Syden og jeg er lige langt fra at være forelskede enten i Uffken eller i noget andet Fremmed end i Dansken, som vi, med Fruens gunstige Tilladelse fra Ungdomsaarene, kalde vort eget saavel som hendes, og her klarer det sig da, at vel er vi for gamle til at kaldes fortvilede Elskere, men dog for unge til ligegyldige at lade os stikke ud enten af Uffken eller af Franskmanden eller selv af Engelskmanden, vor egen fortvilede Halbroder, end sige da af den latinske Dødbider, som nu ikke kan gjøre Andet end „bare Stile“, og hvis store Bedrifter i gamle Dage vare ligesaa mange store Misgjerninger.

Dog, hermed nok om Partiffheden for alt ægte Dansk, der ingenlunde er saa stor, at den gjør mig blind for det Gode derudenfor, da jeg tværtimod ogsaa elsker den danske Upartiffhed, naar den blot ikke gaaer saa vidt at sætte noget Fremmed, af hvad Navn nævnes kan, borgerlig talt, over det mageløse danske Fiirkløver: Konge og Folk, Fæderneland og Modersmaal; og fordi Historien lærer mig, at saa vidt er Danskens Partiffhed for det Fremmede vel stundum tilfyneladende, men i Grunden dog aldrig gaaet, derfor kan jeg vel i Stødetal ligne en fortvilet Elsker, men finder dog min Forkjærlighed saa vel grundet, at troede jeg

ikke, der var en Hjertel ved alt Kjød og en Lyde selv ved vore bedste Følelser, da vilde jeg ikke kalde den Partisthed uden af en vis Artighed mod Fremmede, især Historie-skriveren, der kræver en lignende Artighed af dem, nødvendig maa beslitte sig paa.

Naar jeg derfor i de følgende Blade gjør mine Landsmænd opmærksomme paa dette Fjirkløvers Deilighed og den medfølgende Vykke, da tvivler jeg intet Dieblif paa deres hjertelige Bifald; men vel finder jeg det lidt fortvovlet under nærværende Omstændigheder at „skrive“ om, hvad der efter min Tankegang maa gjøres, for at den sjeldne og fine Blomst, langt fra at henvisne, kan styrkes og sætte Hoved til Markens Ære. I denne Henseende veed jeg nemlig, at min Tankegang er saa forskjellig fra den, der sidst herskede og tildeels alt længe herskede herinde, at jeg neppe skulde have Mod til at udvikle eller dog Glimt af Haab om at møde den, dersom ikke min historiske Fortrolighed med „Tidens Tegn“ viste mig, at alle Mærker maatte slaae feil, om ikke med Oprettelsen af det folkelige Statsraad Bladet havde vendt sig i Danmarks Historie, saa herefter vil min borgerlige Tankegang ingenlunde findes fremmed paa Marken, men efterhaanden blive den herskende, vist nok ikke fordi den er min, men fordi den er Folkets, der kun hos mig paa en Maade kom for tidlig. Paa en Maade, siger jeg, thi jeg er alt for gammel en Beundrer af Forsynets Styrelse, til at tænke, at nogen Ting i Grunden kommer enten for tidlig eller for seent, og jeg kjender nok til Menneskenaturens Love, for at vide, det hører til dem, at der indtræder aldrig noget Nøt i Hovedfolkernes Hverdagsliv, uden forud at have meldt sig poetisk, kjender ogsaa nok til Danmarks poetiske Literatur for at vide, jeg er langt fra at være den Æneste, der meldte, at hele Livet snart

vilde gestalte sig efter den herlige Fjir=Dobbelthed af Konge og Folk, Fæderneland og Modersmaal. Hvad jeg var ene om, det var kun mine særegne Misgreb, deels med at ville udrette ved Pennen, hvad der hører en anderledes Pen og gode Munde til, og deels med at sammenblande min kirkelige, videnskabelige og borgerlige Tankegang til en stor Urimelighed, der havde ondt nok ved at findes poetisk taalelig, og kunde umulig finde borgerligt Medhold. Efterhaanden har jeg imidlertid lært, i det Mindste som Tænkter og Skribent, at tage Verden, som den er, og lade hver beholde sit, saa jeg er temmelig vis paa, man skal i disse Blade ikke spore Partiskhed for nogen Verdens Ting, undtagen, som sagt, for Danstheden paa sin rette Hylde, i sit eget Hjem, hvor den unægtelig har Ret til at herske. Maatte det derfor kun lykkes mig, saa jævnt og klart, som jeg ønsker, eller dog som der behøves, at udtrykke mine Tanker om Rigets Larm for Diebliffet, da frygter jeg slet ikke for, de jo vilde møde venlig Modtagelse, og behørig drøftede findes værd at benytte; men hvorvidt det allerede denne Gang vil lykkes mig, derom er jeg Halb=Dansker efter megen i mine egne Dine spildt Umage endnu saa tvivlraadig, at ansaae jeg det ikke for min Borger=Pligt, med Pennen, som mit eneste Middel, at gjøre mit Bedste for det elskede Fæderneland, skulde vist ingen Skrive=Klæ, der hos mig har Afledninger nok, bevæge mig til at uleilig min Genfor med min overvætted Dansthed.

Kongen og Folket.

Tal aldrig om Frihed, hvor Fyrsten er Træl,
Men sjunger, Smaafugle, om Dannemarks Held,
Hvor Fredegods-Tiden sig klarlig fornjer,
Hvor Friheden hersker, og Trældommen fljer,
Hvor Kongen og Folket, med Mund og med Haand,
Til Stjerne løfte „Fuldkommenheds Baand“!

Hvor man før sagde: Kongen eller Ørigheden, Rigets Vel eller det almindelige Bedste, siger man nu sædvanlig: „Staten“ er eller har eller kræver det og det; men det er en Feil, og selv, naar det kun er en Sprog=Feil, ingenlunde ligegyldig; thi det fordunkler ikke blot Talen, men forværder tit Meningen og kan efterhaanden let forvirre hele den borgerlige Tankegang. Naar man nemlig nævner Kongen eller Ørigheden, da veed man, hvem de er, og hvad der passer sig at sige om dem, og naar man nævner Rigets Vel eller det almindelige Bedste, da har man noget Bestemt at tænke paa; men hvem kan sige os: hvad „Staten“ egentlig er, og hvad den har „Ret“ til at kræve?

Her befinde vi os i det „Ubestemte og Grændseløse“, som altid er en Ulykke for det „borgerlige Selskab“, og formaade mine Bønner noget, vilde jeg derfor, ei blot paa Modersmaalets, men ogsaa paa Fædernelandets Begne bede alle offentlige Talere og Pennesførere, hvor Talen er om, hvem Dannemænd skal ære og lyde, eller hvad de skal see paa og gjøre Opoffrelser for, aldrig at nævne, hvad der i denne Sammenhæng er en „Uting eller et Ulykke“, men altid igjen, som før: Konge og Øvrighed, Fæderneland, Rigets Vel, det almindelige Bedste, eller dog: den „danske Stat“, som man veed, hvad vil sige, eller kan dog ordenlig betænke sig paa. Naar man saaledes siger: ingen Stat, ingen Eiendom, altsaa har Staten Over-Eiendomsret, da kan man vel, som den gode Dannemand i Roskilde, trostigt vende Sætningen om og sige: ingen Eiendom, ingen Stat, altsaa har Eiendommen Over-Statsret; men det Hele er dog i Grunden kun et Ordspil, som borgerlige Ting er meget for vigtige til at afgjøres med, og man skulde derfor paa begge Sider undgaae et Udtryk, der ved sin Ubestemthed og Grændseløshed frister til alle mulige Paradoxyer.

Ordet „Stat“ er nemlig, som vi veed, et fremmed Ord, og bethder desuden i sig selv kun en vis „Stilling“, ligemeget hvilken, mellem Øvrighed og Undersaatter og mellem disse indbyrdes, og anvendes derfor ligesaavel paa det tyrkiske Sultanat og paa det mexikanske Anarki, som paa Kongeriget Danmark, og denne Sprogforvirring er virkelig for en Deel Skyld i den ligesaa sørgelige som latterlige Tvist og Trætte, der nuomstunder føres om „Statsforfatninger“, som om Hovedspørgsmaalet slet ikke var, hvordan Magten anvendtes, men i hvis Hænder den hvilede, ikke om, hvilke Love man maatte lyde, men hvem der

gav dem, kort sagt: ikke om hvor godt eller slet det borgerlige Selskab var faren, men om hvem der i Statens Navn kunde byde og befale, hvad de lystede.

Dog, skjøndt jeg virkelig troer, at en stor Deel af Gjæringen i Europa vilde ophøre, naar man gjorde sig det klart: hvad det i borgerlig Henseende er Umagen værdt at trættes og Faren værdt at strides om, saa lader det sig dog heller ikke nægte, at med Undtagelse af Arilds-Rigerne i Norden er Stillingen overalt meget vanskelig, fordi de borgerlige Selskaber enten er forældede Kunstværker fra Middalderen eller nye Prøve-Stykker i Skolemester-Stil, og selv i de nordiske Riger blev Forholdene gennem Middalderen saa forkunstable, at man i Nyaaarstiden maatte føle Trang til en Reformation, der, uden noiere Kundskab til Folkehistorien og -Menneskenaturens Love, end man hidtil besad, var næsten uiværksættelig.

Hvordan nu de Fremmede slippe ud af det, bliver saameget mere deres egen Sag, som de sidst spørge os til Raads; men hvordan vi slippe ud af det, maa ogsaa saameget mere blive vor egen Sag, som de Fremmede, skjøndt tildeels gavmilde nok paa allehaande Raad, dog sædvanlig er aldeles ubekjendte med vor særegne Natur og Historie. Vor Opgave er imidlertid lykkeligviis ikke heller nær saa vanskelig som deres, der er sammencælte af femten Folkefærd, og hvis Arilds-Lov er Sphdstage-Retten, saa hos os gjælder det egentlig kun om Mod og Lykke til at „seile vor egen Sø“, og Lykken stod os hidtil saa fjendelig bi, at Modet burde aldrig fattes. Ja, Danmarks Lykke er bestemt mageløs, det har Ingen mere Kald til at paastaae end Historieskriveren, som nys efter en lang Udenlandsreise, der gav rigelig Stof til Sammenligning, pludselig opdagede, hvad han endnu ikke havde mærket, at Danmark ved

to Kæmpeskridt i al Stilhed havde tilbagebundet sin oprindelige, altsaa naturlige Forfatning, den Bedste under Solen, saa det Kongerige har nok, før vi ret vidste det, lykkelig overstaaet sin Krisis, og behøver blot i al Mågelighed at følge den Vej, det nu er paa, for at blive til Alt, hvad det har Anlæg og kan faae Lykke til, altsaa, efter alle Mærker, om ikke til noget meget Stort, saa dog til noget meget Godt, der giver om ikke den største Ære, saa dog den største Glæde.

Vi behøve nemlig blot at læse Saxes Danmarks Krønikke med lidt Opmærksomhed, for at see, at „Kongens Eneherrredømme“ og „Folkets aabenlydte Stemmerfrihed“ er Rigets Arilds-Lov, vel ikke med „Pen og Blæk“, men hvad der er meget mere: i Virkeligheden, og ihvorvel jeg ikke tør indestaae for, det var lige „fjorten og fhyrrethve Aar, førend Trøie-Borg bunden vaar“, at Kong Dan kom til at staae for Styret, saa har dog

Danmark, deiligst Bøng og Bøenge,

Luft med Bølgen blaa,

aabenbar fra umindelige Tider været et saadant frit Kongerige, der vel under visse Omstændigheder kunde forandre Skikkelse, men tabte aldrig sin Natur og blev aldrig de Fremmedes Bytte. Saadanne Ting som Folkens naturen og den deraf udspringende oprindelige Forfatning regner man vist nok endnu i vore Dage saa godt som for ingen Ting, ligesom man finder det ligegyldigt, om Landets Indfødte fra Arilds-Tid har forsvaret deres Eiendomsret, eller gjordes i Tidens Løb til Trælle af fremmede Erobrere; men man lærer nok efterhaanden, hvad Forskjel det gjør, og lader de Skolemester-Nykker fare at kunne gjøre af hvilket som helst Folk hvad det skal være.

Dog, det gaar med Lærdommen, som det vil, saa er

det mærkeligt at see, hvorledes det danske Folk, uden Tvivl det høieligste og foranderligste af alle Folk under Himlen, dog i Grunden er det samme under Frederik den Sjette som under Skjold og Frode, saa ikke blot Skjaldene synge deres gamle Vise, men hele Riget tilbagevinder sin gamle Skikkelse, og Tusind-Kunstnerne i London og Paris, for ei at tale om dem i Madrid og Lissabon, kunde da aabenbar høit trænge til at høre en god Forelæsning over Danmarks Historie.

Middelalderen, veed man jo nok, var „Skjærsilds-Tiden“, men vore Skolemestere tage det endnu meget for overfladelig med deres mange Kundskaber; thi at den Skjærsild, Paven smed Folk i efter Døden, var ingen Ting imod den, hans Hellighed selv saavel som alle Folk maatte udstaae i levende Live, og som han selv ikke gennemgik nær saa godt som Danmark, det enten seer man ikke, eller det glemmer man over „Bøgerne“, og dog veed vi, der kom over de „Halvtreds“, som jeg kalder Mennekeforstandens „Skjels Nar og Alder“, meget godt, at endnu har alle „midalbrende“ Folk, som kan brænde, en Skjærsild at gennemgaae, der kan være slem nok.

I denne Skjærsild kom da ogsaa Danmark med sin Kongemagt og Folkestemme, Fædernelands-Kjærlighed og Modersmaal, Samvittigheds- og Nærings-Frihed, Hjerne-Viser og Bjarke-Maal, kort sagt: med al sin Arilds-Herlighed, og den Skjærsild kunde Paven ligesaa lidt kaste i som udløse af; thi da Odin havde sagt os Farvel i Braavalle-Slaget, da Landen var udmattet, Skjoldungerne uddøde, og Ungdomstiden forbi, da kom Middelalderen af sig selv, med al sin Urolighed og store Foranderlighed, hist som den „rige Fugl“ kommer susende, kommer brusende over Bjerge og over Dale, og her som „den

fattig Fugl" kommer hinkende, kommer linkende over Agre og over Enge. Dette er Menneskenaturens Orden hos Enkeltmanden til alle Tider, som ogsaa nødvendig maa følges i Folkenes og hele Slægtens Levnetsløb og kan ikke gjøre ved, at de Lærde oversee den, fordi „Klassikerne“ ikke har ført den til Bogs; thi „Livet“, som er meer end „Maden“, er dog visselig ogsaa meer end „Bøgerne“, og maa nødvendig studeres, naar man vil samle „Menneske-Kundskab“, hvortil Bøgerne vel kan være gode Hjelpe-midler, men er dog, som man veed, slet ikke Mennesker og meget daarlige Surrogater for dem.

Det er Kristendommen, vi ikke blot skyldte vore Bøger, men hele vor Dannelse, thi den har aabenbar udviklet hele den ny Folke-Verden; men den har ligesaa lidt skabt Kongeriget Danmark, som det danske Folk, saa vore Konger „af Guds Raade“, er hverken Konger af Pavens og Geistlighedens eller engang af den „ny“ Guds Raade, men kun af „den gamle“, der ikke heller blandt Nordens Hedninger lod sig selv uden Vidnesbyrd, men var saare godgjørende mod vore Fædre: gav dem fra Himlen baade Regn og Dugg og frugtbare Tider, skabte Mad efter Munde og Hjertens-Glæde efter Hjerte-Rummet. Uagtet derfor det skjønksomme Danmark maa erkjende, at mellem alle de Fremmede, der gjæstede vore Ryster, for at indtage Landet, havde Ingen saa gode Hensigter eller gjorde Riget saa væsentlige Tjenester som Kristendommen, saa havde den dog ingen Ret til at trælbinde enten Høie eller Lave, Store eller Smaa, og da jeg træffer til at være mine Landsmænd bekjendt baade som en Tilbeder af Kristus og en Prædikant af hans Evangelium, skylder jeg baade mit Tro, mit Kald og mit Fæderneland høitidelig at forsikre, det laae heller ingenlunde i Kristendommens Natur eller i den store

Mesters Hensigt, men kun i hans Sendebuds Utroskab eller Bankundighed og i Tidens Pinagtighed, at Troen blev en tvungen Sag, hvorved de Danske led et betydeligt Skaar saavel i deres Samvittigheds- som i deres Nærings-Frihed. Hvor dyb og mægtig den Følelse har været i Danmark, at Troen er en fri Sag, seer man ogsaa klarlig deraf, at Kristendommen vel ingensteds fik saa ubehindret Lov til at udbrede sig ved sine egne Midler, men heller ingensteds saa seent blev Lov i Landet, thi der er jo hele tohundrede Aar mellem Ansgars Komme og Knud den Stores Død, og dog er det først et halvt Aarhundrede senere, under Knud den Hellige, man kan sige, Kristendom blev Folk paatvunget herinde. Dog, Ulykken kommer immer tids nok, og det sande Ordsprog lægger til: kommer sjelden alene, hvad vi vel maa sande, naar vi see, at den samme Konge, der gjorde det store Brudd paa Folkfriheden, en ædel og dygtig Høvding for Resten, saldt som et Offer for sin Bildfarelse og lagde en svar Blod-Skyld paa det af Naturen fredeiligste og nænsomste Folks Hoved. Herved tabte da Folke-Samvittigheden baade sin Frihed og sin Fred, og Kongen tabte med sin Tillid til Folket og Agtelsen for dets Stemme tillige sit Eneherrredømme, altsaa baade sin Magt og sin Frihed; thi skjøndt Folket endnu i gamle Kong Volmers Tid søgte at berolige sig med den Tanke, at Kong Knud var ingen Helgen i sit Liv, men blev det først ved sin Død, og skjøndt Kong Volmer vandt Folkets Beundring og holdt saavel Herremænd som Bisper i Awe, saa var Folke-Renselsen dog kun en snarset Undskyldning, og Kronens Glands kun et glimrende Blændværk. Der vil nemlig ganske andre Offre end Vittigheder til at affone Oprør og Kongemord, og den Folkgunst, Roes og Magt, gamle Kong Volmer aabenbar maatte takke Biskop Axel

(Abfalon) og hans mægtige Adelsflægt for, var langt fra at være hans Eiendom.

Bed at nævne Biskop Axel, „Stor-Kors af Dannebrog“, og hans mægtige Frænder: Skjalm Hvides i alle Maader høiadelige Slægt, gives det noksom tilkjende, at denne Pen vil hverken sværte Danmarks Geistlighed eller Adels fra Middelalderen, der tværtimod ogsaa turde findes mageløse i deres Slags; men hvor Geistlighed og Adels er saa godt som Alt, der er dog Konge og Folk saa godt som Intet, og der er Fæderneland og Modersmaal med alt Folkeligt i Skjærsilden. Danmark er tillige saa vidunderlig historisk et Rige, at man ordenlig kan angive Aars-tallet, da Folkemunden gif i Baglaas med en Stami-haf, thi det var aabenbar 1147, da Sjællandsfaren Ole Stam kun forgjæves med gammel Bane stræbte at hindre Folkestemmens Selvmodsigelse og Kongemagtens De-ling*). Hvordan de derpaa følgende „Borger-Krige“ for en Tid afbrødes under Kong Valmer og hans Sønner, og hvor godt Stilstanden benyttedes til at ødelægge de slaviske Røver-Neder søndenfor Østersøen, der truede Danmark med Undergang, det lærer Danmarks Krønike; men dermed slutter den ogsaa, et sikkert Tegn om ikke paa Folke-Død i strengeste Forstand, saa dog paa en Afmagt og Dvale, der ligner den og maatte, uden stærke Lægemidler, ende sig dermed.

Naar Folket er forstummet, og Kongen staaer med bundne Hænder, da har det fri Kongerige ingen Hi-storie meer, og de, der dele Byttet, seer det helst begravet i Mør-ke, hvordan de bær dem ad, saa det er intet Under, vi veed

---

*) Sages Danmarks Krønike III. 130. Suhms Danmarks Histo-rie VI. 1.

faa lidt om, hvordan Adel og Geistlighed saa godt som opslugte hele den fri Bondestand, saa den tabte sig blandt sine Trælle. Her som allevegne tog Præsterne Sjælen og Herremændene Kroppen, medens de trættedes om: enten Jorden skulde betragtes som en Sjæle-Gave eller som Sage-Fald og Kette-Bod; men til Lykke var vor Adel og Geistlighed dog for det Meste selv bondefødt, saa, skjøndt de af slette tyske Exempler lod sig forlede til at benytte Leiligheden, og havde i „den fullede Greves“ Tid nær ødelagt hele Riget, mente de det dog i Grunden ikke nær saa ilde, som det lod, og Danmark kan aldrig glemme, at ligesom den sjællandske Bisp og Herremand, Arkel, tæmmede de uvane Slaver, saaledes blev den jydsk Herremand, Niels Ebbesen paa Nørreriis, Redningsmanden fra plattysk Tyranni.

Middelalderen slutter med det fjortende Aarhundrede; thi i det femtende begynde Tyrkerne, Krudtet og Bogtrykker-Kunsten at give hele Kristenheden en ny Skikkelse, og Danmark, med sin besynderlig historiske Puls, valgte sig da ogsaa en ny Kongestamme, der under Navn af „det oldenborgske Huus“ snart i fire Aarhundreder har vist langt bedre, end Slægtregistrene kunde, at den randt af Skjoldung-Rod; thi den lod sig ikke blot snart fordanske, men hvilede ikke, før den havde tilbagevundet Kongerigets gamle Skikkelse, og vil, tør vi haabe, ei heller hvile, før den har tilbagevundet dets Glans som Nordens Perle.

I det sextende Aarhundrede kom Reformationen, og den var ingensteds mere folkelig end i Danmark, men det vil just ikke sige stort; thi hvor den ikke var tyrannisk eller pøbelagtig, var den dog kun lidt borgerlig, lidt adelig, lidt kongelig og meget sprænglærd, saa de stakkels Bønder, som

var ingen af Delene, skulde for det Første ikke rose af Gildet, og holdt derfor ligesom Kæmpen Søren Korby og Historieskriveren Kristen Pedersen med den ulukkkelige Kristian den Anden, Danmarks forulykkede Reformator, en Fustker for Ræsten, der paa Timen overhuggede enhver Knude, han ikke kunde løse.

For Diebliffet syntes ogsaa virkelig Reformationen, borgerlig talt, kun at gjøre Ondt værre; thi da Geistlighed tabte hele sin Magt og Rigdom, mistede Adelen sin eneste Modbægt, og de ærbare Borgermænd, her som allevegne den opkommende Middelftand, tabte deres gamle Støtte, som de i Danmark hverken var rige eller flebne nok til at kunne undvære.

Smidlertid, den „danske Adel“ i det fextende Aarhundrede var i det Hele en ædelmodig Slægt, der offrede Femtende-Delen af hele sin Formue paa Fædernelandets Alter, og lod for det Meste Kongen og de Høilærde skifte Arv efter Bisper og Abbeder, saa efter Omstændighederne kom Riget siensynlig til Kræfter; men det overordenlig Gode varer aldrig længe, og i det fyttende Aarhundrede, da Adelen, uden at bryde sig stort om Gren, saae paa sin egen Fordeel, blev det kun alt for klart, at Rigets Skjæbne laae i Adelen's Haand og var der intet mindre end vel forvaret.

I hele den første Halvdeel af dette Aarhundrede havde Danmark nemlig Kristian den Fjerde til Konge, en Jubel-Drot, der selv i Danmark hørte til de Sjeldne, saa havde han havt Eneherredømme og Folket Stemmefrihed, skulde man synes, der maatte skeet Underværker, og vilde den Slutning end være overilet, blev det under ham dog lige klart, at Adelen, som eiede mere end det halve

Land og raadte for det hele, var en af Hovedhindringerne for Rigets Opkomst.

De to ulykkelige svenske Krige, der stilte Danmark ved Øster-Delen, som man dog ikke ret veed, hvor egentlig har hjemme, og truede det Hele med Opløsning, blev imidlertid vor Redning; thi Kjøbenhavns Borgerstab havde ved sin heltmodige Opoffrelse ikke blot bundet Adelskab, men Ret til at føre Ordet for det undertrykte Folk, og Adelen, som havde døve Øren for Folkestemmen, maatte da finde sig i, at den vendte sig til Kongen, og at det første Ord, „Mimers Hoved“ eller det nydanske Drakel talede, var Kongens Frikjendelse for al Skyld i Rigets Ulykke, hvorpaa Frigivelsen naturligviis fulgte, da en uskyldig Konge hverken bør staae med bundne Hænder eller kan i den Stilling hjælpe sit Folk.

See, det var Ræmpeskridtet 1660, hvorved Danmark vensynlig tilbagevandt Hælvten af sin gamle, naturlige Forfatning, og i Grunden, som Tiden har viist, den hele, saa nu kan det være os det samme, om Skridtet var mere voveligt, end alle Ræmpeskridt maa være, for at hjemle sig det Hædersnavn til Forskjel fra „det sædvanlige Trav“, hvorved man Intet synes at vove, men vinder heller Intet og staaer meget Fare for at tabe Mod og Magt til alt Andet. Dog, selv om Ræmpeskridtet ikke nær saa aabenbar havde havt Ulykken med sig, vilde Hovedstadens Borgerstab og den danske Geistlighed, som gjorde det, ligesuldt fortjene det Lov: at have under fortvivlede Omstændigheder valgt det voveligste Skridt, kun fordi det aabenbar var det bedste, og Ulykken, som fulgte det, var ingenlunde Slumpetræf, men et straalende Vidnesbyrd om, at det Bedste er ikke blot i Grunden altid det Smukkeste, men ogsaa det Klogeste, saa det er kun den kort-

synede Verdensklogskab, forblindet af Diebliffets Tillokkelser, der fraraader enten Enkeltmænd eller hele Folkefærd at vise sig saa iegode og livsalige som muligt.

Vel er det nemlig ganske sandsynligt, at Geistlighed og Borgerskab 1660 kunde givet Danmark omtrent hvad Forfatning, de vilde, kunde tiltaget sig Adelsens Magt, bestuftet Bønderne med Ran fra den og affpist den nøisomme Konge med tomme Høfligheder; men ligesom det havde været uædelt og udanskt, og i Grunden kun forandret Navnet paa Rigets Ulykke, saa maa man vel spørge, hvad Følgen rimeligviis vilde blevet for Geistligheden og Borgerfabet selv i Ludvig den Fjortendes og Femtendes Dage? Havde nemlig Kristian den Femte, der aabenbar delte de jævnaaldrende Fyrsters Lyst til at raade sig selv, fundet sine Hænder bundne, hvor han stod med Griffenfeld til sin Tjeneste, da vilde de Vaand uden Tvivl snart brustet, enten de saa havde været gamle eller nye, og havde han i Kampen med overmodige Præster og Borgermænd fundet sine naturlige Bundsforvandte i en frænket Adel med Sulerne i Spidsen, da vilde jeg i det Mindste ikke været i Præsternes Sted. Paa saadan en høihjertet, munter og lunefuld Herre seer man det derfor allerbedst, hvilken mærkelig Forskjel det gjør, om Eneherredømmet er selvtaget til Brug efter eget Lykke, eller det er modtaget af et trohjertigt Folk til landsfaderlig Anvendelse; thi det falder os alle naturligt at værge et Gode med samme Midler, som det er bundet, og naar Hovedstadens Borgere ikke meer havde raakt Hovedet ud af Binduet og raabt: Skaal, Kong Kristian! vilde vor førstefødte Enevolds-Konge uden Tvivl følt sig meget ulykkelig. Saaledes staaer da Faderligheden hos vore Enevolds-Konger i allernøieste Forbindelse med Barnligheden hos deres Underfaatter, og naar man alligevel, som

jeg flet Intet har imod, helst giver „Gud Vren“, da skulde man dog ikke her anvende Ordpsroget: vor Herre er Daa= rers Formhynder, men heller Skriftsproget: Børnenes Engle see altid den himmelske Faders Ansigt!

At det nu heller ikke blot var Kongernes Edelmødig= hed, men tillige Ham, der i Grunden er „den eneste Gode“, Danmarks Præster og Borgere stolede paa, det gav de selv tilkjende ved udtrykkelig at forbeholde sig „deres Tro“; thi til de lutherste Præsters Tro hørte iblandt Andet, at de havde guddommeligt Kald til at tale Sandhed uden Persons=Anseelse, og at de netop i Kristian den Femtes Tid maa kjendelig have fulgt dette Kald, derpaa kan vi ikke forlange et mere umistænkeligt Vidne end Engelft= manden Molesworth, der med sin fortvibede Øyst til at see Despoti allevegne, dog ikke blot til sin Uergrelse maatte savne det i „Høiesteret“, men ogsaa i „Kirken“, hvor Præsternes Fritalenhed var ham aldeles uforklarlig. Os er det derimod meget begribeligt, at et Præsteskab, der lever halv af Kongens Raade og halv af Folkets Godhed og har, ved at indestaae Folket for en mild og kristelig Regering, kraftig bidraget til at skaffe Kongen Gnevolds=Magten, at et saadant Præsteskab en Tid lang vil være baade Thronens fornemste Støtte og Folkets bedste Talsmand. Vi behøve heller ingenlunde Skumlerens Vidnesbyrd derom, at „Me= ster Ole Vind“ ogsaa efter 1660 havde velærværdige Brø= dre blandt de „danske Hofpræster“, men vi vil lægge til, at naar en af dem tog Bladet fra Munden og sagde: Folket sukker efter Beviis paa en mild og kristelig Rege= ring, da var den danske Gnevolds=Konge sjelden langt fra at græde, sjelden eller aldrig engang nær ved at fnyse.

Dog, enhver Ting har sin Tid, og ingen Ting sædvanlig knappere end Hofpræsters Tritalenhed, saa det er sikkert mageløst, at vi kan spore den lige til Kristian den Sjettes Hof, hvor Dansken uagtet Kongens Fromhed ei dertil stod høit nok anstrevet; men derfor savnede Folkstemmen ikke desmindre en opladt Mund, da Præsternes forstummede, og den Haardeknode, som herved knyttedes, var det først Frederik den Sjette forbeholdent at løse ved Drettelsen af det folkelige Statsraad.

Dette var altsaa det andet Kæmpeskridt, hvorved Danmark tilbagevandt sin naturlige Forfatning, saa nu staaer det for hele Verdens Dine som det fri Kongerige, det var fra Arilds-Tid, og var vor nærværende Statsforfatning da end ikke, som jeg dog tør paastaae, i sig selv den bedste under Solen, saa er den dog aabenbar den bedste for os og er fornøjet paa saa mageløs deilig en Maade, som nogen Skjald kan ønske at hnge sig udødelig paa. Hos os er nemlig, som vi alle veed, Eneherredømmet Folkets og Stemmemfriheden Kongens Venne-Gave, hvad ikke blot maa findes deiligt, men er høist velstignet; thi det gammel-danske Ordsprog, at hvem der tager sine Gaver igjen, hans Børn blive sorte, var endnu ikke glemt i min Barn-dom, og behøver da neppe at opfriskes, for at lade os alle føle, at her har Konge og Folk ei Andet at strides om end Rangen i Gæmildhed, men Alt at kappes om, for at vise Verden, hvem der bedst kan ære og bruge den usfatteelige Gave, klarest retfærdiggjøre den gjensidige, udenfor Danmark mageløse, faderlige saavel som barnlige Tillid!

Hvor nu Naturen saa smukt gaaer over Optugtelsen, og det over saa unaturlig en Optugtelse, som baade Konger og Folk gennem mange Aarhundreder nød, der vil upaatvivelig Naturen i alle Henseender indtale sine Rettigheder

og klarlig bevise, det var meget uforstyldt, den ringeagtedes, saa nu har det, efter min Anskuelse, i Grunden slet ingen Nød, at vi skulde udslettes af det store Mandtal over Adels-Folkene paa Jorden. Vist nok bliver Troen svag, naar jeg betænker, hvilken Række af Mirakler der maa skee, før vi blive alt det kvit, der falder danske Folk unaturligt; men da det er lutter naturlige Mirakler, stammer jeg mig dog ved at tvivle derom, og det folkelige Statsraads første Møde i Danmarks gamle Hovedstad har saa klarlig bestæmmet alle Tvivlere og saa kjendelig styrket alle Troende, at jeg, som var en af de Vantro, nu ordenlig er nødt til at sige: ja, kunde den danske Natur gjøre det Mirakel, da baade kan og vil den bestemt gjenføde Markens Grøde!

En saadan virkelig Folkestemme, der trods sin splinterny Tone, ikke just meget velklingende, dog i Grunden var den ældgamle, Historiefrieveren ei kunde miskjende, en saadan Folkestemme i Danmark, saa tør profaisk, som den vel maatte være, hvor i sekhundrede Aar ingen Skjald sang for Folkets Øren, ja saa vindtør, at jeg lyttede til den i fem Maaneder, uden at høre mere end to Ordsprog, hvoraf det ene endda var uægte, aandløs, om man vil, men dog ikke livløs, tør, men dog ikke kjedsommelig, idrig, men billig, frimodig, men sømmelig og næsten uden Undtagelse taktfast for Fæderneland og Modersmaal, for det Ordenlige, Fri og Naturlige; en saadan Folkestemme, dannet paa fri Haand af Herremænd, Borgere og Bønder omkring paa Øerne, det overgik saa langt min Forestilling om Mulighederne, skjøndt jeg ansaae mig selv for en Kæmpe i Troen paa danske Vidundere, at nu maa jeg ansee Alt, hvad jeg har drømt om i tyve Aar, for Hverdags-Begivenheder efter Naturens Orden hertilstands.

Sin naturlige Stilling maatte Folket og det borgerlige Selskab i Danmark have igjen, før de kunde komme i deres gamle Folder, og nu, da de har faaet den, følger Retten vist af sig selv, saa det gjælder kun om den ny Maade at leve gammeldags paa, der naturligviis maa svare til den ny Mund, den gamle Folkestemme fik af Kongens Haand.

Med denne ny Mund, det folkelige Statsraad, seer man nu strax, det har en egen Beskaffenhed, idet Kunsten er kommet Naturen til Hjælp, uden dog at forgribe sig paa den, saa det er baade en kunstig og dog en naturlig Folkemund, fordi alle Eiendommerne og en Deel Fæstere paa Livs-Tid har paa Kongens allernaadigste Bink lagt Mund=Lag (ligesom Bogn=Lag) sammen, saa eet Ord bliver ikke blot saa godt som fire og thve, men som tusinde, Vidtløftigheden undgaaes, og Virkningen bliver den samme. Dette, som Latinerne kalde det repræsentative System, er unægtelig en rar, jeg troer engelsk, Opfindelse fra Middelalderen, men som naturligviis bliver hæslig misbrugt, hvor Folk gjør „en Pung af deres Mund“, og som jeg derfor har ønsket aldrig at see anvendt i Danmark; men det er en stor Udby, vi har lært i den sorte Skole: heller at lade det Gode være ubrugt end tit see det misbrugt; thi fik vi først det System færdigt, og vi havde Magten, da kvalte vi naturligviis alle Børn i Fødselen, for at de ikke skulde misbruge Livet, den store Guds Gave, som vist nok dertil er meget for godt, men som vor Herre dog meget heller lader Mange misbruge end Alle undvære, saa det er aabenbar ikke af ham, vi har lært den sorte Kunst om muligt at forebygge alle mulige Misbrug.

Nu, vi skal heller ikke sige, vi har lært det af vor Konge; thi han vidste jo godt, at ved den kunstige Dan-

nelse af Folkestemmen var Misbrug uundgaaelige, men han fandt Brugen god og stolede saa sikkert paa sit Folk, at han forsmaaede alle de Midler, man udenlands betjener sig af til, som det hedder, at forebygge Misbrug, og just derfor har vist aldrig ved noget frit Folkevalg færre og ubethdeligere Misbrug fundet Sted end ved det første danske, der sikkert vil blive et staaende Mønster for alle de følgende, ligesom Frederik den Tredie blev det for sine uindskrænkede Etmænd. Ja, Frederik den Tredie, høilovlig Ihukommelse, bør saameget mere nævnes i denne Sammenhæng, som vi veed, han tænkte allerede paa, hvad Frederik den Sjette iværksatte, og hvad først nu var muligt; thi „Provincial=Stænder“, som nu kun er et saare uegenligt Navn paa det folkelige Statsraad, vilde i Frederik den Tredies Dage kun været alt for passende og vedligeholdt de Skillerum, Eneherredømmet maatte lade falde med Tiden, før det kunde opkalde Folkestemmen af Graven. Saalænge der nemlig var en Adels=Stand, Præstestand og Borger=Stand, der skulde forestille Folket, da vilde det ikke engang hjulpet, om Bonde=Standen ligesom i Sverrig, var bleven føiet dertil, der kunde dog umulig kommet nogen Folke=Stemme ud, med mindre Stænderne havde opløst sig selv, hvad neppe kunde skee paa anden Maade end den sørgelige, hvorpaa Borgerstanden i Frankrig opslugte Resten og anmassede sig Folkestemmen. Vi see det ogsaa strax ved at kaste Blik paa det danske Statsraad, at hvad der gjorde det eneste Skaar i den beundringsværdige Enighed, var de svage Efterveer fra Middelalderen, saa førend Stavnbaandets Løsning og Bestattelsen af den saakaldte fri Hovedgaards=Taxt kan vi slet ikke tænke os en Sammensmeltning af Eiendommernes og Fæsternes Røst til en dansk Folkestemme.

Danmarks Enevolds-Konger er da loblig undskyldte for ei tidligere at have fuldendt Storbærket, og hvor landsfaderlig de har stræbt, saavidt muligt, at bøde paa Savnet, skal taknemmelig ihukommes; thi de lod det ingenlunde være nok at hnde fritalende Præster, de modtog alle gjerne baade Bønskrifter og velmente Forslag fra deres tro Underfaatter og var alle i Sammenligning udmærket tilgængelige, om end ikke i den Grad som vor nærværende Jubel-Drot, der i den Henseende vel skildres bedst ved den bekjendte Bittighed om Stymperen, som bad Majestæten allernaadigst forskaffe ham Audiens hos en af Ministrene. Ja, ikke det alene, men saasnart det blev Mening i Europa, at den Folkestemme, der passede til vor Tid, var den saakaldte „offenlige Stemme“ paa Papiret, da forbausedes jo Europa ved at see den danske Enevolds-Konge skjænke alle sine Underfaatter saagodtsom uindskrænket Trykkefrihed og gennem en heel Menneskealder taalmodig bære over med dens grove Udsvævelser, og fattes der nu end ikke paa den heldigste Maade Skranker for disse, saa skal dog vore Børn og Børnebørn velsigne dem som Anledningen til, at Danmark fik en virkelig, ægte og levende Folkestemme, hvad aldrig kunde skeet, saalænge den søgtes, hvor den ei var at finde.

At nu den ægte Folkestemme ei er at finde i Anonymers eller selvgjorte Ordføreres Penne-Fostre, det indseer vel Enhver, men at den slet ikke er at finde i Litteraturen, uden man alt forud kjender den, det flyder ikke blot deraf, at vi alle med Hensyn paa de rette Bælgere maa agtes for selvgjorte Ordførere, men ogsaa deri, at til en virkelig Stemme hører den „levende Røst“, som Bogstaverne unægtelig fattes. Jeg anfører dette, ikke blot fordi jeg selv har staaet i den vrang Formening, at der med lidt

Kunst lod sig af Pennene udlokke en offentlig Stemme, tilforladeligere end Folkets egen, en Bildfarelse, jeg nu med Glæde paa det Bestemteste frafalder; men ogsaa fordi det gjør mig ondt, at Folkestemmen i Roskilde, miskjendende sig selv, tillagde vort Skriveri en borgerlig Vigtighed, det paa ingen Maade fortjener. Vist nok var det en almindelig „Politi=Censur“ der stod for Statsraaderne som „et sørgeligt Skrækbillede“, og skjøndt den under nærværende Omstændigheder turde være det mere for Politiet end for Folket, har dog ti Aars Erfaring lært mig, det er kun i Fortvivlelse, en virkelig Forfatter bliver ved at skrive under „Politi=Censur“; men havde Statsraadet ikke langt overskattet Frihaands=Skriftens borgerlige Vigtighed, vilde det sikkerlig foreslaaet et kraftigt Midde til at hemme den almindelige Trykkefriheds grove Misbrug, der vist nok ingenlunde er nær saa borgerlig farlige, som man tænker, men er dog for en virkelig Konge i Længden utaalelige, og Litteraturen omtrent ligesaa skadelige som Politi=Censur. Selv da jeg ansaae Litteraturen for Folkestemmens rette Organ, maatte jeg derfor kalde almindelig Trykkefrihed, hvorfra Anonymiteten er uadskillelig, en Uting, der blandt Andet vil berøve os sand „Skrivefrihed“, idet Grændserne maa drages og Straffene sættes med særdeles Hensyn paa Umyndige og Ureløse, saa naar de skal dele vor Frihed, maa vi dele deres Kaar. Udnævnedes derimod Majestæten sine videnskabelige, geistlige, og hvem han ellers behagede af sine Embedsmænd, til deres egne og Andres Censorer, saa der i Regelen Intet maatte trykkes uden paa deres Ansvar, da vilde ikke blot de grove Misbrug af sig selv bortfalde, men en Skrivefrihed med langt videre Grændser og passende Bod for ringe Forseelser være

den naturlige Følge. Havde Folkestemmen erklæret sig for et saadant ligesaa usfadeligt som virksomt Middel til at frembringe en sømmelig Tone i Literaturen, da vilde Majestæten sikkert baade laant Dre dertil og klarlig bevist, det er ikke Skrivefriheden hos dem, der har baade Forstand i Panden, Aar paa Bagen og Ære i Livet, den fri Folkestemmes kongelige Skaber misunder sit Folk; men her er naturligviis Fingerpeget af en Enkeltmand, selv under Politi-Censur, borgerlig dødt og magtesløst og tjener kun til historisk Dplysning om den himmelvide Forskjel mellem en virkelig Folkestemme og vore Kragetæer.

Naar jeg imidlertid beundrer den nydanske Folke-
mund, da indseer man let, det er langt mere for, hvad den
lover i Tidens Løb, end for, hvad den øieblikkelig ydede, og
naar jeg maa bekjende, at selv dette langt overgik min
Forestilling om Mirakler af Naturens Orden, saa nægter
jeg dermed ingeniunde, at dertil ligesaavel hørte Danmarks
overordenlige Lykke som Danskhedens naturlige Fortrin, saa
havde det ikke netop været Ridder-Kongen, Jubel-Drotten,
Bøndernes Skjts-Mand, der gav Stemmesfriheden, eller
havde ikke baade Drosten og Laug-Manden (Commisfaren
og Præsidenten) saa at sige været tostemmig udkaarede:
baade af Kongen og Folket, og været deres Post saa besyn-
derlig vorne, da var Naturen aabenbar kommet til For-
kort. Ræmpestridtet er denne Gang Kongens, ligesom
det 1660 var Folkets, og skal dets Følger blive det for-
riges værdige, da maa Folke-Friheden og den levende
Virksomhed i alle gavnlige Retninger udvikle sig lige saa rolig
og læmpelig, velgjørende og fuldstændig af den fri Folke-
stemme, som Folke-Ligheden, Rets-Pløien og hele den
borgerlige Orden udviklede sig af det landsfaderlige Eneher-

redømme, uden at vi tabe det mindste af, hvad vi derved har vundet. Dette seer man let er et Storbærk, der selv hos et Folk med de heldigste Anlæg umulig kan lykkes, med mindre Kunsten kommer Naturen til Hjælp, og er nu tillige Stemmemfriheden i vore Dage ei mindre udsat for stærke Fristelser, end Eneherredømmet var i det syttende Aarhundrede, da var det Daarskab at stole paa Danmarks Lykke, naar ikke en folkelig Dannelselse i kongelig Aand kom til at gaae Haand i Haand med det folkelige Statsraad.

Der gives nu to Indretninger, hvorigjennem Kunsten levende kan komme Naturen til Hjælp, som i vort borgerlige Sprog kaldes „Kirke og Skole“, og for dem begge har vore Enevolds-Konger sørget med den mest udmærkede landsfaderlige Omhu; men begge Dele er uden Folkstemmens Oplysning fortvibede Sager for en Konge at behandle, da de, netop naar han over Selvfornægtelse, blive efter Præsternes og Skolemesternes Hoved og Hjerte, hvormed Folket tit er meget ilde tjent. Saa soleklart det nemlig end i Grunden er, at al velgjørende Virkning paa Næstens Hoved og Hjerte maa skee med hans gode Villie, saa har dog baade Præster og Skolemestere gjennem en Række af Aarhundreder havt den Grille at ville gjøre Folk fromme og oplyste imod deres Villie, og dette Papisteri er saa langt fra at komme Naturen til Hjælp, at det meget mere nødvendig enten bringer den i Oprør eller underkuer den. Det sidste blev Tilfældet hos os, og skjøndt vor nærværende Konge ogsaa har gjort et Ræmpeskridt til dette Papisteris Affkæffelse, er der dog endnu mange Levninger tilbage, der hindre Kirkens og Skolens velgjørende Virksomhed, saa dersom de ikke snart kunde ventes bortryddede,

turde jeg hverken spaae Kongen eller Folket nogen varig Glæde af den bedste Statsforfatning; men jeg mener ogsaa, de under den vil hartad bortfalde af dem selv.

Hvad nu først det tvungne Kirke-Væsen angaaer, da er Tvungen vist nok til uberegnelig Skade for Folkelivet, men til umiddelbar Gavn for det vil Kirken dog heller ikke i sin fri Virksomhed blive; thi den kristne Kirke er kun beregnet paa Menneskenaturen i det Hele. Da Kristendommen imidlertid med sin mageløse Kraft til at hæve og forædle Menneskenaturen, der indeslutter alle ædle Følkenaturer i sig, ingensteds har fundet det saa hjemligt som i Danmark, vil den sikkert endnu ad en Dmvei gjøre den danske Natur væsentlige Tjenester, naar blot ikke Præsterne ved at ville herske i dens Navn tilintetgjøre dens fri Virksomhed.

I det Hele taget maa vi imidlertid huske, hvad Alting minder om, at Kirke-Tiden i borgerlig Forstand er saa godt som ganske forbi, thi det er aabenbar Skole-Tiden, vi leve i, og i Skolen maa derfor ethvert borgerligt Selskab herefter søge sin ypperste Støtte, hvorfor vi ogsaa see, at det folkelige Statsraad ved sit første Møde „saae Kirken og gif den forbi“, men bad Majestæten indstændig om en Skole for Livet. At nu Statsraadet saa reent gif Kirken forbi, der dog godt fortjente den Dpmærksomhed, de syv velærværdige Præster ønskede, kalder jeg naturligtviis en Forføelse, men er dog billig nok til at indrømme, det haster fuldt saameget med at faae en Skole for Livet som med at faae Sognebaandet løst. Det første er imidlertid lige saa vanskeligt, som det andet er let, og havde jeg ikke saa stærk en Tro paa Danstheden og paa Danmarks Lykke, maatte jeg, som Stjerne-Riger paa Folke-Himlen, sige:

det er umuligt; thi til Skoler „for Døden“ og, om man vil, „for det andet Liv“ har vi Bygmestere i Tusindtal, men til en taalelig Skole for „dette Liv“, som aabenbar her maa være Meningen, er gode Raad unægtelig dyre og har endda, efter sædvanlig Regning, kun liden Udsigt til at blive fulgt.

Dog, hvor der nys er gjort et saadant Kæmpeskridt som i Danmark, der er aabenbar gjort en stor Streg i den sædvanlige Regning, og naar man nys har seet et Riges Vhkkfestjerne staae lodret over Folke-Væsen, da faaer man, kan jeg mærke, Mod til at haabe urimelige Ting, og derfor vil jeg trostigt pege paa, hvordan vi, naar „Vhkken hun vil føie“, kan slippe nemt til en Skole for det danske Folke- og Borger-Liv, som unægtelig er, hvad vi savne og nu næsten intet Dieblif godt kan undvære.

Foreløbig vil jeg kun anmærke, at naar Talen er om en „Skole for Livet“, maa al den Tvang, der kun har hjemme i Skolen „for Døden“, tænkes borte, og at det folkelige Statsraad bestandig maa staae os levende for Die, naar vi tænke paa en Skole for det danske Folke- og Borger-Liv, thi blev den ikke derpaa beregnet, var den aabenbar i borgerlig Henseende aldeles unyttig.

Heraf følger imidlertid nødvendig, at det er ingen „Drengeskole“, jeg vil give Anslag paa, thi til Drenges hører Tugt, og med Kvinder og Børn, siger Engelskmanden rigtig, skal man nødig tale om Stats-Anliggender, men det er en Høiskole for vor borgerlige Ungdom, hvorved den Dannelse og Oplysning, vi maa ønske baade hos Statsraadet og dets Bælgere, omhyggelig fremmes. Den eneste gode Drengeskole for Borger-Livet, jeg har nogen Forestilling om, er dygtige og driftige

Borgeres Huse, hvor Drengene kan faae baade Lyft til Sytterne, de fiden skal drive, og Greb paa dem, medens al Indespærring i skolastiske Forbedringshuse er for det virk-
somme Borger-Liv den rene Fordærvelse: Indpodning af Kjælenstab, Dovenstab, Ubehjælpssomhed, Bogorme-Væsen og alle borgerlige Udyder.

Fædernelandet og Modersmaalet.

Rebe har Fuglen, og Ræven har Grav,
Gefion Gamle kun Bøse og Stav!
Dronningen tigger for hver Mands Dør,
Har dog sit Bæsen endnu som før;
Marken var hendes med Ager og Eng,
Arvingen lever, den liden Smaadrenge,
Ham gjenner Ingen af Bangen med Staal,
Kunde han bare sit Modersmaal!

Vel er jeg ingen Ven af at udtvære Skjaldesproget, men skal ovenstaaende Rune ikke være de fleste Læsere aldeles mystisk, maa jeg dog nok finde mig i at tilføie, at ved „Gefion Gamle“, i Kong Skjolds Dage Leire=Dronning, menes her „Fædernelandet“ i moderlig Skikkelse og ved „hendes lille Søn“ folkelig „Dannelse og Oplysning“, der uden ret Fortrolighed med Modersmaalet umulig kan komme til Kræfter.

Hvad nu dette vort Fæderneland angaaer, da kjen-
der neppe nogen Bogorm det bedre end jeg fra yderst

til inderst; thi jeg er født i Skoven og legede som Barn mellem Sjællands Bøge, voksede saa op paa Thylands sorte Hede og morede mig kostelig med Ehyng og Krat og Ehyse-Rhne, sværmede i min Ungdom paa Langeland ved Havfruens Erhne-Bælte, og graaner nu i Hovedstaden ved det stoute Drefund, medens Runerne fra Brænd-Old og Høi-Old og Munkebogstaverne fra Middelalderen i deres livligste Skikkelse (altsaa Fædernelandets Historie) var i tredive Aar mine Yndlinger. Vist nok er jeg partist for „Danmarks frugtbare Herlighed“, og kjender af egen Erfaring kun lidt til fremmede Lande, men i Bøgerne om de hypperste er jeg dog temmelig bevandret, og i mine mest upartiste, mindst patriotiske Løbe-Dage gjorde jeg dog en Udflugt over Nordsøen og sammenlignede ret koldsjindig Havfruen ved Drefund med Elvedronningen ved Thæmsen, Frederiksberg-Bakke med Richmond-Hill, Møens Klint med „Albions hvide Ryster“, og det danske Paradis i Sjælland med det engelske i Devonshire. Herved fandt jeg virkelig udenlands det Kjønne meget mindre og kun det Stygge meget større, saa naar jeg undtager Politiets elst-værdige Bessedenhed, en Deel af Fortougene i London og Beiene overalt, Egeghdigheden for alt det Fremmede, man ei med Fordeel kan tilegne sig, men først og sidst Kræfternes fri og levende Virksomhed i alle Retninger, lutter Ting, som her lod sig hypperlig efterligne, da veed jeg slet ikke, hvad det lille Danmark skulde misunde det store, berømte, hoveddrige England; men næst dets urimelige Statsforfatning, der kun passer for de „urimeligste af alle Mennesker“, var der vist intet Engelsk, vi nødigere skulde efterlignet, end det eneste Tvungne paa Den, nemlig Fattigvæsenet, denne kunstige Afgrund, der kan opsluge

selv Englands Rigdom, uden at den fylder det mindste deri*).

Komme vi nu til Modersmaalet, da er jeg saa gammel en Arbejder deri baade med „Mund og Pen“, at man neppe vil nægte mig Stemmeret, og skjøndt jeg i dette Stykke naturligviis er uhyre partist, og har ret med Flid lige til over „de Fyrrethve“ skyet selv kun at „thyses“, saa har jeg dog endnu Smagen i Munden af den forgiftige Latin, jeg for en heel Menneskealder siden spyttede ud, sværmede siden en Tid lang for Islandsk, har været drevet af min historiske Natur og Syssel til at befatte mig en Deel med fremmede Sprog, og har omsider i en Række af Aar ordenlig lagt mig efter Engelsk, som er det Sprog, en dansk Latiner bedst kan faae i sin Magt; og efter alt dette tør jeg godt vove at gjentage alle mine Lovtaler over Modersmaalet, uden at frygte for noget Skulder-Træk af Fremtidens anderledes veloplyste Sproggranskere. Jeg troer saaledes virkelig, at alt Smukt og Godt lader sig oversætte paa Dansk, uden at tabe det Mindste, medens det bedste Danske ei lader sig oversætte paa noget Sprog, end ikke paa Engelsk, uden i det Mindste at tabe det Halve, thi det gaaer med Havfruens Sprog ligesom med Havet, der er levende tilbunds og lige naturligt i alle sine mangfoldige Skikkelser: fra det mildeste Havblik til den mest oprørte Søgang.

Dog, man skrive kun frit saameget heraf, som man lyst, paa min Partistheds Regning, thi jeg har dog endnu ikke truffet nogen Fremmed med mindste Stemmeret, der jo strax indrømmede, at

---

*) Vil man see overflødig Beviis, da læse man den parlamentariske Dplysning: Report of the Poor Laws.

Danmark, deiligst Bang og Bænge,

Luft med Bølgen blaa,

er et meget smukt Land, og Dansken, især paa vort smukke Rjens Læber, et sødt Sprog, i vore Skjalde-Bøger vidunderlig rigt og dybt, høieligt og klangfuldt, saa blev Sagen rigtig drøftet, kan jeg neppe tvivle om, de Fremmede jo alle, næst deres eget, vilde prise Danmark og Dansken, ligesom de græste Høddinger Themistokles. Men selv om dette var for meget sagt, har dog det smukke Danmark og det søde Modersmaal unægtelig for danske Folk det mageløse Fortrin at være deres Eiendom, saa det var Synd at fortænke dem i, at de i Grunden ligesom alle andre Folk foretrække dem vidt for hele den øvrige Verden med alle dens Tungemaal. Dette Grundtræk, der er uadskilleligt fra enhver Folknatur i levende Live, skulde jeg derfor slet ikke udhæve, men kun forudsætte, dersom ikke denne naturlige Forkjærlighed for Fæderneland og Modersmaal med Alt, hvad dertil hører, sagdes at være forsvundet hos os for mange Tider siden.

Gjerne gjorde jeg en Spas deraf og spurgte, hvor den Forkjærlighed da vel skulde være vandret hen, da man dog ingensteds udenlands har sporet den; men dertil er Skinnet dog for meget imod Danmark og Sagen for alvorlig, derfor maa jeg nævne det Vigtigste, man kan anføre for den æventhyrligste af alle Udvandringer, og vise, det er til Lykke dog kun et, trods al Sandsynlighed, urimeligt og ved sin umaadelige Længde høist kjedsommeligt Æventyr.

Man siger nemlig, at Alting i Danmark synes med den største Selvfornægtelse at være indrettet deels efter de Fremmedes Bekvemmelighed og deels efter deres Smag, og at det er aabenbar i Folkets Mand eller Mandløshed, da de

Dannede sædvanlig veed meget bedre, hvad alle Departementerne i Frankrig og Goubernementerne i Rusland hedde, end hvor Salling og Thy er at finde, og er nær ved at bede selv Rus og Polak om Forladelse, fordi de ikke kan tale hans Sprog, medens de vilde finde det latterligt, om nogen Fremmed undskyldte sig for, at han ei kunde deres.

Paa lidt Overdrivelse nær er dette nu vist nok en Kjendsgjerning, og Kjendsgjerninger, siger Engelsmanden med Rette, er haardnakkede Krabater (facts are stubborn things), saa det vil jeg helst lade staae ved sit Værd, til det, som jeg haaber, falder bort af sig selv; men jeg paastaer dristig, at jo mere Skinnet er imod os, des stærkere maa Forkjærligheden i Grunden have været, siden vi endnu har et selvstændigt Fæderneland og et i Bog som i Mund fra ethvert andet med Vren kjendeligt Modersmaal.

Var nemlig end vort Fæderneland ligesom Engelsmandens aldeles „luft med Bølgen blaa“, saa kan man dog nok begribe, at havde vor Føielighed mod de Fremmede, vor Omhyggelighed for deres Bekvemmelighed og vor Beundring af deres Smag været grændseløse, da vilde de for længe siden have gjæstet os saa mandstærke, at der til deres Bekvemmelighed og ifølge deres Smag maatte være udøvet en ganske anden Selvfornægtelse og foretaget langt anderledes gennemgribende Forandringer „fra Borgen til Hytten“ end dem, vi har været artige nok til selv at falde paa eller føielige nok til at finde os i. At „Bølgen blaa“ lige saa vel aabner som lukker for slige selvbudne Gjæster, det har England fordom inderlig følt og senere klarlig bevist, ogsaa for os, og da nu desuden, som det lyder i Visen, „Leddet er af Lave“ ved det andet Marke-Skjel, saa kan

det dog umulig være Andet end Blændværk med et lille Folks Mangel paa Fædernelands-Kjærlighed, der under saa farlige Omstændigheder selv ligesom vinkede ad de Fremmede, og dog er blevet det ældste aldrig undertvungne, selvstændige Folk i Europa. Engelskmanden følte det ogsaa selv den første Skjærtorsdag i det nittende Aarhundrede, at vor bekjendte Føielighed først indtraadte, da han gav efter, og da han siden, „for at lette os den“, særdeles baade anstrængte og skyndte sig, svarede den dog ingenlunde til hans Forventning; thi at Hovedstaden heller vilde lægges i Aske og miste sine flydende Millioner end lade sig med Trusel gjøre værgeløs, og at Danmark heller vilde udholde en aldeles fortvivlet Syvaars-Krig end tage Sjællands-Toget for Venne-Besøg, det er et verdenshistorisk Vidnesbyrd om grundig Fædernelands-Kjærlighed, hvori Mellemspillet med „Rjøge-Høns“ gjør ikke mindste Skaar. Hunger er et haardt Sværd, siger Ordsproget med Rette, og har Danmark i Syvaars-Krigen for sin Selvstændighed trodsset selv det, ja, trodsede mange af dets Sønner det ret øiensynlig paa Fangeskibene, da tør vi nok sige, der er nys lagt et „Mad-Offer“ paa Fædernelandets Alter, der endnu gylbigere end alle de forrige „Slagt-Offre“ bevidner Hengivenhed til det Yderste, og har vi ved Bold paa vor egen Natur selv gjort os dette Offer tungere, end det i sig selv var, da var det vist nok et stort Misgreb, men forholder dog Triumfen.

Ja, hvad det mishandlede og uhyre miskjendte Danmark, netop i dette Aarhundrede, med dets folkelige Rønge, taalmodig har lidt for sin gamle Selvstændighed, det vil Nykken erstatte og Efterlægten beundre, og ved Syvaars-Krigens Ende, da hele Europa overvælde os som Napoleons Medskyldige, skjøndt de hos os ei fandt en Trebl

af hans Bytte, men kun Spor af hans Orne, da stod jeg, begejstret for Fædernelandet, midt i Kredsen af Danmarks boglærde Ungdom, saae deres Dine tindre og deres Kinder gløde saavel som mine og kan virkelig ei skjønne rettere, end at paa første Bink vilde hele Danmarks vaabenføre Ungdom indviet sig til et blodigt Offer, hvis Måge man for-gjæves skulde søgt i hele Verdenshistorien, og det til et Offer, ei engang for Fædernelandet i strengeste Forstand, men for det ogsaa mageløse „Tvilling-Rige“ i Norden, der gjennem Aarhundreder syntes kun at have een Sjæl i to Legemer. Norge var imidlertid dog ingen Deel af Danmark, og selv for den kjæreste Broder havde dette ham unyttige Offer været for stort, saa dømte Forsynet, og dets Dom er alt retfærdiggjort; men det er derfor lige vist, at skjøndt den danske Fædernelands-Kjærlighed fik Skinnet imod sig, har den dog Sandheden for sig, hvad heller Ingen vil nægte, saasnart vi kun vove at vise os til daglig Brug, som vi er, saa Fædernelands-Kjærligheden, som er Sjælen i vort Folkeliv, ogsaa bliver det i alle vore Indretninger og bliver General-Nævneren til alle vore Brøker. Og det vil nu sikkert skee, vort Løsen vil blive: Danmark fremfor Alt, og saa de Fremmede, eftersom de skikke sig imod os; thi hidtil har de gjort gamle Danmark al den Ulykke, de kunde, og kan da, naar de blive allervredst, ei gjøre det værre, og det kan ei gaae værre end at vælte, hvad Guden maatte blive, naar vi blev ved at føie de Fremmede paa Fædernelandets Bekostning. Man tale saa meget og saa smukt, man vil, om den strænge Retfærdighed og den rene Dyd, men naar Fædernelandet gaaer til Grunde, hvad give de Fremmede, og hvad giver den strænge Retfærdighed saa os og vore Børn for det? Gjør imod Andre, hvad du selv vil hændes og have, det er Folke-Ret

saavel som Menneske=Ret, men er det Alt, hvad vi kan kræve, og langt meer, end vi har nydt af de Fremmede, hvi skulde vi da være saa unaturlig haardhjertede eller saa latterlig ærgjerrige at kræve meer af os selv?

See, det var Fædernelandet, og nu Modersmaa=let! Hvad det har maattet døie, siden Saxe alt i Valde=mar Seiers Dage skrev Danmarks Krønike paa udmærket Latin, det kan min Pen ligesaa lidt beskrive, som Alt hvad „hin gamle Alf“ har maattet lide, hvis Gul trøffes, hvis Blade afædes, hvis Rod fornaves, og til hvis Ulykke baade Orn og Egern oplægge Raad; men hvad Dansten efter sexhundrede Aars Trældom, under Latinens sønderknu=fende Lag og Tyffens ubarmhjertige Svøbe, endnu er og kan blive, det veed jeg omtrent, og var det vel muligt, at Dansten endnu kunde være et levende Sprog, ei blot for Bønder og Børn, men for Kongen og alle hans Skjalde, dersom ikke Folket trods al tilshneladende Ringeagt dog havde elsket det ret af Hjertens Grund og holdt det i Hævd som sin Diesteen? Nei, var det til Beundring selv for Engelskmænd, som de Danske sloges efter firfindsthye Aars Fred, da skal det visseelig blive til Beundring for al Ver=den, hvordan de danske Skjalde brugte Modersmaalet i Slutningen af det attende og Begyndelsen af det nittende Aarhundrede! Saa folkeligt og saa fædrelandsk et Skjalde=Ror, tør jeg paa historisk Ære og Samvittighed forsikre, der blev ei hørt i noget andet Land, siden Sangerne i Hel=las forstummede, og hvad er der dog mellem Himmel og Jord: fra Tankens høieste Flugt til dens letteste Svæven over Blomster i Enge, og fra Dønnet, som ruller i Sky, til den sagte hvissende Lyd i Hjerte=Ramret, som disse Skjaldes Modersmaal ei kunde udtrykke baade levende, liflig og lystelig! Og hvor fik nu Skjaldene det fra? De

forfrev det dog vel ikke fra fremmede Lande, hvor Ingen forstaaer det! De læste sig dog vel heller ikke til det i den forbigrede latinske Grammatik og de forgiftige romerske Klassikere! Med Dret, som dertil dannedes under Moders Hjerter, opfangede de dog vel hos Folket, hvad Folket forstaaer og erkjender for sit, eller smeddede de Nytt af samme Malm og med samme Klang, da var det dog vel Folkeaanden, som lærte dem den Kunst. Altsaa er Folkeaanden endnu ligesaa lidt forsvundet, som Folkehjertet er isnet, men har tværtimod netop i vore Dage trods den „sorte Død“, som er „den latinske Stil“, lyslevende bevist ikke blot sin Nærværelse, men sin Magt, har ført det store Ord, saa baade Latinen og Tysken forstummede paa Marken, har ærlig stræbt, skjøndt hidtil rigtig nok forgjæves, at give Folket igjen, hvad Folkets er: en opladt Mund til at udtrykke Alt, hvad det har af Naturen eller, kan dog levende tilegne sig, og landsforvise Resten. Ja, hvor urimeligt det end klinger, at hele Modersmaalets Rigdom i vore Skjalde=Bøger er fundet i Folkemunden, samlet af de Fattiges Skjærve, saa er det dog nødvendig sandt, og hele Hemmeligheden stikker i Skjalde=Dret, der er saa letnemt, at det opfanger enhver folkelig Tone i hele sin naturlige Klang, og er saa paaholdent, at det slipper aldrig nogen Fange løs. Der er saaledes visse danske Ord=sprog saavel som mangfoldige ægte Talemaader og Udtryk, som jeg bestemt veed kun at have hørt en eneste Gang, tit kun i min Barndom, og derfor er jeg rigtignok des visere paa, at blev Folkemundens sorte Armod ikke endnu i vor Tid afhjulpet med den Rigdom, vi paa en skikkelig Maade har stjaalet fra den, da kom den aldrig til Oprensning; men det beviser kun, at Naturen nu trænger til Kunstens Hjælp, ingenlunde, at nogen Folknatur, med de

kunstigste Fiendebaaben imod sig, hidtil saa godt som den danske har hjulpet sig selv!

Slutningen bliver altsaa, at skjøndt Danmark, underkuet af Latinen og hærget af Tyfken, for mange Aarhundreder siden glemte Navnet paa sin gamle Dife, Fruen med Fjederhammen, der lærte Skjalden Elskovsviser, men delte dog ogsaa daglig paa Ræmpe-Balen halvt med Odin; saa fandtes dog endnu i det nittende Aarhundrede Danmarks Skjalde i samme Difes Fjederham, mægtige til at fare i den, hvorhen de lystede. Paa deres Tunger fandtes de samme smeltende Toner, naar de sang sødt om Glæden i Løn, sang dansk om Kjærligheds Lykke, uden at dog Bjarke-maalet heller var dem over Magten, eller de for stakaandede til at blæse Lyd i Gjallar-Hornet, saa det kan endnu blive godt med Alt, hvad Modersmaalet har lidt og tabt, naar det blot kan faae Lov til at forplante sig levende paa Marken, som det lever endnu, adspredt hos Folket, men kun samlet hos sine naturlige Præster og Profeter, som Skjaldene er. Vi havde ladet os indbilde, at det kunde stee med „Pen og Blæk“, men det er soleklart, at dermed smøres et Folk kun om Munden og gaaer Glip ad sit Arvegods. Har derfor det danske Folk endnu mindste Kjærlighed til sit deilige Modersmaal, til den naturlige, flydende, fyndige Maade at udtrykke sig paa om Alt, hvad der er i deres Hjerte og løber om i deres Hoved, da lægge det Beslag paa sine Skjalde, mens det har dem levende hos sig, og pine paa en stikkelig Maade ud af dem Alt, hvad de paa samme Maade har stjaalet, til de blev rige, og som de dog meget heller maa give de rette Eiermænd tilbage, mens de leve, end tage i Graven med sig eller grave ned i Bøgerne og følge som Gjengangere i Læseverdenen. Ja, nu vil det rigtig nok vise sig, om det er med Folkets Minde, at Latinen har

herfket herinde fexhundrede Aar, men faafandt fom de i Rosfilde hverken talte Latin eller ftemmede for den, faa vift vil Folkeftemmen ogsaa være for en dansk Høifkole, jo før jo heller, hvor Alting dreier fig om Konge og Folk, Fæderneland og Modersmaal, og hvor Skjaldene, fom befang Konge og Fæderneland med Ordet, de tog Folket af Munden, nødes til at gjøre Gavn baade for Føden og for Vren, men nødes naturligtvis, fom fribaarne Danne-mænd og lunefulde Perfoner, kun dertil af Folkeand, drives kun af Fædernelands-Kjærligheden fom gjæfter, og af Udfigten til Udødelighed paa Folkets Tunge, fom fortryller dem.

Man kan nok tænke, jeg veed, hvor latterligt det vil forekomme Mange at tale om „Skjaldene“ fom Folkets Lærere; men kunde ikke engang jeg hæve mig over den Latter, hvordan fkulde da Folket, faa jeg vil ikke gjøre Andet, for at dæmpe den, end ganffe tørt anmærke, at Talen jo her flet ikke er om at opelfte Læfe-Hefte eller at forberede til „Examen“, men blot om at vække og nære Fædernelands-Kjærlighed og ftaffe Styrke og Rigdom i Modersmaalet, og havde de klasfiffe Lærere været dygtigere dertil end de danske Digtere, da havde de dog vift fkrevet bedre baade paa og for Modersmaalet og for længe fiden talt godt Dansk paa Høifkolen iftedenfor flet Latin. Vil man altsaa i vore Dage have en dansk Høifkole, hvor Fædernelands-Kjærlighed fkal aande og Modersmaalet blomftre, da maa man takke Gud for Skjaldene og tillade dem, om de kan, ogsaa at afvinde Folket lidt Yndeft baade for deres fæderlandsffe Bifer, og hvad der ellers findes i deres Skjalde-Bøger. Og hvem kan heller have Noget derimod at indvende, uden faa forhærdede Latinere, fom Danmark dog vel umulig kan have foftrret, da felv de meft Forhærdede til-

staae, at uagtet Digternes Sværmeri og Overtro, Løshed og Letfindighed kan Latinskolen dog for Smagens, for Livlighedens og Sprog-Rigdommens Skyld ikke undvære dem; thi kan selv Skolen „for Døden“ ikke undvære de „døde“ Digtere, da kan Skolen „for Livet“ aabenbar endnu langt mindre undvære de levende.

Misforstaaelse frygter jeg heller ikke; thi hvad jeg før har sagt, gjentager jeg naturligtviis her med Flid, at det folkelige Statsraad, som gjør en dansk Høiskole aldeles nødvendig, ogsaa ved dens Indretning maa staae os levende for Dine; og kunde man end tiltro mig det Daareliste=Ønske, at Statsraadets Medlemmer skulde være Dilettanter i Æsthetikken, saa seer man dog nok af min Roes over dets første, høist upoetiske Møde, at det er langt fra min Mening. At de derimod skal være saa godt som muligt oplyste om Folkens naturen, Statsforfatningen og Fædernelandet i alle Henseender, er et Ønske, som baade Kongen og Folket maa dele med mig, og her er god Leilighed for flere end Skjalde til at gjøre deres Bedste, men deels maa denne Oplysning dog ikke fattes det høiere Bræg, som Folkeaanden giver, deels vilde den uden Fædernelands=Kjærlighed holde op at virke velgjørende, og endelig er den hverken tænkelig eller brugelig uden Styrke i Modersmaalet, saa Skjaldene kan umulig undværes. Hertil kommer endnu, at „Oplysningen“, for at være ægte, maa for største Delen udspringe af Enkeltmandens eget Liv eller dog prøves derpaa; men „Stemningen“, som gestalter hans eget Liv, „Diet“, hvormed han opfatter dets Begivenheder, og „Tonen“, hvori han udtrykker sine Erfaringer, dem trænger han til fra Ungdommen af at føre med sig ind i Livet, og det er en af Hovedgrundene for en folkelig Høiskole. Hvem kan saaledes ei godt forstaae, det

var en fortvivlet Sag for alle dem, der har kun Dagen og Veien, og for hele Riget, hvis Eiendommerne, som med Rette vælge og udgjøre Kongens Statsraad, ei blev kloge paa Andet end deres personlige og øieblikkelige Fordeel, ei stedse bedre lærte at paaskjønne og benytte deres ligesaa ærefulde som vigtige Stilling, stedse dybere at føle og klarere at vise sig som Rigets ny „Ridder-Stand af Dannebrog“, der sætter sin Ære i det almindelige Bedste og gjør med Glæde de Opoffrelser, det kræver. Børn maatte vi være i Forstand, om vi tænkte, at alt saadant bestandig vilde komme ved et Slumpetræf, eller at selv den bedste Folknatur paa sine gamle Dage kunde undvære en Kunst, der, uden at ville forkue eller beherske den, kommer den venlig til Hjælp, som en Datter sin aldrende Moder!

At der nu ved en saadan Høiskole tillige, saavidt muligt, burde være Veilighed til at erhverve sig de Kundskaber enten i fremmede Sprog eller andre Grene, som Enkelte kunde ønske sig, er vel ganske rigtigt, men betegnes dog her med Flid som en Bisag, fordi det nuomstunder netop er den store Anstødssteen paa Skole-Veien til Forstand paa Livet, at man over det Enkelte lettelig glemmer det Hele, over de adskilte Baner det fælles Bedste, eller sprænger dog sig selv, for at gjøre Umuligheder. At man ved at betragte sit Borger-Liv fra den høiere Synspunkt, Folke-aand og Fædernelands-Kjærlighed skabe, baade fører det langt ædlere og finder det langt mere fyldestgjørende, det lærer baade den gamle og den ny Verdens Erfaring; men at man, ved at drive sine borgerlige Syssler fra en saakaldet høiere videnskabelig Standpunkt som blotte Forsøg, driver dem med mere Nytte og Fornøielse, det er kun en thst Grille, som hidtil har havt al Erfaring imod sig,

faa man gjør sikkert klogeft i først at fee det tyffe Borger-Liv (i anden Potens) staae Sparto til det engelske, inden man kimses ad dette og griber efter hint. Længere fra mine Tanker end Solen fra Jorden er da det Indfald, at vor borgerlige Dannelselse skulde baseres paa Mathematiken med samme strænge Videnskabelighed, som den lærde paa de døde Sprog; thi, for at uddø, behøver Borger-Livet hos os aabenbar ingen Skole, og at det i alt Fald maa være ganske andre Folk end de Danske, som enten Mathematiken eller nogen stræng Videnskabelighed kan gjøre levende, føle de vist selv bedre, end jeg kan sige det. Desuden var det jo ligesaa lidt Mathematik eller nogen stræng Videnskabelighed, som Latinen, man ønskede mere af i Roskilde, men lykønskede sig tværtimod rettelig med at have ladet alle Theorier fare og taget Verden, som den er, og betragtede vi ikke det folkelige Statsraads Fornødenheder og Prydelser som Høiden af vor folkelige og borgerlige Dannelselse, da var vi jo uheldredelige Daarer. Hoved og Hjerte for sin vigtige og ærefulde Stilling, som den levende Forbindelse mellem den uindskrænkede Konge og det fribaarne Folk, saa lyst et Hoved og saa varmt et Hjerte som muligt for dette høieste Borger-Kald, det kræve vi af Statsraadet; men det Lys og den Varme udspringer aabenbar hverken af Mathematik eller nogenfomhelst stræng Videnskabelighed, men af Fædernelands-Kjærlighed og en jævn dansk Tankegang, der holder sig til det virkelige Liv og laaner Kraft af Folkeaanden. De samme Egenstaber, som vi kræve hos Statsraadet, maa vi, om end i ringere Grad, forudsætte hos Bælgerne og ønske hos Alle, og saaledes faae vi et klart Begreb om en folkelig Dannelselse, der slet Intet har med den lærde at gjøre, uden forsaavidt den lærde Dannelselse, langt fra at bestride den folkelige eller skøde

den fra sig, maa stræbe at indeslutte den i sig, naar den ikke vil tabe Folkets Yndest, hvoraf den dog i Grunden ene lever, ei blot udbortes, som Holberg lod Latinerne høre, at de spiste dansk Brød, men ogsaa indbortes, da det visse- lig ikke er af Bøgerne eller af Blæhornet, men af Folke- livet, al levende Videnskabelighed drager sin Næring.

Kun saaledes i en Sum vil jeg her udtrykke den lærde Dannelses rette Forhold til den folkelige, der visse- lig ikke medfører at betragte Folkens naturen som Moder til lutter Fæhoveder, man kun med Mathematik eller Latin, med boglig Kunst og det dertil hørende „naturlige Handværk“ kan forvandle til Mennesker. At vor lærde Dannelse hid- til var saa udansk som muligt, og kan derfor slet ikke føl- ges, men maa aldeles tilside sættes ved Indretningen af en „dansk“ Høiskole, det er soleklart; men at „Latinerne“ herinde i Almindelighed dog tænke langt mere folkeligt, end de til daglig Brug vil være bekjendt, har Mødet i Roskilde ogsaa bevist, saa de finde det vist allerede ganske klogt af mig, at jeg itide har stræbt at fordanske mig selv.

Imidlertid seer det unægtelig fortvivlet ud med at faae en „folkelig Høiskole“ i et Land, hvor den „klassiske Jordbund“ meer end noget andet Sted har gjældt for de Lærdes Fæderneland og Latinen for deres Moders- maal, ja, hvor man endnu ei kan blive „Student“, uden at gjøre „latinsk Stiil“, eller dansk Præst, uden at snakke Latin, saa her synes ei at være andet Raad end den for- tvivlede Engelskmands: hjælp jer selv! Var der nu intet andet, maatte vi naturligviis ogsaa gribe til det, saa de af os, hvis Løsen er „Danmark til Døddedag“, lagde sammen, hvad vi havde, Hoveder saavel som Skillinger, til det store Diemed; thi fordi de Lærde var uheldigviis blevet Latinere, maatte gamle Danmark dog ikke aandelig forgaae;

men under saa folkelig en Konge som Frederik den Sjette, et ubekjendt med Kristian den Fjerdes Marthyr-Krone for Fædernelandet, gjennem halvtredsfindsthyve Aar Modersmaalets, de danske Skaldes og nordiske Videnskabeligheds mageløse Belynder og Belgjører, under hans Septer maa det danske Raad: „gaa til Kongen“ dog langt foretrækkes! Sid derfor kun det folkelige Statsraad, som ogsaa i denne Henseende slog den rette Vej ind, havde vidst saa god Bæst med Danmarks Krønike som en af os, da vilde Majestæten vist gjerne laant Dre til Danstens Bøn om at faae tilbage, hvad aabenbar fra Arilds-Tid var ikke Latinen, men Dansken tilkøst. Dog, ogsaa ubedet har Kong Frederik den Sjette gjort Dansken alt det Gode, han kunde op-tænke, og som Forsynet satte i hans Magt, saa jeg formoder, at mit Fingerpeg, altid ubetydeligt, er her aldeles overflødig. Da jeg imidlertid er vant til at betragte hele min Person som overflødig i Danmark, uden derfor selv at tilintetgjøre den, saa lader jeg ogsaa mine sagtens overflødige Bennestrøg gaae for hvad de er, og gjøre lidt Gavn, om de kan, naar de efter min Overbevisning allensalbs gjør ingen Skade.

For at Læseren imidlertid ikke skal tage fejl og tænke, jeg er saa stærk i Selvfornægtelse og drives af saa rene Bevæggrunde til Skrive-Dyden, som Ovenstaaende, strængt taget, kunde lade formode, vil jeg dog betro ham i Hemmelighed, at jeg paa en Maade offentlig (det vil sige: paa Tryk, der er som Manuskript for Venner) har spaaet om, at det ridderlige Akademi i Sorø blev snart til en dansk Høiskole, og da man dog nødig vil være en „falsk Profet“, naar man har spaaet noget Godt, er det ganske naturligt, at jeg peger alt hvad jeg kan, for at blive en sand Spaamand, thi halter det end lidt med Profetien,

naar man selv arbejder paa dens Opfyldelse, hvad da? meget heller halte end slet ikke gaae!

I Gyldeaaarets Morgenroede (ved Kongens Fødselsdag 1834), da jeg stod og kigede Stjerner paa min Vits og nyttede ved mig selv:

Hvad er det for en Ville,
 Der bugges nu paa Hav,
 Hvor Bølger ikkun trille,
 Hvor alle Storme tav?
 Hvad staaer der i hans Stjerne?
 Hvad slumrer i hans Hjerne?
 Hvad smiler i hans Drøm?

da ahnede det mig ikke blot, hvad rigtig slog til, at det var vilde krone Frederik den Sjettes kongelige Værk og blive Gylde=Tallet i den danske Almanak; men inden jeg vidste det, var hele Stuen fuld af Fremmede (figurlig talt), og jeg kunde ikke bære mig for, blandt mange andre løierlige Complimenter, at sige halvhoit:

Ja, Brage Bænke=Pryder!
 Jeg viner dig i Soer,
 Hvor klarlig du udtyder,
 Hvad der er stort i Nord,
 Hvad der er Danmark givet,
 Hvad der er godt for Livet
 Og klogt for Afturs Æt!

Et Lys sig da udbreder,
 Som trindt i Mark og Skov
 Om Liv og Sandhed freder,
 Forklarer Friheds Lov,
 Som Ibræt, Ord og Tanker
 Kun holder faa i Skranke,
 At Frihed kan bestaae!

Det var dumt af mig, vil man kanske sige, men det er dog ikke min Anskuelse, thi jeg mener netop, det var snildt, naar jeg vilde slippe nemt til at blive en sand Spaamand; thi jeg maa fortælle Læseren, hvad han dog sagtens veed, at jeg er, hvad man kalder lidt „overtroist“ af mig, hvad selv de Lærde mene, jeg som Digter har Lov til at være, og jeg troer blandt Andet stærkt paa Forvarsler, skjøndt kun paa et eget Slags, der har stadfæstet sig saa tit for mine Dine, at jeg leer ad dem, der lee ad min Overtro.

Dog, jeg vil være ganske aabenhjertig, saa Læseren selv kan see, hvad Aneb jeg bruger, naar jeg spaaer, saa det skal ikke let slaae feil, og dømme da selv, om det var dumt af mig at spaae om den danske Høiskole i Soer!

I Kong Bolmers Dage, som vi bestandig komme tilbage til, naar vi vil vide, hvad den gamle Danmarks-historie endte med, var, som bekjendt, Biskop Arkel saa at sige Manden for det Hele, og blandt sine mange „gode Gjerninger“ til det almindelige Bedste var det vel i hans Dine den hypperste, at han lagde Grunden til det store Munketur i Soer; thi eftersom han var en katholsk Biskop, troede han, det vilde være til Gavn baade for hans egen og hans kjære Forfædres Sjæle, saa de slap taalelig ud af Skjærsilden. Da han imidlertid skal have paalagt Munkene i Soer ikke blot at messe Latin, men ogsaa at skrive Danmarks Krønike, og da man virkelig under vor første oldenborgske Konge i samme Munketur fandt den „danske Rim-Krønike“, der ikke blot blev den første danske Bog, man lod prænte, men blev gjennem hele det sextende Aarhundrede Danmarks almindelige Læsebog og er virkelig den ægteste danske Bog, jeg i alle mine Dage har læst; saa var allerede dette i mine Dine et stort Forvarsel om, at Soer skulde hjælpe gamle Danmark ud af Skjærs-

ilden og i Nyaaarstiden aabenlyst, som i Middelalderen hemmelig, nære en saadan mageløs jævn Begeistring for Fæderneland og Modersmaal, som Rim-Kroniken aander fra først til sidst.

Det var imidlertid langt fra at blive derved, thi da Kloster-Godsset ved Reformationen var bleven Kron-Gods, fattede allerede Kristian den Fjerde den ypperlige Ide om et „ridderligt Akademi“ i Soer, hvor den haabefulde Ungdom skulde lært at lyde og at ligne Kongen, der baade kjendte og elskede Fædernelandet, til hvis Bedste han ikke blot vovede, men opoffrede sit daadfulde Liv, og havde Modersmaalet prægtig i sin Magt. Nu, Kristian den Fjerde blev i denne som i enhver Henseende vor kronede Martyr, der først efter Døden høstede Frugt af sine kongelige Bestræbelser, og man skal ikke let kunne sige, hvad der var umuligt: enten at faae det syttende Aarhundredes danske Latinere til at tale deres Modersmaal eller at faae samme Aarhundredes Adelsmænd til at elske deres Fæderneland. Ridder-Akademiet i Soer under Kristian den Fjerde var altsaa et „utidigt Foster“, der kun fik Navn i Moders Liv og kom til at hvile som et dødfødt Barn i sin kongelige Faders Arm; men i Frederik den Tredie efterlod vor store Kristian sig dog en levende Søn, der passede til sin Tid som Morgenstjernen til Natten og begyndte, saasnart han blev Scepteret mægtig, en underfuld Opvækkelse af sin Faders mange herlig undfangede, men i Fødselen kvalte Børn, der nødvendig i Tidens Løb ogsaa maatte strække sig til Ridder-Akademiet i Soer.

Og see, saasnart Nordmanden Ludvig Holberg havde flaaet sig til Ridder paa det „klassiske Uvæsen“ og vakt Modersmaalets Genius af Dvale, ligesom hans gamle Landsmand, Eric Ordræng, slog sig til Ridder paa

Greppernes søde Moder og vakte Fredesgod af Dvale, da oprettede Kong Frederik den Femte Ridder-Akademiet i Soer paa ny, Holberg skænkede det sit Friherstabs, ærlig tjent ved munter Skrift paa Modersmaalet, og det blev virkelig en patriotisk Høiskole.

Det var kun et Beirløys, kan man sige, men det var dog ikke blot meget smukt, det var virkelig et ganske eget Slags Nordløys, der gennem en heel Mennekesalder udbredte en vis mild patriotisk Oplysning og Varme, der vel ikke gjorde nogen Sommer, men spaaede dog om Vaarens Nærmelse, som naar Beder kaster den varme Steen i Vandet.

Dog, da vi her kun har med „Varsler“ at gjøre, hvortil saadanne Beirløys unægtelig høre, vil vi her slet ikke indlade os paa, hvad Ridder-Akademiet under Frederik den Femte og Kristian den Syvende mere var eller ikke var, og om det især var dets Fortrin eller dets Mangler, det maatte takke for sin Hælsot, hvortil aabenbar begge Dele bidrog; men jeg vil blot tilføie, at da jeg for henved tredive Aar siden første Gang gjæstede Soer, hvor den patriotiske Høiskole stod tom og øde, men hvor de talrige Minder om det Edle, det Kraftige og Kjække i Fædernelandet, lige fra Kong Volmers Dage til nu, sammenklynkede sig i det kjærligste Moderskjød, jeg har seet, og syntes mig der i Opstandelsens visse Haab kun at smile ad Døden, da gjorde det saa vidunderlig dansk et Indtryk paa mig, at jeg for Alvor fik Øyst til at fordanste mig selv, hvad neppe heller mislykkedes.

Om jeg med saadanne Varsler for Die havde vovet at sige: Kong Frederik den Sjette opretter vist den danske Høiskole i Soer, som Biskop Axel allerede for seyhundredede Aar siden udlagde Grunden til, som Kristian den Fjerde gav Navn og Frederik den Femte sin første Skif-

felse, og hvis blotte Skygge var en Pillegrimstreise værd for alle danske Ungersvende, da kunde man have kaldt det omtrent, hvad man vilde; men da jeg hverken har sat Navn eller Marstal til min Spaadom om Soer, men blot sagt: der bliver med det Første saa vist en dansk Høiskole, som den allerede var der, saa indseer Læseren vel, jeg har Intet vovet, men kun øvet mig lidt i den historiske Spaadomskunst, der ei er at foragte.

Altsaa, flaae ikke alle historiske Mærker fejl, som de neppe kan, uden Forsynet, som det ikke kan, havde forregnet sig, da faae vi snart en dansk Høiskole i Soer, som det sig bør, baade høi-kongelig og fri-folkelig, og der vil man lære, hvordan gamle Danmark kan leve op i en splinterny Skikkelse, ligesom det gamle Landsting ved Isøre levede op paa Palaiet i Roskilde, og den Lærdom vil mangan dansk Ungersvend finde saa fornøielig (især da han ikke skal examineres i den), at naar han kommer hjem, vil han ikke blot søge at udbrede den, men fremfor Alt prøve paa sig selv, om den holder Stik, og naar han seer det, med Fornøielse arbejde paa, at hele Verden kan faae det at see paa en skikkelig Maade, uden just at falde med Døren ind i Huset til os, men at den ogsaa kan faae det at see paa den Maade, naar den endelig vil. Det kalder man „søde Drømme“ nuomstunder, og det er ganske rigtigt, de følge med den „søde Søvn“, som her har hjemme; men der er meget mere Sædt i Danmark end Søvn og Drømme; thi det Ene svarer til det Andet, saa Dannekvinden er ogsaa fød baade som Moder og Ægtefælle, og Modersmaalet er da naturligviis paa deres Læber sødt tilgavns, og naar de seer, at Dannemænd vil ikke mere være enten Latinere eller Tyskere, Franskmænd eller Engelskmænd, men dem selv i Tro og Ære, da vil

de vist saaledes forsøde os Livet, at alle Offre falde os lette, og at naar de og Fædernelandet, vor fælles søde Moder, igjen kom i Fare, da var „Seier eller Død“ os den sødeste Tanke!

Hvor Axel hviler
 I lyse Kor,
 Hvor Holberg smiler
 Ud Feil i Nord:
 Fra Sjællands Hjerte,
 Kong Frodes Ark,
 Kast, Minde-Hjerte,
 Paa Daners Mark
 Dit Lys det milde!
 Blus op, skjøndt silde,
 Dog ret tilpas!

Saaledes vilde Saga-Skjalden sluttet Talen, men Bogormen, som daglig mere spiller Mester i Huset, anmærkede slydlig, at en Tale, som ingen Begyndelse har, behøver heller ingen Slutning, medens en Bog, der vil tækkes Læseren, aldrig kunde ende daarligere end med at pege paa „ubefrivelige“ Følelser. Det er maaskee endog, tilføiede Bogormen i en myndig Tone, allerede en Feil, at „han med Munden“ har faaet Lov til at føre sine Indfald til Bogs, men Slutningen maa overlades mig, eller jeg flytter ud af Huset.

Læseren kan aldrig tro, hvor ondt en stakkels Ben har det, som skal tjene saadanne „to Herrer“, saa det var høilig at ønske, de kunde skilles ad paa en skikkelig Maade, ved det Skjalden kom til at bruge sin Mund, som tjener baade ham og Tilhørerne bedst, og Bogormen beholdt

Bennen, som ene passer til ham, men da det ogsaa netop er denne „Skiften og Delen“, begge Arvinger, hver af sine Aarsager paastaar, og hver paa sin Viis anbefaler, syntes det ikke meer end billigt, at de, som her i Huset begge er indskrænkede til Bennen, fik Lov til, saavidt muligt, med den at vise, hvem den med Rette tilhører.

At slutte Bogen kan derimod ikke tilkomme nogen af Parterne, men kun den Upartiske, som Historieskriveren skal stræbe at nærme sig, og ham bedes nu Læseren skjænke et Dieblis Opmærksomhed!

Et Folk uden Modersmaal er som en Konge uden Rige, og begge er i Grunden lige ilde tjent med, at deres Besiddelser kun staae „paa Papiret“, det er en ubestridelig Erfarings-Sætning, og at et aandløst Sprog i Folke-munden svarer til et magtesløst Spir i Kongehaanden, er heller ingen stor Hemmelighed; thi er det „Almeen-Landen“, der gjør Riger stærke, og er Modersmaalet hos alle naturlige Folk dens Legeme og Liv-Udtryk, da vil intet Rige blomstre, med mindre Modersmaalet i sin bedste og kraftigste Skikkelse ret egenlig hersker. Det folkeligt og borgerligt velgjørende ved Reformationen i det sextende Aarhundrede var derfor Modersmaalets Indsættelse i sine naturlige Rettigheder; men kun i England var denne nogenlunde fuldstændig; thi i Tyskland og hos os kom Latinen til at herste i Skolen, og da Skolen igjen beherskede Kirken, og Modersmaalet ikke som i England havde noget Rygstød i en ligesaa offentlig som fri Folkestemme, nedfandt det nødvendig i den Aandløshed og Ringeagt, hvori det attende Aarhundrede forefandt det. Gjennem hele dette Aarhundrede stræbte det vel med Bennen at gjøre sig gjældende og kom derved virkelig til Hæder og Ære paa Papiret, men det var ogsaa alt, og maa nød-

vendig blive alt, naar ikke enten Bivet, som i England, kan udvikle sig aldeles uafhængig af Skolen, eller Modersmaalet virkelig kommer til at herske i den. Man har derfor ogsaa gennem det attende Aarhundrede paa en Maade indført det i alle Skoler, men ingenlunde som Herre, kun som Træl, i de lærde Skoler som Træl for Latinen og i alle Skoler som Træl for Bogstavskriften, der dog, naar den er allerbedst, kun er Modersmaalets Skygge, der skal følge, ingenlunde beherske Regemet. Under saadanne Omstændigheder seer det virkelig fortvivlet ud; thi Kløften mellem Menigmand og de Boglærde er gennem Aarhundreder voxet til et svælgende Dyb, der synes knap i Skjaldens Fjederham at kunne overfares, og enhver Brolægning vilde sikkert ogsaa mislykkes, hvor ikke den virkelige Folkestemme havde tilbagevundet sin naturlige Stilling ved Majestætens Dre; men dette maa indgylde de Boglærde en saadan Verbødighed for Modersmaalet og aale saa levende en Overbevisning om Mændens Forret og Fortrin til at føre Ordet, at de ei længer kan ansee deres egen fremmede Betragtning og døde Behandling af Modersmaalet enten for en Fuldkommenhed eller en Ubethedlighed, men for en stor Ulykke, hvorpaa det lige saa vel er dem som Folket høist magtpaaliggende, der saa godt og saa snart som muligt raades Bod. Hvor afgjort en Sag det da end før vilde været, at de Boglærde med saa Undtagelser vilde af al Magt fraraade og frabede sig en saadan fri og folkelig Høiskole, som her er foreslaaet, vil de dog nu, naar de kun forstaae deres egen Fordeel, finde den høist ønskelig som det eneste Middel, hvorved de Boglærde efterhaanden kan tilbagevinde det manglende Mestreskab i Modersmaalet og derved den levende Indflydelse paa Folkemeningen og Folkestemmen, der ene kan er-

statte dem det uretmæssige Herredømme berøver, de nu for bestandig har mistet. Vægger man nu hertil den Fæderne-lands=Kjærlighed og „Eyst til Livet“, man i alt Fald hos de yngre Boglærde kan gjøre sikker Regning paa, da vil man finde, at en dansk Høiskole for Fæderneland og Modersmaal er langt fra at være en luftig Drøm, da det meget mere er et nødvendigt Folkesønske, som baade Regeringen og de Boglærde vinde usigelig meget ved baade faa snart og faa godt som muligt at tilfredsstille, medens vi skal takke Gud, vi tilhøre et Folk, der hverken vil være ubeskedent i sine Fordringer eller uskjonsomt mod sine venlige Ledere paa den naturlige Vej til Oplysning om, hvad det snst er at kjende, og til et Lykkeligheds=Maal, det selv har Eyst til at naae. Sagen er naturligviis vanskelig, men Prøven er nødvendig, Eysten driver Bærket, og Danmarks Lykke er mageløs, saa der lykkes sjelden det Rimeligste, men altid det Bedste.

Ja, Danmarks Lykke er mageløs, thi Latiniens Afstaf-felse, selv i den lærde Skole, der alt har fundet Sted i Frankrig, nuomstunder det romanske Hovedland, vil i England, Tyffland og Norden følge af sig selv, og ved Modersmaalets Herredømme bliver Dannelsen ogsaa af sig selv paa en Maade folkelig, det være sig med eller uden Aand og Hjerte. Andensteds kan dette Uafvendelige blive en meget betænkelig Sag baade for Regeringen og de Boglærde, men i det ældgamle Kongerige Danmark, saa at sige ægteviet til Historiens Aand og dermed til al menneskelig Videnskabelighed, vil det ligesaavel være Kongens og de Lærdes som Folkets Triumf, naar blot ikke det Aandløse og Dyrifte, men det Aandfulde og Menneskelige faaer Overhaand. Medens nemlig den romerske Historie og Poesi var den forgiftigste Sjælesøde, man kan tænke sig

baade for „kongelige“ Embedsmænd og „nordiske“ Lærde, vil Danffen aabenbar være den bedst mulige for begge, saa her vil Modersmaalets Herredømme og Oplysningsens Folkelighed nødvendig skabe et Guldnaar for alt Edelt og Godt baade hos Høie og Lave, hos Røg og Lærd.

De Danske er det fredeligste af alle Folk og lade sig heller forkue, end de daglig vil stimes med Nogen, derfor er det meget muligt, at selv naar hele Europa kom i Oprør, vilde Danmark sidde stille; men var det ikke i Forveien levet op ved at løses af Baandene, hvori det taber baade Mod og Kraft, da vilde det opsluges af Naboerne, og Dronningen i Norden ende med at trække, ventelig for Tysken. Dette vilde sikkert blevet Enden, hvis ikke Majestæten, efter forgjæves at have anvendt alle de andre Midler, der efter kloge Folks Mening kunde vække Almeenstanden og oplive Virksomheden, havde grebet det rette, ved at skabe den fri Folkestemme en ny Mund efter Tidens Tarv; men dette vil sandsynlig ikke blot redde Danmark, men hæve det til samme Glands i Nyhaartiden, som aabenbar engang i Fredegods-Tiden, hele Nordens Gulbalder, maa have omstraalt det. Kun er det selvfølgelig, at Folkestemmen umulig kan udrette saa store Ting, med mindre en folkelig Høiskole kjærlig udbanner og veileder den, saa Alt i Riget efterhaanden kan gestalte sig i levende Sammenhæng dermed. Det er nemlig ikke blot umuligt, at det folkelige Statsraad kan opfylde sin Bestemmelse, uden stedse bedre at blive bekjendt med Folkenaturens og Fædernelandets Tarv og faae Modersmaalet i sin Magt, men det er ligesaa umuligt, at Danmark kan blomstre, uden først at løses af den Kirketvang, Skoletvang og Almissetvang, der Altsammen er af fremmed Oprindelse og forkuhter saa omfindtligt og spær-

lemmet, saa hjærtligt og kvindeligt et Folkeliv, som det danske altid har været og altid maa blive!

Gif alle Konger end paa Rad
 I deres Magt og Vælde,
 De mægted dog ei mindste Blad
 At sætte paa en Nælde,

og hvad er dog en Nælde mod et Menneſte! hvor langt hemmeligere, friere og forunderligere en Ting er ikke Menneſkelivet end Urternes paa Marken! Intet Under da, at Skolemesterne, ved at ville omſtabe alle Folks Liv efter deres Hoved og Bogſtavskrift kun, ſaavidt muligt, har ſlaaet alle Folk aandelig ihjel, og hvad det danske Folk angaaer, da synes det vel ligesom Kvinden at kunne gjøres til hvad man behager, men er netop derfor ogsaa, ligesom Kvinden i Grunden aldeles uforanderligt. Hvem der har deres Styrke i Hovedet, ſaaer ikke let Udſeende af at have undergaaet en Hoved-Forandring, men det ſaaer den meget let, der ſom Kvinden og det danske Folk kun har ſin Styrke i Hjertet, uden at det dog er andet end et tomt Skin med Forandringen og er kun Sandhed, at Hjertet derved enten brister eller bløder!

Naar jeg tænker paa, hvor langt dette er fra den latinske og tyſke Tankegang, der i hele ſex Aarhundreder baade gjennem Kirke og Skole har bemægtiget ſig vore Hoveder, og naar Hjertet knurrede eller krumpede ſig dog ved det Unaturlige, kjøs det med „Bibel og Kriſtendom“, ſom om det var diſſe Over-Naturligheder, „Kjødets Sands“ oprørte ſig imod; da finder jeg det viſt nok urimeligt, at ſelv Engle-Tunger ſkulde kunne overtale den nærværende desuden lidt tunghøre Slægt til ſaa ganſke at vandre i et „nyt Levnet“, og endnu urimeligere at tænke, min døvſtumme Ben kunde dertil bidrage det Mindſte. Ja, da

staaer Han mig levende for Die, hvem jeg kalder „Herre og Mester“, om hvem alle Tunger bekjende, at som han har intet Menneſte haft Ordet i ſin Magt, og om hvem jeg troer, at han ledsagede ſit Ord med mageløſe Gjerninger af Guddomskraft og Menneſtefjærlighed; Han ſtaaer levende for mig, med Taare paa Kind, med Diet hæftet paa ſit Folks Hovedſtad og med det vaandefulde Ord paa Læberne: gid du dog vidſte endnu i Dag, hvad der tjener til din Fred, men nu er det ſkjult for dine Dine!

Det er derfor ingenlunde i Drømme eller i nogen Slags Ruus, jeg udtreer det ſtore, tilſyneladende urimelige Haab om Danmarks nærmefte Fremtid, det er kun, fordi jeg ved modent Overlæg fandt langt overveiende Grunde til at haabe det Bedſte og fandt det umuligt for mig at gjøre noget Andet, før jeg ſaa rolig og ſaa tydelig, ſom jeg kunde, havde peget paa den ny, roſenſtrøede Bane, jeg ſaae aabnet for det danſke Folkeliiv, af dets Frelſer med Tornekronen, ſom, efter min Anſkuelse, er Kong Frederik den Sjettes rette borgerlige Kjendings-Navn. Ved hans Haand er nemlig den danſke Bondeſtand frelſt fra ſin lange, uforſkyldte Trældom, ved hans Livſalighed fremlokkedes den gamle Hjarne-Sang, der laae begravet i Danmarks Hjerte ligefra Fredegods Dage, og endelig ſkar han Folkemunden for det ulykkelige Tungebaand, der var blevet ſaa gammelt, at det ſyntes en ulægelig Naturfeil. Det var de tre ſtore Mirakler, Fornhelsen krævede, og om deres Mulighed var det naturligt at tvivle; men hvad der meer behøves, er i Sammenligning kun Smaating, ſom Kongehaanden uden mindſte Fare, naar den dertil føler ſig bevæget, kan udrette med et Pennestrøg; thi paa Tvangen nær kan næſten alle Indretninger blive, ſom de ere, og ſelv den „danſke Høiſkole“, har vi ſeet, er for

længe siden baade stiftet og udført; saa den behøver kun at tilbagegives til sin oprindelige, men forseilede Bestemmelse. Stor nok kan den Forandring i Tankegangen være, som hertil udkræves, men større end den, der maatte foregaae i et Præstehoved af den gamle Skole, før denne Ben kom til at peges saaledes, er Forandringen dog ikke, og da den er til det Folkelige fra Arilds-Tid, kan den aabenbar i et Dieblif foregaae hos Dannemænd i Hundredtusind-Tal, især da den aldrig har holdt op at herske hos vor Frue: Dannekvinden. Da Præsten nu tillige paa det Alvorligste tør forsikre alle dem, der ændse hans Prædiken, at „Christus“, langt fra at have det Mindste mod Kirkens, Skolens og Godgjørenhedens, som er Troens, Haabets og Kjærlighedens Frihed, tværtimod anbefaler den til alle sine Discipler, og vil øiensynlig velsigne det verdslige Rige, hvor den i Sandhed bliver „Lov og Ret“, saa er det intet Sværmeri, men en ligesaa rimelig som kjærlig Formodning, at Danmark, efter at have gjort de første Skridt, som koste, ogsaa vil gjøre de følgende, som lønne sig, og ingenlunde vægre sig ved at træde i sine egne ældgamle, priselige Fodspor, da Forstands-Diet atter opdager dem, og Mellem-Tiden selv har bortryddet de Hindringer, den optaarneede, ei for at afbryde Banen, men for at hindre ubetimelige Anstrængelser.

De eneste virkelige Hindringer for det danske Folkelivs glædelige Fornøelse er „Gjælden og Bondesagen“, men naar kun de ædle Naturkræfter tilbagevinde deres fri Virksomhed i den nyfæbte kongelige Orden, naar vi ikke sprænge os selv ved at prøve paa Umuligheder, og ei røre meer end høist nødvendigt ved det ømme Sted, vil sikkert ogsaa disse to gamle Saar læges langt hastigere, end man skulde tænkt, det ene af Tiden og Lykken og det an-

det af det mageløse danske Hjerte. Ja, af Alt, hvad der i hedenst Blindhed forgubedes paa Jorden, var Intet saa guddommeligt som dette Hjerte, fra Arilds-Tid fælles for Kongen og Folket, hængende fast ved Fædernelandet og liggende paa Tungen i vort liflige Modersmaal, saa det kan gjøre større Ting end disse og lære hele Folket at synge med Fryd:

Mens selvgjort Eyn og Torden
 I Raadhuus og paa Val
 Bortskræmmed Fred fra Jorden,
 Udbredte Død og Kval,
 Kun gjenslød Danmarks Bange
 Af høie Frydesange
 Til Freds og Fredriks Priis!

Det gjenslød vidt paa Jorden:

„Han løser alle Baand,
 Den ædle Drot i Norden
 Ham driver Friheds Aand;
 Han binder kun fra oven
 Urettens Haand med Loven,
 Sit Folk med Kjærlighed“!

Til Nordmænd

om en

norsk Høiskole.

Bed min Optrædelse i den nordiske Læseverden, for tredive Aar siden, viste min Skrift en afgjort Forkjærlighed til Nordens Oldtid og, efter den almindelige Mening, saavel en usædvanlig Fortrolighed med dens Aand, som et Gran af dens Kæmpestyrke; men i den latinske Forkvæling og i hele det mageløse Tanke-Virvar, hvoraf vi alle udsprang, laae der Grund nok til, at det seent eller aldrig skulde klare sig enten for mine Samtidige eller mig selv, hvad jeg i denne min afgjort nordiske Aandsretning egentlig vilde, kunde og skulde. Mit Sværmeri for Oldtiden, som om man virkelig kunde og skulde opstaae de Hedenfarne, eller omstaae hinanden efter deres Signelse, var vist nok meget naturligt, men derfor ikke des rimeligere; Sammenblandingen af to vist nok meget forenelige, men dog hderst forskjellige Ting, nemlig Kristendom og Nordiskhed, som derpaa fulgte, var slet ikke klogere, og de politiske Forandringer i Norden betragtede jeg saa ganske med Middelalderens Øine, at der umulig kunde være noget Hensyn til Nutidens Tare. Det havde derfor vist nok sine gode Grunde, at jeg længe saa godt som Intet udrettede til det isvrigt priselige Niemed, som unægtelig var Nordens Gjenfødsel i sin kæmpemæssige og ædle Eiendommelighed; men hvorfor man endnu seer saa eller ingen Tegn til en saadan, kan ingenlunde blot

være min Skyld, da Sagen i senere Tid mærkelig har klaret sig for mig, deels ved Tidens naturlige Virksomhed, deels ved folkehistorisk Granskning, og ei mindst ved mine Besøg hos det store Folk, hvor man vel aldrig møder Nordens Aand, men sporer ham, saa at sige ved hvert Skridt, i gavnlige Kræfters Frihed og kæmpemæssig Virksomhed. Denne Nordiskhedens borgerlige Side lærte jeg nemlig først ved Thæmsen at kjende og skatte, og at betragte som det hjemlige Nordens store Savn, uden hvis Afhjælp al Nordens saakaldte Gjenfødsel var i det Høieste en kæmpemæssig Ligbegængelse. Uagtet jeg derfor endnu er lige langt fra at misunde Angelsaxers og Normanners Børn den Deel af deres Livs-Anskuelse, de ei førte med sig fra Norden, men laante i Besten af Romere og Galler, fandt jeg dog, at Norden vilde være reddet af det almindelige Skibbrud, der truer Europas Folk, og stige til den Glands, dets Oldtid spaaede, naar de gavnlige Kræfter paa Fredens Bei kunde naae den samme Grad af Frihed, som de i England har taget med Staalhandsker, og benyttet derfor tildeels som et Kov. Dette skulde man vel synes, var ogsaa en let Sag, især nu, da alle Nordens Folk har gjenvundet deres offentlige Stemme, og det vilde sikkert være let, naar Folkene selv vidste, hvad de feilede, og forstod at oplyse Regeringerne om, hvor nødvendig en saadan Kræfternes Frihed er til alt Storbærk og ret egenlig til Opnaaelsen af det eneste ædle Stats=Diemed, som unægtelig er fælles Bedste; men hvad der flaaer Knuden og synes at gjøre Sagen fortvilet, er Folkenes Mangel paa sand menneskelig og borgerlig Oplysning, en Mangel, der egenlig hverken kan lægges dem eller Regeringerne til Last, men er derfor lige sørgelig og nu, da kun en saadan Oplysning kan redde fra borgerlig Fortvivlelse, en dødelig Sygdom.

Den borgerlige Fortvivlelse findes nemlig ikke blot der, hvor den brhder ud i Oprør og uhyre, urimelige Misgjerninger, men ligesaa fuldt, hvor den ligesom skjuler sig i Lede til gavnlig Anstrængelse, i luftige Spekulationer og i voxende Lyst til Udvandring eller til visse Levebrød, selv om de maatte søges i Tugthuset, og hvem kan da tvivle om, at vi ogsaa i Norden staae paa Randen af den bundløse Afgrund. Ingensteds har det vel saa længe og saa dybt været følt, at det er Dplysning, almindelig Dplysning, der fattes og kunde frelse, men der hører ogsaa Dplysning til at kjende den sande og gavnlige Dplysning fra den falske og tomme, saa det er intet Under, man hidtil bestandig greb feil ad de rette Dplysnings-Midler, men det maa drive hver Nordbo, som seer det, til at prøve selv det Urimelige, for, om muligt, at bringe Folkene paa bedre Spor. Selv maa jeg saaledes vel finde det høist urimeligt, at min Pen skulde kunne bortvifte det mindste af Taagen, for Folkenes Dine eller formaae noget mod tusinde Munde som tilforladelig forsikre Folkene, at det levende Ord har ingenlunde hjemme i Folkemunde, men i lærde Mænds Penne, og at Modersmaalet til aandeligt Brug er ikke værdt at nævne ved Siden ad Latinen, og at det endelig ingenlunde er ved Betragtningen af det virkelige Menneskeliv hos sig selv og Andre, men ved Læsning, især i latinske Bøger, man samler den rette Menneske-Kundskab og Verdens-Klogskab, lige anvendelig under alle Himmelegne. Ja, det er høist mærkeligt, at netop fordi Pennes og Bøgers Forgubere har aabenbar Uret, derfor netop maa jeg finde det urimeligt, at Pennen kan udrette saa store Ting eller udrette det Mindste mod Munde, der ikke blot kan beraabe sig paa hundredetusinde Penne og Aarhundreders Hævd, men har i Livet, det være nok saa daarligt, et

Fortrin for alle Penne selv i Englehænder, kun Almagten kan berøbe dem. Imidlertid, alt Muligt er ikke rimeligt og alt Urimeligt ei heller umuligt, og da den høist urimelige Mulighed, at Munden kunde tage Pennen til sin Sprog-mester, og et Folks Modersmaal taalmodig lade sig tyrannifere i Fædernelandet af et dødt Sprog, fordem den store Folkefiendes og almindelige Manddrabers Modersmaal; da en saa urimelig Mulighed besværrer er bleven til Virkelighed, hvorfor skulde man da ikke til Forsynets Ære og Menneske-Landens Frelse turde haabe den Urimelighed, at en Pen, der dog har den i Grunden store Lykke at staae i Pagt med den stærkeste Mund i alle Lande, som den levende Folkemund unægtelig er, kan blive saa længe ved at pege paa den ene Folkemund efter den anden, til den omsider træffer paa en Folkemund, som har baade Lyst og Held til at indtale sine og Modersmaalets naturlige og i Grunden utabelige Rettigheder. Idet jeg derfor herved peger paa den norske Folkemund og rister Gaade-Runer paa Bæggen ligeoverfor Høstagen, da nægter jeg ingenlunde, det er ganske rimeligt, de Runer blive hverken læste eller forstaaede, da de mange lignende, jeg har ristet for den danske Folkemund og brugte min Mund, om ikke det Bedste, jeg kunde, saa dog temmelig til at forklare, enten er forblevet ulæste eller uforstaaede, eller dog, som det synes, aldeles ubirksomme; men deels paastaer jeg endnu som altid, at i Danmark bedrager Skinnet paa alle mulige Maader, og dernæst paastaer jeg, at, rimeligt eller urimeligt, er det dog immer muligt, at man i Norge, saasnart man blot fæster Øie paa de Runer, vil paa Timen see, der staaer skrevet: norsk Folkemund, luk dig op og siig os, hvad ingen Romer vidste, og ingen Latiner kan stave sig til: hvad det norske Folk tænker, og hvordan det for-

maaer at udtrykke sig frit paa sit eget Maal om sine egne Fornødenheder og Tilbøieligheder, Byrder og Savn, Dnsfer og Forhaabninger til Folkets Held og Landets Flor! Norske Folkemund! vær den Første, der viser, at et Folk endnu har Mod til at ligne sig selv, det har Du baade Gavn og Ære af! Det er meget muligt, siger jeg, og derfor peger jeg, og hjælp det ikke, da vilde jeg pege paa den svenske Folkemund, og var det forgjæves, paa den engelske, og, naar endelig galt skulde være, selv i Fortvivlelse paa den franske, der ei behøver at lukkes op, men kun fra den rette Side at sættes i Gang, for at vise Verden, hvad selv den fladderagtigste Folkemund i Verden, naar den bruges fornuftig, kan udrette til at afvende Folke-Døden og forstjønne Menneske-Livet. Ingen Spaadom kan derfor klinge saa rimelig og advarende, at den maatte afholde mig fra, hvad jeg her gjør; thi da mine egne Landsmænd enten slet ikke har Mod til at ligne sig selv, eller synes dog først at ville have efterlignet alle andre Folk, selv Kineserne, saa ligge Nordmændene unægtelig min Ven nærmest, ikke blot fordi den mellem dem har været ligesaa længe bekjendt som mellem mine Nærmeste, men især fordi Historien vidner, at intet nordisk Folk har havt saa meget Mod til at ligne sig selv eller saa megen Ære af Følgerne. Uden her at tale om Normannernes Storbærk, vil jeg kun ihukomme, at Nordmændene paa Island var de Første herhjemme, som i Middelalderen vovede at kaste Brag paa Latin og Romersk-hed, ved ikke blot at gjøre deres Modersmaal til Skriftsprog, men ved at bruge Pennen saa vel som Munden, ikke efter romerske Forskrifter eller til Oversættelse af Latinen, men til Aabenbarelse, Udvikling og Ophøielse af den nordiske Kæmpenatur, de fandt hos sig selv, og betænkte sig intet Dieblisk paa at løslade ogsaa aandelig til Kamp mod Ulve-

naturen fra Rom, hvor smukt den saa end indhyllede sig i Faareklæder! Vel maa det ikke glemmes, at Nordmændene herved tildeels havde Angelsaxerne, det gamle Nordens Mærkesmænd, til Forbilleder, men det maa lige saa lidt glemmes, at Angelsaxerne, skjøndt de gjorde et Ræmpeskridt, vel ingen andre var mægtige; da de først satte deres Modersmaal i Latinens Sted, saa forfulgte de dog ikke Seieren, men underkastede sig, kun med lidt Forbeholdenhed, Romerskheden, medens de islandske Nordmænd var de Æneste, som skabte en af Rom aldeles uafhængig Dannelselse og Bogskat, som man, fordi de er Norden aldeles eie-dommelige, maa kalde nordiske. Nordmændene var det altsaa, som gyldig beviste, hvad nu kun afmægtig Trods kan nægte, at Nordens Folk har af Naturen Kald til aandelig Selvstændighed, saa det er kun Spørgsmaalet, om de endnu har Mod og Kraft til at hævde den mod Roms Tyrann, der nu vel kun er et Gjenfærd uden Kjød og Been, aldeles dødt og magtesløst, men har dog forstaaet den sorte Kunst at kysse Livet (det naturlige Landsliv) af alle Folkefærd og paa en Maade besætte Eigene, saa de maa sige og gjøre Alt, hvad han peger paa, og hvi skulde jeg da ikke tiltro Nordmændene Mod til at ligne sig selv, da de vilde have dobbelt Skam af at mangle det; hvorfor ikke tiltro Nutidens Nordmænd Mod til at hævde, hvad Middelalderens Nordmænd skabte, ja Mod til at følge deres egne priselige Fodspor, fordi en Flok Latinere stiller sig i Veien og raaber af fuld Hals: alle Nordmænd er af Naturen Barbarer, og kan kun af den latinske Grammatik lære at tale Landens Sprog, og kun ved romersk Trælle-Tugt afrettes til ordenlige og dannede Mennesker! Ligesom Angelsaxerne i Middelalderen, saaledes har Engelsemændene i Nyhaartiden brudt Isen, tilkæmpet sig en fri Folkestemme

og Modersmaalet Enevoldsmagten, men sluttede saa under denne Forbeholdenhed et farligt Forbund med Latin og Romerskhed, som de selv maa tilstaae, har, lige fra Elisabeths til vore Dage, udklækket en frygtelig Undertrykkelse af de Ringe og en skammelig Forkvakling af det boglige Modersmaal, og som, skjøndt de endnu ikke see det, sætter dem i Fare for igjen at miste den Kræfternes Frihed, der umulig kan ordnes paa Romersk, uden derved at gaae aldeles forloren. Vil derfor noget andet Folk sikke sig Englands Fortrin, men undgaae dets Plager og truende Fare, da maa de ingeniunde som Engellskmændene nøies med at paaastaae Folkestemmens Frihed, men tillige hævde Modersmaalets Overmagt mod alt det Fremmede, som ellers i Vøn deels fortærer og deels lammer de ædleste Folke-Kræfter og smedder usynlige Lænker til Folkenaturen, som Dværgene til Fenris-Ulven. Det eneste Forsvarsmiddel mod en unaturlig og tyrannisk Skole er imidlertid en naturlig og fri Skole, og den eneste Maade, hvorpaa et Folk kan hævde sin aandelige Selvstændighed mod en falsk Dphsning, der hviler paa Bøger og døde Sprog, er at stræbe efter en sand Dphsning, der udspringer af Livet og Modersmaalets levende Skolebrug, hvad kun tilgavns kan see ved at reise en folkelig Høiskole, hvor der slet ikke er Spørgsmaal om, enten hvad der staaer i Grækers eller Romeres Bøger, eller hvad nogle Enkelte kunde føle Nysg eller Trang til at vide, men kun om Folkets og Landets og Modersmaalets Natur og Beskaffenhed, nærværende Tilstand og naturlige Forbedring og Fremgang, og hvor disse enhver Borger magtpaaliggende Ting ei behandles som Gjenstande for en død og ufrugtbar Kundskab, men lægges for Dagen i levende Begerbirkning!

Til uopholdelig at oprette en saadan folkelig Høiskole er det da, jeg opkalder Eder, norske Frænder! og kunde det nytte, vilde jeg jo besværges Eder ved Alt, hvad der kunde tænkes at være Eder kjært og helligt, ei at undlade eller forhale et Storbærk, alle Minder i Kæmpers Fødeland værdigt og Kæmpernes Børn uundværligt, hvis de virkelig skal høste, hvad Fædrene saaede, og pryde sig med den Hæderskrands, hvortil hine saa priselig beilede, bevise for al Verden, at, hvor der ved høilys Dag fandtes saadanne folkelige Helte som Hakon Adelssteen og Olaf Tryggesøn, saa store og ædle Kræfter, som de, der skabte Norges kongelige Ridderespil fra Halvdan Svarte til Sverre, og hvor der endelig midt under det latinske Pavedom var en saadan Kjærlighed til Modersmaalet, i Middelaalderens Dunkelhed et saadant Die for Folkelivet, som Heimskringle og hele Saga=Rækken soleklart aabenbare, der fattes i Nyaaarstiden heller hverken Mod eller Kraft til, trods alle latinske og romerske Banskættelser, at fortsætte, forklare og fuldende det længe afbrudte, men aldrig opgivne, folkelige Levnetsløb! Jeg vilde derfor ogsaa gjøre det, hvis jeg levede og virkede iblandt Eder, Ansigt til Ansigt, men Erfaring har lært mig, at man aldrig skal stræbe at gjøre med Pennen, hvad kun Munden formaaer, da man derved ei alene spilder Liv og Varme paa Pen og Papir, men stadfæster tillige, saa vidt man kan, sine Læsere i den romerske Overtro, at Ordet er fuldt saa levende i Bog som paa Tunge, eller med andre Ord, at Død i Aandens Rige er meget bedre og tilforladeligere end Livet, en Overtro, der altid lidt før eller senere giver Rom og Latinen Spillet vundet, da det naturligviis kun er Talens naturlige og levende Redskab, der med Fynd og Frugt kan føre Naturens og Livets Sag mod kloge Modstandere, hvis forte Kunst

det netop er, i Mandens Verden at give alt det Døde Skin af Liv og Bøgerne Skin af al den Dyd, Edelmødighed og Varme, man fattes, saa kan ogsaa vi skrive Bøger, der synes levende, da er det ingenlunde i Livets, men i Dødens Skole, vi har lært den sorte Kunst, man vel i vore Dage kan være kommet uskyldig til, men maa da vel, langt bedre end hidindtil jeg, vogte sig for at misbruge.

Hvor urimeligt det derfor end maatte synes eller være, vil jeg forudsætte, at en Deel Nordmænd er aldeles enige med mig baade om, at der bør oprettes en folkelig Høiskole, og at denne, for at svare til sit Navn og sin Hensigt, ei maa hvile paa Bøger eller noget Dødt, da Folket hverken er Bøger i Skindbind eller en mathematisk Størrelse og et dødt Begreb, men et stort, borgerligt Selskab af levende Mennesker, der trænge til en fri og levende Bælevirkning under Veiledning af de bedst Erfarne, baade for at opdage og bestandig blive sig det klarere bevidste, hvad der virkelig for Nordmænd er fælles Bedste, og da tillige for at øve sig i Mødermaalet, som det naturlige, levende Udtryk for deres Tanker og Følelser, saa de efterhaanden maa blive det i alle Henseender omtrent lige saa mægtige, som de nu kun er det til Hverdags-Brug i den snevreste Kreds. Ja, jeg maa her forudsætte, at en god Deel Nordmænd klarlig indseer, der behøves en saadan norsk Høiskole, da en saadan ligesaa lidt findes i Kristiania som i Kjøbenhavn eller Berlin, men alle Europas Høiskoler er meer eller mindre latinske og aldeles romerske, fjendtlige mod alle Folke-Naturer, som lutter barbariske Levninger fra Middelalderen, der snarest muligt skal udryddes ved „klassisk Dannelse“. Kun under denne Forudsætning nytter det at skrive til Nordmænd om en folkelig Høiskole, og kan være muligt med Pennen at bortrydde de Hindringer, der

rimeligviis især have forsinket Oprettelsen, og true endnu med at kvæle det folkelige Storbærk i Fødselen.

Blandt alle de utallige Hindringer for Oprettelsen af folkelige Høiskoler, som svare til Navnet, er vist ingen større eller vanskeligere at overvinde end den Indbildning, at en saadan Høiskole, ligesom den latinske, maatte have en Deel Drengeskoler under sig, hvor de Smaa ved Erhvervelsen af allehaande reelle Kundskaber, saasom Mathe=matik, Fysik, fremmede Sprog o. s. v. forberedtes til en høiere Dannelsse. Jeg kalder denne Indbildning en af de største Hindringer, ei blot fordi Høiskolens Oprettelse der=ved nødvendig gaaer i Langdrag, men især fordi den truer med at undergrave, hvad den har Skin af at ville grundig forberede.

I mine Dine er nu vist nok denne Indbildning saa grundløs og stridende mod Erfaring og sund Fornuft, at selv de latinske Høiskoler har blomstret langt anderledes i England og Tyskland, hvor man lod det blive Enhvers egen eller deres Forældres og Bærgers Sag, hvorvidt de var modne til Høiskolen, end hos os, hvor man vilde kaldt baade Plato og Aristoteles umodne, fordi de ikke kunde skrive latinsk Stil; men hvad Pennen kan gjøre til at op=lyse det for dem af Folkelivets Venner, Latinerne kan have forblindet, maa jeg dog ikke undlade.

Uagtet derfor Drengeskolen i det Hele, som vi kjende den, er en Uting, Byzantiner og Latinerne have ført os paa Halsen, vil vi for en Sikkerheds Skyld her lade det staae ved sit Værd, om en saadan, som Latinerne paastaae, er aldeles eller dog næsten uundværlig for tilkommende Viden=skabsmænd eller ikke, ja, for Væiers Skyld kan vi endog lade, som om vi ei turde afgjøre, enten Indespærringen i et saadant Børne=Huus paa saa smal en Røst som Blæk og

Papir, skulde være uundværkelig eller dog saare tjenlig for tilkommende Præster, Amtmænd, Fogeder og andre Embedsmænd; thi her, hvor Talen kun er om en folkelig Dannelse, en Dannelse altsaa, hvori hele Folket, til Livets Gavn og Landets Lærd, kan og, saavidt muligt, bør deeltage, her er det jo slet ikke Spørgsmaalet, hvad der kan være tjenligt enten for Videnskabsmænd eller for Embedsmænd, men netop for dem, der ingen af Delene skal være. Naar man nemlig indretter, hvad man kalder Almeen-Oplysning, som om hele Folket skulde enten være Videnskabsmænd, Embedsmænd eller Almisfelmænd, da glemmer man blandt meget andet, at hvis det lykkes, da maatte hele Folket fulde ihjel, hvis ikke et andet Folk var ædelmodigt nok til at give dem et „vist Levebrød“ for deres Dannelse eller dog for deres mæssommelige Skolegang og glimrende Examen. Saalænge vi derfor ønske, at Mængden af Folket ikke blot skal have baade Kraft og Lyst til at ernære sig selv, men ogsaa Raad og Villie til at underholde nogle faa Videnskabsmænd og en Deel Embedsmænd, da maa vi enten, som de papistiske Præster og de protestantiske Herremænd, ønske Borger og Bonde fri for al mulig Dannelse og Oplysning, eller vi maa ønske dem en Dannelse og Oplysning, der gjør dem dueligere til deres Dont og lykkeligere i deres Stilling, eller vi er splittergale og ønske at gjøre baade dem og os selv ulykkelige til Ære for et tomt Hjerne-Spind, vi kalde Oplysning og Dannelse.

Nu tør jeg vist nok mene, at for enhver Livsstilling under Solen, undtagen Lediggængerens, Trællens, Tyvens og deslige, er Drengeskolen, hvor man løsrevet fra Naturen, det huslige og virksomme Liv, hænger over Bøger og Regne-Brætter fra Morgen til Aften, en reen Pestilens, ja, selv for Livsstillingen i et Bogskab med Glas-Døre

og med Pennen i Haanden, en Stilling, jeg af tredive Aars Erfaring kjender saa godt som nogen af alle mine Samtidige, selv for denne boglige Livsstilling er Drengeskolen en Pestilens; men sæt engang, jeg heri tog mærkelig fejl, saa kan det dog umulig feile, den er det for Bondens og Sømandens, Haandværkerens og enhver anden, der aabenbar ei kan være gavnlig og findes lykkelig uden legemlig Arbeidsomhed, Raskhed og Livlighed, Kjærlighed til Donten og Greb paa den, saa vidt mulig, fra Barns Been, lutter Ting, for hvilke Drengeskolen ifølge sin Natur og efter al Erfaring er en reen Pestilens.

Ønske vi altsaa en folkelig Høiskole, hvor Alt paa en sømmelig Maade gaaer frit og levende til, saa Folkeungdommen veiledes til at kjende, skatte og paa det Fordeleagtigste til „fælles Bedste“ benytte sine Kræfter, sin Stilling, sit Modersmaal, og i det Hele den indvortes og udvortes givne Natur, hvorom Alt levende maa dreie sig, da kan vi rolig overlade Drengeskolen til sin egen Skjæbne, og kan være visse paa at finde Ungdommen aabnere, kraftigere og danneligere i en naturlig og levende Retning, altsaa haabefuldere, jo mindre den har havt med Drengeskolen at skaffe, og jo gladere den under en nyttig, men let Virksomhed er voxet op til fuld Besiddelse af sine Sjæls og Legems Kræfter.

Er man nu enig med mig om, at hverken er det noget Folk tjenligt at lade dem tænke, tale og dømme i sit Sted, hvis kjæreste Fæderneland er den klassiske Jordbund, hvis Mønster paa en fuldkommen Lov er den menneskefiendske, tyranniske Romer-Ret, og hvis Yndlingsprog er Modersmaalets arrigste Fiende, Latinen, ikke heller behøver man at sørge, men kun, saavidt muligt, at vogte sig for Drengeskolen; da veed jeg ikke, hvad der skulde være i Veien for

en folkelig Høiskole, hvor man har Mod til at smile ad Latinernes Graad over det Barbari, der vil følge paa Sønderbrydelsen af det romerske Lag, og Bidd til at vurdere deres latterlige Paastand, at man bliver stærkest i Modersmaalet ved at slide i den latinske Grammatik fra Barns Been, mest frifindet ved at trælde for Romerne, og dygtigst til at betænke Norges Vel ved at glemme hele Verden over Bøgerne og sin egen lille Person.

Skulde imidlertid under saa gunstige Omstændigheder, som jeg maa tænke mig, for ei at kaste Pennen, Høiskolens Oprettelse endda forsinkes, maatte det vel enten være, fordi man endelig vilde have den oprettet paa offenklig Bekostning, eller fordi man gjorde sig Skrupler over en fri, folkelig Oplysnings mulige Følger enten for Salighedens eller den grundige Lærdoms Sag, og skjøndt det vilde være aldeles umuligt med Pennen at bortrydde disse Hindringer, hvor de i høi Grad fandt Sted, kunde maaskee dog en lille Oplysning bidrage dertil, hvor de kun synes store, fordi man ikke rører ved dem.

Hernede, hvor man virkelig synes at tænke sig den fuldkomne Stat som en offenklig Indretning til, uden videre Uleilighed, at skaffe os allesammen Mad og Drikke, Klæder, Sko, visse Bærelser, en god Hustru, lydige Børn, sund Luft, almindelig Fred og Alt, hvad Ens Hjerte kan forlange, her nytter det aldrig at tale, end sige da at skrive om en folkelig Høiskole, som Folket kunde skaffe sig selv, thi bliver den os ikke skjænket og givet, da reisste vi vist snarere al Verden rundt, for at finde, end vi rørte os af Stedet, for at reise den, men saa raadvilde formoder jeg, man ikke er i Norge, saa overlod man det der til Staten, kom det vel mest af, at Sagen syntes let at sætte igjennem ved Stortinget, og Høiskolen bedst at svare til sin Hensigt,

naar den, oprettet paa offentlig Bekostning, kunde uden videre Betaling staae hele Folket aaben. Skindet kunde imidlertid ogsaa her lettelig bedrage, saa det er raadeligt for Bennerne ad folkelig Dannelses slet ikke at tro det, thi om Sagen end ved Omveien blot forsinkedes en halv Snees Aar, var det maaskee til ubodelig Skade, og det var dog hverken den eneste eller største Fare, en hele Folket magtpaaliggende Sag derved udsattes for. Jeg har vist nok kun en meget dunkel Forestilling om Sammensætningen af det norske Storting, og vil gjerne tænke mig det saa folkeligt, som jeg kan, men havde det indseet Uundværligheden af en folkelig Høiskole, vilde det upaatvivlelig for længe siden foreslaaet dens Oprettelse, saa jeg nødes til at slutte, hvad ogsaa er høist rimeligt, at den folkelige Dannelses afgjorte Belyndere der hidtil have fundet sig enten for saa eller for lidet udrustede til seierlig at bestaae Kampen, der neppe kunde blive let, hvor det lykkedes den latinske Dannelses gennem tre Aarhundreder ei blot at fordynde, men at undertrykke og næsten udrydde enhver anden. I alt Fald maa man betænke, at alle Indvendingerne mod en folkelig Dannelses, baade naar man skildrer den som aldeles ubetydelig, og naar man sværter den som et frygteligt Barbari, kun lade sig grundig gjendrive ved virkelig at fremme den og lade den selv berolige sine mistænkelige Benner og bestæmme sine arrige Fiender. Dens afgjorte Belyndere skulde derfor ikke nøle noget Dieblis med Forsøget paa, ved frivilligt Sammenstod paa Aktier, at faae gjort en Begyndelse; thi fulgte end deraf, at Alt for det Første maatte indrettes efter en mindre Maalestok, og at Andre end de, Aktierne gav Ret, kun for en passende Betaling kunde aabnes Udgang til den norske Høiskole, ligesom til det londonske Universitet, saa var derved dog ei blot

vundet Tid, men det første Skridt, som er det eneste, der koster, vilde snart drage flere efter sig, og Grundpræget, hvorpaa her egenlig Alt kommer an, vilde være Høiskolen givet af den fri Folkevirksomhed, der altid skal være dens levende Grundvold og ophøiede Maal.

Det maa imidlertid ikke glemmes, at netop, naar den folkelige Høiskole skal være et privat Foretagende, der kun med lidt Opoffrelse eller dog med lidt Forskud kan fremmes, da kan selv de, der rolig vilde see en saadan oprettet paa offentlig Bekostning, fristes til at gjøre sig Skrupler over de mulige Følger, en fri, folkelig Oplysning og Dannelse kunde have enten for Tro og Gudsfrøgt eller for grundig Lærdom og Videnskabelighed; thi vi er alle fra Barns Been vant til at høre af de Fromme, at Menneskenaturen er aldeles fordærvet, saa den maa ikke følges, men skal undertrykkes, og at høre af de Lærde, at med Latinskolen staaer og falder al grundig Lærdom og ægte Videnskabelighed.

Uden nu at ville røre ved disse Skrupler, hvor de virkelig har faaet Indpas, forudsætter jeg, en af dem kunde friste Nordmænd, der ellers ikke slynderlig ændse dem, til at sly den Anstrængelse, det første Skridt paa den ny Løbebane sagtens vilde koste, og vil da bemærke, at naar man veed, det ligger ingenlunde i den folkelige Dannelses Natur enten at gjøre Folk vantro og ugudelige eller at føde Ringeagt for grundig Lærdom og ægte Videnskabelighed, da maa man aabenbar slet ikke bryde sig om de mulige Følger hos En eller Anden, men spørge sig selv, og hvem der ellers i dette Stykke vil have „alle mulige Misbrug forebyggede“, om det vilde være værre, at maaskee en Deel forlod den folkelige Høiskole med meget for ringe Tanker om vor Herre og meget for store om sig selv, eller med

dyb Foragt for al den Kundskab, der ei svarer Nenter i det daglige Liv, om det vilde være sørgeligere, end at saadanne Folk i Hundrede- og Tusind-Viis er udgaaet fra den latinske Høiskole, opblæste ei engang af deres Natur, men af deres Unatur, og slet ikke bange for at sige, at naar de ikke betimelig fik et „vist Levebrød“ for deres Skolegang og Examen, ønskede de alle deres Kundskaber Bøkker i Vold og havde skammelig spildt deres Ungdomsaar. Er nemlig det Sidste et Misbrug, Bedkommende selv har værst af, og for hvis Skyld det var Galenskab at laste Brugen, saa gjælder det Samme dog vel ogsaa om det Første, og gjælder tidobbelt derom, da der i enhver levende og naturlig Udvikling dog er timelig Sandhed og Gavnlighed, medens i den latinske Dannelse Alt er Blændværk og Unatur, saa de flette Følger af den er næsten uundgaaelige. Enten maa man da fordømme al Dannelse og Oplysning, fordi den mulig kan misbruges, og det er at gjøre som Farao ved de israelitiske Drengbørn, han lod drukne, eller man maa tilstaae, at den folkelige Dannelse, der gjør os fortrolige med det virkelige Liv, og saavel med vor Naturs Mangler og Brøst som med dens Kræfter og Fortrin, er aldeles ufylldig i, hvad Misbrug den, ligesom Livet og Lyset i det Hele, med Nødvendighed er udsat for.

For Resten er det min velgrundede Overbevisning, at ægte Gudsfrugt og Videnskabelighed trives bedst, hvor Folk har Lov til baade at tro og at lære, hvad de vil, og at, skulde den Tid nogensinde komme, da Nordens Folk i det Hele enten vilde trodse Himlen eller landsforvise Lærdom, da maatte det være af Harme over den Samvittigheds-Tvang og Undertrykkelse af alt Naturligt og Folkeligt, der med Nødvendighed udspringer af romersk Tankegang og latinsk Dannelse. Saae derimod

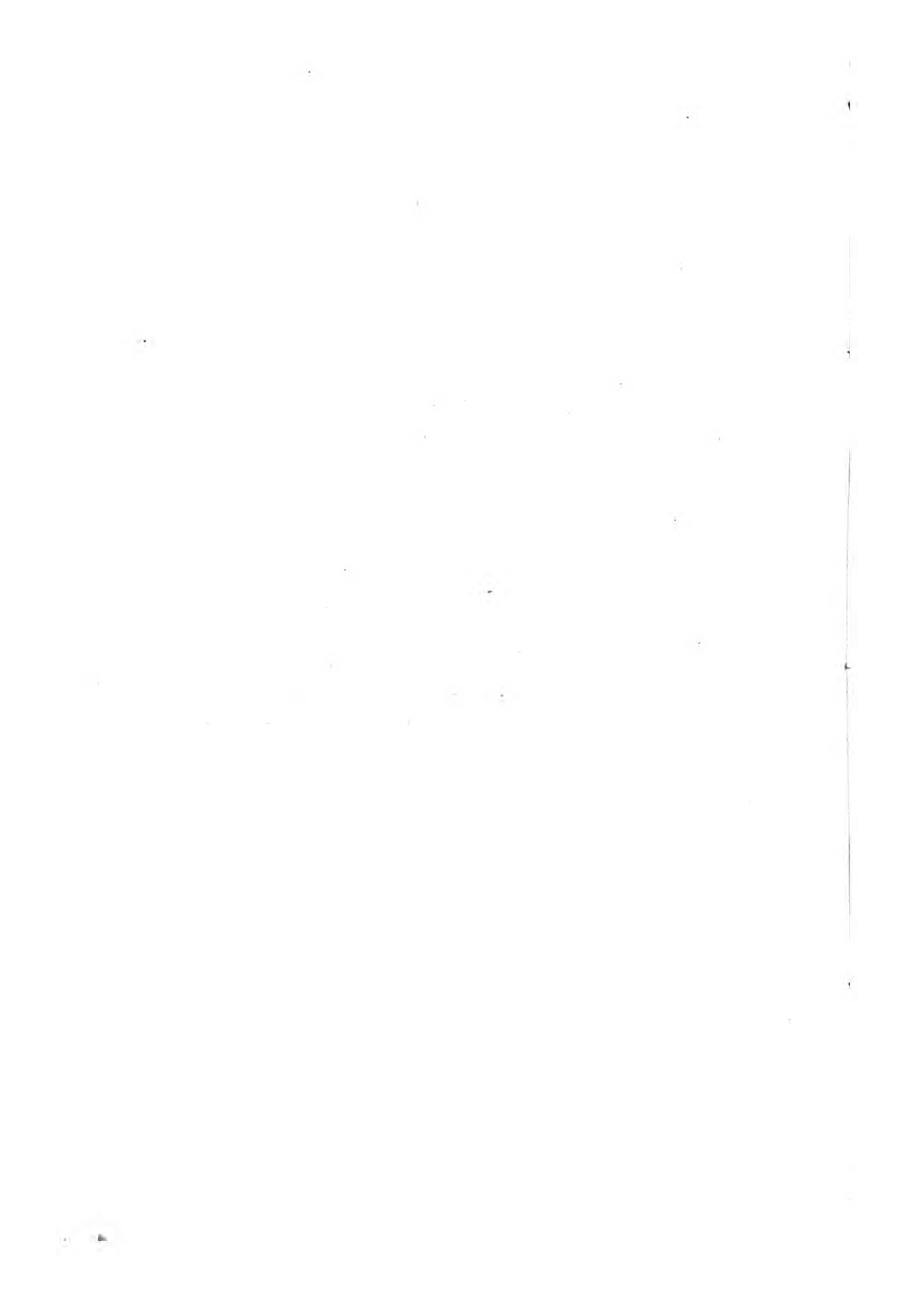
kun Rigerne i Norden hver sin folkelige Høiskole, hvor Naturlivet styrkes, forædles og klares, da vil den kirkelige og videnskabelige Frihed, som deraf nødvendig maa udspringe, baade for Religiositet og Videnskabelighed bære de mest velsignede Frugter; thi hvad enten vi raadspørge Fædrenes „stærke Drømme“ om det Guddommelige i Hedenold eller deres Kraft-Uttringer i Daad og Sang og Skrift, før Latin og Romerskhed forknyttede og forkvælede dem, da lære vi, at ingensteds var der af Naturen dybere Følelse for det vidunderlige Slægtsskab mellem Himmel og Jord, eller inderligere Lust til at see hele det store, vidunderlige Mennekeliv efterhaanden udvikle og forklare sig selv. Net mange Skridt vilde den folkelige Dannelse da vist ikke gjøre, før det blev Nordens Lust at reise en stor videnskabelig Høiskole, vist nok ikke for Latineri og Romer-Net, men for Mennekelivets Udvikling og Forklaring i dets gaadefulde Dybde og herlige Mangfoldighed, altsaa et Universitet (en alt omfattende Granskning), der ikke er et romersk Praleri, men virkelig svarer til sit Navn og lærer Verden at kjende en nordisk Videnskabelighed, der overgaaer den romerske lige saa meget, som Nordens Kæmper overgik Roms forkvælede, udmarvede, kun snu og trædske Dværge. Denne min Betragtning af Norden, som fra Arilds-Tid forberedt til ægte, grundig, altomfattende Værdoms og Vidskabs Sæde, hører vel egentlig ikke hid, da ægte og grundig Videnskabelighed, skjøndt det er Folkenes Ære og Gavn at agte og fostre den, dog altid bliver kun Enkeltes Hovedsag, men tjener det ikke til Andet, kan det dog minde om, hvor langt det er fra mine Tanker, hvad man, trods mit boglige og videnskabelige Levnetsløb, har villet paahyre mig, som om jeg ønskede enten Latinen eller Noget, Godt eller Ondt, som har virket kjendelig og mærkelig paa Jorden, nedfænket

i Glemfel. Hvad jeg vil, er netop, at Alt skal komme for Lyset, og jeg bekæmper derfor den latinske Dannelse i sin nærværende Udstrækning og Eneraadighed, kun fordi den udbreder et sørgeligt Mørke over hele den menneskelige Tilværelse, har, som den selv bekjender, gjort „Pagt med Døden“, ei at lade Livet komme for Lyset, hvortil det dog ligesaa unægtelig har Ret, som ethvert dristigt Forsøg vil vise, det har Kraft. Hvem der, naar han er kommet til Skjels Nar og Alder, frivillig foretrækker Pennen for Munden, Bøgerne for Mennesket, de døde Sprog for de levende, Latinen for Modersmaalet, den romerske Kunst for den nordiske Natur, kort sagt: foretrækker Døden for Livet, bør visseelig have Lov dertil, og det var Synd at misunde dem den Dannelse og Oplysning, som enten førte til dette Valg eller udsprang deraf, men da det er soleklart, at Landet maatte ødes og Folket forgaae, naar de, der umulig kan gjøre samme Valg, skulde ophjæses og dannes derefter, saa er det hver Folkevæns hellige Pligt, som seer Grunden til den nærværende Nød og truende Fordærvelse, at tale en folkelig Oplysnings Sag, der nødvendig er lige det Modsatte af den romersk-latinske, og om saa end alt Haab om videnskabelig Glands derved afftaeres for Norden, gjorde det dog ei mindste Forandring; thi naar Folket døer, synker Glandsen jo i Graven, og har desuden den latinske Videnskabelighed ingen Glands udbredt over Norden gennem de tre Aarhundreder, den var i sin Kraft, fordi der endnu var Folke-Kraft at fortære, da vil den sikkert mindre herefter, da den aabenbar gaaer med sin Højsot, og ingen Sjæl meer vil lædske den med sit Hjerteblod.

Dette være Slutningen, som et godt Barsel, og skjøndt det ei kan undre mig, at næsten ingen af Livets og det Folkeliges Venner endnu kan dele mine lyse Forhaabninger

om den døde, unaturlige, aandfortærende Lærdoms Undergang, ved Folkelivets og en tilsvarende Oplysnings og Vidskabs Opblomstring i Norden, saa maa det dog være Alle, som dele mine Ønster, kjært at see, de blive ikke haabløse, men sikkrere paa Opfyldelse hos mig, alt som jeg ældes, og mine Ungdoms=Drømme klare sig gjennem Erfaringens og den koldfindige Eftertankes Skjærnsild. Haabets Gudinde, sagde de fortvivlede Romere, har, skjøndt sildig, ogsaa forladt Jorden, og det var intet Under, at vi under Romerskhedens Herredømme fristedes til at tro, de havde desværre deri kun alt for meget Ret, thi naar Folkene staae paa Kanden af borgerlig Fortvivlelse, da er Haabets Dife med Fjederhammen ogsaa ifærd med at bortfljve, men endnu svæver hun os dog aabenbar tæt over Isen, og saasnart en folkelig Høiskole aabner lyse Udsigter for alt Folkeligt, da vil hun atter dale og fryde sig i sit nordiske Tempel ved Dffrene til „fælles Bedste“, som baade Høie og Lave, baade Læge og Lærde vil kappes om at bringe, saa vist som Norges Klipper ei er Bautaftene over Nordens Land, men Kæmpehøiene, hvorfra han vil overskue Menneskelivet og med fuldvorne Vinger fare i Sky!

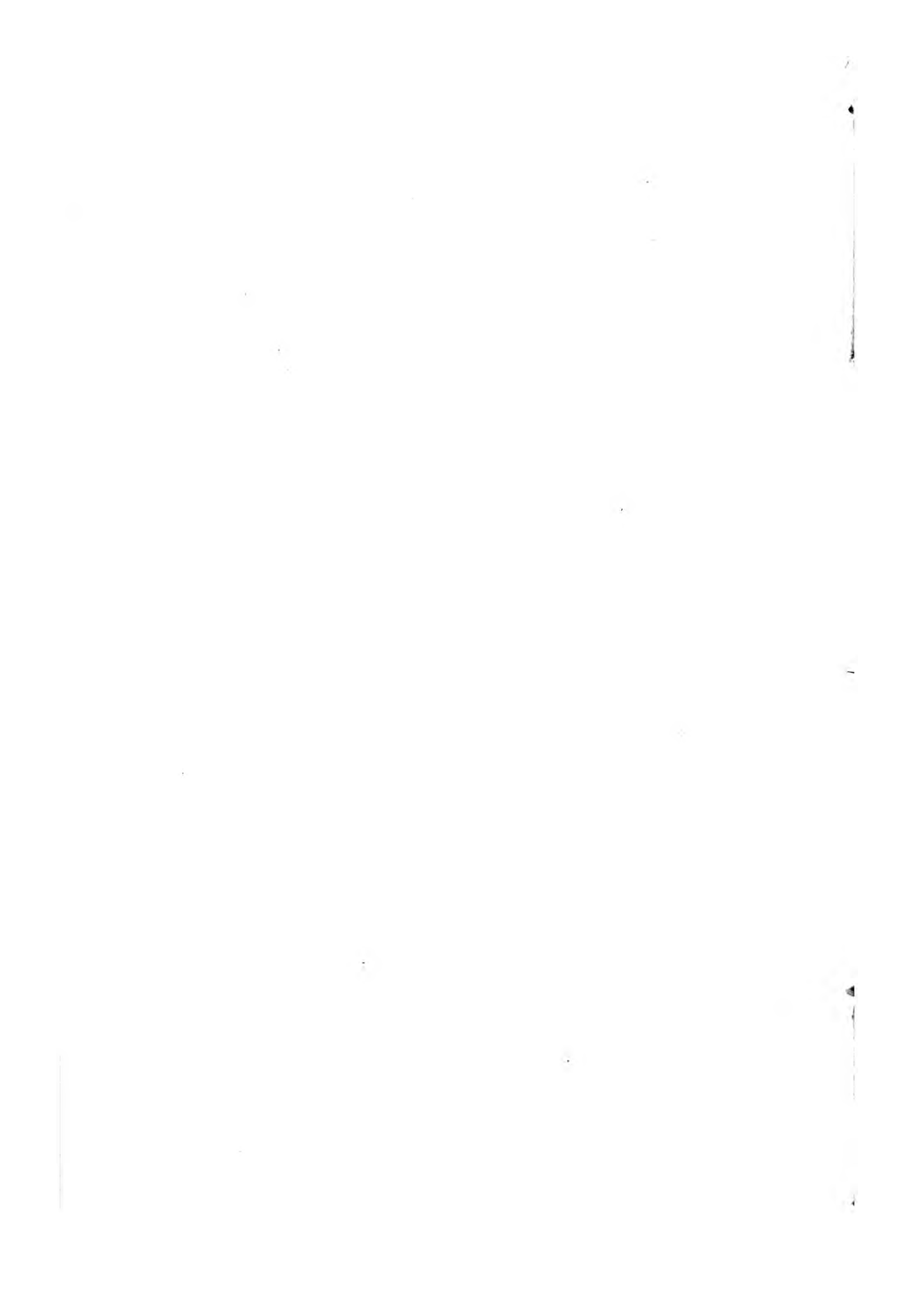
Skolen for Livet

og

Akademiet i Soer,

borgerlig betragtet.

Moders Navn er en himmelft Lyd
Saa vide, som Bølgen blaaner,
Moders Røst er den Spædes Fryd
Dg glæder, naar Isfen graaner,
Sødt i Lyft og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Moders Røst er den Buggesang,
Der huer os bedst af alle,
Modersmaal har en himmelft Klang,
Naar Børnene „Moder“ lalle,
Sødt i Lyft og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Modersmaal er de Faures Sprog,
Os tryller i Ungdomstide;
Modersmaal er den Kjæres og,
Vi favne som Duer hvide,
Sødt i Lyft og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Modersmaal var de Kongers Sprog,
 Vi mindes med Fryd og hædre;
 Modersmaal var de Kæmpers og,
 Vi kalde med Stolthed Fædre,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Modersmaal er det Kraftens Ord,
 Som lever i Folkemunde,
 Som det elskes i Syd og Nord,
 Saa sjunges der sødt i Lunde,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Modersmaal er det Rosenbaand,
 Som Store og Smaa omflunger,
 I det lever kun Fædres Aand,
 Og deri kun Hjertet ghynger,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Modersmaal er vort Hjertesprog,
 Kun løs er al fremmed Tale,
 Det alene i Mund og Bog
 Kan vække et Folk af Dvale,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Modersmaalet ved Øresund
 Og trindt i de grønne Lunde
 Deilig klinger i allen Stund,
 Men deiligst i Pigemunde,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Modersmaalet i Danevang
 Er Fædrenes Ræmpebise,
 Høre vi den i Pigefang,
 Da trykke vi Langbeen Rife,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Bort da flyve med Bildgjæs graa,
 Hvad Mund har fra Moder stjaalet,
 Synger for os, I Piger smaa!
 Saa prise vi Modersmaalet,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Skjalde frandses om Land for Sang,
 Men Ingen saa godt som Hjarne,
 Mildt som Skjalde i Danevang
 Af Piger ved Høi og Urne,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Derfor lægge af Hjertensgrund
 Vi alle, som Anden lyde,
 Tusind Viser i Pigemund,
 Som monne sig mildt tilbyde,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Tusind Viser om Folk og Drot,
 Om Venner ad Fædrelandet,
 Tusind Viser om Stort og Smaat,
 Af Smil og af Taarer blandet,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Tusind Viser om Moder sød,
 Den liflige Dannekvinde,
 Og om Hvilen i Moderskjød,
 Som aldrig os gaaer af Minde,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Tusind Viser om Kys og Klap,
 Saa mange, som det skal være,
 Som kan synges for Moder skrap
 Af Døttre i Dyd og Ære,
 Sødt i Lyft og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Kys dem kjærlig, I Piger smaa!
 Saa favne dem Ungersvende,
 Koes de høste paa Bølgen blaa
 Og blomstre ved Agerende,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Da og klinger i Kor med Staal
 Paa Balen, i Mark og Enge
 Riffelig Pigerens Modersmaal
 I deiligste Bang og Bænge,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Da og klinger i Aftenstund,
 Paa Sø mellem Bøgeskove,
 Skjaldens Vise fra Pigemund
 Og ønsker ham sødt at sove,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Yndig seiler da Skjaldens Kvad
 Med Bør over Tidens Bølger,
 Yndig stiger af Tonebad
 Den Koes, som med Visen følger,
 Sødt i Lyst og sødt i Nød,
 Sødt i Liv og sødt i Død,
 Sødt i Eftermælet!

Længe leve i Danevang
Smaa pigernes Maal det søde!
Op det stande i Pigefang,
Hvad Godt der i Danmark døde,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Fortale.

Det danske Fiirkløver var Titelen paa en lille Bog, jeg skrev for et Par Aar siden om „Konge og Folk, Fæderne-land og Modersmaal“, og blev den end, som det synes, læst af Faa og ændset af endnu Færre, saa har jeg dog havt den Glæde at erfare, den tækkedes, hvor Hjertet flaaer varmest for det danske Fiirkløver, og det er mig til større Opmuntring end Manges Eigeghldighed kan være mig til Mistrosthing, saa jeg vil nu trostlig begynde, hvor jeg slap, ved den danske Høiskole nemlig, som jeg ønsker og haaber, skal krone Frederik den Sjettes kongelige Storbærk og fuldende, hvad der i meer end et halvt Aarhundrede var hans Hjertes Begjæring og hans Bestræbelsers Maal: Danmarks Gjenfødselse nemlig til et nyt Levnetsløb i den gamle Land, men i en Skikkelse, som passer til de forandrede Tider. Vel kan jeg umulig stræbe at vise Nødvendigheden af en dansk Høiskole, der i alle Henseender er lige det Modsatte af den latinske, uden frit at hytte min Overbevisning om denne og i det Hele om det fremmede, stive, tvungne og døde Skolevæsen fra Middelalderen, der, hvis det nogenfinde var levende, dog for længe siden har overlevet sig selv og arbeider nu paa at bringe alle Kristenhedens Folke-

færd til det samme; men man misforstaaer mig dog aldeles, hvis man tænker, jeg derfor miskjender enten vore høiloblige Kongers eller vore gjæve Fædres flittige Bestræbelser for, hvad der efter deres Tro eller Skjøn var nyttig Oplysning eller Veien dertil. Feiltagelser og Misgreb kan man ikke give andre Navne, uden at gjøre dem ukjendelige, og ei kalde ubetydelige, naar man, om muligt, vil afvende den ubodelige Skade, hvormed de true Menneske- og Folkelivet, men Feiltagelser og Misgreb i Oplysnings-Sagen, der udsprang af dybt indgroede, ved deres Ælde og gudelige Skin ligesom helligede Fordomme, dem kunde man kun undgaaet ved Eiegholdighed for det store Anliggende, til det under Forsynets Styrrelse klarede sig selv, saa de ædle Bestræbelser beholde deres Ære og kan, hvor Feilen rettes, ei engang siges i det Hele at have forfeilet deres Maal. Rige-saa lidt maa man tænke, jeg, om end min Magt dertil var ligesaa fuldstændig, som min Afmagt er, vilde nedrive og forstyrre de gamle Indretninger, som jeg meget mere vilde overlade til Tiden og sig selv, vis paa, at alt saadant falder kun betimelig, naar det falder af sig selv, fordi det Ny og Hensigtsmæssige har oplyst Alles Dine om sit Fortrin og vundet Hjerterne. Hvad jeg vilde, naar jeg raadte for det, og hvad jeg derfor kalder raadeligt, er blot at bortrydde Hindringerne for en ny Skole-Bygning og arbeide flittig paa den, og da lade falde, hvad ei kan staae paa sine egne Been. Fra vor Almueskole ønskede jeg derfor blot Mulfterne og al Tvangen borte, der har gjort den forhadt, thi er den Læsning og Skrivning, man der kan lære, end neppe meget værd, saa ansees den dog almindelig derfor og er i vore Dage en stor Deel af Almuen nødvendig. Og skjøndt Latinskolen efter min Overbevisning ei blot er usødvendig, men meget skadelig og en Moder til al vor

Glendighed, saa bør den dog blive staaende, saalænge endnu Mange ansee den for Kirkens uundværlige Støtte, en kinesisk Muur mod Barbariet og et Hyttetab for al historisk Videnskabelighed, thi denne grundløse, men dybt indgroede Fordom vil falde bort af sig selv, saasnart man seer, at den danske Skole virkelig gjør Kirken langt mere levende og frugtbar for danske Folk, udbreder langt mere Kjærlighed til Danmark og Forstand paa dets Lær, og bliver Buggen for en historisk Videnskabelighed, der ikke smedder sine Dyrkere i Lænker til de døde Sprog og deres Grave eller Grammatiker, men sammenknytter dem levende med Fortidens Slægter, nærmest med vore nordiske Fædre. At en saadan dansk Høiskole maa finde en besteden Plads i Danmark ved Siden ad den latinske og træde i levende Virksomhed, kun det er mit brændende Ønske, og naar kun det maa opfyldes, skal jeg ikke have synderligt imod, at de Døde begrave deres Døde til Dagens Ende.

Skolen for Livet.

— om Danebod at tale,
Naar hun er i Dvale!

Thoras Bise.

Skolen for Døden kjende vi desværre kun alt for godt, ja, den kjende ikke blot vi, som gif i den Skole, der sætter sin Ære i at hvile paa „de døde Sprog“ og bekjender, at grammatikalisk Fuldkommenhed og lexikalisk Fuldstændighed er Idealet, den paa Livets Beføstning og med dets Opoffrelse stræber at nærme sig, nei, Skolen for Døden kjender hos os hele Folket, thi det er uden Undtagelse enhver, som begynder med Bogstaver og ender med Bogkundsskab, stor eller lille, følgelig Alt, hvad der igjennem mange Aarhundreder kaldtes Skole, Alt, hvad endnu kaldes saa. Døde ere nemlig alle Bogstaver, om de end skrives med Englefingre og Stjernepenne, og død er al mulig Bogkundsskab, som ikke sammensmeltes med et tilsvarende Liv hos Læseren, og aandskraftende, dræbende er ikke blot Mathematiken og Grammatiken, men alt betydeligt Hovedbrud for Mennesket i Barnealderen, før Hjernen med det øvrige Legeme er ret udviklet, og førend Livet, det indvortes saavel som det udvortes, er blevet os saa vidt bekjendt, at vi kan gjenfinde det i Beskrivelsen og føle en naturlig Øyst til at opløses

om dets Vilkaar. Ved derfor at ville indplante Alderdommens Orden og Stilhed, Betænkksomhed og Klogskab i Børnene, indpode vi dem kun Døden i Alderdommens Svaghed baade paa Sjæl og Legeme; hos mange af dem tiltintetgjøre vi aldeles Livskraften, saa de alt som halvvoxne Drengene henfvinde som Skygger, og hos dem alle arbeide vi paa at nedbrøde Menneskenaturen, ved at trodse dens Love, saa om det dhriske Liv end feirer, forefinder det i sin Ungdomskraft sædvanlig kun Menneske-Livet hos os som en unaturlig Olding, der kun mægter i sin Dagbog at beskrive og fordømme sin daglige Trældom under Dyriskhedens Nag. Dette er ingenlunde en Grille af mig, heller ingenlunde blot en sørgelig Bemærkning af kjendige, menneskekjærlige Læger især i England og Amerika, men tillige en gennemgribende Sandhed, som den daglige Erfaring og hvert Blad i Nyaarstidens Historie for hvert opladt Menneskesie aabenbarer og stadfæster. Grundfeilen, hvoraf dette vort Skole-Raseri for Drenges-Videnskabelighed eller rettere for de underjordiske Guder, maa udledes, er, som de engelske Læger meget rigtig bemærke, den Mod sætning, man indbilder sig, der er mellem Sjæl og Legeme, saa, hvad Legemet taber, maa Sjælen vinde, og skjøndt denne Mod sætning ligesaa lidt som Følgerne, man deraf drog, er i Kristendommens Aand, har dens Bogstav og Skygge dog unægtelig tjent til at hellige begge Dele, da vore Fædre, naar Skolen lagde os i Graven, eller forkvaklede dog vor funde Menneskenatur og fortærede vor Livskraft, aabenbar trøstede sig ved, at det kun var Legemet, der sloges ihjel, kun vor aldeles fordærvede Natur, der mishandlede, og at, naar vi kun havde lært vor Bog og Bibelsprog med de Bedste, da havde vi derved faaet Brev paa det evige Liv, som den timelige Død, langt fra at stille os ved, netop var den ene-

ste Bei og ønskelige Obergang til. Denne Overtro med kristeligt Skin er nu vist nok langt fra enten at trykke eller trøste ret mange i vore Dage, men hvad Fædrene især tilskrev den Kristendom, der kan læres af Bøger og paanedes Børn, det tilskriver man nu sædvanlig al Bogkundskab og mekanisk Eftertanke, saa det skal være en evig Binding for Sjælen, hvor unyttig, ja, hvor skadelig de end timelig maatte vise sig baade for Sjæl og Legeme, for al den Digtighed, Menneskelivet fik Anlæg til, og for al den Virksomhed, hvorpaa vor timelige Velfærd, Munterhed og sunde Forstand efter Forsnyets Villie og vor Naturs Bestaffenhed øiensynlig beroer! Hvor nu denne unaturlige Partisthed for Døden hersker, nytter det vist nok ikke med Sort paa Hvidt at forsvare Livet eller opregne Skolens dødelige Synder, men vi, som enten ved naturlig Styrke eller særdeles gunstige Omstændigheder beholdt menneskelig Livskraft nok til at gennemgaae Sygdommen, og som see, hvorledes Skolen arbejder paa at nedbryde de sidste Levninger af vor herlige Natur, saa alle dannede Folk maa blive Slaver af Dyriskheden hos dem selv og Barbariet udenfor dem, vi kan dog ikke Andet end vidne, formane og advare, først med Tale og Exempel, saavidt de række, og dernæst med Penen, om aldrig for Andet, saa dog for at bevise, hvor døde og magtesløse de Bogstaver ere, for hvilke man opoffrer Børnenes Liv, og hvoraf man venter sig evige Frugter. Sagen er ikke heller nær saa fortvivlet, som den seer ud, og allermindst i Danmark, hvor den saakaldte „dannede Berden“ dog i Grunden er meget naturligere, end den seer ud eller tør være sig selv bekjendt, saa her vil det være en stor Sjeldenhed, om Noget virkelig ønsker sig selv eller sine Børn at dø af Dannelsen og boglig Kunst. Hos os i det Mindste vil derfor Tale og Skrift til Dødens Uergrelse og Li-

vets Tare sikkert vinde tilstrækkeligt Medhold og, saa at sige, almindeligt Bifald, saasnart man kun lærer at forstaae, hvad Meningen er, og at dette holder haardt, maa ikke forundre os, da baade vi, som tale og skrive, og de, som høre og læse, netop fordi vi har Ret i vor Paastand om det døde Skolevæsens Fordærvelighed, maa have stor Mangel paa Livlighed og være Fuskere paa Modersmaalet. Følelsen af, at vi fattes og trænge dog høilig til en Skole for Livet, har ogsaa nys den høirostede Folkestemme baade i Roskild og Viborg lært os, maa i Danmark være meget almindelig, saa naar man desuagtet beder om flere Skoler for Døden, da er det aabenbar kun en Feiltagelse, der let lader sig forklare, deels af den Mangel paa et klart Nie for Livet, som Skole-Savnet forudsætter, og deels af den danske Godtroenhed, som, naar en Skole, langt fra, som den latinske, selv at bekjende sin „Pagt med Døden“, udgiver sig dristig for „Livets trange Bei,“ immer indtil videre vil tage det for en Troes-Artikel. I samme Grad derfor, som vi kan lære os til at tale og skrive naturlig, tydelig, jævnt og muntert om denne „Livsag“ i Skolen, i samme Grad vil den danske og levende Dannelse, hvormed vi saa gjerne vilde have den latinske og døde afløst, blive forstaaet og skattet. Hvad der giver Sagen et fortvivlet Udseende, er aabenbar deels den honnette Ambition hos de fleste Latinere, baade unge og gamle, baade store og smaa, og deels de Danskes naturlige Svaghed i Logiken; thi den honnette Ambition oprører sig ved den Tanke, at Skolegangen ei skulde have været et Ræmpeskridt til Dplysning, men kun en Krebsgang for Livet; og den logiske Svaghed lader sig, trods de stærkeste Modgrunde og daglig Erfaring, lettelig indbilde, at der enten i Grammatiken eller i Mathematiken findes et Univerfalmiddel, hvorved den, skjøndt

paa en for os ubegribelig Maade, i Tidens Rængde lader sig helbrede. Tilskyndende er det jo ogsaa virkelig Daarskab at tænke, at Menneskenaturen, Folkelivet og Modersmaalet skulde kunne vinde deres Sag for en saaledes sammensat (kombineret) Ret; men Skinnet bedrager, og det ingensteds mere end i Danmark, snart til Sorg og snart til Glæde, saa ligesom vi her, under Skin af det Modsatte, har fundet mange gode Ting, vil vi ogsaa finde mægtige Talsmænd for Naturen, Livet og Modersmaalet, om saa de Talsmænd alle skulde gaae i Kvindeflæder! Ja, derpaa kan og skal vi sikkert regne, at Dannekvinden og hendes Døttre vil snart lære at forstaae os, skjøndt vi snakke lidt forskruet og bagvendt om Livets, den raske, kraftige Virksomheds og Modersmaalets afgjorte Fortrin under alle Omstændigheder og især til „daglig Brug,“ baade fremfor Mathematiken og Grammatiken, Bogstavregning og Bogstavtegning og alskens Skolaistik, og naar vi i Danmark har vundet Kvinden, da har vi vundet Rigets udødelige Dronning, som Kongen aldrig ret længe nænner at nægte Noget, ja, da har vi vundet Danmarks; Hjerte, som Hovedet aldrig nænner at knuse. Dette, som, da det har sin dybe, naturlige Grund, vil findes meer og mindre at holde Stik allevegne, er nemlig i Danmark saa fuldelig og gennemgribende Tilfældet, som neppe noget andet Steds, saa naar her ingen Andre veed, hvordan en Mand skal bringes til at finde sig i Billighed, veed hans Kone det dog sikkert, og hos os findes neppe nogen gammel Rektor, end sige ung Magister, som de smukke Piger ikke let skulde kunne lære at ophøie deres Modersmaal langt over alle døde Sprog, her behøver det da blot at blive Kvinden klart, at hendes Sprog og al den Oplysning og Dannelse, hun kan naae, uden enten at lære Mathematik eller latinisk Gram-

matif, efter det gamle System maa kaldes Raahed og Barbari, saa falder det gamle System bort af sig selv. Det seer jeg for mine Dine, hver Gang min Kone, trods mit udtrykkelige Forbud og min rørende Skildring af al den Uhykke, deraf kan og rimeligviis vil flyde, har ryddet op og vasket Vinduer i mit Studerekammer, og nøder mig saa ordenlig til at kysse sig for det, mens jeg klør mig bag Øret og kan ikke nægte, at Kammeret er blevet lysere og kjønnere, og at de Smaating, der kan være forlagt, lade sig meget nemmere finde end Alt, hvad der før skjulte sig i Skumringen under Støv og Papir=Dynger; thi saaledes vil det bestemt gaae med det indvortes Studerekammer i Dannemænds Hoved, saasnart Dannekvinden faaer Mod paa at rydde op og vaske Vinduer derinde.

Men er det ikke et Slags Landsforræderi at lære det vel smukke, elskværdige, indtagende, i Mændenes Behandling udmærket snilde, men dog aldeles ugrammatikalske og umathematisk, uvidenskabelige, altsaa i Grunden aandløse, ufornuftige og barbariske Kjøn at kjende sine Kræfter, eller dog at gjøre Brug af dem i Skolesagen, som de hidtil i al Beskedenhed lod Mændene raade for? Er det ikke en blind fysisk Kraft, og det netop den stærkeste, farligste og frygteligste, vi gjøre Forbund med, for at styrte, hvad vi kalde et Tyranni, uden at have mindste Borgen for, at den ei i sin blinde Virksomhed vil gjøre Ondt værre og kaste os hovedfulds tilbage i Barbariet!

Hvad jeg hertil kunde og vilde svare, hvis det smukke Kjøn, vi her tale om, ei var Dannekvinden og hendes ægte Døttre, eller hvis jeg ikke var en Smule Historiker og nordisk Skjald, det veed jeg vist nok ikke, men nu taler Sagen for sig selv; thi baade maa jeg, saa vel som alle Danmarks alvorlige Digtere, takke Dannekvinden og hendes

Døttre for, at vi ikke som de nordamerikanske maatte udvandre, for at finde Læsere, og som Historiker tør jeg paa-
 staae, at den Deel af det smukke Njøn, der misbrugte sin
 Overlegenhed til Mandens og til Livets Skade, det var ikke
 dem, der vil slutte Forbund med mig, ikke Naturlighedens,
 Modersmaalets og den nyttige Virksomheds Veninder, men
 netop det Modsatte, medens Dannekvinden fødte, og hendes
 Døttre frandsede baade Heltene, der værgede Riget mod alle
 Barbarer, og Skjaldene, der i hvert Land er Folkeaadens
 fødte Præster, og Sagamændene, som reiste Daaden talende
 Mindesmærker. Hertil kommer endelig, at det er ingen-
 lunde af Mangel paa gyldige Grunde mod den Skole, der
 bekæmper Naturen, Folkelivet og Modersmaalet, jeg føler
 min Trang til det smukke Njøns Bistand, men kun fordi
 den urimelige Forkjærlighed for Unatur, Bogorme-Væsen
 og døde Sprog trodser alle Fornuft-Grunde, og kan kun
 overvindes af en anden og stærkere naturlig Kjærlighed til
 Noget, der sætter Livet høit over Bøgerne og sammensmel-
 ter med Modersmaalet. Kun for at vise dette, kun for at
 fikke mig Forbundet med Dannekvinden og hendes Døttre,
 vise dets Uafhængighed og de velgjørende Følger, den Seier,
 det lover, nødvendig maa have, kun derfor, og ingenlunde
 af nogen Tillid til Fornuft-Grundens Virkning under nær-
 værende Omstændigheder, vil jeg nu stræbe at vise Nød-
 vendigheden af en folkelig og borgerlig Høiskole, der, langt
 fra aandelig at banskætte Dannekvinden og saare hen-
 des dybeste Følelser, vil være baade efter hendes Hoved og
 Hjerte.

Først vil jeg da nu stræbe, saa tydelig som muligt, at
 siige, hvad jeg forstaaer ved Skolen for Livet, da jeg har
 mærket, at de Fleste ei blot har meget dunkle, men meget
 vrangte Forestillinger om en saadan Indretning, der des-

værre endnu kun er til i Ideen og paa Papiret, saa immer tænker man, det maa dog være et bogligt Arbeids-huus, hvor man faaer de Regler indpræntede og indskærpede, hvorefter man skal rette, forbedre og i Grunden aldeles omstabe Livet, hvortil Begyndelsen naturligviis er en Dpløsning, altsaa en Død. Denne høitste Indbildning, at Livet kan og skal lade sig forklare, før det leves, kan og skal lade sig omstabe efter de Lærdes Hoved, denne Indbildning, som maa gjøre alle de Skoler, den grunder, til Dpløsningens og Dødens Bærsteder, hvor Ormene leve flot paa Livets Beføstning, den Indbildning har jeg aldeles forfaget og paastaar, at naar Skolen virkelig skal blive en for Livet gavnlig Dpløsnings-Anstalt, da maa den for det Første ikke gjøre Dpløsningen eller sig selv, men Livets Tarv til sit Diemed, og for det Andet tage Livet, som det virkelig er, og kun stræbe at opløse og fremme dets Brugbarhed; thi ingen Skole kan skabe et nyt Liv i os, og maa derfor hverken nedbryde det gamle eller spille Tiden med at udvikle de Regler, man mener, et andet og bedre Liv, naar vi havde det, vilde følge.

Da nu Menneskelivet i al sin Mangfoldighed dog lader sig henføre til tre Hoved-Retninger: den gudelige, den borgerlige og den videnskabelige, saa kan man ogsaa tænke sig tre Slags Skoler for Livet, Kirke-Skolen nemlig, Borger-Skolen og den lærde Skole, der naturligviis maa have samme Forskjellighed som det tilsvarende Liv, men ligesom det kun var Borger-Skolen, man i Roskild og Viborg savnede, skal det ogsaa være den, jeg her vil dvæle ved, og kan det saa meget bedre, som det er den eneste, der kan være fælles for os alle. Danske Borgere, opløste og nyttige Borgere kan og skal vi nemlig alle være, men Professorer og lærde Mænd kan og skal aabenbar kun meget

faa ad Gangen være, og naar vi blot ikke indbilde os, at Kirke=Skolen kan skabe et gudeligt og kristeligt Liv, hvor det ikke er, da maa vi nødvendig finde, vi ligesaa vel har Kirke=Skoler som Kirker nok, da, hvor Livet fattes, dets Oplysning er aldeles overflødig. Endelig har vi jo unægtelig snarere for mange end for faa, for store end for smaa Anstalter til at danne Præster og Professorer, medens vi slet ingen har til at danne danske Borgere, saa at, om end alle vore Skole=Indretninger i Øvrigt var fortræffelige og hensigtsmæssige, var de dog høist mangelfulde, saalænge vi fattes en Høiskole for det Folke= og Borger=Liv, vi alle kan og skal deeltage i, og maa desuden betragte som den naturlige Rod og Kilde til alle vore levende Bestræbelser, saa naar dette Liv ringeagtes og oversees, maa al anden Oplysning ligesaa vel blive død i sig selv, som dræbende for Folket og skadelig for Riget.

Jeg veed jo nok, dette er et stort Kjæteri blandt de Lærde, da Latinerne nødvendig paastaae, man fremfor Alt maa vogte sig for Dansken og alle Danismer, naar man vil blive en god Latiner, og bestandig, naar man skal blive hjemme i de Gamle, forflytte sig fra det danske Barbari til den „klassiske Jordbund“, medens Mathematikerne prædike en reen Videnskabelighed, der i Grunden hverken bryder sig om Liv eller Død eller nogen Slags menneskelig Virksomhed, og selv i sin Anvendelse er saa universel og kosmopolitisk, at den umulig kan indskrænke sig til noget Sprog, eller tage fortrinligt Hensyn paa noget enkelt Folks eller Riges Tarv og Bedste, med mindre Mathematiken der baade i sin Reenhed og Anvendelse finder mest Dyrkelse og friest Spillerum. Uden nu at fragaae mit videnskabelige Kjæteri, som ligger omtrent lige langt fra begge Konfessioner og udraaber det hele, store Menneskeliv, Slægtens Liv, der

ikke udelukker, men indbefatter Folkenes og Enkeltmandens, for al sand og levende Videnskabeligheds Gjenstand og Opgave, vil jeg dog her med Flid undgaae alle lærde Stridigheder og kun fra mit jævne, borgerlige Stade bemærke, at Land og Folk er meget ilde tjent med sprænglærde Mænd, som tage sig i Agt for deres Modersmaal, og ei stort bedre med dem, der vil have Alting til at gaae op i Maal og Tal, saa de vilde gjøre alle Lande den største Tjeneste, naar de stiftede en „lærd Republik“ i Ny Syd=Vales, eller hvor der ellers er Rum nok, og der enten gjorde Latinen til Modersmaal eller skabte et Univerfal=Sprog, hvori de med Sikks=Veilighed meddelte Verden deres Opgagelser, det være sig enten i den latinske Grammatik eller den rene Mathematik eller midt imellem. Dette Raad vilde man ogsaa sikkert have givet dem for længe siden, naar man ikke havde staaet i den Formening, at de døde Sprog og da især den latinske Grammatik ei blot var Kilden til al grundig Lærdom, men ogsaa til den Dannelse, man maatte ønske alle Statens Embedsmænd og kræve af Præster, Dommere o. s. v., og har nu derhos faaet den Anelse, at Mathematiken kan gjøre Mirakler til at forbedre og forædle alle borgerlige Søsler, medens den i Forbigaaende stærker Forstanden til at forklare alle mulige Ting.

For nu at tage dette saa kort og klart som muligt, vil jeg her lade det staae ved sit Værd, om danske Præster, Dommere o. s. v. for at blive dygtige Embedsmænd i deres Slags, nødvendig fra Barns Been maa pløie den latinske Grammatik og gjøre utallige latinske Stile, og siden ved Universitetet, foruden Lærebøger i Mathematik, Astro=nomi, Fysik, praktisk og spekulativ Filosofi, endnu lære, hine at oversætte og forklare det ny Testamente paa Latin,

og disse at anvende Romer=Retten paa danske Forhold og oversætte Danske Lov paa Latin, jeg lader det staa ved sit Værd, fordi den gode Sag Intet vinder ved, at min Pen giver sig i Raft med saa indgroet en Fordom, men jeg bekjender, det er min faste Overbevisning, at al Dreng=Videnskabelighed er en Uting, og at Bogorme=Væsenet, Afsondring fra Folket, Tilfidesættelse af Modersmaalet og Forgudelse af de latinske Skrifter, fjendtlige mod alle Folk og Konger, Lovtaler over Tyranni og Oprør, er den mest uhenfigtsmæssige Børnelærdom for kongelig danske Embedsmænd, jeg kan tænke mig!

Men sæt nu, jeg heri tænkte aldeles feil, saa jeg maatte selv takke den latinske Grammatik og Stile=Ovelse, klassisk Læsning og latinsk Exeges over det ny Testamente for, at jeg kunde blive den forsvarlige danske Præst og Patriot, jeg dog vel indbilder mig at være, saa er det dog aabenbar ikke ved den latinske Grammatik, Stil og Skolegang, man bliver kjær ad Danmark eller fortrolig med sammes Folk og Modersmaal, saa der er i det Mindste aabenbar et Hul i vore Anstalter for Dannelsen af de danske Embedsmænd, der skal gribe virksomt ind i det danske Folke= og Borger=Liv, som jo især de geistlige og juridiske Embedsmænd skal, og dette Hul kunde vist ikke stoppes med noget Mindre end en Høiskole for det danske Folke= og Borger=Liv, hvor Modersmaalet var enevældigt, og Alt dreiede sig paa det om Kongen, Folket og Fædernelandet. Vilde man nemlig end paastaae, at et nøie Bekjendtskab med den Danske aldeles modsatte Latin, og i det Hele med det tyranniske, konge= og folkefjendske Rom, var den bedste Forberedelse til Forkjærlighed for alt Dansk og fortroligt Bekjendtskab dermed, fordi sammentrængte Mod=sætninger bedst opløse hinanden (*opposita juxta posita magis*

illucescunt), saa kan man dog ikke nægte, det er et halsbrækkende Bovestykke at standse paa Halvveien og overlade det til Slumpeløffen, om der vil følge en dansk Dannelses efter, som stiller den latinske i sit rette, forhadte og afskyelige Lys; thi skeer det ikke, da er vi jo aabenbar mere uskikkede til kongelig danske Embedsmænd, jo bedre vi har lært at skrive og snakke Latin, jo fuldeligere vi har fattet, og jo inderligere vi har tilegnet os den romerske Synsmaade, Tankegang og Talebrug, der ikke blot er de Danstes Natur, Modersmaal og Forhold aldeles fremmede, men staae aabenbar fjendtlige mod dem. Selv har jeg i det Mindste brugt over tredive Aar til saa vidt at klare Rom og Latinen fra mig, som man nu kan see og høre, og det er endda i mange Henseender maadeligt nok, skjøndt jeg i Grunden ikke har havt Andet at gjøre og sjelden ligget paa den lade Side, saa, hvis man skulde finde det hensigtsmæssigt fremdeles at lade kongelig danske Embedsmænd gaae denne farlige appistiske eller latinske Omvei til den Danskhed, de mindst af Alt kan undvære, saa maatte Hjemreisen fra den klassiske Jordbund og Ombvendelsen fra den romerske Tankegang og den latinske Stil vist dog paa alle mulige Maader lettes dem, naar ei de Fleste, selv med den bedste Villie til Fædrelandet, skal alle deres Dage blive fremmede for det og udhygtige til at dele, end sige til at styre og lede Folkelivet. Var derfor en kongelig, dansk Høiskole ikke nødvendig for Andre i hele Riget, saa var den det dog, indtil videre, i højeste Grad for Latinerne fra BARNES BEEN, som i hele deres Embedsførelse, naar den skal blive velgjørende, baade maa tænke og tale Dansk, elske og kjende Fædrelandet og dets Forfatning med de Bedste, men deels vil dette ei kunne skee, uden de paa Høiskolen komme i levende Berørelse og Betydning med en Deel Bævnaldrende, som ikke kan

Andet end Dansk, men kjender af Erfaring langt anderledes til en større eller mindre Deel af Fædernelandet, Folke- og Borger-Livet, end det findes beskrevet i nogen Bog, end sige da i Latinernes. Desuden vilde de tilkommende Embedsmænd trænge høit nok til en saadan levende Undervisning i Modersmaalet og levende Bekjendtskab med Folket og Landet, selv naar de, som vi vil haabe, stæer i Fremtiden, fik en foreløbig Dannelselse, der ingenlunde stod fjendtlig imod, men var paa det venligste muligt forbundet med Danskheden. Selv nemlig, naar man, som jeg inderlig ønsker og trøstlig haaber, i Norden ei blot frabeder sig latinske Stilister, klassiske Tænkere og romerske Talere til Embedsmænd, vil dog altid den foreløbige Kundskab til Bibelen og sammes Grundsprog, man venter hos Præsten, og det Bekjendtskab med Lov og Anordning, man kræver af Dommeren, gjøre en Deel boglig Forberedelse nødvendig, der i den yngre Alder immer, naar den drives med Flid, medfører en vis Indbildning, folkesty Stivhed, Boglighed og Snorlighed, der ene vilde gjøre Bøxelvirningen paa en folkelig Høiskole saa godt som nødvendig. Gjælder dette nu om alle de kongelig danske Embedsmænd, der, for i Sandhed at være duelige og gavnlige, maa ligesaa vel være folkelige, som kongelige, hvad da ikke om dem, der vilde hensigtsmæssig berede sig til de høiere geistlige og verdslige Embeder, som nødvendig har stor Indflydelse paa de almindelige og gennemgribende Forholdsregler! Hvor aldeles nødvendig maa ikke levende Kundskab om Folket og Landet, som de nu er, være dem, tilligemed saa klart et Overblik som muligt af, hvad de har været og rimeligviis kan blive, nødvendige til alle Tider, naar de ikke trods den bedste Villie skal forfeile Folkets Ønsker og Landets Tarv, dobbelt nødvendige nu og i den næste Fremtid, efterat først den

latinſke Kirke og Pave=Ketten i fire, og ſiden den latinſke Skole og Romer=Ketten i tre Aarhundreder ſaaledes har ſvækket Folketraften, forſtemt Folkelivet, udspilet og indviklet Lovgivningen, indſkrænket den Kongen og Folket lige umiſtelige Frihed, og hos os alle, baade Høie og Lave, gjort et Skaar i Tankegangens Naturlighed og Moders=maalets Keenhed, de maafkee aldrig ganſke forvinde. Under ſaadanne Omſtændigheder, da vi ei engang fuldelig kan overſee al den Skade, det Fremmede og Fjendtlige har gjort paa Land og Rige, end ſige da, med den bedſte Villie, enten i et Dieblif eller i een Menneſkealder raade Gud derpaa, da ſeer man let, at om vi end indſkrænkede os til blot at betragte de høiere Embedsmænds Forberedelse, maatte en danſk Høiſkole, hvor man ſtræbte at gjøre Bexel= virkningen af Landets Ungdom ſaa ſtor og levende, ſom muligt, dog for en Udfigt til bedre Tider være aldeles nødvendig.

Men er nu en danſk Høiſkole, ſaa kongelig, ſaa fri og folkelig, ſom muligt, nødvendig til Embedsmændenes Dannelse, mon den da ſkulde være det mindre for den ſtore Deel af Folket, der ikke vil eller kan dog umulig blive Embedsmænd, men maa ernære baade ſig ſelv og dem? At denne Folkets Rod og Stamme, Fæſtere og Selveiere, baade ſtore og ſmaa, Haandværkere af alle Slags, Sø= mænd og Handelsmænd, ei trænge til anden Oplysning og Dannelse end den, de ſaae bag Ploven, i Bærkſtedet, til Tops og i Kramboden, det maa Barbarer og Tyranner tænke, men det var aldrig enten hos Konger eller Folk den nordiſke Tankegang og kunde aldrig blive det, fordi det gjælder her, trods nogenſteds, at vi er alle af „et Blod“, ſaa de ſamme Anlæg til Dannelse findes i Hytter ſom i Høielofte. Denne Natur=Lighed, ſom nu kun findes

ret i de nordiske Riger, hvor ingen Fremmede trængte ind og gjorde de gamle Indbyggere til Slaver, kan vi ikke noksom fatte, da den er skicket til at give Fædernelands-Kjærligheden anderledes Dybde og den folkelige Dannelse anderledes Sandhed, end ellers var muligt, og havde vor i det Hele sørgelige Skole-Historie end intet andet Udsparti, er det dog unægtelig et saadant, at Skolen lige fra Reformationen og især siden 1660 frigjorde, og saa at sige adlede Drengen fra den usleste Hytte, saa han kunde deeltage i den høieste Udvikling og stige til de høieste Værdigheder. Saaledes blev f. Ex. nylig Husmands-Sønnen fra Thyen ei blot vor største Grammatiker, men en af Europas største Sproggranskere, og havde hans Sproggranskning ikke Liv og Aand nok til at overvinde alle Grammatikens og Bogstavvæsenets Fristelser, da var det aabenbar kun Latinskolen, der havde svækket ham; saa var der intet andet Folk under Solen værdigt til en Høiskole paa Modersmaalet, saa var dog det danske, og kunde intet andet Folk vente sin Regerings Omhu for Almeen-Oplysning og patriotisk Dannelse, saa maatte dog det danske, hvis faderlige Konger heri som i al Folkelighed længe var Mønstre, som Europa ønskede, alle Konger vilde efterligne. Kunde der imidlertid endnu være mindste Tvivl, enten om det danske Folks Værdighed til en Dannelse efter sit Hjerte, eller om Dannerkongens Erkjendelse deraf eller landsfaderlige Omhu derfor, da hævedes den unægtelig om ikke glimrende, saa dog glædelig ved den fri Folkestemme, Kong Frederik den Livsalige fremkaldte i Sjællands og Jyllands gamle Hovedstæder; thi at der hører en udbredt patriotisk Oplysning til i vore Dage at gjøre Folkestemmen sikker og sømmelig, er soleklart, og at der da var ingen Bøn, Majestæten villigere laante Dre til, end Bønnen om en Folke- og Borger-Skole for Livet,

det fulgte af sig selv. Det er nemlig Forstandens Tid, vi leve i, og det vil ingenlunde sige, at Folk nu fødes med al den Forstand, de behøve, men at vi alle har en vældig Drift til at følge hver sit eget Hoved, saa Misforstand har aldrig gjort saamegen Fortræd, som den gjør nu og vil gjøre herefter, hvor man ei i Tide sørger hensigtsmæssig for en Almeen=Dplysning især om borgerlige Ting, der kan samle de fleste gode Hoveder under een Hat, under Guld=Hatten nemlig paa Folke=Hovedet, som er den lands=faderlige Krone. En saadan Dplysning vil imidlertid ogsaa, kun meer eller mindre, lykkes overalt i Kristenheden, hvor man med Flid vil opelske den, og, jeg er vis paa, ingensteds lykkes bedre end i vort Norden, neppe nogensteds saa fuldstændig som i Danmark, der forholdsviis aldrig forstyrredes af stærke Videnskaber, men har fine farlige Arvesiender i den Døsigheid og Vetroenhed, der kun, naar Dplysningen forsømmes eller forfeiles, vil give Fienden vundet. Forsømt er nu Dplysningen, forholdsviis, aldrig i Danmark, men den er, hidtil aabenbar forfeilet, idet den løb ud paa at skaffe Alle thst Forstand paa Himlen og Logiken, og Embedsmændene tillige romerst Forstand paa hele Verden, men Ingen sund Forstand paa, hvad der ligger os alle nærmest: paa vor egen Natur, Fæderne=landets Vilkaar og fælles Bedste, hvad dog ikke blot er det i borgerlig Henseende „ene Fornødne“, men nok ogsaa det Eneeste, Dannemænd i Almindelighed har Hoved til at forstaae. Det er derfor intet Under, men en ligesaa nødvendig som sørgelig Følge af Feiltagelsen, at de fleste Folk i Danmark føle og bekjende, de har slet ingen Forstand paa jordiske, virkelige og borgerlige Ting udenfor deres egenlige Stilling, Syssel og Næringsvei, og at næsten al den saakaldte Forstand paa naturlige og borgerlige Ting i det

Gele, i det Mindste anvendt paa Danmark, er Misforstand. Det maa nemlig efter Gangen, vi har gaaet, i Regelen enten være den romerske eller den tyske Tankegang om Menneskenaturen, de borgerlige Forhold og det almindelige Bedste, man har stræbt at tilegne sig, hvad sædvanlig lykkes Dannemænd kun meget maadeligt og, naar det lykkes allerbedst, maa føde den farligste Misforstand; thi havde end den romerske og tyske Tankegang i deres Hjemstavn skabt ligesaa megen Enighed og borgerlig Uhyksalighed, som Historien lærer, de skabte det Modsatte, saa vilde de dog hos saa utyfsk og uromersk et Folk som det danske, gjøre idel Fortræd. Kun lidt er imidlertid den Uhykske, en saa vildfremmed Tankegang om naturlige og borgerlige Ting hidtil har gjort, mod hvad den vilde og maatte gjøre herefter, ved at vilblede eller trodse den fri Folkestemme, hvis ikke snart en levende, naturlig og patriotisk Oplysning hos de Fleste fordrev den fremmede Tankegang og gjorde den hos Resten afmægtig, altsaa i borgerlig Henseende uskadelig. Men en saadan mild og velgjørende Oplysning maa ogsaa i Forstandstiden med Natur-Nødvendighed udvikle sig i Danmark, saasnart Veilighed gives, thi al levende Forstand eller Forstand paa Livet er slet intet Andet end en Følelse hos os, der kommer for Uhyet og bliver sig selv klar, og naar Dannemænd faae, en Forstand, der svarer til den Følelse, det mildeste, fredeligste og troeste Folk gennem Aarhundreder har lagt for Dagen, hvilken Dødelig skulde da ikke misunde Dannerkongen hans Uhykske, hvem skulde have Uhyt til at leve og see gode Dage, og ei ønske sig en Bolig i Danmark! Hvor i al Verden skulde det vel saaledes enten snarere indsees eller gladere bifaldes, at et Folks Uhykske ingenlunde, som hartad alle de Fremmede mene, beroer paa,

at de er deres egne Lovgivere, men paa, at Loven er „billig og kvemmelig“, og at Regeringen baade har Ære af at give og Magt til at overholde saadanne Love; hvor i al Verden, spørger jeg trøstig, skulde denne vigtige, i vore Dage, til Folkenes saavel som til Fyrsternes Ulykke, saa almindelig miskjendte Sandhed snarere indsees og hjerteligere bifaldes end der, hvor Folket i dybeste Følelse deraf høitidelig overdrog Kongen uindskrænket Enevoldsmagt til landsfaderlig Brug; og hvor, spørger jeg igjen, skulde det være sikkrere, at Enevolds-Kongen vil sætte sin Ære i landsfaderlig Brug af sin uindskrænkede Magt, ved at læmpe alle Love og Indretninger efter Folkets oplyste Natur og fælles Bedste, hvor sikkrere end i det samme Land, hvor Folkenaturen er Kongemagtens Livskilde, og hvis Enevolds-Konge, efter tusinde Beviser paa landsfaderlig Omhu, kronede Bærket ved frivillig at laare Folkestemmen til sit Raad! Sandelig, i Danmark, hvor Folke-Dret løftede sig til Konge-Munden, og Konge-Dret bøiede sig til Folke-Munden, der er, paa naturlig, patriotisk Oplysning nær, alle jordiske Betingelser for den høieste borgerlige Ulyksalighed tilstede, saa her maa en saadan Oplysning nødvendig blive til Ære og Glæde baade for Kongen og Folket, naar ellers Himlen vil lægge sin Betsignelse dertil, og hvor, spørger jeg endelig, skulde man, under Bestræbelsen for en mild og venlig Oplysning af den Natur, Gud selv har skabt, og de Forhold, hans Forsyn ordnede, være sikkrere paa Himlens Betsignelse, end hvor den, som i Danmark, øiensynlig dalede og afvendte tusinde Farer, formildede alle Banheld, mens vi foer vild fra den gamle Kongevei og famlede efter, hvad enten hang os for høit eller var ikke værdt at eie!

Her, under Ihukommelsen af Danmarks gode Ford

og lykkelige Stjerne, sluttede jeg helst Betænkningen om vor Trang til en folkelig Høiskole, der jo slet ikke blev mindre, om vi end ikke havde den tilfælles med noget andet Folk i hele Verden, og om de lyse Udsigter, den vilde aabne til en huslig og borgerlig Trykkelighed, der, om den findes mageløs, kun derved bliver mere usfatteelig, sluttede, for at vende mig til den glædelige Betragtning, at naar Majestæten, som vil Alt, hvad der kan tjene til at gøre Danmark lykkeligt, tør tro, en kongelig dansk Høiskole tjener dertil, da har vi den i samme Dieblik, vist nok meget ufuldkommen, som alt Menneffeligt paa Jorden maa begynde, men dog virkelig, med Anlæg til al mulig Fuldkommenhed; helst vilde jeg det, men tør dog ikke, før jeg saa venlig og frimodig, som jeg kan, har httret min Overbevisning om den Skoleplan for Livet, der synes at have Folkestemmen for sig, skjøndt den visseelig har baade Folkenaturen og alle Tiders Erfaring imod sig.

Det er nemlig den borgerlige Drengeskole, ligesaa strængt videnskabelig baseret paa Mathematiken, som Latinskolen paa de døde Sprog, der staaer mig for Die, en Skole, jeg, smilende ad den tykke Professor-Forstand paa det borgerlige Selskabs Tarrv, vilde taus forbigaae, naar ikke dette den borgerlige Døds frygtelige Bærsted syntes høirøstet anprist af vor Folkestemme, som den Skole for Livet, vi behøvede, men som jeg nu har været nær ved at fortvile over. Ingen Skribent kan nemlig dybere end jeg føle sin Pens Afmagt mod Folkemunden eller hvad der dog gjælder for den, saa naar denne ny Real-Skole kun ikke stod i Veien for den danske Høiskole, maatte jeg langt heller lade, som jeg slet ikke saa den, og overlade det til Erfaringen og Høiskolen at berigtige Folkestemmen eller opløse Misforstaaelsen. Nu derimod maa jeg nødvendig

stræbe at vise, at en saadan mathematisk Drengeskole kan i det Mindste ingenlunde træde istedenfor den danske Høiskole, eller have en eneste af dens velgjørende Virkninger.

Indstrænkende mig i Grunden hertil, vil jeg da kun som i Forbigaaende anmærke, at er den latinske Drengeskole selv for tilkommende Professorer uhensigtsmæssig og for praktiske Embedsmænd en stor Ulykke, da maa den mathematiske Drengeskole være ligesaa uhensigtsmæssig selv for tilkommende Professorer, og for virksomme Borgere være en stor Ulykke. Kun som i Forbigaaende vil jeg tilføie, at den Skade, et Land har af bagvendt dannede Embedsmænd, hvor stor den end maa være, er kun lidt mod Ulykken af et forgjort Borgerstab, der enten slet Intet gider bestilt, eller gider dog kun læst, regnet paa Table, tegnet Figurer og gjort Fornuft-Slutninger; thi man maa dog endelig huske, det gaaer slet ikke an at opløse et Folk i lutter Professorer, Embedsmænd og Almisfelemmer, med mindre de alle bogstavelig kan leve af Luften. Endelig vil jeg kun, som i Forbigaaende, pege paa den urokkelige Kjendsgjerning, at Engelskmanden og ethvert Folk, der har bragt det vidt i borgerlig Virksomhed og Velstand, ei naaede Maalet ved mathematiske Drengeskoler, men kun ved, hvad der med dem er uforligeligt: Lyst til legemlig Virksomhed, Greb paa de borgerlige Sykler og Attraa efter en uafhængig Stilling fra Børns Been, medens Høithysterne, trods deres videnskabelige Forædling af de daglige Sykler og borgerlige Næringsveie, har seet baade Virksomheden og Velstanden aftage og seet den rædsomme Lyst til „visse Levebrød“ paa Andres Regning, om de saa end skulde søges i Tugthuset, daglig udbrede sig. Vel er jeg nemlig aldeles vis paa, at fik man først Dannemænd ordenlig i Tale, da vilde Ingen være letnemmere til den Lærdom, at om

Mathematiken end for alle andre Folk var baade Fortuna=tus=Pungen og de Vises Steen og Glædens Kilde, saa var den dog ingen af Delene for dem; men jeg er i mere end tredive Skribentaar hyperlig helbredet for den Indbildning, at man kommer Folket i Tale ved at skrive Bøger, om de end læstes ganske anderledes end de fleste af mine, og derfor anmærker jeg kun, som i Forbigaaende, for de „enkelte Faa“, hvad vel er Hovedsagen, men her vel for de Fleste en bølgmørk Tale.

Derimod synes mig, det maa være soleklart, at om end den mathematisk Drengeskole skulde være ligesaa hyperlig en Omvei til borgerlig Virksomhed, som man har troet, Latinskolen var til Embeds=Duelighed i Danmark, saa vilde den dog kun være det for dem, der gennemgik den, og det maa dog vel fortne for vore Dine, naar vi tænke paa, hvad saa mange mathematisk Drengeskoler vilde koste, som kunde rumme blot Sønnen af alle vore Kjøbstæd=Folk, medens paa Landet endda det Brede blev tilbage, som dog vel ikke skulde blive liggende i Barbariet. Ligesaa klart mener jeg, det er, at hvor hyperlig en Omvei til borgerlig Virksomhed det end maatte være, at gaae den mathematisk Skjærild igjennem, saa var den det dog kun, naar Drengene slap godt derfra igjen, lagde alle Regninger og Demonstrationer paa Hylben, slog alt Bogorme=Væsen af Hovedet, trak Flittighed paa med Hverdags=Klæderne og og tog ivrig fat hver paa sin Haandtering; thi hvis ikke, da duede de jo i det Høieste til Professorer i Mathematiken eller til Lærere i Skoler af samme Slags, hvorved vi efter en langt større Maalestof fik en ligesaadan Kreds som den latinske: af Skolegang, Examen og visse Levebrød, hvad der maatte udtømme selv det rigeste, end sige da det fattigste Lands Hjælpekilder. Nu lærer imidlertid Erfaring, at det

er ingen let Sag, naar man har henlevet eller hendrevet sine Drengaar i en Skolestue med Bøger og Tavler, Pen og Blæk og alstens Løier, og i det Hele ført et kjærlent og dovent Liv paa Andres Pung, da at tage fat paa Hammer og Tang, Dre og Sav eller Loug og Tjæretønder med Liv og Lyft, eller i det Hele gjøre sig duelig til og føle sig lykkelig ved det saakaldte „grove Arbeide“, den lavere Stilling og ligesaa ordenlige som tarvelige Leve-maade, borgerlig Virksomhed og Velstand kræver, saa jeg tvivler om, selv den bedste danske Høiskole vilde formaae at ombende de mathematiske Drengene til haabefulde Ynglinger i borgerlig Forstand, og at den i alt Fald dertil vilde høilig behøves, er mig en afgjort Sag. Dog, sæt, det var anderledes, sæt, at Mathematiken ved et Mirakel afrettede Drengene til Flittighed, Beskedenhed og Nøisomhed, saa vilde den dog neppe enten vække eller nære deres Fædernelands-Kjærlighed, gjøre dem fortrolige med Folket eller lægge de Aar til deres Alder, man nødvendig maa have paa Bagen, for at det ei skal skade, men gavne at ræsonnere med os om Menneffenaturen og det borgerlige Selskab, saa naar den mathematiske Skole var gennemgaaet i Drengaaarene, trængte man i Ungdommen lige høit til en folkelig Høiskole, ja vilde sædvanlig trænge kun altfor høit dertil, da jo mere man stræber at udvide Drengestanden, des mere Selvflogskab og Misforstand paa det virkelige, Drengen af Erfaring ubekjendte Liv fremkalder og opelsker man.

Dog, jeg maa ligesaa godt afbryde først som sidst, thi hvor soleklart end alt dette staaer for mig, som med en stærk nordist Drift i tredive Aar har stræbt at blive hele den fremmede og kunstige Tankegang kvit, klarer min Pen det dog neppe for en Læseverden, der stikker dybt i den romerske Tankegang, uden engang sædvanlig at ane, den kun har

Sammenhæng, naar man betragter den „dannede Verden“ som en Flok Romere, der har den hele øvrige Verden til at trælle for sig, og er aldeles uanvendelig paa et Folk uden Trælle, der maa æde sit Brød i sit Ansigts Sved og har kun Raad til at ernære Embedsmænd og Lærde, naar ogsaa disses Liv og Bestræbelser bidrage til det almindelige Bedste, og vil i Forstands-Tiden kun have Sind dertil, naar en folkelig Almeen-Oplysning stedse sætter dem istand til at skatte det borgerlige Selskab og veie de forskjellige Stillingers Fordele og Besværligheder mod hinanden, medens de vinde en Dannelse, der adler og forhøier selv den Ringeste! Man raaber sig i vore Dage hæst paa Frihed og Dannelse, og det er visseelig, hvad vi alle behøve, men Forslagene dertil har sædvanlig samme Grundfeil, som Platos Republik, hvor Frihedens og Dannelsens Bogtere selv opsluge begge Dele, saa Folket for alt sit Slid kun faaer Skyggen af al Dyd og Skjønhed at omfavne, men i Virkeligheden stolte Tyranner at lystre, at nære, og, om det kan trøste dem, at beundre og forgude!!

Akademiet i Soer.

Ja, Brage Bantepryder!
Jeg siner dig i Soer.

Hadde jeg, som Holberg, tjent en Tønde Guld eller endnu bedre, som Sir Walter, en Million med mine Skrifter, da satte jeg dem vist nok ikke, som den Sidste, i „Papir“, for at vinde ligesaa meget til eller spille af med Boghandleren, men anvendte heller Broderparten paa, med kongelig allernaadigst Tilladelse, at grunde en dansk Høiskole, aaben for hele Landets Ungdom, hvor den blandt Andet ogsaa kunde faae Smag paa folkelig Sang og Skrift; thi for paa en værdig Maade at more Folket, og naar de var døde, dog levende at mindes i Fædernelandet, derfor var det, baade Grækenlands og Nordens Skjalde og Sagamænd i gamle Dage anstrængte sig, og med dem føler jeg mig saa nær beslægtet, at det undrer mig tit, at Virgil og Livius ikke døde af Kjedsommelighed, længe før de blev færdig med Mesterværkerne, ei engang Rømerne vilde kalde folkelige, men kun glimmershge Hofmænd beundre, vindtørre Bogorme gotte sig ved, og Skoledrenge gabende ophøie. Dog, selv om jeg havde Penge nok til at grunde en dansk Høiskole efter den største Maalestok, vilde jeg dog meget

heller, som Holberg, forære Pengene til Akademiet i Soer, naar det blot lignede en dansk Høiskole efter min Forestilling ligesaa meget, som det i Holbergs Dage lignede en saadan efter hans; thi baade er der langt mere Rimelighed for, det vil vinde og vare, hvad der i Tidens Løb er ligesom opkommet af sig selv, end hvad Enkeltmanden ligesom vil fremtvinge efter sit Hoved, og derhos ligger det dybt i Nordboens historiske Natur med Kjærlighed og Haab at knytte sig til Steder og Indretninger, som Fortids Minder gjør os dyrebare. Kun saare nødig og beklemmt om Hjertet vilde jeg derfor række Haand til Rejsningen af den danske Høiskole paa nogen anden Plet end den, hvor han, som reddede Danmark fra Slaverne og alle dets gamle Helte fra Glemsel, hvor Danmarks Støtte og den danske Histories Genius i Middelalderen, den høiadelige Helt og høiærværdige Biskop Axel hviler sine Been og grundede Klosteret til en evig Sjælemesse for sig og sin i Aand og Sandhed høiadelige Slægt, og hvor Kong Kristian den Fjerde, høilovlig Thufommelse, da Messen for den gamle Biskop var udfunget, grundede et „ridderligt Akademi“, hvor en ny for Danmarks bedste Adelsmand skulde begynde. Nu er det vist nok, at for at faae mine Penge, skal Akademiet i Soer ikke ønske at blive paany den patriotiske Høiskole, hvortil det af Kristian den Fjerde blev grundet, og af Ludvig Holberg begavet, thi at i det Mindste nu intet Haandværk i Danmark, skjøndt drevet af alle Livsens Kræfter med forsvareligt Anlæg og bethdeligt Forskud, mindre kan føde, end sigte berige sin Aand end Bogmageriet, det veed Ingen bedre end jeg; men netop fordi jeg har hverken „Sølv eller Guld“ at give til den danske Høiskole, som dog for mine Dine er Fædernelandets eneste sikre Redningsmiddel, just derfor maa jeg des ibrigere pege paa Akademiet i Soer og

fige: der ligger unægtelig Danmarks patriotiske Høiskole begravet ved Siden ad Axel og Holberg, og vil trods Romervagten staae herlig op, saasnart Kongen udsender en Tjener til at vælte Stenen fra, som, Gud skee Lov! er ikke meget stor, ikke større end Badens latinske Grammatik. Hvordan det gik til, at den patriotiske Høiskole i Soer, der for 70 Aar siden stod i sin feireste Ungdoms Blomster, fik saa hastig en Død, og saa at fige sin Bugge til sin Grav, det kan man nogenlunde forklare sig af det latinske Universitets Misundelse og af Grundfeil i Organismen, men hvordan Stenen, den forstenede latinske Grammatik, blev væltet for Gravens Mund i en Konges Dage, der var danskere endnu end Kristian den Fjerde, det lader sig kun forklare af den sorte Kunst, der stikker i Latinen, og lad os see, er ikke maaskee Stenen allerede igjen bortvæltet, mens vi, som Kvinderne ved den hellige Grav, spørge ængstelig, hvordan det skal skee? So, seer jeg ret i Morgen-Dæmringen, da er Stenen virkelig borte fra Munden, og Romervagten daanet, saa naar den staaer op igjen, er det kun, for at flygte; thi har ikke Hans danske Majestæt høitidelig aabnet Akademiet for Ustuderede, det er: for danske Folk, som kan ikke Latin, og hvad maa den naturlige Følge vel blive, naar man veed, at Dansk og Latin kan umulig forliges, hvad andet, end at Latinen flygter, og Dansken jubler!

Sværmeri, vil Latinerne sige, idelt Sværmeri, ligesaa vel at Latin og Dansk ei skulde kunne forliges, som at Dansken, naar det kom til Strid, ei besfeden maatte vige for Virgils og Ciceros, for det klassiske Rom, for hele den lærde Verdens Sprog, som kun Dumhed kan trodse, kun Barbarer fordrive, og disse Talemaader har saa mange Aarhundreders Hævd paa at hedde Wiisdom, at skjøndt jeg in-

gen kan finde i dem, maa jeg dog ikke vente at troes paa mit Ord, men maa bestandig, til de gives Magt, gjentage mine Grunde.

At nemlig Dansk og Latin skulde være saa uforligelige, at en af Delene maatte rømme Landet, det har jeg aldrig paastaet, men finder meget mere, at ikke blot Danmark er stort nok til at rumme endnu langt flere Sprog, men at selv i mit Smule Hoved kan Dansk og Latin til en vis Grad ganske godt rummes og paa en Maade forliges, men allerede i mit Hoved forliges de dog kun som Hunde og Ratte, saa jeg fik aldrig et roligt Dieblif, dersom jeg ikke lod en af dem raade og tvang den anden til at lystre. Gaaer det nu saaledes med mit Hoved, der dog, som en Historikers Studerekammer, er et Slags videnskabeligt Bærtshuus, hvor man gjerne, for Profitens Skyld, er høflig mod Enhver, som betaler og vil tage til Takke med Leiligheden; hvordan, mener man da, det gaaer med de arme Skoledrenges, som, førend de endnu paa Modersmaalet kan videnskabelig tælle til fem, skal efter grammatikalske Regler lære sig til at skrive og tale som Cicero! Maa de ikke nødes til enten at løbe ud af Skolen paa Halvveien, eller, saa godt de kan, tvinge Dansten til at lystre Latinen, hvorved de vist nok ikke komme til at skrive eller tale Latin, men dog til at skrive og tale Dansk omtrent som Cicero, hvad naturligtvis bliver omtrent som Ebraisk for danske Folk og udtørrer den naturlige Livsfilde, hvoraf Talen skulde flyde som Tankens og Følelsens rindende Bække og svulmende Aar. Eller er dette maaskee kun en spidsfindig Slutningsmaade, som Erfaring gjendriver? Er det maaskee ikke sandt, at man i Kristen Pedersens og Anders Bedels Dage skrev meget bedre Dansk end hundrede Aar senere, da man saa godt som slet ikke

kunde skrive det, skjøndt man netop i denne Tid gif flittigst i Skole, eller gives hertil nogen anden optænkelig Grund, end at Skolen var latinsk og Latinen i Drenges-Hoveder aldeles uforligelig med Dansk, ja fandtes i Skolen saa uforligelig dermed, at skjøndt man priste Reformationen for Latinen's Uddrivelse af Kirken og Modersmaalets Indførelse, fandt man sig dog af Latinen nødt til at udelukke Modersmaalet af Præste-Skolen, som om man med romersk Bold og Magt vilde igjen indføre Latin i Kirken, vel ikke i sin klosterlige, men i sin klassiske, hedenske Skikkelse. At dette nu var splittergalt, indsee og tilstaae jo Alle, men da det unægtelig var langt fra vore Fædres Tanker i det syttende Aarhundrede, enten at indføre Latin eller Hedenskab i Kirken, saa kan jo Intet have bevæget dem til at udelukke Modersmaalet af Præste-Skolen uden den Indbildning, at Latinen ligesom Dyden skulde læres og øves ei for Nytte, men for sin egen Skyld, og den Erfaring, at hverken taalte Latinen, efter Roms gamle Valgsprog (aut Cæsar aut nihil) Andet end Trældom ved sin Side, heller ikke var noget Sprog, hvor det fik Magt, den klassiske Latin saa fordærveligt som Dansk. Dog, hos os skulde Latinen's Forhold til Modersmaalet blive soleklart, hos os skulde Fienden ad alle levende Sprog udspille sin Rolle og ærlig fortjene sin Dødsdom, som han dog, hvis han levede, kunde lee ad, da Ingen tilgavns kan „slaae en Død ihjel.“ Det atten de Aarhundrede er i denne som i flere Henseender hos os vel ikke meget fornøieligt, men saare lærerigt. Danmark fik nemlig paa Overgangen til dette Aarhundrede, ved et dobbelt Vidunder, sin store Psalmebald Thomas Kingo, og sin endnu større Skjæntedigter, Ludvig Holberg, som nødvendig baade i og udenfor Kirken maatte give den med Modersmaalet uforligelige Latin et Knæk, den, trods

alle Rectorers og Magistres forenede Bestræbelser, aldrig forbandt, og da Holberg nu ovenikjøbet i Peer Paars skabte en udødelig Helt til med de skarpeste Baaben daglig at bestride Afguderiet med de døde Sprog, saa sprængtes naturligviis snart den ligesaa latterlige som sørgelige Skole= Bom for Modersmaalet. Endnu i Holbergs Dage reiste Ridder=Akademiet i Soer, der i Løbet af det syttende Aarhundrede var nedfunket til en latinisk Drengeskole, sig paanth, og blev virkelig en patriotisk Høiskole, hvor Modersmaalet blandt Andet havde den Triumf, at Sønnen af den sidste latiniske Skolemester, Snedorf, blev Danstiens ivrige Talsmand. Fra en Lærestol paa denne danske Høiskole var det, Ove Guldberg udgik, at fordanstte vort Kongehuus, hvor vel ikke Latinen, men dog Fransken, under Modersmaalets Forsømmelse, havde faaet Overhaand, og denne uforglemmelige Udling prøvede nu ogsaa paa at fordanstte Latin= skolen, et herkulist Arbeide, som vel mislykkedes, men aabenbar kun, fordi Dansk og Latin er i Drengeskolen, som i Drenges=Hovedet, uforligelige, og Bindingen blev dog i Grunden den samme; thi ved den guldbergske Skole= Reform blev Latinen saa slet og Danstien saa fry, at kjendte man ikke de lærde Fordommess Haardnakkenhed, maatte man finde det aldeles ubegribeligt, hvorledes vi endnu kan have en latinisk og fattes en dansk Høiskole; thi med al mulig Beskedenhed tør man jo dog nok paastaae, at godt Dansk er bedre end slet Latin!

Saameget om Uforligeligheden, og tabte nu den latiniske Drengeskole i Soer Slaget med Danstien midt i det attende Aarhundrede, hvad da i det nittende! Jupiter være lovet, sige Latinerne, i det nittende Aarhundrede har man i det Mindste herinde angret Forsømmelsen af den latiniske Stiil i det attende, da man faae, at derved forsvandt den

„grundige Lærdom,“ og har du ikke seet, at Akademiet i Soer har selv foreslaaet, at de Ustuderende skal dog ogsaa lære Latin i de tre nederste Klasser og fries fra at glemme det i de tre øverste, saa, skal Noget tabe Slaget der, maa det dog vel blive Dansken, der kun har Udgang paa latinske Bilkaar! Siger Altsammen Intet, svarer imidlertid jeg, undtagen hvad vi har længe vidst, at Latinen er noget forheret Løi at blive kvit; thi hvad det Første angaaer, da er det vel, desværre, kun alt for sandt, at man hos os har stræbt i det nittende Aarhundrede at indhente, hvad man ved den latinske Stil forsømte i det attende, ja at man til dens Ære har faaet de „danske Jurister“ halvt og haaber at faae de „danske Læger“ heelt udryddede; men at den „grundige Lærdom“ Intet vandt derved, er soleklart, thi selv naar man slutter i den smukke latinske Cirkel: med den latinske Stil forsvinder al grundig Lærdom, fordi den latinske Stil er Grunden til al grundig Lærdom, saa er dog ligesuldt den latinske Stil nu meget slettere end ved det nittende Aarhundredes Begyndelse, og Reaktionen har selvfølgelig kun frembragt en Krebsgang, der vist snart vil føre Latinen gennem „Filosof-Gangen“ fra Soer til Krebshuset! Kun naar den latinske Grammatik er Skolens Alfa og Omega, saa man radbrækker kun Dansken, for at slippe fra den, oversætter baade Græsk og Ebraisk og lærer Alt, hvad man lærer, paa Latin, kun da, som i det syttende Aarhundrede, lader Naturen sig saa vidt underkue af Optugtelsen, at de, der intet levende Sprog kjender, synes, man skriver og snakker det døde godt; saa naar Universitets-Direktionen ikke tør tilraade Ræmpeskriddet baglænds til det syttende Aarhundrede, men maa tværtimod fordre, at Dansken ikke opoffres eller forsømmes for Latinen, da vil den latinske Stil, trods alle Kunster, daglig blive slettere i Drengeskole-

len, hvor Erfaringen nødvendig maa vise, at den latinske Grammatik er for haard en Nød at knække, naar man ei paa den maa bide sine danske Tænder reent istykker, eller, reent ud sagt, hvor saadanne to Skriftsprog, som Dansk og Latin, maa findes uforligelige.

Men nu Forslaget fra Akademiet selv, at selv de, der vil benytte sig af Majestædens allernaadigste Tilladelse at besøge Skolen og Akademiet i Soer uden alt Latineri, skal dog, ligesom de Sorte paa Jamaica, udstaae en Læringstid, før de kan gives fri, eller skal, paa gammel Romersk, „gaae under Naget,“ aabner det ogsaa lyse Udsigter for Dansken i Soer? Nei, det var Synd at sige, saa, fandt jeg det endog saa blot muligt, at det kunde være Akademiets Alvor, da maatte jeg tilstaae, at Stenen, som den velsignede Kongehaand væltede fra, var væltet for igjen, og alt Haab ude om, at Akademiet i vor Tid, uden at rives ned og bygges om, kunde blive en dansk Høiskole. Men jeg siger trøstig: det er umuligt, thi, hvad Hemmelighed der end stikker under det ubegribelige Forslag til at forbitte Dansken Frugterne af Majestædens Naade, saa veed vi jo dog alle, der er ikke mindre end tre danske Digtere mellem Akademiets Professorer, og at de skulde ønske Dansken under Naget, maatte jeg kalde umuligt, om jeg end slet Intet kjendte til Ingemann, Hauch og Wilster, hvis afgjorte Danskhed dog er mig vel bekjendt. Og nu Professor Lütken, Latinens erklærede Avindsmand saavel som jeg selv, kunde han maaskee spille under Dække med Fienden?! Eller er maaskee begge Thge Rothes Sønesønner pludselig blevet bange for, at Dansken skulde blive dem for mægtig! Eller nu endelig Professor Waage, over hvis Forkjærlighed for Dansken jeg alt for næsten tredive Aar siden glædede mig, og som aabenbar vandt baade sit Navn og sin

Stilling ved Modersmaalets levende Brug, skulde han nu have svoret til Ornebanneret uden at ændse, at „Hjerterne“ blødte derved! Nei umuligt, maa jeg gjentage, saa det hænge nu sammen med Forslaget, som det vil, det er mig dog lige klart, at Forsynet har vidunderlig samlet Professorer til den danske Høiskole i Soer, saa den kunde aabnes i Morgen med en Glands, den latinske Drengeskole aabenbar fattes og kan umulig vinde i Soer, hvor de fædrelandske Minder gjorde Pagt mod Latinen med den heilige danske Natur, ja, hvor man frit kan sige, Danmarks Genius svæver husvild over Fædrenes Grave og lader ingen fremmed Plante, end sige det latinske Ukrud blomstre paa dem, men sukker og klager, til den kongelig danske Høiskole reiser sig som det levende, udødelige Mindesmærke, der med alle danske Edlinger skal bevare Jubel-Kongerne Kristian den Fjerdes og Frederik den Sjettes høilovlige Thukommelse til Verdens Ende, med det Vidnesbyrd, at deres Kroner var af Rosen-Torne!

Og hvilken Trolddom skulde nu vel forhindre dette Mindesmærke fra at reise sig paa den dertil gjennem Aarhundreder indviede Grund, eller hvilken Haand i Danmark kan lukke den Dør igjen, som Kongens Nøgel har opladt, eller hvilken Mund tør sige, at Kongens og Folkets Modersmaal maa i Danmark ingen Høiskole faae, for at den store romerske Tyrans, alle Folks og Kongers arrigste Fiendes Sprog ikke derved skal miste sin Dyrkelse og savne de Menneffe-Dffre, der gjennem saa mange Aarhundreder blødte paa dets Alter!

Det Sidste vist nok Ingen, men at der, det være sig nu i Latinen selv eller i Skolen for den, er en vis Trolddom, der hidtil berøvede Modersmaalet den Dronningstol i Fædernelandet, hvortil det unægtelig er odelsbaaret,

det er en Kjendsgjerning, og skal virkelig de, der komme til Soer, for at dannes paa Dansk, først trække for Latinen, saa de tabe Øysten eller tilføje Kræfterne, da maa vi bekjende, den Trolddom er kun alt for mægtig endnu, da den kan indtage og forblinde selv Danstiens erklærede Venner. Ja, det er ved denne Leilighed blevet mig soleklart, at saalænge Akademiet i Soer skal dele Bestyrelse med Latinskolen og det latiniserede Universitet, saa længe kan Danstien umulig blomstre der, fordi Dansk og Latin er uforligelige; thi selv naar Direktionen, som nu, bestaaer af Tyge Krothes Søn, af en nordisk Historiker og en praktisk Hædersmand, der dog umulig, hver for sig, kan foretrække Latin for Modersmaalet eller den klassiske Forbund for Fædernelandet, maa de dog nok, som et Kollegium, holde det for deres Pligt, fordi det især er Latinskolen (efter et kapitolsk Drakel-Sprog: Wiisdommens Sæde og al grundig Lærdoms Bugge), der betroedes til deres Omhu og Varetægt, og de dog sagtens har den samme Følelse som vi Andre, at ligesom Latinen var Modersmaalet, saaledes vil Modersmaalet være Latiniens Grav. Saasnart det derimod maatte behage Majestæten at give Akademiet i Soer sin Hofmester, under hvilket omhøist Navn, igjen, der intet Ansvar havde for Latinen, men Fuldmagt til at gjøre Alt, hvad der kunde tjene til Akademiets Blomstring, som en Danmarks Rosengård, da troer jeg, Resten vilde saa godt som følge af sig selv, og en patriotisk Høiskole i en Haandebending danne sig til de Fremmedes Efterligning og, hvad der er Hovedsagen, til Fæderlandets ubeskrivelige Gavn og vor landsfaderlige Enevolds-Konges usigelige Glæde!

Her maa jeg standse, thi vel er det ganske rimeligt, at Latinerne vil fordre, jeg ikke alene skal usiagtig beskrive den kongelig danske Høiskole i Soer, jeg sukker for, men ogsaa

bevise, at den keiserlig latinste Høiskole i Kjøbenhavn der= ved Intet taber enten i Anseelse eller Rettigheder; men paa ingen af Delene kan jeg indlade mig. Jeg kan ikke indlade mig paa det Sidste, thi skjøndt jeg, naar Danmark kunde være tjent dermed, gjerne paa den danske Høiskoles Begne overlod den latinste, med alle kinesiske Examinere, Udsigten til alle de „visse Levebrød“ paa offentlig Bekostning, saa kan jeg dog ligesaa lidt tænke mig, at Latinen, naar Modersmaalet hæver sig, skulde beholde overtroist Dyrkelse og tyrannisk Overmagt, som at en magtesløs romersk Besætning skulde have beholdt sin Myndighed og keiserlige Anseelse i et Land, hvor Folket reiste sig og afkastede Aaget. Det er imidlertid mit oprigtige Ønske, at naar den kongelig danske Høiskole reiser sig, naturligtviis aldeles uafhængig af Latinen, det da maatte overlades til det latinste Universitet, ikke blot at beholde alt det Latineri, det end har vedligeholdt, men, om det behagede, for Klassiffhedens Skyld at vende tilbage til sin velbehagelige Skikkelse, der især fra Guldbergs Dage har lidt saa meget, at det nu ligner meer en Ruin end en ordenlig Bygning i nogensomhelst videnskabelig Stiil. Jeg er nemlig vis paa, at saasnart den danske Høiskole begynder at virke, da vil hele vort Universitet selv finde, hvad det halve alt bekjender, at det trænger til en Reformation, hvorved det kan tilbagevinde Folkets Hjerte og tilfredsstille Tidens Fordringer, og da først og fremmest til at lade den „latinste Stiil“ ved første og den Mundfuld Blælatin til sidste Examen fare, for at man dog ikke skal sige, at i Kjøbenhavn kunde hverken Plato eller Aristoteles blevet Student, og især for at Dansken kan drives med noget Eftertryk i den lærde Skole, hvad, saalænge den latinste Stiil kræves, er aldeles umuligt. Det gaaer nemlig med Modersmaalets Frigivelse (Emancipation),

ligesom Canning meget rigtig sagde om de irske Katholikers: det er ikke længer Grundsætningen, det gjælder om, thi, det være nu galt eller klogt, den har Modstanderne indrømmet for længe siden, men Spørgsmaalet er kun, om vi i Udførelsen skal standse paa Halvveien, saa Trældommen, om end kun halv saa grusom, bliver dobbelt forhadet, uden paa mindste Maade at gavne Tyrannen. Latinerne har nemlig for længe siden maattet indrømme, at Modersmaalet har fuldelig Ret til at herske i Landet og til at uddanne sig aldeles uafhængig af Latinen, men dog holde de paa den latinske Stil og paa Døren til den danske Høiskole, saa Modersmaalets fri Uddannelse og Herredømme kun staaer paa Papiret, mens Munden er bunden med slet Latin hos de Studerende og bliver ved at være i Baglaas hos Folket. At nu selv Affkaffelsen af den latinske Stil, som en tvungen Sag for danske Embedsmænd, der vil gjøre Universitetet taaleligt, dog ingenlunde vil tilfredsstille Tidsaandens retmæssige Fordringer, men at hele den bagvendte Dreng=Videnskabelighed og de dermed sammenhængende Overhøringer snart vil gaae samme Vej, Regeringen foretrække hensigtsmæssige Planteskoler for de forskjellige Slags Embedsmænd, og den lærde Høiskole overlades til dem, der har baade Anlæg og Alder til virkelig at blive Videnskabsmænd, det forudsæer jeg vist nok og glæder mig til, men ogsaa uden at see det, kan jeg dø rolig, naar blot Danstien har faaet sin Høiskole og den latinske Stil sit Løbepas!

Saa meget om den Sikkerhed, der kan gives slet Latin, for at den ikke skal fortrænges af godt Dansk, hvor den midt i Danmark, til Folkets og Landets hartad ubodelige Skade, har anmasset sig Kundskabs Nøgel og beholdt den gennem Aarhundreder, og jeg kan kun tilføie, at er det La=

tinen en Trøst til Verdens Ende at raddrækkes i Folkesmunde, da er det til Italien, Spanien, Frankrig og i det Høieste England, den maa henvende sig, da den ved i sevhundrede Aar, deels klosterlig og deels klassisk, at arbejde paa Nordens Romanisering, kun har gjort sig ligesaa latterlig som forhadet, og taber derfor ei det Mindste ved at overlade os som haardnakkede Syndere til vort naturlige Barbari. Frygter Latinen derimod for, hvad den maatte ønske, at vi aldeles skal glemme den, da kan den være ganske rolig, thi det vil vor historiske Natur og verdenshistoriske Videnskabelighed aldrig tillade os, og det maa derom være den et „lykkeligt Forvarsel“, at jeg, med al min gruelige Forkjærlighed for Dansten og mit endnu grueligere Had til Latinen, dog som „Saxes Oversætter“ har viist mere Flid og Taalmodighed i Latinlæsning end de Fleste, der endnu løfte Latiums Tungemaal til Skjerne. Som historisk oplyste Folk veed vi nemlig godt, at Fienden er farligere, jo mindre vi kjende til ham, og lee ret hjertelig ad det blinde Had, der Intet vil lære af sine Fiender, skjøndt det er den eneste baade Nytte og Fornøielse, man har af dem, saa Sagen er kun den, at ligesom vore Bønder unægtelig gjør kloge i at holde dem til den danske Saxe, saaledes vil Nordboen ogsaa først ret drage Fordeel af Latinen, naar Ingen træller for den, men nogle Saa ad Gangen beherske den og nøde den til at trælle for os.

Hvad nu Indretningen af den danske Høiskole angaaer, da kan jeg egentlig slet ikke indlade mig derpaa, da det gaaer med alt levende Menneskeligt som med os, der maa fødes først, før man veed, hvilken Hue der vil passe til vort Hoved, end sige da, hvor høit et Maal vi vil faae, og hvad vi med Tiden kan lære, saa jeg skulde ikke engang nævnet det, naar vi ikke ved Skolerne for Døden var blevet saa

forvænte, at vi næsten slet ikke kan tænke os en Skole, hvis hele saakaldte Levnetsløb ei er beskrevet, før det begynder, hvad hypperlig lader sig gjøre med den „boglige Kunst“, der bestaaer i at lære et vist Antal Gloser og Regler udenad, og paa sit Høieste i at ransage og efterligne saa faste og steendsøde Ting, som Bøgerne ere, men lader sig umulig anvende ved Livs-Udviklingen, der udelukker Stilstand! og kan ei følge andre Regler end Naturlovene, eller ved Livs-Oplysningen, der maa rette sig efter Livet, som det virkelig forefindes. Man kan derfor nok sige, at ved en folkelig og borgerlig Høiskole i vore og vore Børns Dage burde, saavidt muligt, findes Leilighed til at lære baade fremmede Sprog, Mathematik, Historie og Alt, hvad Enkeltmanden enten for Nyttens eller Fornøielsens Skyld fandt Lyst og Stunder til at lægge sig efter, og at ved en kongelig dansk Høiskole i Soer vilde det omtrent følge af sig selv; men Hovedsagen, det Levende, det Fælles og Almindelige, der maa være en saadan Høiskoles Sjæl og Diemed: Folkenaturens hensigtsmæssige Udvikling og Oplysning paa Modersmaalet til Fædernelandets Gavn og Kongens Glæde, denne „indblydes Undervisning“ og levende Belysning, som det er Ledernes Opgave og udødelige Være efter Omstændighederne paa alle Sider at fremme, den vil det allerede være en stor Kunst historisk at beskrive, saa mathematisk udregne eller skematisk foreskrive lader denne Livs-Uttring, Lys-Udvikling og Varmedledning sig ingenlunde. Poetisk ane og formode kan man vist nok en stor Deel, naar man selv har en Broderlod i Folkenaturen og Modersmaalet, men om jeg ogsaa turde tilegne mig en saadan, og lignede et snarere en taalelig fordansket Friser eller Angelfaxer, end en Arilds-Dannemand, saa vilde jeg dog ikke her beskrive mine søde Drømme, deels fordi selv det tydeligste Billed-

sprog for Diebliffet falder de fleste danske Læsere uforstaaeligt, og deels fordi det naturligtvis altid bliver Idealet, man poetisk beskriver, hvorfra dog en levende Skole-Indretning i sin Begyndelse maa være i det Mindste saa langt, som hele Levnetsløbet. Paa den ene Side er det nemlig klart nok, at Bøger og Alt, hvad der ligner dem, skulde spille saa liden og underordnet en Rolle, som muligt, paa den folkelige Høiskole, hvor Maalet slet ikke kan være „Examen og Levebrød“, men maa være en Dannelse og Oplysning, der bliver Enhvers egen Sag og er sin egen Belønning, og en Dannelse og Oplysning for Livet, som vi kan faae den tydeligste Forestilling om, naar vi spørge, hvad Medlemmerne af det folkelige Statsraad behøve, for at være deres Stilling værne og deres Hverv mægtige, hvortil unægtelig hører en levende Forestilling om det borgerlige Selskab til fælles Bedste, en levende Følelse af deres Folks Eiendommelighed, inderlig Hengivenhed til „Konge og Fæderneland“, Styrke i Modersmaalet til at udtrykke sig mundtlig med Liv og Væthed, Frihed og Sømmelighed, og endelig et klart Overblik af, hvad vi har, og hvad vi fattes, bygget paa sikre Efterretninger om Landets Tilstand. Men paa den anden Side er det ligesaa klart, at Bøger og Boglighed vil i Begyndelsen spille en meget uforholdsmæssig Rolle, deels fordi selv de bedste Ledere, man end kan finde, har deres meste Kundskab og Visdom af Bøger og er kun blevet dem alt for lige, og deels fordi Skolen i det Hele gjennem Aarhundreder med Flid befæstede et svælgende Dyb mellem Livet og Lyset, saa Livet blev bestandig mørkere og Lyset luftigere, hvorfor det nødvendig vil kræve baade Tid og Flid paa begge Sider at flaae den gyldne Bro over Svælget, som er Skolens Bestemmelse og, naar det lykkes, dens udødelige Ære. Vi

skulde derfor aldrig spørge, enten hvad folkelige Høiskoler i det Hele, eller hvad den kongelig danske i Særdeleshed for Diebliffet kan udrette, eller hvorvidt det vil lykkes; thi deels beroer begge Dele paa tusinde uberegnelige Omstændigheder, og deels skulde, som i alle fortvilede Sygdomme, det eneste mulige Redningsmiddel gribes, om det end sandsynlig vilde mislykkes. Fortsætter man nemlig et Skolevæsen, der bestandig videre adskiller Livet og Lærdommen, bestandig mere fortærer vor Fædrelands-Kjærlighed, mere og mere opløser alle de levende Baand, der sammenknytte os med det og hinanden, stedse mere dræber og forkvafler Modersmaalet, vore Tankers og Følelsers eneste naturlige Udtryk, stedse mere udvikler og opelsker den drengagtige Selvklogskab og Selvraadighed, altsens Forfængelighed, Glimmerfyge og Gridfthed paa saakaldte „visse Levebrød,“ gjør man det, da graver man jo med Flid sin egen Grav, og da maa Ulykken snart blive for stor til at overvindes, det bundløse Svælg for bredt ei blot til Bro, men selv til at overflyves af nogen Fugl, nogen folkelig Skjald i Fjederham. Kunde altsaa en folkelig Høiskole endog blot, hvad den efter Menneskenaturens Love allevegne maa, standse det gruelige Væddeløb til Død og Undergang, da var jo Bindingen allerede ubeskrivelig stor, og hvor den virkede mindst, vilde den dog virke langt mere, ved at skabe et Væddeløb, om end nok saamat, for Folkeliv og borgerlig Lyksalighed. Dette siger jeg ingenlunde, fordi jeg nærer mindste Tvivl om, at jo de folkelige Høiskoler netop i Norden vil gjøre Vidundere, og at især den kongelig danske vil i Tidens Løb vise vel ikke, hvad Verden kalder de største, men dog hvad Danske kalde de bedste, mest velgjørende og velsignede Virkninger; men fordi Mistro til eget Skjøn og egne Kræfter og en dermed sammenhængende Blødagtighed og Beundring af alt Frem-

med, som er den danske Folkefeil, vil ligesaa vel for en Tid svække Høiskolens Virksomhed, som den har forsinket Oprettelsen.

Naar imidlertid Oprettelsen kun ikke derved forhales, til det gunstige Dieblik er forsvundet, da vil det netop bidrage til Høiskolens hensigtsmæssige Dannelse og Fremtids Flor, at man i Førstningen kun venter Lidt eller Intet deraf og benytter den sparsomt, thi des vissere vil den lige fra Begyndelsen overgaae alle Forventninger, og des lettere vil en passende Frihed og en rigtig Takt grundfæste sig, hvad der ved en saadan Nyhed, hvor Tusseri og Misgreb i Begyndelsen aldrig kan undgaaes, er af særdeles Bigtighed.

Til Slutning kun et Ord om den hos os sædvanlige Grille, at skjøndt Grækerne, uden at kjende noget andet Sprog end deres eget, opnaaede ikke alene en borgerlig, men ogsaa en videnskabelig Dannelse, som de Lærdeste endnu beundre, saa skulde dog Danske ei uden fremmede Sprog kunne naae selv den borgerlige Dannelse, der dog efter Naturens Love maa sammensmelte med Modersmaalet!! Uden her at ville gaae ind i en filosofisk Undersøgelse om Daarskaben i en saadan Paastand, vil jeg kun sige, at efter temmelig godt Bekjendtskab med den danske Literatur, endogsaa blot fra Holbergs Peder Paars til Ingemanns Holger Danske, betænker jeg mig intet Dieblik paa den Erklæring, at de fleste af vore studerede Folk er langt fra at have saa megen Dannelse, som de, uden at forstaae et græsk eller latinssk Ord, kunde faaet blot ved at tilegne sig, hvad der er skrevet paa Dansk, og hermed lader jeg den vel overveiede Paastand følge, at medens Livs-Stillingen naturligviis for Enkeltmanden kan gjøre Bekjendtskab med eet eller flere fremmede Sprog nødvendig eller dog nyttig, er der til en-

hver Tid kun yderst faa, som derved vinde i virkelig Dannelse, kun de Faa nemlig, som have Anlæg, Lyst og Leilighed til videnskabelig at omfatte Menneskelivet i dets Heelhed, der ingenlunde udelukker, men indbefatter Folkelivet! Sagen er da kun den, at i ingen Deel af den saakaldte dannede Verden kjende de studeerte Folk, som naturligviis i Skolesager føre Ordet, saa lidt til Modersmaalet og hvad derpaa er skrevet, som i Danmark, og det er intet Under, thi naar Børnene, der skal dyrke Videnskaberne, blot er 9, 10 Aar gamle, anseer man dem jo sædvanlig for saa udlærte paa Modersmaalet, at man neppe veed, hvor mange fremmede Sprog de nu maa være dhgtige til at lære, og anseer det trosthyldig for Fattigdom hos Modersmaalet, naar de usle, vankundige Drengene ei deri kan finde Ord til at udtrykke deres fremmede Viisdom. Med Stumper af to, tre døde og et Par levende Sprog, især af deres Grammatiker, og, saavidt Skolen raader, uden at have, hvad man kalder, spildt Tiden paa at læse en eneste dansk Forfatters Værker, komme nu Drengene til Universitetet, og man anseer det naturligviis for en Udskielse, som kan have de farligste Følger, om Studenten lægger sig efter, hvad der ligger os alle baade som Mennesker og Dannemænd nærmest, istedenfor at læse til Examen og atter og atter til Examen, hvor Spørgsmaalet ikke er om Modersmaal og naturlig Udvikling, men om, hvad der staaer skrevet i allehaande deels fremmede, deels gjerne forstrækkelig danske Bøger. Naar nu saaledes det akademiske Kursus er udløbet, og Kandidaten har Sort paa Hvidt for at have ei blot al den Dannelse, han selv behøver, men en god Deel at meddele Andre, hvor faa vil da endog kun tænke paa, at dem fattes Andet end i det Høieste en Kjæreste til Bod for al Vidstabs Kjedsommelighed og et Levebrød til Løn

for langt Slid, og hvor langt færre vil have baade Lyst og Mod og Kraft til at blive smaa igjen, for at voxer naturlig, hvad de dog aabenbar maa, om de nogenfinde skal lære, enten hvad Modersmaalet duer til, eller hvad man kan finde i danske Bøger! Langt fra at ville overdrive, lægger jeg gjerne til: Gudst Lov! det gaaer ikke slet saa galt, som Latinskolen stiler paa; lidt Dansk, baade af Mund og Bog, indsmugles dog hos mangen En, og jeg mindes endnu med Fornøielse, hvordan jeg som latinsk Skoledreng læste gamle danske Krøniker om Aftenen paa et Skomager-Værksted, men Sligt hører dog nødvendig til Undtagelserne, og at Regelen desværre fulgtes bedre end nogen selv i den latinske Grammatik, har jeg som dansk Forfatter i tredive Aar havt overflødig Leilighed saavel til at bemærke som til at beklage. Hvor fortvivlet en Sag det derfor end kan synes i Danmark at skrive om Unskeligheden af en dansk Høiskole, saa er dog Nødvendigheden af en Anstalt til Modersmaalets Dyrkelse og til Opdagelsen af, hvad derpaa er skrevet, ingensteds under Solen, hvor Skoler findes, saa stor eller soleklar som her, og da det aabenbar kun er Haabet om, at en saadan Anstalt vilde føies i betimelig Tid, der har kunnet give baade mig og hver dansk Skribent med mindste Dybde og Alvor Mod til under saa fortvilede Omstændigheder at være det, hvorfor skulde jeg da ikke haabe, det nu paa den høie Tid, hvad saa end Latinerne si, omsider vil lykkes!!

Efterskrift.

Skriften staaer, men Ordet gaaer.

Pennen havde jeg lagt og indbildte mig at have forsvarelig „vasket mine Hænder,“ saa jeg var nu aldeles uskyldig i Alt, hvad Danskens Mund eller Hænder herefter maatte lide enten af latinske eller andre Blækhorne; men ved at see lidt nøiere til, fandt jeg dog, der i Grunden sad meget Blæk paa mine Fingre endnu, hvad der klædte saa meget flettere, som det er det „smukke Rjøn“, jeg haaber, vil række mig Haand til de danske Latineres Dphsning om Moders=Maalets, følgelig ogsaa Rone=Maalets, afgjorte Fortrin for „de Lærdes Sprog“ og utabelige Ret til at herske som en Dronning i Fædernelandet, følgelig ogsaa i alle Fædres Huse, Hoveder og Tankegang. Med dette „Blæk paa Fingrene“ mener jeg naturligviis Bogorme=Nykkerne, der bestandig hænge ved mig, hvor idelig jeg end ryfter dem af, og som aabenbar forblindede mig, da jeg vilde endt Bogen med et Bogmager=Suf istedenfor med et kort Begreb, der ved første Diekast viste især den „blaaiede Athenes“ Søstendebørn, at Bøgerne, hvor meget jeg end ellers synes at foretrække deres Selstab for alle smukke Pigers og livsalige Koners, dog her er mig en Bisag, jeg kun nævner, for at beklage mig over de flemme Mandfolk, hvem ei engang Bøger, som de elskværdigste og smagfuldste Læserinder beundre og ophøie, kan forsonne med Dansten, deres egen Moders og deres Hjerte=Dronnings det faure, søde Tungemaal.

Denne Efterskrift skal da nu tjene til den Forsikkring, at trods al min Boglighed er det mig dog langt kjærere

at høre en Vise af mine, som „Deilig er den Himmel blaa“ eller „Kommer hid I Piger smaa“ flaae med Vin=gerne paa vor Moders og hendes Døttres yndige Læber, end om alle Mandfolke-Hænder bladede nok saa flittig i mine tykkeste Bøger, og at det er denne Synsmaade og denne Smag, jeg, til Dannekvindens daglige Fryd, ønskede at gjøre udødelige paa den danske Høiskole, saa Unger=svendene lærte der under Jubel at spørge først og sidst om, hvad der er baade sundt og lifligt for Hjertet, baade godt og sødt i Munden, især hos de ærbare, sømme og deilige Kvinder af Danebods og Dagsmars Æt. Det har nemlig slet ingen Nød med noget Folk i vore Dage, hos hvem Modersmaalet oplives til (med Munden, som dog vel af Gud er bedre skabt, end nogen Pen af Mesterhaand kan skjæres, til at føre Ordet), i Tale og Sang at opløse og forlyste den letnemme Ungdom, ingen Nød, at Bøger paa Modersmaalet, som minde om, tydelig udvikle og grundig stadfæste, hvad Øret hørte, og Hjertet har hjært, at saadanne Bøger skulde der enten ringeagtes eller fattes velvillige, taknemmelige og forstandige Læsere. Derimod lærer alle Tidens Erfaring, at ligesaa lidt som det nyttede Ebræerne at have Mose=Lov, Profeterne og Psalmerne, eller Grækerne at have en Bogskat paa deres eget Sprog, som hele Ver=den maa beundre, nyttede dem Intet, da Modersmaalet i Folkemunde enten uddøde eller hendøde dog, saa det opgav sin Aand, tabte med Naturligheden baade Fynd og Fyldé, ja tabte „det vingede Ord“, som virker alt Storbærk paa Jorden; at ligesaa lidt nytter den hyperste Skrift paa deres eget, end sige da paa fremmede Sprog noget Folk under Himlen, naar Modersmaalet enten forstummer eller forstenes paa Talerens og Sangerens Læber, thi da er „Hoved og Hjerte“ adskilte, hvad aldrig kan gjøres eller skjules saa

kunstig af nogen Pen, at jo Døden, Folke=Døden er vis og røber sig kun alt for klart i Regemets, det borgerlige Selskabs, Opløsning og Dyrenes, de Bildes og de Tammes, ja, Dyrisshedens Enevoldsmagt i Landet! Paa et hængende Haar var denne Død og dermed al Ulykke overgaaet hele Kristenheden ved Slutningen af Middelalderen, da Ordet paa Folkenes Modersmaal, kæmpende med Døden, levede op og, hvor der var nogen Aandskraft, uddrev Latinen af Kirken som en ureen Aand; men saa svagt var Livet her og paa de fleste Steder, at det brat sank til Jorden igjen, og saa forblindet var Diet allevegne, selv i England, at man feiede og prydede Skolen til Bolig for den uddrevne Meenvætte, ledsaget af andre sly, arrigere end han, saa det Sidste blev værre end det Første. Man indsaae nemlig ingensteds, at det var Modersmaalet i Munden, der baade fordrev Latinen og skabte de ny Bøger paa Folkenes eget Sprog, men indbildte sig tværtimod, at det var nogle gamle Bøger paa fremmede Sprog og især de ægte latinske, der havde gjort Miraklet, og opoffrede sig derfor af hderste Formue til de to Gange Dødes Dyrfelse, de døde Bøgers paa de døde Sprog, og sang som Dødnings til Klassifernes Priis, saa man maa vel mindes Folket i Orken, der dansede om det gylde, men livløse Kunstværk og sang: see, Israel, det er dine Guder, som udførte dig af Egypten! Kun i England var Folke- og Borger=Livet for stærkt og storagtigt til at opoffre sig for den klassiske Skole=Tyran, skjøndt det gjorde noksom Røgelse for ham, og derved sthyrede Forsynet det kjærlig og vidunderlig saa, at Modersmaalet i det attende Aarhundrede hos Enkelte levede op paany i alle protestantiske Lande, men dog for det Meste kun til at httre sig magtesløst paa Papiret og kunstlet i Skuespil=Huset. Ingensteds blev det

vel ført faa lovlig til Bogs eller faa naturlig efterlignet af Skuespillere, som hos os i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede, men heller ingensteds, tilshneladende, med mindre Virkning paa Folket, paa Skolen og de Lærde, faa her nødtes vi til at opdage Grundfeilen, som ikke engang ligger i den byzantinske Drengeskole for de „døde Sprog“, men i Overtro paa den Aand og Livskraft, der ved en vis ubegribelig Kunst skulde kunne indtrykkes i døvstumme, steendøde Bøger og derigjennem meddele sig. Jo mere naturlig og folkelig nemlig de nydanske Skjalde har skrevet, des klarere er det, at Liv og Aand ved Skrift slet ikke lader sig meddele, thi har vi ikke engang ved vor Skrift kunnet meddele den Aand og vække det Liv, hvortil Læserne er odelsbaarne, da skal Ingen meer indbilde os, man i Skolen for „de døde Sprog“ kan skriftmæssig vække et Liv og meddele en Aand, der er os vildfremmede. Vil man sige, det kommer kun af, at danske Læsere er aldeles livløse og utilgængelige for Aand, da maa vi afvise den Forklaring som nedrig Bagvaskelse, da det er vist, vi Skjalde sprang ei ud af Flintesteen og voksede ei paa andet Træ end det folkelige Stamtræ, der, hvis det alt var henvisnet eller forraadnet, umulig kunde stude de Kviste, vi er, indgødte os det Liv, den Kraft og Saft, vore Blade og Blomster udvise. Her maatte det da nødvendig opdages, hvad det var, der hindrede saadanne Top=Kviste paa de ny Folks Stamtræer fra at bære Frugt, eller, reent ud sagt, hvad der i høi Grad berøvede Engelskmænd og Tyskere og truer med hartad ganske at berøve os det store Gavn, Folkene aabenbar kunde og skulde have af deres Skjalde paa anden Omgang, eller de folkelige Forstands-Digtere, der følte og vidste, at hos dem stod Folkenaturen og Modersmaalet levende op i det vingede Ord; at det

nemlig var slet ikke Andet end Mangelen paa en levende fortsat, stadig og udbredt Betydelighed mellem dem og Folket, altsaa en betimelig grundet, folkelig Høiskole, hvor Kunsten kom den alderssvage Folknatur til Hjælp, ei ved at ville omskabe den efter de Lærdes Grillen eller fremmede Forbilleder og ei ved noget Slags Kvaksalveri, men ved at indlede de naturlige Safter i hele Legemet, som ved en underlig Forknyttelse affondrede sig, men ved en ligesaa vidunderlig Sthrelse kan vende tilbage, saalænge Folke-aanden i det „vingede Ord“ endnu omsvæver os! Mig blev det givet at opdage den store Naturlov for Aandens Virkning og Forplantelse, og at see den stadfæstet saavel i det daglige Liv, som i Slægtens store Levnetsløb, og medens jeg, som Menneske, maatte ønske, min Stemme var som Gjallar-Hornets eller den store Basun, der kunde vække alle Jordens Skindøde til Live og indblæse dem den Aand, de savnede, da maa det nødvendig være min med Aarene stigende Bængsel, at kunne i det Mindste bidrage til Op-lyvelse af Folkene i Norden og Udbredelse af den Aand, der naturlig har besjælet og stadig besjæler mig, har indskudt mig den Kjærlighed til Modersmaalet og, trods Latinen, opelsket hos mig den Sthrke deri, som, hvor ringe de end i Grunden er, dog i Sammenligning findes at udmærke min Tale og Skrift.

Man kan maaskee bebreide mig, at jeg, med dette Blik for Tidens Tarv, ei for længe siden har gjort, hvad jeg kunde, til en levende Udbredelse af det Sprog og den Tankegang, jeg veed, er ikke mine som Bogorm og ei de Fremmedes, men Folkets, jeg tilhører, og kan derfor tale til og tale med om Alt, hvad der er i Mennesket og Borger-Selskabet, tit maadelig nok, men dog altid, saa de gider hørt det, kan mærke, hvad jeg mener, og dese, hvad de hnder. Saalidt

i denne som i nogen Henseende indbilder jeg mig heller at være reen, som jeg veed, er den visse Wei til aldrig at blive det, men dog gif jeg stundum trette med mig selv, hvi jeg ikke, naar det var den eneste Maade, skrev eller lod mig skrive en latinisk Disputats for Lov til offentlig at tale Dansk andensteds end i Kirken, som paa alle Folks Tunge-
maal har sit eget Sprog og sin egen Aand til Udtryk for sit eiendommelige Liv, der kan taale alt Folkeligt ved sin Side, og forbinder sig venlig med det ægte Danske og Nordiske, men kan dog ikke forenes og vil ingenlunde forbyttes eller forblendes dermed. Havde man ikke ved mange høitidelige Indbydelsler til akademiske Værdigheder saa aldeles forbigaaet mig, som om jeg aldrig var til, end sige var en af Danmarks navnkundigste Ord- og Penne-Førere, da havde jeg vel ogsaa, for Diemedets Skyld, forliget mig med det urimelige Middel, men til som en Tigger at gjæste den Studigaard, hvor det var klart, man gav mig helst, hvad jeg mindst attraaede, dertil var jeg for stolt, til jeg blev hartad for gammel og, som mig syntes, for klog, da Latin-skolens Virkninger og vort kinesiske Examenst-Bæsen gjør det til en fortviblet Sag at træde i levende Betydning med vor studerende Ungdom! Hertil kommer, at skjøndt min Natur er heel nordisk, er den dog aabenbar kun halv dansk, saa her forstaaes jeg tit kun halvt og kan kun daarlig læmpe mig efter Omstændighederne, og tør jeg end ingenlunde sige, jeg er dermed forsvaret, saa mener jeg dog, det er dermed forklaret, hvi jeg, trods min faste og levende Overbevisning om det mundtlige Ords ubetingede Nødvendighed til Livs Opvækkelse og Aands Forplantelse, dog ei har gjort min yderste Flid for at virke dertil. Den dybere Grund turde imidlertid dog være den Følelse, at aabnes der kun betimelig en kongelig dansk Høiskole for

hele Rigets Ungdom, da gaaer Alt, ogsaa uden mig, sin naturlige Gang, og skete det ikke, da vilde den Smule meer, jeg maaskee med tyderste Anstrængelse i min indklemte Stilling kunde virket, være saa ubetydeligt, at det knap lod sig spore, og derhos saa umageligt, at det neppe heller af en Slags Eremit, med min stærke Drift til at føre Pennen omkaps med Ordet, lod sig naturlig vente!

Enkønskning til Danmark

med

Det danske Dummerhoved

og

Den danske Høiskole.

Fortale.

Forsaavidt Kongens Haand, ei blot med Pen og Blæk, men med den bedste Villie og alle de verdslige Midler, som høre til, kan gjøre det, for saa vidt er der nu, allerede fra den syvogthvende i Thormaaned 1847, en dansk Høiskole i Sorø; thi skjøndt Kongebrevet ei stempler, men omstriver Navnet til „Real-Høiskole“, saa gjør det dog i Grunden langt mere ved at nævne Fædernelandets, altsaa gamle Danmarks, Sprog, Historie, Statistikk og Statsforfatning, de for Borgeren i private Stillinger vigtigste Dele af Lovgivningen og de administrative og kommunale Forhold som det, der tilbunds skal oplyses paa Høiskolen, samt ved at aabne denne for alle dem, der ønske at benytte den.

Rigtignok staaer der ogsaa i Kongebrevet, at Real-Høiskolens almindelige Formaal skal være at forskaffe dem, der har erhvervet sig den Fordannelse, der er Maalet for det realvidenskabelige Skolekursus, en høiere og mere fuldendt realvidenskabelig Uddannelse, hvad let kunde tages saaledes, at der blev slet ingen folkelig Høiskole, og, da Ingen har gjennemgaaet hele det realvidenskabelige Skolekursus, blev slet Ingen at anlægge den ny Høiskole for; men deels derfor, og deels fordi „almindeligt Formaal“ her modsættes hvad der „i Særdeleshed“ skal lægges an paa, maa det

nødvendig forstaaes som „overhovedet og igrunden“, saa der vel overhovedet skal tages Hensyn paa, hvad de, der kom fra Realskolerne, kunde behøve, men dog kun igrunden sørges for, at Alle faaer Lejlighed til, hvad alle Danske behøve, som er fortrinligt Bekjendtskab med Modersmaalet og Fædernelandet i alle Henseender.

Kun under denne Forudsætning er det, jeg kan glæde mig over Oprettelsen af den saakaldte Real-Høiskole, som den danske Høiskole, jeg i en heel Menneftaalder, paa Fædernelandets Vegne, har savnet, sukket efter, bedet om, stræbt at forestille mig i levende Virksomhed og spaaet en lige saa ærefuld, som velgjørende Indflydelse paa hele det danske Folk og alle Danmarks Forhold, og kun under samme Forudsætning er det naturligtviis, jeg her vil bidrage min Skjærv til Bortryddelsen af de Hindringer, der staaer en ægte dansk Høiskoles Oprettelse i Veien, og til at klare Forestillingen om en saadan dansk Høiskole, som jeg har mærket, er hos Læser-Folket meget baade maet og taaget.

Fremdeles forudsætter jeg, at alle Dannemænd dog er enige med mig om, at af Skoler for Døden har vi mere end nok, saa det er kun Skolen for Livet, som fremfor Alt selv maa være lyslevende, vi fattes, og at den Oplysning og Dannelse, der kun duer til at stadse med, til at finde Feil og rive ned, og som man ovenikjøbet maa have et Levebrød, for i nogen synderlig Grad at erhverve sig, den Oplysning og Dannelse lønner det ikke Umagen at drive videre, medens en Oplysning og Dannelse i Folkets Aand og efter Folkets Hjerte, som i alle Stillinger opmuntret, forædler og forsjøder Livet, og fra alle Sider kaster Glands paa Fædernelandet, en saadan Oplysning og Dannelse kan hverken savnes for dybt, eftertragtes for varmt eller kjøbes for dyrt.

Kun under denne Forudsætning tør jeg haabe, det dog tilsidst skal lykkes mig, hvad hidtil glippede, at vise mine Landsmænd, at det er ingenlunde et Luftkastel, jeg stirrer, eller et Luftskib, jeg seiler paa, naar jeg taler om Dansthedens Forklaring, enten under Billedet af en gammel Dane=Dronnings ny Thronbestigelse eller en uskyldig forskudt dansk Prindsesses velfortjente Dpreisning, eller hvilke andre Billeder det var danske Skjaldes Viis fra Arilds=Tid at opmuntre og forlyste Folket med, men at det i Grunden slet ikke er Andet i det Større, end hvad enhver god Danne=mand gjør i det Mindre, naar han seer til at faae sin Jordlod udflyttet og indhegnet, faae alle sine Eiendele, baade levende og døde, mærkede fra Naboernes, og sætter sig fast for, herefter, uden at komme Andre for nær, men ogsaa uden at bryde sig om, hvad Andre synes, og Andre gjør, at indrette Alting i sit Huus og paa sine Enemærker efter sin Lyst, sit eget Hoved og sin Bekvemmelighed.

Min Skyld skal det herefter ikke være, hvis man savner en meget jævn dansk Mening i, hvad jeg har skrevet om den danske Høiskole, og jeg vil rolig slutte med de sidste Vers af min dristige Bøn derom ved Majestædens Thronbestigelse:

Der er en Røvsal i Dit Kongerige,
 I Sjællands Hjerter ved den blanke Sø,
 Lad der i Mag den Yndige bestige
 Sit grønne Dronning=Sæde under D,
 Med Hynde blødt af blinkende Kjærminder,
 Som blaane lyst, saalænge Blodet rinder,
 Og Bølgen ruller hos vor Moders Børn!

Hvor Axel blunder under hvalgte Bue,
Og Danmarks Adel har sin Vaabenkrands,
Lad Folket der sin Arilds=Dronning skue,
Forhyget skjønt i Nytaarstidens Glands!
Lad sammensmelte der paa Danmarks Tunge
De gamle Hjerte=Toner med de unge
Til Dronningens og Dane=Kongens Priis!

Ja, hvor i Glands vor Arilds=Dronning throner
I Bøgelunden paa Kjærminder blaa,
Der Kongens Priis i Folkesangen toner,
Som Lærker og som Nattergale flaae,
Der, som i Folkvang, leve op de Døde
Hver Morgenstund ved Hjertetonen søde,
Og bænktes trindt om Bord hos Kristian!

Det danske Dummerhoved.

Hvad vil Folk sige, dersom de Danske virkelig prøver paa at vinde og hos sig selv udbrede en dansk, en folkelig og fædernelandsk Dplysning, som kan baade nytte og fornøie hele Folket, fra den Høieste til den Laveste, og i alle Maader bære ønskelige Frugter for det lille, ældgamle Danmark?

Dette er et Spørgsmaal, jeg, for min egen Part, ei holder det Umagen værd at gjøre, end sige at besvare, deels fordi jeg veed mere end nok af, hvad Folk, især det Folk, vi længe har troet paa og efterabet, vil sige, og deels fordi jeg finder, det er en stor Daarlighed, naar Talen er om Ens eget, Ens Kone og Børn, alle Nærpaarørende og alle gode Benneres Bee og Vel, Lykke og Ulykke, Gavn og Skade, Sorg og Glæde, da at bryde sig det mindste om, hvad andre, fremmede Folk vil sige om En, fordi han, uden nogen Andens Fornærmelse, sørger det bedste han kan for sig selv og sine Egne.

Vist nok troer jeg ogsaa, at det danske Folk tænker herom i Grunden ligesom jeg, thi hvis ikke, da havde vort lille Folk vist aldrig faaet Lov til at blive saa ældgammelt, som det er, eller beholdt det slemte tiltraktede danske Modersmaal og det idelig paahakkede danske Fæderneland; men naar Talen er om Dplysning, Dannelse, Skolevæsen,

Studering, Videnskabelighed, Klassiskhed, Real-Kundskab o. s. v., da har danske Folk i det Mindste i trehundrede Aar været vant til at faae deres Tanker derom ved Leilighed eller med Posten udenlands fra, nærmest fra Tyskland, og naar man derfor raader dem til, hvad de godt kan forstaae, tjente dem bedst, er dog gjerne deres første Tanke: men hvad vilde Folk, de store Folk, sige?

See, derfor finder jeg det nødvendigt, før jeg igjen taler mere om den danske Høiskole, som er Danmark uundværlig, og som det naturligviis aldrig kan falde Tyskerne eller nogen af de store Folk ind enten at give os Mønster til eller anbefale, da baade at gjøre og besvare det farlige Spørgsmaal, hvorpaa det synes, som den danske Høiskole let kunde strande, det for Resten her aldeles unyttige, urimelige og latterlige Spørgsmaal: hvad vil Folk sige?

Hvad nu det store Folk Kineserne vilde sige, hvis de, som ikke er meget nysgjerrige og knap veed, vi er til, virkelig fik at vide, at vi Danske, der hidtil, især med vore Examenere, saa mange som muligt og i saa mange forskjellige Ting som muligt, har baaret os saa kinesisk ad, som muligt, havde oprettet en dansk Høiskole, hvor vi aldeles fulgte vort eget Hoved, der er det kinesiske lige saa modsat, som Kinesernes og vore Fødder altid var hverandre; see, det veed jeg rigtig nok ikke, men gjætter mig kun til, at Folk i Kina vilde sige: det tænkte vi nok, at de „rødbørstede Barbarer“ vilde komme galt fra at efterabe de guddommelige Indretninger i det „himmelske Rige“, saa det kan være svinepolisk nok af dem at vælte sig i deres eget Søl.

Hvad fremdeles Folk i Frankrig og England vilde sige, er heller ikke godt at vide og endnu vanskeligere at gjætte, deels fordi Folk der har deres Opmærksomhed langt

mere henvendt paa det store Kina end paa det lille Danmark, og bryder sig overhovedet kun meget lidt om de indvortes Anliggender selv i de største fremmede Lande; men skulde de høre Røgtet om, at vi havde afslagt de halv thysse, halv kinesiske Ledebaand, og vilde prøve baade at staae og gaae paa vore egne Been, da formoder jeg, de vilde sige: voilà og very well! det kan være godt, om Nationaliteten kunde vaagne i det skandinaviske Norden, saa fik man dog vel noget Andet at høre deraf end slet Thyff og halv Rusfiff!

Hvad derimod Folk i Thyffland, og det netop lærde Folk, som vel heller ikke bryder sig stort om eller kjender stort til det lille Danmark, men har dog længe, for Naboskabs Skyld, taget sig skolemesterlig af vor Opdragelse, hvad de vilde sige, det veed jeg udenad paa mine Fingre, og det vilde vist nok i et kort Begreb af den thysse Vidtløftighed lyde omtrent saaledes: Donner und Bliß! die dumme Dänen! de bilder dem nu ordenlig ind, at de er et eget, oprindeligt Folk, der, ligesaa vel som vi, har et Modersmaal for deres egen Mund, og en eiendommelig Synsmaade at udvikle og forsvare, da dog hele den lærde Verden veed, de er oprindelig Fæ, som vi, alle Mesteres Skolemestere, nu i hele tusind Aar, lige siden Karl den Stores og Ludvig Thyffers Tid, forgjæves har lært paa, fordi de haardnakket har holdt paa den platteste af alle plattyske Dialekter og paa den naragtige Indbildning, at de store „evige Ideer“ skulde bedømmes efter deres Forhold til det tosfede, bethydningsløse Hverdagsliv! Donner und Bliß! endnu engang, de er forlorne, Thyfflands Skygge vil knuse dem, hvis de ikke, faasnart denne grundige Udvikling og upartiske Fremstilling kommer dem for Die, omvender sig til den thyske Høimodighed, lader alle folkelige Griller fare

og prise sig lykkelige, om de maaskee endnu kan blive taalelige Tyskere, som vel ikke var med at opfinde Krudtet, men kan dog lugte baade det og Lunten og, som velafrettede Søhunde, faae Deel i det store Germaniens og den hellige romerske-keiserlige Over-Jægers Verdensberømtthed!

Ja, det nytter ei at dølgge, nytter ei at smigre sig selv med falske Forhaabninger, dette er omtrent, hvad Folk, og det fornuftige, lærde, skarpsindige, stortalende og skrivefalske Folk i Tyskland vil sige, naar vi virkelig viser os, hvad de kalder saa dumdriftige, ogsaa i vort Dplysnings-Væsen at foretrække og begunstige det Folkelige, det ægte Danske, fremfor alt Andet, selv for det Tyske; thi det nittende Aarhundredes lærde Tyskere tænker ingenlunde som det attendes, at alt Folkeligt er barnagtigt, og at Engelskmændene især er saa langt tilbage i sand Dplysning, fordi de forguder Folkeanden og vil slet ikke være Verdensborgere (Kosmopoliter), nei, det nittende Aarhundredes lærde Tyskere veed godt at fortælle os, at Folkelighed (Volksthümlichkeit) maa gennemtrænge alle et Folks Bestræbelser og Indretninger, naar det med Æren skal bære sit Navn og svare til det særegne guddommelige Kald, ethvert ægte Folk paa Jordens Kredss har faaet, saa naar de lærde Tyskere desuagtet nægter os Ret til det Samme, som de selv kalder deres og alle Folkefærds Pligt, da er det kun, fordi de nægter, at der er et danskt Folk til, paaستاer, at al vor Folke-Lighed er kun et tomt Skin og en afmægtig Skygge. Ligesom nemlig alle de stormægtige tyske Reisere i Middelalderen haardnakket paa stod, at Dan-Mark, ligesom Ucker-Mark og hele Mark-Brandenburg og saa mange andre „Marken“, hørte oprindeligt til det hellige romerske Rige, og var kun ved uheldige Tids-Omstændigheder (injuria temporum) skilt derfra, saaledes veed vi jo, at alle de stortalende tyske Stribenter

i det nittende Aarhundrede ligesaa haardnakket paastaer, at baade Sønder- og Nørre=Jylland (hele den cimbriske Halvø) hører naturlig og nødvendig til Germanien og Tyskland, og er deres Fæderneland aldeles uundværlige til den tyske Folkkrafts fuldstændige Udvikling og Forklaring, og at de saakaldte danske Der, som i og for sig selv er slet ingen Ting, maa nødvendig gaae med i Kjøbet og indlemmes i det tyske Forbund. Hvad der nu, efter Tyskernes Paastand, gjælder verdslig, politisk og borgerlig om Danmark, det gjælder, efter deres i egen Indbildning useilbare Fornuft, endnu langt klarere aandelig, sproglig og videnskabelig, saa i denne Henseende har Tyskland den soleklareste „historiske Ret“ til at eie os Danske med Hud og Haar, da vort saakaldte danske Sprog aabenbar kun er en plat, forvildet og forvirret Mundart (Dialekt) af det store Tysklands verdensberømte Modersmaal, og det desuden er bitterligt, at vi Danske var raa, umenneskelige Barbarer, til vi fik Kristendommen og de første Spirer til Kultur fra Tyskland, og at vi ved Reformationen ei var aandelig mægtige til meer end slavisk at efterligne Tyskerne, og at vi siden i hele trehundrede Aar ei heller videnskabelig har været mægtige til mere, men naar vi prøvede paa at gaae vor egen Vej, kun har gjort latterlige Dumheder.

See, denne høityske Paa stand paa en grundig Lehns=Herlighed og Over=Giendomsret over Danmark i alle Henseender har vel altid været kjendelig nok, men er ved den flensvigholstenske Bevægelse blevet, hvad man maa kalde: Alle vitterlig, og det var latterligt at tænke, at paa en Tid, da alle Folkefærd daglig blive sig selv klarere bevidst, med alle deres ældgamle Krav og Anskuelser og med hele deres oprindelige Tilbøielighed og Modbydelighed (Sympathier og Antipathier), at paa en saadan Tid Tyskerne, det

selvfjæreste og mest selvbevidste af alle Folk, skulde opgive deres naturlige Anskuelse af Forholdet mellem Tysk og Dansk, som ovenikjøbet er saa sandsynlig, har saameget Skin af Sandhed, at selv mangfoldige Danske, baade for= dum og nu, har troet at maatte i Grunden lade den gjælde, skjøndt Selvfølelsen eller Selvopholdelsesdriften for= bød dem at indrømme Alt, hvad deraf sluttelig maatte følge.

Derpaa maa altsaa det danske Folk være fattet og be= labet, at naar vi i Oplysnings=Væsenet vover at gaae vor egen naturlige, folkelige Vej, da vil Folk i Tyskland endnu skrigende langt høiere paa, at det er baade dumt, utaknemme= ligt og utaaleligt, end de har skreget over, at vi turde paa= staae, Sønderjylland hører Danmark til, og at vi turde vove at indføre danske Præster og danske Bøger der, hvor man hidtil i Kirke og Skole kun hørte Tysk, vove begge Dele under det jammerlige Paaskud, at Folket taler Dansk, som om det havde meer at betyde, hvad den slesvigiske, end hvad den holsteniske eller den pommerske eller selv den böh= miske Almue snakker til Hverdags=Brug, naar dog Kultur= Sproget, Lands=Tungemaal er Høitysk. Og skal vi desuagtet med en god Samvittighed og med den nødvendige Frimodighed kunne gaae vort Skud og lade Tysken snakke, da maa vi føle os sikke paa, at vi har Ret og derfor, med Guds Hjælp, ogsaa Magt dertil, naar vi kun holder sammen, og denne Sikkerhed, som kun en dansk Høiskole kan give Folket, den kan og bør jeg, som for længe siden er slumpet til at faae den, her lyse op for mine Lands= mænd som Hittegods, jeg veed, de har tabt, og vil derfor ingenlunde tilegne mig som et Rov, men skjænke til den danske Høiskole, og det saa meget hellere, som denne folke= lige Sikkerhed paa, at vi baade har Lov og Magt til at være, som Vorherre har skabt os, og er hans Hjælp visse,

naar vi stikke os derefter, denne Sikkerhed bliver netop mere værd, jo flere der har den tilfælles.

Altsaa, jeg tør forsikre alle Dannemænd og Dannekvinder om, at de, langt fra at være enten forvildede, uddannede eller forklædte Tyskere, udgjør, trods deres ringe Antal og beskedne Væsen, saa ægte og oprindeligt, saa eiendommeligt og velbegavet et Folk, som der nu findes noget paa Jordens Kreds, saa det danske Folk har alle de samme naturlige Pligter og Rettigheder som Tyskerne eller hvilket som helst andet Folk, altsaa først og fremmest den Forpligtelse, til det Yderste at forsvare hver Straasbred af sit egentlige Fæderneland og hver Lyd af sit virkelige Modersmaal mod Alle og Enhver, og den Rettighed at udvikle sig, regeres og oplyses paa sin egen Viis og paa sit eget Modersmaal, begge Dele, fordi, som der staaer i den danske Rimkrønike: „Frihed er bedre end noget Guld“, og fordi al Erfaring viser, hvad der i Grunden følger af sig selv, at det har ingen Art med al den saakaldte Udvikling, Oplysning og Dannelse, som har Naturen, altsaa paa Dansk netop „Arten“ imod sig.

Det maa derfor findes saa sandsynligt, have saa meget Skin af Sandhed, som det vil, saa er det dog langt fra Sandheden, enten at vi Danske oprindeligt, i Forhold til Tyskerne, skulde have været et raat, barbarisk Folk, eller at vi, ved at efterligne Tyskerne, skulde have faaet al den smule virkelig Oplysning og Dannelse, vi besidde, da Efterligningen af Tyskerne tværtimod er den største Daarlighed, vi har begaaet. Selv i Henseende til, hvad Hænderne kan gøre, veed man saaledes nok, at Efterligningen bliver daarlige, naar Handelaget fattes, og kommer vi til Munden med Andet end Mad og Drikke, da seer vi strax, at naar den mundtlige Efterligning er bedst, er den dog kun

god til at lee ad, og bedre kan det umulig gaae, naar den ene Hjerne vil efterabe den anden; men naar man vil see Efterabelsen i hele sin Vatterlighed, da skal man netop see en ægte Dansker, der i Gæt og Alt vil efterligne en Tysker. Naar nemlig det mest hvilende Folk vil efterligne det mest vandrende, det mest blødmundede Folk efterligne det mest haardmundede, et af de fredeligste Folk efterligne et af de stridbareste, det uden Tvivl allerjævneste Folk efterligne et saare høitragende, et af de skjæreste Folke-Hoveder efterligne det mest haarkløvende, med eet Ord: det mest historisk-poetiske og mindst grammatisk-mathematisk Folk i Alt efterligne det mindst historisk-poetiske og mest grammatisk-mathematisk Folk, vi kjender, see, da er Efterabelsens Daarlighed unægtelig paa de høie Nagler.

For saa vidt er al vor Fortræd da virkelig, som Ord-sproget siger, thst, thi vor blinde og naturligviis jammerlige Efterligning af alt Tyst har ikke blot bragt os i Rhygte for at være gruelige Grødhoveder, men har ogsaa gjort os det umuligt at gjendrive Rhygtet ved at vise, hvad vi er; men vil man see, hvad Forskjel der er paa slavisk Efterligning og menneskelig Benyttelse af Forgængernes Erfaring, da er det dog ogsaa kjendeligt i Maaden, hvorpaa det danske Hjerte tilegnede sig baade Kristendommen og den lutheriske Reformation, der begge kom til os fra Tyskland, men opfattedes ligesuldt paa Dansk og bar Frugter, som Tyskerne fattes.

Hvad nu især vor Efterligning af den saakaldte klassiske Oplysning, Dannelselse og Videnskabelighed angaaer, som er det Gæste, Tyskerne med Skin af Ret kan beraabe sig paa, naar de kalder os Dummerhoveder, som med vore egne tosfede Indfald fordærver, hvad vi efterligner, da tjener til Oplysning, at denne „boglige Kunst“ eller Papiers-

Oplysning, Dannelse og Videnskabelighed har, ligesom Papisteriet og den sorte Død, egentlig hjemme i Italien, og hjemføjte derfra hele Europa, saa det er ingen Skam, men en stor Lykke at være Stjempere deri, naar man blot ikke med Flid har fusket paa Mesterskab i Efterligning af Don Quixote, som indbildte sig, han kunde eftergjøre Alt, hvad han havde læst i gamle Bøger, og trøstede sig, naar det gik galt, med den rene Ide. Denne Skam har vi Danske nu vel ogsaa lidt af, men ogsaa kun meget lidt imod, hvad Tyskerne har, som bogstavelig har læst sig ihjel i den Tro, at den „boglige Kunst“ enten var istand til at overvinde Døden, eller var dog mere værd end Livet i denne aldeles ukorrekte, tosfede Verden. Deri kunde vi Danske nemlig slet ikke følge Tyskerne, da hvert Folk har sin Drøm, og Bogormen var slet ikke vores, men da vi dog maatte forse os over den tyske Lærdom af Bøger om alle mulige og umulige Ting, og vilde nødig have den Skam, at Tyskerne skulde kalde os Dummerhoveder, saa hittede vi paa det Fif, eller lærte det maaskee af Kineserne, at lade, som vi læste al Verdens Bøger og læste ikke endda, hvorved vi jo nok vidste, vi blev ikke sprænglærde, men tænkte, vi baade kunde hytte vort eget Skind og faae Skin af at stikke de tyske Professorer, om ikke i Høiden eller Dybden, saa dog i Bredden og Tykkelsen. Kort sagt: vi indrettede i al Stilhed to Examen, som Tyskerne aldrig have drømt om (Examen artium og Examen philosophicum), hvor der baade blev skrevet og tildeels snakket Latin, gjort Regnskab selv for de fineste grammatikalste og prosodiske Egenheder i hele tre døde Sprog, efterhaanden ogsaa i et Par levende, og saa i Mængde opregnet selv de største Ubetydeligheder af hele Verdens Historie og Geografi, med de allersværeste Opgaver i Mathematiken, hvortil føjedes fuldfærdige Lærebjgninger

i Astronomien, Fysiken, den theoretiske og den praktiske Filosofi, med den allernøiagtigste Fortælling om, hvad alle de største Tænkere havde tænkt, og hvori de tænkte feil, og hvad de allerlærdeste Folk havde glemt. Naar man betænker, at vi Danske, til at gjøre disse Kunst=Stykker, tage disse to mageløse Examenex, stillede ikke mindre end eet til to hundrede Mand hvert evige Aar, og det i Syttenaars=Alderen eller saa omtrent, da vil Ingen nægte, det var et glimrende Skuespil, naar det gik glat, og saae jo ud for al Verden, som om vi Danske var sande Heremestere og havde slugt al Verdens Viisdom, før vi endnu havde meer end Duun paa Hagen, og skjøndt det jo var Gjøgleri det Hele, saa var det dog i Grunden en meget vittig Parodi paa hele det klassiske Uvæsen og hele den tyske Videnskabelighed.

Nu maatte vi Danske vist nok give meget til, at denne vittige Parodi kun havde været indført i Beer Baars og Holbergs Komedier, og ei med latterligt Alvor gennemført i Skolen hos os fra Slægt til Slægt, saa man om en af vore studeerte Folk næsten aldrig turde spørge: hvad har han lagt sig efter og lært? hvad kan han, hvad duer han til? men kun: hvad har han til sin Examen: første, anden og tredie Gang? men naar galt skulde være, var det dog, i mine Tanker, meget klogere af de Danske at betragte og behandle hele den klassiske Lærdom og Papiers=Videnskabeligheden som en Børne=Leg og, naar det kneb, som en Børne=Sygdom, der blev taaleligere, jo tidligere man fik den, end det var af Tyskerne at betragte det samme tomme, aandløse og livløse Uvæsen som en Belfærds og Saligheds Sag.

Naar man nemlig anseer det for Høiden af menneskelig Oplysning, Viisdom og Lykkeligbed, at have alt tidlig slugt utallige Bøger af et eller andet Slags, og siden at tygge Drøv paa dem, til man døer, da er det vist nok

klogt 3: hensigtsmæssigt at gøre, som Lærerne har gjort, lade Skolebørnene læse omtrent, hvad de vil, naar de bare læser, og kun opmuntre dem til, saa snart som muligt, at vælge det Blæk=Hav, de efterhaanden vil udtømme, og havde vi Danske havt samme Livs=Anskuelse som Lærerne, da vilde det vist nok været yderlig dumt 3: uhensigtsmæssigt, som vi har gjort, at flaae alle vore Skolebørn, vilde og tamme, over een Læst, skjære alle Hoveder, opvakte Hoveder, Rjød=Hoveder, Raal=Hoveder, Regne=Hoveder, Rokke=Hoveder og Heste=Hoveder over een Kam og i Syttenaars=Alderen lade dem, saa vidt muligt, alle fige Gæt og det Samme om hvad der skal staae i al Verdens Bøger om alle mulige Ting; thi det maatte i Regelen føre til, at ingen af dem vidste Besked med noget af Alt, hvad de sagde, og havde tabt Lysten til at lære det. Nu var imidlertid den danske Livs=Anskuelse fra Arilds=Tid den, som især Sjællandsfaren tit dristig har vedkjendt sig, naar han kom ind i Præstens Studerekammer, slog Hænderne sammen og sagde: det var dog en farlig Hob Bøger at sidde og bryde sit Hoved med! og naar vore Fædre nu engang fattedes Mod til at sige alle de tyske Professorer det Samme lige i Dinene, da veed jeg virkelig ikke, de kunde gøre noget Klogere end at lade deres Børn lege Skolemester=Regen saa længe og saa bagvendt, at de nødvendig maatte blive kjede og lede ad den, saa det kun blev en sjelden Undtagelse, at danske Folk, naar de kom til Skjæls Alder, enten læste eller grublede sig ihjel. Derfor blev det ogsaa Skik i Danmark og er saa endnu, at naar en af vore Bekjendtere har taget sine Examen, da lyk=ønsker vi ham, ingenlunde med hvad han har lært, som vi godt veed, han skal ikke løbe langt med, men vi lyk=ønsker ham med at have overstaaet de lærde Børne=Sygdomme,

ligesom Kopper, Mæslinger og Righoste, og vil han ikke endelig være lærd Skolemester af Professjon, da raader vi ham i al Oprigtighed til at lægge al Examens-Stadsen paa Hylden og lægge sig efter Noget, som man kan have Nytte og Fornøielse af i Livet. Hvad det er, man kan have Nytte og Fornøielse af i Livet, det er vel ogsaa vi Danske tit uenige om, men naar vi ikke er forgjorte i Latinskolen, er vi dog alle enige om, det er ikke det sprænglærde Væsen, som i vore Dine er yderst kjedsommeligt og duer til ingen Ting, undtagen engang imellem til stiv Stads. Jeg er derfor ganske vis paa, at vore Fædre vilde smidsket i Skjægget ligesaa vel som en af os, hvis en ret stortalende Høithsker havde udviklet for dem, at vel kunde det være slemt nok med al den Hovedpine, Forstoppelse, Brantenhed, Stiverlighed, Kjedsommelighed og Keitethed til alt andet i Verden end at vende Blad, skjære Penne og give Handtager, som kun alt for ofte var de nærmeste Følger af det sprænglærde Væsen, men at „Ideen,“ hvoraf det udsprang, var dog guddommelig og alle mulige Offre værd, da det aldrig kunde feile, at naar Alvidenheds-Ideen ret var bleven nagelfast og havde, nærmest gennem tykke Bøger, faaet alle mulige Tanker i sin Magt, man jo da enten blev Borherre selv, eller var dog ligesaa klog som han og kunde følgerig, hvad Dieblif man vilde, skabe hele Verden og hele Erfaringen om efter sit Hoved.

Alt dette siger jeg imidlertid ikke engang, for at drille Thyfterne, skjøndt de godt kunde have fortjent det af os, og endnu langt mindre for at sætte Sminke paa vor Efterligning af dem, der, ligesom vore fleste Oversættelser af tykke Bøger, er aldeles hovedløs, men kun for at vise, at det danske Hoved har ikke mindste Skam af sin Uduelighed

til thst Værdom og ligesaa lidt af sin drøie Spas dermed, saa det er kun Skade, at Spasen har været os saa kostbar, at bryde vi ikke snart af, da spiller vi bestemt Bankerot.

Der er nemlig neppe Noget, der troligere har gennemført den danske Anskuelse af det sprænglærde Væsen og er sluppet taaleligere derfra end jeg, thi lige fra jeg først tog Donat og Aurora i Haand, til jeg tog theologisk Attestats med bedste Karakter, har jeg betragtet og, saa vidt muligt, behandlet det Hele som en Børne-Veg, og naar jeg nødtes til at tage det alvorligere, som en Børne-Sygdom, jeg ønskede overstaaet, jo før, jo heller, for at lægge mig efter, hvad jeg havde lyst til, som især var det Danske i alle Maader; men desuagtet vilde jeg give meget til, at jeg ikke havde spildt mine Drengenaar paa (i en Vignelse) at smyge Hjul, vende Mølle og styde Hovedløg, med eet Ord: paa den latinske Skolemester-Veg, der bogstavelig svarer til, hvad vi danske Landsbhørn kaldte saa, naar vi tændte Ild i et Stykke Pappir, blæste Luften ud og smækkede saa til den ene Gnist efter den anden; thi det kaldte vi at slaae Skolebørnene og tilsidst Skolemesteren selv ihjel.

Naar man nemlig slipper allerbedst fra den forbovne Drenges-Spas med Oldtidens Hovedsprog og Mesterværker, og i Grunden med Styggerne af Alt, hvad der er høit og dybt, stort og klogt i Aandens Verden, slipper derfra uden Sløvhed for alt Mandeligt, uden den barnagtige Indbildning at have i Grammatiken fundet „de Vises Steen,“ og uden Foragt for sit eget Modersmaal, sin Folke-Art og sine ustuderte Landsmænd, som idel Raahed og Barbari, saa har man dog spildt de deilige Aar, hvori man kunde og skulde blevet fortrolig med Menneskelivet og Modersmaalet og med den af Livets daglige Sykler, man især

havde Lyst og Leilighed til, og saa har man dog tilfsat saamange af Livs=Kræfterne, at det er et stort Spørgsmaal, om man har beholdt nok igjen for, saavidt muligt, at indhente det Forsømte og blive en dygtig, virksom Danne=mand i nogenfomhelst anden Stilling end „Skolemesterens,“ der dog allermindst i Danmark kunde rumme eller føde os alle, om vi end alle kunde attraae og udfylde den. Jeg havde saaledes fra Barns Been afgjort Lyst, vel ogsaa Kald til at prøve, hvor vidt Bogorme=Væsenet til Nød lod sig forlige med den danske Natur og forene med et taalelig virksomt Menneskeliv, men den Lyst og det Kald havde f. Ex. ikke en eneste af mine Skolekammerater, og dog føler jeg daglig, at til en større, i Livet rasht indgribende Virksomhed havde selv jeg, efter den farlige Spas, ei duet syndelig, da man dog altid beholder en vis Lyst til at lege med Tanke=Klinge, en vis gammelagtig Træghed til at handle og en slem Lyst til at hegle, der i det Hele gjør Livet suurt, og allersurest, naar man seer Skaden og til ingen Nytte hegler først og sidst paa sig selv.

Vilde derfor Hr. Dase (den store tyske Regnemester, som i denne Tid gjør alle vore Regnehoveder tilfsamme) bare udregne for os, hvor megen „Tid og Arbeidskraft“ de Danske, der slipper bedst fra det, spilder paa Skolemester=Regen til ingen Verdens Nytte, da troer jeg vist, vi lod den fare; thi vi vilde da allesammen strax see, at Skaden med de Mange, der sætter til Alt, hvad de har, og Skaden med de ikke saa Examens=Heste, der vel allerletteft gaae Sygen igjennem, men staaer fiden, som stædige Heste, alt Menneskeligt iveien, den Skade er, selv for Hr. Dase, uberegnelig.

Uagtet derfor den danske Parodi paa den saakaldte klassiske og virkelige høityske Opløsning, Dannelse og Viden=

skabelighed først vilde blive fuldstændig, naar ikke blot, som nu, alle vore tilkommende Præster, Dommere, Læger o. s. v., men ogsaa vore tilkommende Jorddrotter, Rjømænd, Skippere, Haandværksmænd og, saa vidt muligt, hele Folket, ogsaa det smukke Rjøn, legede Skolemester=Regen og glimrede, slæbte af eller faldt igjennem ved Examen, saa være det dog langt fra mig at tilraade den alt for kostelige Spas, især da jeg ikke har mindste Haab om, at man saa igjen paa en Studs kunde afrette Bøgerne, Tablerne og Skolemesterne til at gjøre hele Folkets Gjerning, som Folket selv, efter Skolemester=Regen og Examens=Stadsen, naturligviis hverken vilde have Tykt eller Kræfter til. Var jeg en Høitjyffer, da vilde jeg vel see stolt ned paa denne grove Indvending, under den i Ideen om thyt Almene=Oplysning aldeles nødvendige Forudsætning, at naar hele Folket er blevet, om ikke ligesaa dueligt til boglig Kunst, saa dog ligesaa udueligt til alt Andet, som en af os, paa samme Tid, i samme Dieblif, uden nogen irst Winter imellem, vil ogsaa de storartede Maskiner være blevet saa fuldkomne, at de ikke blot, baade til Lands og Bands, kan gjøre alt det grove, materielle Arbeide, man endnu bruger Folk til, men kan ogsaa baade gjøre, betale, vedligeholde og skjotte sig selv, saa alle Folk vil have gode Stunder til at læse og skrive og regne og gjennemgruble og gjennemhegle Alt i Himlen og paa Jorden, til de blive saa kloge, at de kan skabe de ny Himle og den ny Jord, hvor kun Tyksheden boer i sin Herres Glæde. Da jeg derimod er en jævn Dansker, som knap, mens jeg læste til Examen, kunde drømme saa høit travende, saa gruer jeg virkelig ved Tanken om al denne Herlighed, deels fordi jeg tænker, at det fuldkomne Maskineri bliver ikke færdigt, før der ogsaa flyver os stegte Duer i Munden, deels fordi jeg føler godt,

at selv jeg kunde ikke holde ud at læse og skrive og regne, gruble og hegle, Dag ud og Dag ind, uden at kjede mig ihjel, inden Aaret var omme, og endelig, fordi jeg klarlig seer, at bliver mine danske Landsmænd ikke salige, før de bliver Thykere, saa bliver de det i Ewighed aldrig.

Jeg veed jo nok, at til stor Forstrækkelse for alle dem herinde, som Skjhaarene endnu ikke er blæst af, vil Thykerne sige, at vi kan ikke holde op med Skolemester=Legen og Examens=Stadsen, uden strax at blotte, hvilke Fæ vi er; thi da de fleste af mine Landsmænd ikke har andet Begreb om Oplysning, Dannelse og Videnskabelighed, end hvad de har faaet paa anden eller tredie Haand af latinske og tyske Bøger, saa slutter de meget lovfast og regelret, at naar man affskaffede Skolemester=Legen og Examens=Stadsen, da vilde man snart kunne tælle de Danske, som vilde pløie Bøgerne og dyrke Videnskaberne paa Thyk for deres egen Skyld, saa, naar hele Folket dog, saa vidt muligt, skal blive oplyst og videnskabeligt paa Thyk, saa maa man bide i det sure Æble, og istedenfor at affskaffe Skolemester=Legen og Examens=Stadsen, ved Real=Skoler efterhaanden udvide begge Dele til hele Folket.

Her staaer vi, og nu gjælder det, om vi vil gaae tilgrunde, for at Thykerne ikke skal sige, hvad de altid har sagt*), og har allermest Grund til at sige, naar Skinnet af Thykhed er det Høieste, vi tør stræbe efter: at vi er Fæ, eller om vi kan og tør skjde Livet op i os og baade tænke og sige: ja, det er en følgerlig Sag, at skulde vi komme

---

*) Selv i Knud den Stores Dage kaldte Ditmar af Merseburg, som er Thykernes Kilde=Skribent i den danske Historie, os „stidne Hunde“, som skambed den hellige Faders velsignede Børn, og han ligner Knud paa den engelske Throne ved „Basilisten“ i Afrikas Sandørk!

til at ligne Tyskerne, uden forsaavidt vi ogsaa har Næsen mellem begge Siderne, da maatte vi først gaae ud af vort gode Skind, og vel sagde Næsen: det er kun en Overgang at blive flaaet, men at lade sig flaae saavel som at flaae sig selv ihjel, det er dog immer det Sidste, man gjør, saa det vil vi betænke os paa, og: blæse med det Tyske! naar vi bare kan beholde det Danske!

Er der endnu saamegen levende Danskhed i os, da, men ogsaa kun da, staaer vi til Redning, og saasnart vi i Oplysnings-Væsenet beghinder at seile vor egen Sø, da lærer vi blandt Andet paa Timen, at det kun er Tyskerne og Rineserne, som kalder andre Folk Fæ, fordi der er et andet Omlob i deres Hoved, og da er vi paa den rette Vej til at vise, at det danske Folke-Hoved er et meget godt Hoved, ligesom vort Modersmaal er et meget godt Sprog og Danmark et meget godt Fæderneland, naturligtvis alt sammen i sit Slags, men dog aldrig saa smaat, at der jo imellem kommer Noget ud af det, som selv de Fremmede kalder stort.

Og hermed troer jeg ikke alene, at det danske Folk, naar det bliver sig selv bevidst, vil nøies, men jeg veed, at selv det største og rigest begavede Folk paa Jordkloden maa nøies med at blive, hvad det har naturligt Anlæg til, nøies med at forstaae, hvad deres Modersmaal kan udtrykke, og nøies til Hverdags-Brug med, hvad der i Fædernelandet kaldes stort og godt, saa en folkelig Oplysning og Dannelse er allevegne det Høieste, der kan blive almindeligt, medens Spotten og Skaden følges ad, naar man arbejder paa at synes klogere, end man er. Sande Videnskabsmænd, som kan oversee deres Forgængere og bære deres Efterfølgere paa Skuldrene, de voxer ikke op som Padderhatte i noget Vand under Solen, og alle de saakaldte videnskabelige

Eftersnakkere, Efterskrivere og Eftergjørere og intet andet, er til ingen Nytte og, naar deres Navn bliver Regio, en Landeplage, medens den saakaldte Oplysning, hvorved enhver lille Person lærer at betragte sig selv, sine Tanker, sin Ære, sin Fordeel, sin Fornøielse som Middelpunktet, hvorom Alt, saavidt muligt, skal dreie sig, den udklækker lutter Tosser, Tyve, Skjelmer og Tyranner, saa den Oplysning maa ethvert Folk og ethvert Rige, som vil bestaae, dog vel vogte sig for med Flid at udbrede.

Gid det derfor kun maatte falde os paa Sinde og gaae os til Hjerte, hvad Folk, og fremfor Alt, hvad danske Folk, Fædrenes og vores Efterslægt, vil sige om hundrede Aar, naar vi nu endelig slaaer en Streg over alle Betæneligheder og lægger Haand paa Bærket, det store Bærk og den gode Gjerning, at skaffe vort ældgamle, deilige Fæderneland og vort jævne, klare, liflige Modersmaal et Folk paany, der tør vise, det elsker dem over alt Andet paa Jorden, kan vise, de er al den Kjærlighed værd, det danske Folk gennem utallige Slægter, vel ei altid i Lys, men dog altid i Løn har baaret til dem, og vil vise, de er forsvarlige mod alle Bolds mænd, som ei vil lade Folk have Fred og lade hver beholde sit! Ja, gid en god Engel, det danske Folks Engel fra Arilds-Tid, som, menneskelig talt, var meget god, vilde hviffe til alle de Hjerter, som endnu iløn slaae varmt for Danmark og alt ægte Dansk, hvad det Folk, som er Kjød af vort Kjød og Been af vore Been, vil sige om hundrede Aar, naar vi overvinde vor Træghed, vor Sky for Skrald, vor barnagtige Beundring af den uægteste Glimmer under Solen, „en glimrende Examen,“ og vor ligesaa barnagtige Frygt for at blive latterlige i deres Dine, som altid har leet ad os, naar vi overvinde disse vore gamle Uhyder blot saa

vidt, at Efterslægten kan aflægge dem og gennemskue deres Fordærvelighed!

Vel nytter det ikke synderligt, at jeg her skriver op, hvad jeg er sikker paa, vor danske Efterslægt i saa Fald vil sige, men det skader dog endnu mindre, og det er ikke værdt at spare paa Pen eller Papir, thi det har vi nok af.

Naar nemlig dette Folk, som vi dog allerhelst vil huskes af, og som, naar vi opretter en ægte dansk Høiskole, bestemt heller aldrig glemmer os, taler med hinanden om Danmark i deres Oldfædres Tid, da vil de sige: ja, det var jo vist nok forunderligt, hvorledes de gode Dannemænd, der dog, ligesaa vel som vi, førte „Løber i deres Skjold“ og „ingen Abefatte“ og følte vist varmere end vi, hvad „Hjerterne“ har at bethde, hvorledes de desuagtet, og det saa længe, kunde være slagne med Blindhed for Modersmaal, Fæderneland og alt deres Eget, saa de nær havde glemt, hvad de selv hed, og forhærdede i Skolen deres Hjerte mod deres egne uskyldige og umyndige Børn, som de dog ellers gjerne gif i Ilden for! Det var jo forstræffeligt, men, Gud ske Lov! deres gamle Kjærlighed til „Bølgen blaa“ og „den grønne Lund“, til det Raste, det Levende, det Fri, det Spillende, især „med Guldtærning“. det Fævne, det Sande, det Rænsomme og Fredegode, den gamle Kjærlighed rustede dog ikke, den blussede dog op i rette Tid og gif da, som altid var dens Viis, igjennem lukte Døre, gif hele Folket til Hjerte og tændte i et Dieblik den danske Dplysning, der snart, som Solskin om Morgenens, udbredte sig over hele Fædernelandet, den mageløs milde, vederkvægende, opmuntrende og frugtbare Dplysning, som vi og vore Børn nu fryde os ved, „som Fugl ved Dag hiin klare,“ den danske Dplysning, som alle

følgende Slægter skal velsigne Fædrene for i deres Grav, og som selv Tyfkerne maa beundre, skjøndt de paastaer, at det gaaer til med Hexeri, som den tykke Videnskab snart vil opdage, fordømme og blotte i hele sin Affkølighed.

Ja, det vil bestemt vore danske Efterkommere blandt Andet sige, naar vi ved en ægte dansk Høiskole gjør det muligt, at vore Efterkommere om hundrede Aar endnu kan føle, tænke og tale Dansk, hvad derimod, efter min Overbevisning, vilde være aldeles umuligt, hvis vi blot en Menneskealder endnu beholdt og udvidede vort aldeles udanske og unaturlige, ligesaa hovedløse som hjerteløse Skolevæsen, med al deraf flydende Hjertefulde, Hjerne=Forstoppelse, Hjerne=Betændelse, Sløvhed, Dorstighed, Trælle=Find, Glimmersyge og al folkelig og mennefskelig Glendighed.

Men naar nu ogsaa alt dette er sandt, og vilde paa en ægte dansk Høiskole blive soleklart for alle Dannemænd, er der da virkelig nogen Udsigt til, at en saadan Høiskole vil komme istand, og er det ikke langt rimeligere, at det enten vil gaae i Staa med, hvad Majestæten har befalet at oprette i Sorø, eller at det vil blive noget af samme Tønde, som vi alt har for meget af, og at Danmark, dets lille Folk, svage Rige og ringeagtede Sprog vil gaae tilgrunde, hvad saa en enkelt Mand siger eller skriver derom; og ler der nogen Nlogskab i, at en gammel Mand sætter enten sin Mund eller sin Haand mod en rivende Strøm, hvis mindste Kunst er at flaae ham omkuld, og som, allensfalds, naar han, idag eller imorgen, falder af sig selv, vil spottende henrulle over hans Grav og udslette hans Minde!

Dette klinger unægtelig meget fornuftigt, men man kan ogsaa være vis paa, at saa dybe Tanker behøver man ikke at blive gammel i Aandens Verden, for at faae, behøver man ingen Kæmpe at være, for at veie og finde for

lette, hvor det ei alene gjælder om at bruge sine sidste Dage til det Bedste, de duer til, men ogsaa om at gjøre sit Bedste, hvor lidt det end er, til Redningen af det Folk, det Fæderneland og Modersmaal, man har elsket fra Barns Been, er udsprunget af og sammenvoxt med, har blusset for og frydet sig ved, til Ijsen blev graa, og er kommet til en Grad af Klarhed over, der ei efterlader mindste Tvivl om, at med Danskheden forgik noget af det Edleste, det Bedste og Elskeligste, som Gud har skabt paa Jorden, og som derfor i Grunden altid kan stole paa Lykken og forgaaer ikke, med mindre den i Fortvivlelse opgiver eller i Raseri omkommer sig selv. Endnu sover det danske Folk og drømmer, at den hellige Grav er vel forvaret, at baade Folk og Rige, Fæderneland og Modersmaal kan godt bestaae, uden at Noget oplukker sin Mund eller løfter en Finger for dem, ja bestaae trods alle de Munde, der gale, og alle de Næver, der knytte sig imod dem, thi jeg er vis paa, at vaagner kun Folket og seer, hvorom det gjælder, og hvad Fare der er paaferde, da vil det ikke spare sit Hjerteblod, end sige noget Andet, for at redde gamle Danmark, og at da er det reddet, da vil det blive reddet, saa vist som Mennesket er paa Jorden, og Gud er i Himlen! Jeg veed det jo nok, at det har holdt haardt, før det kongelig danske Ord slap ud, at midt i Sjælland, som allerede gamle Saxe kaldte Danmarks Perle og Rigets Midte, i Sorø, hvor Danmarks høiadelige Redningsmand fra Tyffere og Slaver, Biskop Axel, hviler og har en høiroftet Sjæle=Messe tilgode hos os alle, at der skal reise sig en Høiskole for Alt, hvad der kan sætte det danske Modersmaal, Folk og Fæderneland i deres rette Lys og kaste al mulig Glands derpaa, og jeg maatte baade være meget hungre og meget mindre bekjendt med den danske Natur og Historie,

end jeg er, hvis jeg ikke vidste, at det vil endnu holde langt haardere, før en saadan ægte dansk Høiskole virkelig reiser sig og viser Verden, af hvad Rod vi Danske randt, og at Øblet triller aldrig saa langt, det jo smager ad Roden; jeg veed det meget godt, at var det Første et halvt Mirakel, da vil det Andet være et heelt, og ingen af os er nuomstunder saa stærke i Troen, at vi jo fristes til at tvivle om langt mindre Hemmeligheder end det danske Hjerte og Danmarks Lykke. Desuagtet har jeg baade i det Nærværende og i det Forbigangne seet saa mange tydelige Beviser paa begge Deles underlige Dybde, at jeg kan og maa affærdige alle Tvivl om deres Varighed til Enden med det tørre: det vil Tiden vise, og det er dog vel endnu i vore Dine en Prøve værd, ei blot, om den saakaldte „danske Dumhed“ er andet end en af Tyskernes „ewige Idee“, som maa være glad, den kan leve af Luften, men om Danmark endnu har et Folk og de Danske et Fæderneland, som er værd at nævne, eller om begge Dele, skjøndt de blev ældgamle med Aeren, dog virkelig nu er nedfunkne til en saadan Ubethdelighed, at det ikke engang lønner Umagen at lægge sig paa Rundskab om dem og udfinde, om de helst skal kaldes et germanisk eller skandinavisht Paa-hæng! Man har baade for Spøg og for Alvor kaldt mig Profeten, og jeg har allerede seet saa meget, baade Godt og Ondt, af hvad jeg talte tidlig om og maatte lade mig udlee for, siensynlig dukke op, at det var dog alt for unaturligt, om jeg tænkte, at hvad der allertidligst og allerstadigst svævede for mig og allerdybest bevægede mig: det lille danske Folks Dpreisning og Dphsning i Fædrenes Aand efter Mødrenes Hjerte, og det lille Danmarks Dpblomstring til „heiligt Bang og Bænge, luft med Bølgen blaa,“ det skulde være idel Tant og Umuligheders Umulighed,

blot fordi det var saa uthyt, saa pæredanst, saa uskyldigt, saa ønskeligt, saa glædeligt, eller fordi det danske Folk, hvoraf jeg udsprang, hvori jeg følte mig rodfæstet, hvis Modersmaal var mit Livsprog, hvis Historie var min Guldgrube, hvis Ræmpeviser var min Lykt, hvis Ordspog var Sjælen i min Bittighed, dette Folk var mig i Grunden mere fremmed, end selv Tyrkeren og Romeren var nogen af os!!

Man seer paa Timen, jeg maatte være alle Dummerhoveders Oidermand, for at vræble saa forstræffelig, og selv de stærkeste Tvivlere paa denne Side Slesvigholsteen, som svæver i Luften, altsaa paa hele Jorden, maa da finde det ligesaa nødvendigt som naturligt, at jeg holder paa min danske Spaadom med begge Hænder og anseer Kongebrevet paa en dansk Høiskole i Sorø, vist nok ikke for Spaadomens Opfyldelse, men dog for et sikkert Tegn paa, at den nu, det gaae glat eller holde haardt, gaae i Bakker eller i Huulveie, med det Første vil gaae i Opfyldelse. Naar der nu reiser sig en dansk Høiskole, der kan og vil svare til sit Navn, da vil vist nok netop de, der med Hænder og Fødder har sat sig imod Oprøret, skoggerlee over, at Nogen kan vente enten Ondt eller Godt af saa aldeles ubetydelig og latterlig en Ting; men ligesom jeg troer, at den danske Høiskole desuagtet vil reise sig, saaledes skal jeg høre meget rolig paa Latteren, thi har jeg vovet det saakaldte danske Dummerhoved paa min egen Hals, uden at Dødbiderne gjorde det nogen Skade, da kan jeg sagtens vove det paa Folkets Hals, der i sig selv dog har en vis Uforkrænkelighed, saalænge ingen fremmed Magt har „Hals og Haand“ over Danmark.

De af mine Landsmænd, som vil læse det Følgende og være billige, maa da for saa vidt kunne og ville sætte sig i mit Sted, at de husker, det forudsættes her, baade at

en ægte dansk Høiskole er en meget god og nødvendig Ting, og at den virkelig kommer istand, saa det er kun Spørgsmaalet, hvorvidt og hvorledes den kan blive et Lyk til Gavn og Glæde for hele Danmarks Folk og Rige, der, ligesom alle andre Folk og Riger, er sig selv nærmest og kan, selv efter den allerstrængeste Lov, ei være forpligtet til at elske Næsten eller noget af Alt, hvad der huer Næsten, høiere end sig selv. Vel veed jeg, at efter den Tankegang, vi alle er afrettede til, maatte vi komme til den Slutning, at ethvert Folk og ethvert Rige, selv Guds Folk og Guds Rige, altsaa ogsaa det danske, skulde opoffre sig for, hvad det har behaget de gamle Romere og de ny Latinere at kalde Humanitet, Oplysning, klassisk Dannelselse og Videnskabelighed; men jeg har det Haab, at Naturen hos mange danske Latinere, ligesom hos mig, dog omsider vil gaae over Oplysningstelsens, saa de føle og bekjende, at naar det danske Folk og Rige skulde forgaae til Ære for den romerske Humanitet, da gif det ligesaavel menneftelig, som folkelig, over Strævet, saa da kunde Ingen fortænke det danske Folk i, at det sagde til den romerske Humanitet, som Tyden til den galante Franskmænd (der havde nødt ham til, saa længe muligt, at skaffe Viin og Hvedebrød og satte ham nu Kniven paa Struben): nei, skal jeg dø som et Bæst alligevel, saa skal du dog skee en Ulykke! Paa den anden Side tør jeg ogsaa love for, at naar den romerske Humanitet blot nogenlunde vil holde sig i Skindet og ikke forhindre dem, der nu engang hverken kan eller vil være Andet end danske Folk, fra at komme saa vidt paa Dansk og med deres danske Hoved, som de kan, da vil den fremdeles som hidtil faae al Grund til at berømme den danske Gæstmildhed og aldrig her opleve den store Ydmygelse, som den galante Franskmænd maatte døie, da Tyden bukkede begge Ender

sammen paa ham og puttede ham ned i Hakkelse=Lønden. So danskere nemlig Folkets Tankegang bliver, des billigere vil man finde den, og des lettere vil det flyde fra alle Sider, at saa mange Hoveder, saa mange Sinder, og saa mange Pølser, dobbelt saa mange Pinde, og at det er ganske godt, at Somme har Øyst til Et og Somme til et Andet, for derved bliver al Mad spist og alle Piger giste, og naar hver tager sit, kan Ingen klage uden Fanden, som faaer ingen Ting, og han er ikke værd at hne!

Den danske Gjæstmildhed, som med Rette var berømt fra Hedenold, bestaaer nemlig ingenlunde i at lade Huset saaledes staae aabent for alle Reisende, som man meget bedre kan mellem Fjeldene end paa Sletten, men deri, at lade Huset staae saaledes aabent, som ingen anden Steds paa Jorden, eller reent ud sagt: at have et aabent Hjerte og et aabent Hoved for alt Menneskeligt, saa i Danmark behøver man aldrig at frygte for, at noget Laaleligt, end sige noget Godt skal blive udeluft, men tværtimod kun at frygte for, at der skal mhlre saa meget Fremmed af alle Slags ind, at vi, for at rette os efter alle Gjæsterne, bliver os selv fremmede. Denne det danske Folks aabne Sands for alt Menneskeligt, som Tyhsterne vel kalde Sandsesløshed eller Mangel paa Selvfølelse, Egenhed, fast Præg o. s. v., kan naturligtviis, ja maa nødvendig i ulykkelige, aandløse Tidsrum, synes ligere en aaben Sands for Abespil, men naar Folket, ved Hjælp af en dansk Høiskole, bliver sig aandelig og hjertelig bevidst, da skal man med Forundring see, at intet Folk har dybere Følelse af den himmelhøie Forskjel mellem Mennesket og Abekatten end netop det danske, saa alle Misgrebene i den Henseende udsprang af en unaturlig Dienforblindelse. Derimod vil al menneskelig Digtighed med særdeles Velbehag see, at der er dog een Plet

paa Jorden, hvor et lille opvakt og elskværdigt Folk, langt fra at være forgabet i sit Eget, gjerne modtager, paastjønner, berømmer og, saa vidt muligt, tilegner sig alt det saakaldte Fremmede, som dog er menneskeligt og vil derfor ingenlunde udryhde eller undertrykke det Folkelige, men kun udfylde, hvad Danskheden med Flid holder aabent, for ei at gaae glip ad det Almeen=Menneskelige, hvori naturligtvis alt Folkeligt omsider skal finde sit Maal og sin Forklaring. Tyfkerne vil sagtens ikke, kan maaskee heller ikke forstaae dette, da de længe er gaaet ud fra den Forudsætning, at Tyfthed og Almeen=Menneskelighed kun var to Navne paa eet og samme Begreb, og de stive Latinere kan aldeles umulig rime det med deres klassiske eller romerske Humanitet, der ogsaa skal være Eet med det Almeen=Menneskelige, skjøndt denne selvgyorte Almeen=Menneskelighed udelukker ikke blot det Danske og alt det Nordiske, men ligesaavel det Tyfke, det Engelske, det Ebraiske, det Indiske, kort sagt alt det Menneskelige, der ikke kunde rummes og støbes selv i det romerske Kar; men jeg er ganske vis paa, at det danske Folk baade kan og vil forstaae det, naar det blot paa en dansk Høiskole faaer Veilighed dertil, thi jeg har hverken grebet denne Betragtning af Lusten eller lært den af Tyfkerne, men fundet den i Danmarks Historie og i mit eget danske Hoved, saa det kan aldrig feile, at jo enhver Danne=mand, der elsker Fædrene fremfor alle andre Folkfærd, og foretrækker til eget Brug det Hoved, han er født med, for alle andre Hoveder paa Jorden, vil finde samme Betragtning i sit Fædernelands Historie og i sit eget danske Hoved.

Den danske Højskole.

Jeg behøver vel ikke at bede Læseren om, for et Die-
blik at glemme Alt, hvad jeg før har skrevet om denne
Sag, thi rimeligviis har han enten aldrig læst det eller
dog, uden at vente paa min Anmodning, af egen Drift
glemmt det for længe siden, som Noget, der allensfalds aldrig
blev til Noget, fordi det havde al Verden imod sig; men
desuagtet vil jeg dog bede den enkelte Læser, som mulig
har læst og husker noget af „Firkløveret“ eller „Skolen for
Livet“ eller „Bøn og Begreb om en dansk Højskole“, at
gjøre ligesom jeg: slaae en Streg derover indtil videre, da
det nu ikke længer gjælder om at overtale Regering eller
Landsmænd til et saadant Foretagende, eller om at afvæbne
dets Modstandere, men gjælder kun om at vise, hvorledes
den danske Højskole, hvis Oprettelse Majestæten landsfader-
lig har besluttet og kongelig har befalet, kan blive en virke-
lig ny, mageløs god Indretning til Folkets og Rigets sande
Gavn, altsaa til fælles Bedste for alle ægte Dannemænd,
fra ham paa Thronen til ham i Hytten. Om nemlig slet
ingen af os saakaldte Videnskabsmænd, eller hele og halve
Skolemestere, Bogmagere, Bladskrivere og fremfor Alt Hegle-
mestere eller Kritikere og Recensenter, ved Talen om en
Højskole tænkte paa Andet end Bøger og boglig Kunst, paa

os selv, og hvad der kunde ligne os, saa maa dog Hans danske Majestæt, som opretter en folkelig Høiskole, aaben for Alle, nødvendig især tænke paa Folkets og Rigets Tarv i det Hele, thi det er dog visseelig ikke i Danmark, man trænger til flere saakaldte Studenter, ikke heller er det Tiden, da nogen veltænkende og forstandig Øvrighed kan ønske sig flere Recensenter og Hovmestere, end den har og er vis paa at faae for ingen Ting. Allermindst kan da Hans danske Majestæt ønske, saavidt muligt, at faae et heelt Folk af saakaldte Videnskabsmænd, Hovmestere og Recensenter at regere over, thi selv om Billedet af en „lærd Republik“ istedenfor et folkeligt Kongerige, var langt mere tillokkende, end det enten svævede for Holberg eller kan speile sig i noget levende Die, saa var eller blev en saadan lærd Republik dog aldrig et fredeligt, varigt, blomstrende og lykkeligt dansk Kongerige, som dog nødvendig maa være, hvad Hans danske Majestæt baade først og sidst har for Die og vil, ved en dansk Høiskoles Oprettelse, saa vidt muligt frembringe, sikkert og befæste. Var der nu ikke hos Folket og i Fædernelandet naturligt Anlæg og naturlige Hjælpekilder til et saadant Kongeriges Opkomst og Varighed, da vilde ingen Høiskole og ingen Indretning, hvor viis og klog den end var, frembringe det; thi Folke-Oplysning og Folke-Dannelse er vel en stor Kunst, om hvis mulige Storbærk de Fleste endnu ikke har mindste Begreb, men enhver Kunst undtagen Krigskunsten, der gaaer ud paa at nedbrøde og ødelægge, maa, for at lykkes, komme Naturen til Hjælp og vente langt mere af den end af sig selv, saa kun fordi jeg veed, at den danske Folknatur er saare dyb og rig og frugtbar, netop i den Forstand, som Kongen og alle Kongerigets sande, oplyste Venner maa ønske, kun derfor lykønsker jeg Majestæten og Danmark til Oprettelsen af den danske Høi-

skole, men naturligtvis ogsaa kun med det Forord, at den virkelig bliver dansk, altsaa i ingen Henseende vil undertrykke, omstabe eller forvandle den danske Folknatur, men i alle Maader, saa vidt og saa godt som muligt, komme den til Hjælp, saa den vinder baade Kraft og Mod, Ehs og Velighed til, efter sine egne Naturlove, at bevæge, udvikle, udfolde og klare sig.

Hertil er det ingenlunde nok, skjøndt det dertil er nødvendigt, at man paa den danske Høiskole især stræber at gjøre Folkets Ungdom bekendt med „Fædernelandets Sprog, Historie, Statistik, Statsforfatning, Lovgivning, administrative og kommunale Forhold“, thi det kunde lettelig skee paa saa stiv, død og kjedsommelig, eller dog paa saa udansk en Maade, at Høiskolen enten blev en tom Skygge eller en stor Landeplage, og saavel af Skygger som af Plager kan vi allenfalds faae nok, uden at oprette Høiskoler for dem.

Paa enhver folkelig Høiskole, som skulde svare til sit Navn, eller ogsaa kun være værd at oprette, selv om den laae midt i Thykland, maatte man da betragte Folket og Fædernelandet ikke fra Lærdommens eller Lærestolens, men fra Livets, og det Folke-Livets Side, saa man levende fatte sig ind i dets Midte, med alle dets naturlige Betingelser, forskjellige Stillinger, Krav og Virksomheder, og saae da efter, hvad det er for et Bekjendtskab med Fædernelandet og alt dets Tilhørende, som baade er muligt og ønskeligt, gavnligt og glædeligt for alle dem, der i Grunden elske Fædernelandet og er begavede, som Folk er flest. Kun da vilde man være vis paa, baade at tiltale Folket i det Hele, naar man talte levende derom paa dets eget Modersmaal, og, enten det blev et flygtigt eller varigt Indtryk, man gjorde, dog altid at gjøre det fra den rette Side til Folkets og Rigets Bedste.

Det er nemlig vel uundgaaeligt ved enhver folkelig Høiskole, at den vil blive Nogle til en Anstødssteen, idet de af allehaande Grunde faae Lyst til en saakaldt videnskabelig Bane, som de enten slet ikke duer til, eller maa dog findes overflødige paa, medens de til langt større Gavn og Glæde for dem selv og det Hele kunde fortsat den Bane, de i Opvæxten havde betraadt, men just derfor maa Høiskolens Virksomhed, langt fra at begunstige disse i Regelen halsbrækkende og altid farlige Spring, af al Magt modarbejde dem. Det er derfor en af Grundfeilene ved vort saakaldte Real-Skolevæsen, at det begunstiger videnskabeligt Fuseri paa alle gavnlige Snylers Bekostning, og det vilde være nok, om det end ikke havde den anden Grundfeil: at ville, ligesom Latinskolen, forvandle Børn til vise Oldinger, saa ingen af disse Feil maa en Høiskole have, naar den skal virke ei til Skade, men til Gavn paa hvilkenfomhelst Plet af Jord, thi allevegne har man mere end nok af videnskabelige Sthypere og gammelagtige, vrantne, kjedsommelige Dreng, og faaer daglig flere, selv naar man gjør Alt, for at blive dem kvit, saa man maa dog endelig holde op selv at mynte dem i Mængde.

Det, man derfor ved enhver folkelig Høiskole maatte ønske, var, at alle de Ungersvende, som kom der, allerede kjendte en Snyfel i Livet, som de havde Lyst og Leilighed til, og hvad Høiskolen allensalds maa arbejde paa, er, at Enhver kan vende tilbage til sin Dont med forhøiet Lyst, med klaret Blik over de menneskelige og borgerlige Forhold, især i hans Fæderneland, og med oplivet glædelig Følelse af det folkelige Fællesskab, der gjør delagtig i alt det Store og Gode, der hidtil blev og herefter skal udrettes af Folket, man tilhører.

Saaledes allevegne, og da i vore Dage allevegne

Faren for indvortes Opløsning, tiltagende Splid, voxende Misfornøielse med sin Lod og Stilling i Livet er isænefaldende, saa vil folkelige Høiskoler, beregnede paa fremfor Alt at oplive og styrke den ligesaa forædlende og opløstende som beroligende Folke-Følelse og Fædernelands-Rjærlighed, baade være nødvendige og stifte Nytte, men neppe nogensteds saameget som i Danmark, hvor det ældgamle folkelige Fællesskab og den overordenlige Fædernelands-Rjærlighed er Folkelivets eneste, men ogsaa grunddybe, vi vil haabe, uudtømmelige Livskilder, som vi selv i Forblindelse har tilstoppet og maa da, saasnart vore Dine oplades, haste med at aabne og, saa vidt muligt, henlede i alle Retninger til Rigets yderste Grændser baade i Tiden og i Rummet. Hertil kommer endnu, at selv kun saa meget videnskabeligt Tilfniit, som maaskee endog vilde være nødvendigt i Tyffland, vilde i Danmark være nok til at kysse Folk fra Høiskolen, medens paa den anden Side al Fortsættelse af Skolemester-Regen, der virkelig har noget Fristende for os, netop paa den danske Høiskole vilde gjøre ubodelig Skade.

Dette vil altsammen blive tydeligere, naar vi Stykke for Stykke betragter, hvad Kongebrevet om den danske Høiskole nævner, og Skikkelsen, det maa have, for at passe i den danske Folkelighed og være den gavnlig under alle Omstændigheder, da vi ellers i vore Skoler kun alt for meget lægger an paa, hvad, om det end gavnede nogle Enkelte, maatte skade langt flere, altsaa gjøre langt mere Skade end Gavn.

Fædernelandets Sprog er det Første, Majestæten nævner, og det med Rette, baade fordi Modersmaalet i al mennefelig Uddannelse, lige til den allerhøieste, har en afgjørende Vigtighed, og fordi dette ingensteds i hele den saakaldte dannede Verden har længe været saa miskjendt,

ſom hos os; thi ſjøndt man hverken i Tyſkland, Engeland, Frankrig eller Italien ſtatter Modersmaalet for, hvad det i Menneſkelivet er værdt, ſaa har dog deels Folkeneſ naturlige Egenfjærlighed, deels deres Talrighed og andre Omſtændigheder forbudt dem ſaaledes at forſømme, nedværdige og, ſaa vidt muligt, aflægge Modersmaalet, ſom vi længe har gjort, da vi ret med Flid forſkæftede det i vore Skoler og lod det komme derpaa an, om det havde Kraft til at opſtaa fra de Døde, da det ellers maatte være dødt og magtesløft hos alle vore ſtudeerte Folk, alſaa hos hele Folkets Lærere og Ledere. Ja, jeg maa her gjentage, hvad jeg ſaa tit har ſagt, at ſaa langt ſom Verdenſhistorien rækker, ſkal man ikke finde Mage til den Behandling, vort danſke Modersmaal har lidt i vor ſaa kaldte videnſtabelige Tid, og det, vel at mærke, ikke af et fremmed, ubarmhjertigt Folk, der tyranniſt beherſkede os, men af os ſelv, ligesom forherede, ſaa det er et stort Vidunder, at det danſke Modersmaal ikke er nedſunket, udartet, henviſnet til en ſaadan Møddingurt, ſom Tyſterne paaſtaaer, det er; men det trænger nu ogſaa høilig til den allerfjærligſte og omhyggeligſte Pleie, hvis ikke dette vort ældgamle Stamtræ, trods enkelte frodige Topſtud, ſkal daglig mere dø hen og gaae ud.

Jeg veed det nok, at ſaadan Tale om Modersmaalet er endnu mange af de Lærde hos os til Forargelſe, og det kan ei anderledes være, naar de ſelv er Stjempere i Modersmaalet og mener naturligviis, at de netop derfor eller dog deſuagtet er ſtore Uds i Landet, men i andre Lande veed de Lærde dog godt, baade at de er tilovers, naar de ikke kan Landets Sprog med de Bedſte, og at et Folks Modersmaal er det levende Udtryk for dets hele Eiendommelighed, ſaa Alt, hvad man kalder Originalitet hos et Folks ſtorſte

Eys, har ogsaa sin Livsrod i Modersmaalet. Derfor er det Folkelivet fra øverst til nederst, der staaer paa Spil, naar et Folks Modersmaal ringeagtes, undertrykkes og nedværdiges til kun at bruges om Haandgribeligheder og Hverdagsting, misbruges kun i de Lærdes Skole, som hos os, til at slæbe fremmede, især døde Sprog ind, og hudflettes bestandig, fordi det tager saa flodset paa de fremmede Finheder. Den nødvendige Følge heraf er nemlig, at snart Faa eller Ingen enten mundtlig eller skriftlig veed at bruge sit Modersmaal, uden som en mat Skygge af et fremmed Sprog, og da er Modersmaalet aandelig dødt og begravet, og gaaer kun igjen som en fordømt Sjæl, og at vort danske Modersmaal, hvis det ikke vidunderlig reddes, meget snart vil saaledes dø Døden, det har en af vore ædrueste Sproggranskere forudsagt, ligesaa vel som jeg, og det maa enhver Dansk, som har Øren, daglig kunne overbevise sig selv om. Hvem af os veed det saaledes ikke, hvor yderst sjelden vi hører en Mand tale frit og flydende paa vort Modersmaal om noget Uhyndigt, enten i Himlen eller paa Jorden, og at selv naar det flyder, ligner det sædvanlig langt mere Vand eller Blæk end Binn og Dlie, og veed vi ikke fremdeles, at, som en Følge deraf, hører Folke-Mængden sjelden et Ord om noget Uhyndigt, som giver den levende Forestillinger eller gaaer den dybt til Hjerte, glemmer selv efterhaanden hele den billedlige, aandelige og hjertelige Deel af sit Modersmaal, med sine gamle Viser, Ordspog og Mundheld, og synker ned til Fæet.

Jeg har nok hørt det, at ligesom Harms engang trøstede de danske Slesvigere, som har tyske Præster og Skolemestere, med, at bag ved dem, herinde, talte man dog deres Modersmaal baade i Kirke og Skole, saaledes

skulde vi trøste os med, at bag ved os, i Sverrig, holdt man Modersmaalet anderledes i Ære, saa der holdt det sig nok; men, uden at tale om den ingenlunde ubetydelige Forskjel mellem Svensk og Dansk som Modersmaal, vil jeg kun bede hver Dannemand betænke, om det engang kan tænkes muligt, at vi Danske, efter at have pint vort Modersmaal ihjel her hjemme med Latin, Tysk og i det Hele med et udansk, i alle Maader unaturligt, aandfortærende Skolevæsen, at vi da paa een Gang skulde faae baade det Hjertelag, den Aandskraft og den sunde Forstand, at søge i Sverrig, hvad vi kvalte i Danmark, og at opelske med Flid som en udenlandsk Plante, hvad vi havde udryddet i vore egne Skove!

Nei, Dannemænd! nu eller aldrig maa vi tage vort Modersmaal til Raade igjen, eller rettere, bitterlig angre vor unaturlige Forhærdelse imod det, som Børns mod den æmme Moder, og herefter alle vore Dage arbeide paa at gjøre godt igjen, hvad vi saa skammelig har forsømt og forbrudt, ellers er det danske Folk og Modersmaal og Fæderneland forlorne. Endnu, troer jeg, det er Tid, men det er i saa Fald aabenbar den sidste Time, ja det sidste Dieblif; endnu har vi en Almue, som taler Dansk, glemmer vel daglig meer den aandelige og hjertelige Deel af Modersmaalet, men har dog endnu ikke glemt Alt, forstaaer os dog endnu, naar vi kan tale nogenlunde Dansk til den, frydes endnu hjertelig ved ethvert ægte dansk Livudtryk, der naturlig kan falde fra vor Mund; endnu er det muligt, at Almuen, (det er paa Nordisk: Al-Formuen) kan blive ægte dansk paant, og da er Folket, da er Riget reddet, om ogsaa den Nævesfuld saakaldte Dphste og Dannede var bleven for latinsk, for tysk, for fransk, for spansk til at være jævne danske Folk. Endnu er det muligt, men stræber

vi endnu længere med Flid, hvad vi kalder at trække Folket op til os i vor luftige Tomhed, istedenfor at ned-sænke os i Folkets Livsfulde, da er Alt uigjenkaldelig tabt, og den danske Høiskole vil da i alle Maader afgjøre Folkets og Rigets Skjæbne.

Da nu Modersmaalet baade i sig selv er Folkelivets Sjæl og er Tale-Strømmen, som enten forbinder os med eller adskiller os fra Folket, saa er Brugen, Behandlingen og Oplysningen af Modersmaalet paa den danske Høiskole i alle Maader Hovedsagen, saa forfeiles eller forfusses den, da hjælper alt Andet i Grunden slet ikke, men redder og reiser kun Modersmaalet sig, da staaer alt andet Dansk til Dpreisning.

At man nu paa den danske Høiskole kunde faae ifinde at pine Ungdommen med dansk Grammatik og Stilemageri, er det vel for galt at forudsætte, men da slikt Galsskab endnu sædvanlig her kaldes Klogskab, maa jeg dog bemærke, at af to onde Ting vilde det endda være den mindste, thi gjorde Skolemesterne det saa grovt, da fik de snart Lov til at beholde Skolen for sig selv, men tog de det finere, og rhympede blot Næse ad Almuesproget, medens de løftede Bogsproget til Skjerne og gjentog immer, hvilke Bøkkers Karle ogsaa Bønder og andre simple Folk kunde blive i en Hast, naar de i Ungdommen lærte sig til at tale som en Bog og huffede ordenlig de fremmede Ord, som alle dannede Folk bruger, fordi det Høie og det Fine slet ikke lader sig udtrykke paa Dansk, gjorde Skolemesterne det, da gjorde de en stor Ulykke, thi da fremskyndte de uberegnelig Modersmaalets og Folkets Undergang.

Men, om man ogsaa tog sig vel i Agt for alt Slikt paa den danske Høiskole, saa var dermed Intet bundet, thi man var jo dog allersikkert paa, at den danske Høiskole

ingen Skade gjorde, naar man slet ikke oprettede den, saa, naar man opretter den, er det for at gjøre Gavn, og saa meget Gavn, som de bedste og flittigste Bestræbelser umulig kan gjøre uden ved Hjælp af en saadan Høiskole, hvor man kan samle alt det Folkeligste, alt det Danskeste, der endnu er Liv i, og sætte det i en levende Værelsvirkning, der maa frembringe et Værk, som svarer til alle de Kræfter, Folkelivet endnu har tilbage, altsaa, efter min Regning, et dansk Vidunder og Storbærk.

Det følger nemlig af sig selv, at i et levende Skolevæsen har Forskrifterne, som i det døde Skolevæsen agtes for Alt, lidet eller intet at bethyde, saa den danske Høiskoles velgjørende Indflydelse beroer derpaa, at den faaer levende Dannemænd, som kan deres Modersmaal og elsker deres Fæderneland, til Ledere og Lærere, thi da vil Kjærnen af den danske Ungdom i alle Stillinger og fra alle Sider drages til dem, og der vil fødes en „indbyrdes Undervisning“ som og en „fælles Glæde“ over Alt, hvad der er dansk, som man da ikke behøver med Flid at udbrede, thi de vil udbrede sig selv med den opvaagnede og oplyste Ungdom over hele Riget.

At nu Bøgerne og det Boglige desuagtet, især i Begyndelsen, vil komme til at spille en langt større og fornemmere Rolle, end de som Stumknegte skulde, hvor man maatte kalde det en Landeplage, om Mængden af Tilhørerne „forfaldt til Læsning,“ det kan jeg umulig overse, som, trods al min Ergrelse over Papirsvæsenet, dog selv hænger i Bøgerne baade tidlig og sild; men Hovedsagen er her ikke det meer eller mindre Brange, der løber med, men det Rette, som maa rammes, og naar det kun er Høiskolens levende Grundfætning, at Modersmaalet har ikke hjemme enten i de Lærdes Bænde eller selv i de bedste Skrivers

Penne, men i Folke=Munde, og at det er her, ikke hist, Modersmaalet kan og skal leve og vandre og virke, udtrykke og udbrede dansk Fædernelands = Kjærlighed, Oplysning, Munterhed og Glæde, og derved baade redde og reise Folket og Riget; see, da har vi Spillet gaaende, da bliver det saa sikkert vundet, som der endnu er et lille dansk Folk i Landet, og det maa dog vel alle Dannemænd tro, der er, saalænge de ikke nødes til at see, de er selv den sidste Levning, som skal tage det danske Modersmaal og Fæderneland med sig i Graven. Det har vist nok længe seet ud til, at vi skulde det, vi Graahoveder, som endnu har blusset op, har, uden at være Kjællinger, grædt, og har stridt en fortvivlet Strid med al Verden til vor aandelige Moders, vort Modersmaals Ære og, om det var muligt, Redning fra Døden, Opreisning i Fædernelandet; men jeg i det Mindste har aldrig villet, aldrig kunnet tro, det skulde gaae Danmark saa ilde, jeg har altid haabet, at før vort Timeglas var heelt udrundet, vilde og maatte der i Danmark opvoxe en Ungdom, der langt fra at bede os Skaldepander, jo før, jo heller, reise til Helvede med vor kjedsommelige Danskhed, vilde holde paa os, det længste muligt, for at intet skulde gaae tabt af alt det Danske, der, efter det store Skibbrud, dog endnu reddede sig hos os, i Hjerte, i Hjerne og paa Tunge. Og jeg troer, den Ungdom er nu opvoxt, det er mig et sikkert Barsel, at Kongen af Danmark, som altid har kunnet føle paa sig, hvad Folket trængte mest til, nu har befalet Oprettelsen af en Høiskole, hvor Fædernelandets Sprog, det danske Modersmaal, staaer øverst i alle Maader, saa, hvor slet det end kan see ud med Skolens virkelige Oprettelse og især med Modersmaalets Skikkelse paa den, saa vil, saa maa jeg dog haabe, det vil finde, det vil føie sig vidunderligt, saa det Bedste

stær, som kan stee i Danmark, og det veed jeg, er meget godt.

Naturligvis er der vore Konventioner, vore Traditioner og Mændhed, med alle de danske „Ligeværdige“, Grundkraft og uafhængige Skolemænd, saa vidt vi enten har dem i vor Magt eller kan opdage dem i Fremtiden, disse Mødermaandets Liggende, der frem for Alt skal udtages, afstræses, bringes paa Bane og ret af Hjerter uftes Gifte paa Stier, thi ene derved kan Folket gaae frae sig til Mødermaal, Dre og Høstet for det, Magt over det og Gavn af det, og da nu Bliende kun levende kan udtages og bringes paa Bane i Sang, saa er virkelige danske Sangere de danske Svogherbør. Gæstgæsten alermindst kan undværes, thi saer der kun dem, da er det godt begrundet og kaldt fuldværdigt, og til den ikke dem, da er det syet, hvor godt saa for Stien, dog revent og helligt.

Om gode danske Bøger, som vi har eller kan have, og som Folkets Ungdom jo dog maatte gøres opmærksom paa, vil der uden min Anbefaling blive lidt mere end nok paa Gæstgæsten, saa derom maas jeg kun indstaae, at det har staaet ingen Døds, naar det danske Folk saer Dreng og Munden paa Sang, at de jo selv spørger om Bente, som „fremme deres Bille“, men man kan gøre megen Skade baade ved at hje danske Folk med mange Bøger og ved at bruge Svore, hvor ingen behaves. I vore Dage behøver man saaledes aldrig at opmuntre Folk til at læse Mødermaal-Bøger, thi det gjør jo selv de, der ingen Ting gider, og Grundstabs-Bøger, naar de ikke kan læse som Mødermaal-Bøger, skal man helst advare Folket for, da de i Regelen kun har Skade af dem, kan og skal ikke arbejde i Handen, men kun vedværes, opmuntres og forlystes af Handen. Kunde Folket have tilbage Alt, hvad de har tabt,

lige som de mistede det, uden selv at vide det, da var det deres eget Gædder, thi Kattigfolk skulde aldrig talle deres Pengar, og selv de Mige er lyffeligst, naar de kan lade det være, saa hvem der endnu halvtveis kan komme lovende til det, skal vi paa ingen Maade hænke op, og hvem der er henføet, kan ingen af os opbasse.

Jeg kan nok tænke, dette lær ud som Mesopotamiff for en Drel Fæste, der har noart i den Skole, hvor de, der aldrig blev Gierre af si Pøget eller to Tanter, dog skulde pine sig til at lære Kovenne udenad paa tusinde og situsinde, og sig saa Sott paa Hvildt for, at de var vel oplærte og videnffabelig dannede Mand, men jeg kan forfikkre dem, det er dog ligesaa egte dant, som „at love sig til Puffen“, og heller at love end „Hilde for Antet“

Da der nelandets Historie kommer i Kongeriget med Hette lige ovenpaa Kadernelandets Sprag, thi paa den danske Føiffole skal Danmarks Menneff naturligtvis noar alaa paa Møderemaal, men det vil iagten holdt høardt nok, inden den kommer ret i Gang, thi der er naturligtvis mange Fullet og Slog i Kong Valdemors Mødelre, som ikke blev gjort ved i fershundrede Møt og et dog den eneste, hvorpaa Folket kan følge os. Der er nemlig natvattigt nok, naar man vil gjøre grundige, friffiffe Eldgtransfere af alle de smaa Paffere, der firden kommer saa vidt, at de tør, hvad det er „at transfere“ enten i Gammelt eller Nyt, men at ville gjøre et heelt Folk, selv om det var det thffe, til Eldgtransfere, det var dog all for dumt, og at berøre et heelt Folk, selv det danske, sin Skat af Eldfoan og give dem Eldgtransfernes Vildereff ifirden, det var naftenbar et Puffe, gjort paa Mødrag, som vi maatte flamme os ved.

Sagen er fortellig den, at for Folket er Kadernelandets

steer, som kan see i Danmark, og det veed jeg, er meget godt.

Naturligviis er det vore Ræmpeviser, vore Ordspørg og Mundheld, med alle de danske „Eignelser“, Livudtryk og uskyldige Skjelmerier, saa vidt vi enten har dem i vor Magt eller kan opdage dem i Krogene, disse Modersmaalets Liggendefæ, der frem for Alt skal optages, afføves, bringes paa Bane og ret af Hjertet ønskes Lykke paa Reisen, thi ene derved kan Folket igjen faae Lyst til sit Modersmaal, Dre og Agtelse for det, Magt over det og Gavn af det, og da nu Viserne kun levende kan optages og bringes paa Bane i Sang, saa er virkelige danske Sangere de danske Sproghjælpere, Høiskolen allermindst kan undvære, thi faaer den kun dem, da er der godt begyndt og halv fuldendt, og fik den ikke dem, da blev det Hele, hvor godt saa for Resten, dog trevent og sygeligt.

Om gode danske Bøger, som vi har eller kan faae, og som Folkets Ungdom jo dog maatte gjøres opmærksom paa, vil der uden min anbefaling blive talt mere end nok paa Høiskolen, saa derom maa jeg kun indskærpe, at det har slet ingen Nød, naar det danske Folk faaer Ørenlyd og Munden paa Gang, at de jo selv spørger om Penne, som „fremme deres Villie,“ men man kan gjøre megen Skade baade ved at lyse danske Folk med mange Bøger og ved at bruge Sporer, hvor ingen behøves. I vore Dage behøver man saaledes aldrig at opmuntre Folk til at læse Morstabs-Bøger, thi det gjør jo selv de, der ingen Ting gider, og Kundstabs-Bøger, naar de ikke kan læses som Morstabs-Bøger, skal man heller advare Folket for, da de i Regelen kun har Skade af dem, kan og skal ikke arbejde i Aanden, men kun vederkvæges, opmuntres og forlystes af Aanden. Kunde Folket faae tilbage Alt, hvad de har tabt,

ligesom de mistede det, uden selv at vide det, da var det deres eget Bedste, thi Fattigfolk skulde aldrig tælle deres Penge, og selv de Rige er lykkeligst, naar de kan lade det være, saa hvem der endnu halvveis kan komme sovende til det, skal vi paa ingen Maade banke op, og hvem der er hensovet, kan ingen af os opvække.

Jeg kan nok tænke, dette seer ud som Mesopotamisk for en Deel Læsere, der har gaaet i den Skole, hvor de, der aldrig blev Giere af ti Boger eller to Tanker, dog skulde pines til at lære Navnene udenad paa tusinde og titusinde, og fik saa Sort paa Hvidt for, at de var vel oplyste og videnskabelig dannede Mænd, men jeg kan forsikre dem, det er dog ligesaa ægte danskt, som „at sove sig til Thykken“, og heller at sove end „slide for Intet.“

Fædernelandets Historie kommer i Kongebrevet med Rette lige ovenpaa Fædernelandets Sprog, thi paa den danske Høiskole skal Danmarks Krønike naturligviis gaae glat paa Modersmaalet, men det vil sagtens holde haardt nok, inden den kommer ret i Gang, thi der er naturligviis mange Huller og Slag i Kong Valdemars Adelsvei, som ikke blev gjort ved i sekhundredede Aar og er dog den eneste, hvorpaa Folket kan følge os. Det er nemlig naragtigt nok, naar man vil gjøre grundige, kritiske Oldgranskere af alle de smaa Latinere, der sjelden kommer saa vidt, at de veed, hvad det er „at granske“ enten i Gammelt eller Nytt, men at ville gjøre et heelt Folk, selv om det var det tyske, til Oldgranskere, det var dog alt for dumt, og at berøve et heelt Folk, selv det danske, sin Skat af Oldsagn og give dem Oldgranskerens Bilderede isteden, det var aabenbar et Bytte, gjort paa Bedrag, som vi maatte flamme os ved.

Sagen er kortelig den, at for Folket er Fædernelandets

Krønike hverken meer eller mindre end „Fædrenes Eftermæle“, altsaa den levende Fortælling fra Mund til Mund og fra Slægt til Slægt om det Mærkværdigste, der tildrog sig i og med Fædernelandet, og ligesom Dybden af et Folks Fædernelands-Kjærlighed lader sig maale i den levende Strøm af Fædrenes Eftermæle, saaledes har ogsaa begge Flod og Ebbe tilfælles.

Nu seer vi af den Danmarks Krønike, som Saxe skrev for sevhundrede Aar siden i Baldemar Seiers Dage, at vore danske Stamsfædre havde saa rigt og lysteligt et Eftermæle, som Nogen, thi at Saxe især skrev ud af Folkemunde, det har han ikke blot forsikret os, men vi kan selv føle, at det Meste er Kjød af vort Kjød og Been af vore Been, saa det er en stor Ulykke og Bedrøvelse, at den gamle Strøm holdt op at flyde. Ligesom det nemlig vidner om, at Fædernelands-Kjærligheden kølnedes, saaledes blev det Marsag til, at den hentørredes, men kunde vi bringe Eftermælets Strøm til at flyde naturlig paany, da vilde det ogsaa være en sand Ulykke og Glæde, og jeg er vis paa, det vil findes muligt i Danmark, langt over hvad Nogen skulde tænke, naar blot enkelte af os har saamegen Varme for Fædrene, at deres Eftermæle, som kom frossent til os, kan gjennem os komme flydende tilbage til Folket. I min Ungdom tænkte jeg, at det kunde ske blot ved at oversætte Saxes Latin nogenlunde folkelig paa Dansk, men skjøndt det vist ikke var af Veien, saa var det dog saa langt fra Maalet, som Pennen er fra Munden, og man veed dog vel, der kan være gaaet mange liflige Ord igjennem en Pen, uden at Folk dog faaer andet end en suur Smag i Munden ved at sugge paa den. Det lærte Erfaringen mig ogsaa snart, og da faldt min Tanke paa en dansk Høiskole, hvor man kunde give Folk det ligesaa varmt, som man selv

havde det, og jeg tør nok vædde, at kunde jeg paa en saadant talt med den danske Ungdom om deres Fædre i de tredive Aar, jeg har tænkt derpaa, da vilde det nu see meget bedre ud i Danmark ikke blot med Fædrenes Eftermæle, men med alt Dansk, end det gjør. Det skulde nu imidlertid ikke saa være, og jeg troer, det kan altsammen blive godt endnu, naar vi skynder os lidt og slaaer en Streg over alle Betæneligheder, som kun skæmmer Talen og spilder Tiden, fortæller Folket raskt Alt, hvad der huer os af Danmarks Krønike, og lader hænge ved, hvad der kan, lade hver nyde, som han nemmer.

Dette er imidlertid for Heglehoveder, som vi studeerte Folk kun meer og mindre allesammen er, langt fra at være saa let gjort som sagt, thi vi vilde gjerne have hele vor ældste Historie saa reen som „heglet Smør,“ før vi lod den gaae glat over vore pæne Læber, og skjøndt de klogeste af os seer, det er umuligt og er en stor Forraadelse, i Grunden et sthygt Bedrag, om vi giver Folket vore koldfindige Betragtninger over Danmarks gamle Historie istedenfor den varme Strøm af Stamfædrenes Eftermæle, saa staaer vi dog sædvanlig raadvilde, og hvad der staaer, det gaaer ikke, og hvem der staaer stille hvert Dieblif, han kommer ikke vidt.

Her er en Knude, som ingen af os kan løse, og som det er Galskab at overhugge, saa det eneste Kloge er at lade den hvile og kun lyse til over hele Riget, at hvilken Danne- mand, der kan løse denne Knude, skal have en stor Belønning og „Kongens Datter af Engeland.“

Dog, skal danske Folk forstaae, hvad jeg egentlig mener, faaer jeg vel gaae lige til Meningen og sige, det gaaer os Danskere med vor gamle Krønike, som den staaer at læse hos Saxe, i en Bignelse, ligesom med fattig „Pær Eriksen,“ der, da Hytten var nær ved at falde ned over ham, og han

vilde hjælpe lidt paa den, hittede en umaadelig stor Skat, mest af ældgamle Guldpenge, som der stod noget paa, han slet ikke kunde læse, skjøndt han tog sine Brillen paa, og Moer Ellen ikke heller, skjøndt hun ellers var skrap nok til at læse i Bog, baade Dansk og Latin. Fattig Pær Eriksen gif længe og grublede over, om han ogsaa turde beholde alle disse mange Penge, og hvad han saa skulde gjøre med dem, og om ingen af Delene kunde han blive enig med sig selv; men saa tilsidst blev Moer Ellen vred og sagde reent ud af Posen: Pær! du er jo dog et Dummerhoved med al din Studering, som jeg saa tit har sagt, for kan du ikke nok begribe, at du skal beholde Pengene og hverken lade Jøder eller Græker narre dig dem fra, og det er Hovedsagen, for Pengene æder ikke Brød og kommer nok til Nytte, om ikke for os, saa for vore stakkels umyndige Børn, og du har jo fortalt mig saa tit, at Hytten har været i din Slægt fra umindelige Tider, og at hist oppe paa Banken stod dine Forfædres Herregaard, som er revet ned i Fjendetid, saa Alt, hvad vi kan hitte i Hytten, det er Guds og vort eget. Sølvbet vil vi bruge til at faae Hytten byggt op og til Alt, hvad vi ellers behøver, mens vi lever, og alle Guldpengene, dem gjemmer jeg til Børnene, og naar Søren kommer hjem, som er til Søs og har seet meget, faaer vi kanskee bedre Oplysning om, hvad de duer til, og bryd du dig aldrig om, hvad Folk siger, for de giver os ikke Noget, naar vi Intet har, og vil de ikke tro, du har hittet Skatten paa dit Eget, saa siig kun du: da har jeg dog ikke stjaalet den fra jer, og hvad kommer det jer ved, om jeg har en Kone, der kan gjøre Penge? Saadan skal du sige og gaae din Bei og lade dem snakke, saa bærer du dig ad som en fornuftig Mand. Moer Ellen fik naturligtvis Lov til at raade, og dermed er den Historie ude, men der

er mange af samme Tønde, som man vil faae at høre paa den danske Høiskole, naar den ikke blot kommer i Stand, men kommer i Gang, og for at den kan det, maa vi blandt andet bære os ad med vore danske Oldsagn, fra Kong Dan til Harald Hildetand og Stærkoddens Død, som Moer Ellen med de gamle Guldpenge, saa vi gjemmer dem, og det paa det rette Sted, som ikke er i Boghylden, men i Folkets Hjerter, hvorfra de da bestandig vil blive lyst op i Folkemunde, til man bliver klog paa dem.

Hvad man kan see med et halvt Øie, er nemlig, at vore danske Oldsagn, langt fra at være, hvad man kalder reen historiske, er Brudstykker af ældgamle historisk-poetiske Viser og Kvæder, som vi langt heller maatte ønsket at have i deres oprindelige Skikkelse og saaledes forplante dem; men hvad man maa lukke begge Øine op, for at see, det er, at efter som disse gamle Minder selv i deres opløste Tilstand kan tiltale og fornøie Folket, saa skal de det ogsaa, ei blot fordi det er Folkets Arv og Ære, men ogsaa fordi det er til uberegneligt Gavn, vækker og nærer den levende Følelse af vort folkelige Fællesskabs høie Ælde og giver en levende Forestilling om Folkets ædle Blod, store Anlæg og kraftige Ungdom, der spaaer en anderledes viis, ærværdig, virksom og glad Alderdom end den, vi længe ei blot gif imøde, men stræbte med Flid at indpode i vore uskyldige Børn.

Dette er saa meget vigtigere for Danmark, som vi slet ingen ny Historie har, der enten kan blive folkelig eller er skikket til at reise og rense Folkefølelsen, eller til at føde noget opmuntrende Haab om Fremtiden, saa ved en folkelig Benyttelse af Fædernelands-Historien er Tidsrummet fra Svend Estridsens Thronbestigelse til Valdemar den Stores Død baade det Første og det Sidste, der lader sig levende og ordenlig fremstille, og Hoved-Indtrykket af dette Tids-

rum paa Folke-Hjertet vil være meget blandet, saa Glæden over Fædernelandets Redning og Beundringen af Redningsmændene vil, om ikke formindskes, saa dog fordunkles af den farlige „Skjærsild,“ som baade Folket og Riget maatte gennemgaae og var nær ved at fortæres af. Alt hvad der siden er folkeligt i Danmarks Krønike, lige til Folkeraadets og den danske Høiskoles Oprettelse, er kun Brudstykkerne om det danske Riges øiensynlige Fare og lykkelige Frelse, fra Niels Ebbesens Dage til vore, og disse sevhundrede Aar maa da paa den danske Høiskole løbes over med en Harefod, naar ikke Mængden af Tilhørerne skal bebyrdes, kjedes og sløves, og Resten forkjøles og forvirres, lutter Ting, hvortil vi ingen Høiskole behøve, da vi har nok af dem i de lave.

Et saadant Fædrenes Eftermæle, hvori alle de morsomme, men sæere Oldsagn udgjorde Hoved-Strømmen, der maatte kæmpe sig over de tyffe og slaviske Klipper og Skjær, for kun med sparsomt Tilløb at naae vort Dre-Sund, det er jeg vis paa, kunde blive flydende hos det danske Folk og gjøre, med stor Fornøielse, uberegneligt og uendeligt Gavn; men jeg veed jo godt, at Læseren, om han end skulde være ganske enig med mig, snarest vil tænke og sige: det skeer aldrig! Jeg veed det jo ligesaa godt, som Nogen kan sige mig det, at det er en Brand i Næsen ikke blot paa alle vore sædvanlige Oldgranskere og Historikere af Profession, men selv paa Slumpen af de „videnskabelig dannede“ Mænd, vi efter Karakter-Sedlerne skal have i Tusindtal, at tale om en Fædernelands-Historie, der løb ud i eet, uden anden Sammenhæng, end Danskheden finder i sig selv, uden anden Tidsregning end den, der har gjort sig selv i Oldtiden, Middelalderen og Nyhaartiden, og uden anden Kritik end den, der falder af sig selv, naar man kun leder om,

hvad der kan nytte og fornøie. Jeg veed altsaa godt, man kan have Grund til at frygte for, det skeer aldrig, men derfor skulde jeg dog vel ikke lade mig kysse fra at sige høit og tydelig: gid det maa skee! eller lade mig hindre fra at sige tydelig, hvorfor det bør skee, og hvordan det lader sig gjøre. Vil man ikke indrømme mig nogen Stemme eller dog ikke ændse den, uagtet jeg har tænkt paa den Sag i tredive Aar, som de Fleste knap har tænkt paa i fulde fem Minutter, og uagtet jeg dog har været mere baade Oldgransker, Historielæser, Historielærer, Historiesigter og Historieskriver end de Fleste, og kan vist flere af Kongenavnene og Aarstallene i Danmarks Historie end Nitiendedelen af vore „videnskabelig dannede“ Mænd, naar de lagde alle deres Kundskaber i Fædernelands-Historien sammen; nu velan! saa kan jeg dog umulig fortryde at have sagt en vigtig Sandhed i rette Tid, og skammer mig virkelig slet ikke ved at blive overstemt af dem, der, naar de skal sige Sandhed, maa bekjende, de veed slet ikke, hvad Fædernelands-Historie har at bethyde for ethvert gammelt Folk, end sige da for det ældgamle danske Folk, der kun i Fædernelands-Historien har et stort og fast sammenhængende Fæderneland, der kan styrke deres Mod og nære deres Kjærlighed, og kan dog umulig pløie Fædernelands-Historien, som en af os, i Haab om Høsten paa den store „nordiske Høiskole,“ men maa omfavnes af den som af „Bølgen blaa!“

At nu alligevel Danmarks Krønike, i det Mindste i vore Dage, aldrig vil blive fortalt paa den danske Høiskole, uden at der løber meget med i det Enkelte, som heller skulde være borte, det forudsætter jeg naturligtvis, da jeg knap selv kunde fortælle levende i een Time, uden at føre en eller anden lille Besky, men jeg seer paa det Hele og taler om det, og veed, at naar man kun i det Hele gaaer den

rette Bei og gaaer raft frem, da figer det ikke stort med Svinkerne, man flaaer, kun at man, ligesom de smaa Hunde, udelukkende bruger fine egne Been dertil, og sjelden eller aldrig volder fit Følgeskab kjedsommeligt Ophold.

Fædernelandets Staftistik vilde jeg raade til paa den danfte Høiskole at kalde „Danmarks Speil“ eller noget faadant, deels fordi man aldrig i Skolen maa behyrde Folk med fremmede Ord, som de kan have Ulykke nok med endda, og deels fordi Statistif, selv naar man veed, hvor det har hjemme, kun passer daarlig til, hvad det ifær paa vor folkelige Høiskole maatte bethyde: nemlig et Billede langt mindre af „Stilstanden“ end af „Rørelsen“ i Fædernelandet. Paa enhver folkelig Høiskole mener jeg vel, de faakaldte statistifke Tabelværker, faavel som Mefterne for faadanne Værker, vil findes overflødige, men paa den danfte Høiskole veed jeg, de vilde i Grunden være utaalelige, thi hvad der end kan figes enten til Forsvar eller til Fordeel for det ramthyste Tabelvæfen, faa har det nu engang aldrig været og bliver heller aldrig i den danfte Smag, og paa fin egen Høiskole maa det danfte Folk i det Mindfte være fri for de Fremmedes, ifær for Tyfternes Læfferier, som vi har en naturlig Modbydelighed for. Os danfte Dummerhoveder gaaer det nemlig altid med de statistifke Tabeller, ligesom det gif vor gammelengelfke Frænde med Vilhelm Erobrers „Dommedags=Bog,“ hvori han figer, der blev ftrevet op, ikke blot hvad hver Mand hed i hele Landet, og hvad han eiede af Mark og Skov og Sølv og Guld, men selv, med Skam at tale om, hvormange Stude, Røer og Svin der var i hele Riget. Til det Sidfte vilde ifær Sjællandsfaren altid, naar han kjedede fig mindft, lægge til: og det er endda foruden alle de Tobenede; og denne Modbydelighed, det være nu en stor Folkelyde, om man vil, faa har vi den,

og kan ikke lægge den af, thi om vi end tvang os til selv at skrive statistiske Tabeller, saa fik vi derved kun endnu mere Modbydelighed for dem.

Men naar jeg saaledes har sagt, i hvad Smag den saakaldte Fædernelandets Statistik paa den danske Høiskole endelig ikke maa være, da overlod jeg det helst til andre Penne, saa godt som muligt, at beskrive den, som den kunde og skulde være, thi herom har jeg kun lidt Kundskab og mindre Erfaring, medens jeg godt kan forstaae, det var baade muligt og ønskeligt, at Folke-Ungdommen paa sin Høiskole kunde faae en levende Forestilling om Alt, hvad der angaaer Fædernelandet.

Hertil kunde det nu vist nok bidrage en god Deel, naar en af Læderne paa Høiskolen var en livlig og vel opløst Dannemand, som havde bereist Fædernelandet med aabne Øine, kjendte baade Landets Fugle, Folk og Fæ, men brød sig lige lidt om at tælle dem, saae helst Kornet og Korn-Blomsterne hver for sig, men brugte dog hverken Tønde-maal eller Bismervægt til Skjønheden, Folkkraften og Folkevellet; havde sat sig ind i det Særegne baade hos Sjællandsfar og Thyde, Bornholmer og Mønbo, og sat sig ind i allehaande Sykler, som Folket driver, thi naar han saa tillige, som altid maa forudsættes, kunde sit Modersmaal godt og elskede sit Fæderneland, da kunde han paa mangfoldige Maader baade fornøie Ungdommen og vække hos de bedre Hoveder en Opmærksomhed og Eftertanke, der ingenlunde vilde være ufrugtbare; men ogsaa uden en saadan Fugl Fønix vil der kunne gøres meget for Ungdommens levende Fædernelands-Kundskab, naar Læderne blot forstaae at sætte dens egne Kræfter og Kundskaber i Bevægelse og Virksomhed.

Tænker man sig nemlig, som man skal, en Samling

af Ungerfbvende fra alle Rigtets Egne, opvoiede i meget forskjelligte Kredse og igaaede med allehaande Sksler, da kan man være vis paa, der vilde findes saa mange i en vis Grad lyse Hoveder og livfulde Naturer, at man blot behøvede at sætte dem i levende Bexelvirkning, baade for selv at lære meget om Fædernelandet, man aldrig før havde vidst, og for at aabne de Videlystne den allerbedste Veilighed til foreløbig at stifte Bekjendtskab ikke blot med Udsigterne, men især med Livet og Krelsen i hele deres danske Fæderneland.

Jeg veed det nok, at hvad man i vore Dage snarest maa vente paa en Høiskole, er, næst Tabellerne, en Kritik over Fædernelandets indvortes Unliggender, alle Skslers ufuldkomne og uvidenskabelige Drift o. s. v., men det er, hvad jeg, enten det kan hjælpe eller ikke, indstændig maa bede den danske Høiskole forskaanet for, som Noget, der aldrig kan gavne, men kun skade Folket, og maatte desuden altid slve og kjede i det Mindste ti for hver, det kunde pirre. Hvad der nemlig skal bydes Alle, maa kunne være for Alle, og være nyttigt og fornøieligt i samme Grad, som Enhver føler Deeltagelse i det Folkelige og det Grundmenneskelige, medens Alt, hvad der kun er godt og gavnligt for Enkelte, maa blive de Enkelte, deres eget Dmlb, deres Flid og gode Lykke overladt, det er en Grundfætning, som hele det herstende Skolevæsen trodser, men den trodser igjen og vil findes uroffeligere end det mest Grundmurede. En enkelt Agerdyrker, Fister, Skipper, Kjemand og Haandvrksmand kan vel have godt af at høre, hvad de Lærde tænker om deres Bedrift og veed om, hvordan den helst skulde drives, men i Regelen vil de kun finde sig besværede, slvede eller forvirrede derved, saa jo mere Kærlighed de har til deres Bedrift, og jo bedre stikkede de er til den, des visere har de i Regelen kun Gavn af de Erfaringer,

de selv gjør, og de Tanker, som derved naturlig falder dem ind. Man burde i vore „oplyste Tider“ dog huske og rette sig en Smule efter, hvad man jo dog maa vide, at ligesaa lidt som Folk først lærte at tale efter Grammatik og Lexikon, ligesaa lidt lærte de først at arbejde efter Tegninger, og at man ved at bære sig bagvendt ad kun forgjæves venter, at Menneskenaturen skal gjøre ligesaa og efterabe Skolemesteren! Jeg veed jo nok, man er nu nær ved at glemme det selv i Engeland, hvor det dog saa uroffelig har stadfæstet sig, at man kommer langt videre ved at følge Naturens Gang end ved at trodse den, og hos os hedder man vel endnu et Fæ, naar man ikke veed eller kan begribe, at den høithste Fornufts Evangelium har ophævet alle Menneskenaturens Love som Noget, der blot gjaldt i Menneskehedenens Barndom, ikke for dens modne Alder, da Troen, Troen paa Fornuften og Videnskabeligheden, paa Grammatikens og Mathematikens, kort sagt paa Theoriens Almagt, selv hvor den maa forstaaes slet og følges bagvendt, er det eneste Saligheds-Middel. Jeg veed det kun alfor godt, at man leer ad mig, som om den jævne, indlysende Sandhed: at hos os Mennesker gaaer Livet altid foran Ulyst, saa vi kan ikke engang komme til at see „denne Verdens Uly“, uden selv at bevise det, som om denne uroffelige Grund-Sandhed, hvorpaa jeg naturligviis altid maa pege, den var en Sisyfus-Steen, jeg væltede paa og fik aldrig til at staae; men jeg veed meer end det, jeg veed, det kommer kun af, at de Danske endnu ikke ret tør tro deres egne Dine, thi jeg veed, at for alle danske Dine er det daarekistegalt i den menneskelige Udvikling ikke at ville lade sig lære og lede af Menneskenaturen og Menneske-Erfaringen, men at ville med Vold og Magt nøde dem til at modsigte, fornægte og kuldkaste sig selv.

At man ved Siden ad den danske Høiskole drev en Avlsgaard udmærket godt, det vilde vist nok baade være fornøieligt og gavnligt, og hvis Høiskolen var omringet af Bærksteder, hvor alle Haandværker dreves udmærket godt, da vilde baade Fornøielsen og Gavnligheden være udmærket stor, thi for hvert levende Menneske er det en Glæde at see den raske Bevægelse af Menneskelivet i mangfoldige og gavnlige Retninger, som man med eet Ord kalder Driftighed, og for Ungdommen vilde det være til uberegneligt Gavn, baade at hver kunde see sin Syssel drevet mesterlig, og at have den levende Mangfoldighed for Die, hvorpaa deres forstandige Ledere altid vilde henvende deres Opmærksomhed. Noget saadant formoder jeg ogsaa vil være en af Betingelserne for det levende Foredrag af „Fædernelandets Statistik“ paa den danske Høiskole, men det er netop det Modsatte af Skolefuxeriet med de nyeste Theorier og den videnskabelige Maade, hvorpaa alle Sykler, efter det tyffe Evangelium, trods al Erfaring, skal forstaaes og begribes, før de læres og drives.

Fædernelandets Statsforfatning har i den sidste Tid været et saadant Tvistens Æble ogsaa hos os, at man snart kunde undre sig over at finde den udtrykkelig anført i Kongebrevet, blandt hvad der især skal lyses op for Folket paa den danske Høiskole, men alle Kongens og Folkets oplyste Venner maa dog see det med Glæde; thi den danske Forfatning er ikke et Mørkets, men et Lysets Barn, som derfor baade godt kan taale Lyset, og trænger ligesom alt Levende til Lyset, for at udvikle sig kraftig og blomstrende. Jeg er ogsaa fuldkommen vis paa, at saasnart en dansk Høiskole, der svarer til sit Navn, træder i Kraft, da vil, hvad man kalder vor Statsforfatning eller Konstitution, holde op at være et Tvistens Æble iblandt os, og derimod

blive en Lykke for os alle, thi det er aabenbar kun Op-lysning, det danske Folk fattes, for baade at see, vi har en folkelig Forfatning, og for at faae den udviklet efter Folkets Hjerte, til et Mønster paa en fri og velgjørende Betydning mellem Konge og Folk, Øvrighed og Under- saatter, Lovgivning og Raadgivning, Embedsmænd og Fri- mænd. Naar derfor selv Folkeraadet engang, om jeg huster ret, har bedt Kongen om en Konstitution : en Forfatning, som om vi slet ingen havde, da kom det vel nærmest af, at man ved dette fremmede Mode=Ord latterlig mystisk tænkte sig noget grumme Kart, som hverken ligger i det eller har fulgt med det, hvor det fik Magt, men den dybe Grund baade til det og til meget Andet er dog, at der ikke, ti eller thye Aar førend Folkeraadet, var oprettet en dansk Høiskole, hvoraf Folket havde lært, baade hvad Konstitution betyder, og at en fri Folkestemme med et saadant kongeligt Høre=Kor eller Ehd=Horn, som Folkeraadet er indrettet efter, var den levende Udvikling, vor Forfatning trængte til, og at endelig det danske Folk umulig kan faae sin Villie, før det selv veed, hvad det vil, eller kan lade sin Stemme høre, uden at lukke Munden op, eller kan udtrykke sig klart og godt paa sit Modersmaal, uden at have det i sin Magt, eller kan give gode og følgeværdige Raad i Henseende til Fædernelandet, uden baade at elske og kjende Fædernelandet. Desuagtet var det meget godt, at da den danske Høiskole hverken var oprettet eller havde mindste Udsigt til at blive det, vor gamle Landsfader tog det overtvært med Folke- raadets Oprettelse i det Haab, at da de Danske altid har været et godt Folk, hittede de vel ogsaa paa gode Raad, og at naar Kongen lagde Øret til, hittede Folket vel ogsaa nok paa at lukke Munden op, og at naar gode Danne- mænd i alle Skikkelser, fra Rancelliherren til Fæstebonden,

skulde holde Raad, da nødtes de vel til at bruge deres Modersmaal, og at bomrede det end lidt for Somme, vilde der vel altid findes en skjelmst Sjællandsfar eller luun Thyde, der gav Bedkommende at forstaae, at „havde de ei nys saameget talt det Franske, da havde de kanskee nu bedre vidst det Danske“. Det var, som sagt, meget godt, at Folkeraadet blev indrettet og den levende Folkestemme fremkaldt for tretten Aar siden, skjøndt vi ingen dansk Høiskole havde, thi det vilde ellers havt lange Udsigter med begge Dele, og den „danske Ko“ kunde, efter Ordsproget, let døet, mens Græsset groede, men det var ligesaa voveligt som godt, i mine Dine ligesaa voveligt, som da det danske Folk fremkaldte Kongens Enevoldsmagt, saa begge disse danske Huusraad under fortviblede Sygdomme maatte jeg kalde forvovne, naar det ikke under fortviblede Omstændigheder var Viisdom at vove Alt for mulig Redning, og naar ikke alt ægte Dansk, fra Thronen til Hytten, var i Grunden saa iegodt, at man kan være sikker paa, at kan det ikke gjøre Godt, Dndt vil det ikke gjøre.

Jeg maa nemlig som Historiker være lige saa langt som Noget fra at oversee Farligheden af, hvad vore Fædre gjorde i Midten af det syttende Aarhundrede, i Ludvig den Fjortendes Dage, under de hjemkaldte Stuarterns glimrende Indtog i London, da Herremændenes Thyrepidst havde mørbanket Folket, og lang Selvtægt banet Veie for Tyranniet, og da endelig det „lærde Væsen“ ei blot var aandelig dødt og magtesløst til at tale Folkets Sag, men var Folket meer end fremmed, smigrede enhver Magthaver som de romerske Keiseres retmæssige Arving, og ovenikjøbet som Pavens og Sankt Peders hellige, useilbare Eftermand, og bagvaskede tit det ædle danske Folk med det slaviske Mundheld: var Bonden ikke bunden, da var han værre end

Hunden. Nei, jeg veed det meget godt, at det danske Folk vovede Alt 1660, men jeg veed ogsaa, det var slet ikke mere, end den danske Konge vovede 1834, thi da, efter den saakaldte „store Uge“ i Paris, under det almindelige Sværmeri for Konstitution og for Intet i Himlen og paa Jorden uden Konstitution, og med den soleklare Sandhed for Die, at næsten alle de, som hos os raabte paa Konstitution, mente Intet uden den franske, vilde blot have Magten fra Kongen, uden at bryde sig om, i hvis Hænder den faldt, og hvad den der vilde udrette; da at fremkalde eller rettere opmane og besværges den for længe siden døde og begravede ægte danske Folkstemme om alle Rigets indvortes Anliggender, da at sammenkalde et Folke- raad af hele Rigets Grundeiere og Fæstebønder, lade dem frit vælge deres Maalsmænd (Deputerede), frit vælge Raadets Opmand (Præsident), raadslaae i een Stue og selv, efter Fleertallet, afgjøre alle Spørgsmaal, det var et kongeligt Bovestykke, som jeg ikke kjender Magten til, undtagen i det folkelige Bovestykke, hvorved man stræbte at fremkalde, opmane og besværges den ligeledes for længe siden døde og begravede fredelige Enevoldsmagt, og gav derfor Frederik den Tredie, med hele hans ubekjendte Afkom, Hals og Haand over hele Folket.

Jeg veed det nok, det staaer i Bladene, at det var alt-sammen ingen Ting, hvad Kongen gav, og hvad Kongen vovede, da Folkeraadet jo ikke blev lovgivende, men kun raadgivende, og havde kun Lov til paa Folkets Begne at frabede sig, ikke Ret til at bevilge : paalægge nye Skatter; men man kunde, efter mine Tanker, lige saa godt sige, det var ingen Ting, hvad Folket gav eller vovede 1660, da det jo skete med den udtrykkelige Aftale, at Enevoldsmagten skulde bruges saa faderlig, saa kristelig og saa

viselig, som muligt, til fælles Bedste og til Ingens Skade; thi baade kan Folkeraadets Fuldmagt misbruges ligesaa grovelig og ligesaa skadelig som Kongens Enevoldsmagt, og Misbrugen af hiin var netop ligesaa rimelig 1834, som Misbrugen af denne 1660.

Dybere vil jeg ikke her gaae ind i denne endnu for Diebliffet kildne Sag, men saa meget maatte jeg sige, for at vise, hvordan Fædernelandets Statsforfatning maa betragtes og oplyses paa den danske Høiskole, naar den ikke til Rigets Ulykke skal vedblive at være et Tvistens Æble, men til Danmarks store Lykke blive, hvad den er skabt og stiftet til: Kende-Banen (the rail road) med dobbelt Spor, hvorpaa Kongemagten og Folkestemmen, der begge gaae med Damp, kappes til Maalet, som er Danmarks Vel og fælles Bedste.

„Hvem der tager sine Gaver igjen, hans Børn bliver forte“, det er et dansk Ordsprog, som alt i min Barndom gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mig, og jeg kan see, blandt andet af Udsættelsen hos Saxe paa den berømte Kong Skjold, at det har gjort ligesaa paa det danske Folk fra Arilds-Tid, saa naar dette gode, gamle Ordsprog rigtig opfriskes paa den danske Høiskole og anvendes paa den fri Stilling, den danske Konge og det danske Folk rigtig nok ikke har givet sig selv, men givet hinanden, og oplyses fra alle Sider, da vil der i Danmark aldrig mere være Tale om, at Kongen skulde give sin Enevoldsmagt tilbage, men heller aldrig Tale om, at Kongen kunde tage tilbage, hvad han til venligt Gjengjæld har givet Folket, især da det i Danmark kun er Kongens og Folkets ældgamle Rettigheder, som de bitterlig maa angre nogensinde at have taget fra hinanden og høilig maa juble over at have „ustoffet, ublokket og unødt“ tillidsfuldt med ædel Dristighed givet

hinanden tilbage. Men det er ogsaa den høie Tid, at en dansk Høiskole sætter vor Forfatning i sit rette Lys, thi fra begge Sider (saavel den saakaldte konservative, som den saakaldte liberale) stræber man daglig mere at formørke den, saa uden folkelig Oplysning om Sagens rette og ønskelige Sammenhæng maatte Enden blive, at enten Kongen eller Folket tog sin Gave tilbage, og i begge Tilfælde var Danmark forloren, saa meget des visere forloren, som hverken Kongen eller Folket i vore Dage, uden en folkelig Høiskole, kan lære at betragte deres Rettigheder i det rette Lys eller bruge dem paa den rette Maade, som ene er til fælles Bedste. Den Langmodighed, den danske Konge siden 1834 har maattet beslitte sig paa, er nemlig slet ikke mindre end den Taalmodighed, det danske Folk maatte beslitte sig paa efter 1660, og Langmodigheden er for en fri Konge i Længden meget vanskeligere at øve end Taalmodigheden for et bundet Folk, saa der maa snart blive Maade med den kongelige Langmodighed, man kræver og frister, og det kan der kun paa en god Maade blive, naar Folket lærer ei at forlange anden Frihed end den, der kan bestaae med Kongens Frihed, der dog vel ikke af et frigivet Folk skal som en Kryster lade sig krone med Trældom, og lærer at forstaae, at Kongens og Folkets Friheder og Rettigheder, i det Mindste i Danmark, ikke alene godt kan forliges, men ære, forædle, forskjønne, understøtte og betrygge hverandre. Var derfor en ægte dansk Høiskole ei ellers nødvendig, eller kunde man dog ellers kun vente lidt eller intet Gavn af den, saa var den dog lige uundværlig, for Freds og Enigheds Skyld mellem Kongen og Folket, og gjorde allerede uberegneligt Gavn blot ved at opløse Enevoldsmagtens og Folkeraadets danske Betydning og folkelige Opgave, saa hvor vanskeligt end

netop det kan synes, maa det dog være Høiskolens nærmeste Hensigt, og, jeg tør sige, naar man gaaer hensigtsmæssig frem, vil det ogsaa være dens første og visseste Frugt.

Fædernelandets Lovgivning, for saavidt den nærmest angaaer den fælles borgerlige Stilling, nævnes ogsaa i Kongebrevet som noget af det, der især skal oplyses paa den danske Høiskole, og det med Rette, thi er det enhver Borger for hele sin Virksomhed vigtigt at kjende den Deel af Lands-Loven, som Alle skal rette sig efter, da er det dobbelt nødvendigt for alle dem, der kaldes til Raadførelse om Fædernelandets Lovgivning i det Hele, at de har et tydeligt Begreb om Fædernelandets Lovgivning og Retspleie, da de ellers umulig kan udtrykke Folkestemmen enten om det for Diebliffet Gjældende eller om Forslagene til Ændringer.

Det vil nu vist nok for Diebliffet findes umuligt paa den danske Høiskole at give Ungdommen en let og levende Udsigt over vor borgerlige Stilling, efter alle nu gjældende Love og Anordninger og efter den Myndighed, Politiet har til at indskrænke Borgernes Virksomhed og udvide deres Ansvar, men at det er saa, at vor borgerlige Stilling i denne Henseende trænger høit til Forbedring, det er i alt Fald en Oplysning, som saare let kan gives paa den danske Høiskole og, da vi har et Folkeraad, snart maa bære gode Frugter, ved indstændig Bøn til Majestæten om en ny, rettet og forbedret, men saa lidt som muligt forøget Udgave af „Danske Lov“, som danske Folk baade kan forstaae og kan rette sig efter, uden unødvendig at indskrænkes eller fortrædiges i deres Virksomhed. At denne Bøn er den danske Folkestemme om den almindelige Deel af Lovgivningen, det mærkedes ved Folkeraadets allerførste Møde, da denne Sag bragtes paa Bane, fulgtes af os alle med

hjertelig Deeltagelse og faldt kun igjennem ved de latinske Juristers eenstemmige Erklæring, at en saadan dansk Lovgivning, hvor ønskelig den end maatte findes, var dog i vore Dage umulig, og med en saadan Erklæring, hvor oprigtig den end er, kan naturligviis den danske Folkestemme i en saadan borgerlig Belfærds=Sag umulig lade sig afvise eller tilfredsstille.

Nu var det vist nok saare ønskeligt, om vore Lovkyndige, uden videre Paamindelse, greb i deres egen Barm og gjorde sig det klart, at det maatte ene og alene være deres egen Skyld, hvis de ikke, langt inde i det nittende Aarhundrede, kunde skaffe deres danske Landsmænd i det Mindste ligesaa folkelig en Lovbog, som Napoleon i Aarhundredets Begyndelse gav sine Franskmænd; thi det var meget ønskeligt, at man paa den danske Høiskole strax kunde ledsage den sørgelige Oplysning om vor indviklede, forvirrede og forklemte Rets=Tilstand med den glædelige Efterretning, at vore Lovkyndige nu for Alvor arbejdede paa at afhjælpe den store Ulempe.

Under alle Omstændigheder maa man imidlertid oplhse Folket om, at naar man raadfører sig med Folkestemmen om Lovgivningen, da erklærer man derved, at Folket har i Regelen Krav paa Love efter sit Hjerte og efter sin naturlige Tankegang, fordi ingen andre Love kan enten lydes frit eller være Riget gavnlige, og at fremfor Alt maa det Sprog, hvori Lovene gives og Retten pleies, være saathydeligt, at Enhver, som har sund Mennekesforstand og kan sit Modersmaal, med Lethed forstaaer det.

Fremdeles maa det oplhses, at Danmark fra Arilds=Tid, selv i Hedenskabets Dage, har havt sine egne folkelige Love og Rette, at vi endnu har de danske Love fra Baldemars=Dagene, hvoraf man godt kan see, vi havde ogsaa

i den Henseende vor egen Tankegang, og at endelig Kristian den Femtes Danske Lov, skjøndt der kom meget Fremmed ind i den, dog endnu overalt bærer tydelige Spor af det Folkelige, saa den nærværende Forvirring og Beklemmelse har ene sin Grund i, at der var ingen dansk Folkestemme ved Lovgivningen, og at vore Lovkyndige bestandig blev mere latinske og tyske og mindre danske Jurister, og at det er den eneste Grund, hvorfor de nu finder det umuligt at gjøre Folkestemmen fyldest og skaffe os en ægte dansk Lovhog og Rettergang.

Dog, vore Lovkyndige er i Almindelighed langt fornuftigere og rimeligere Folk end deres og vores latinske Skolemestere, og maa dog sagtens være meget danskere end vore tyske Gjennembeglere, saa jeg haaber virkelig, de vil selv indsee, det var Synd og gaaer herefter slet ikke an, at paanøde det danske Folk enten romerske eller tyske Retsbegreber, eller i Lovgivning og Rettergang at bruge et Sprog, som selv vi, der kan vort Modersmaal med de Bedste, maa sige om, at det har ingensteds hjemme uden i de juridiske Bøger, og indvikler desaaarsag bestandig mere, hvad der skulde opredes, og forøger bestandig, hvad der maa kjendelig formindskes, naar vi igjen skal faae at vide, hvad der er Lov og Ret i Landet, end sige da, naar vi skal kunne røre os frit, hver i sin Kreds og inden sine naturlige Grændser.

Vi Danske er nemlig paa den ene Side, ligesom det smukke Rjøn, meget langsomme af Begreb, naar Talen er om, hvad vi „skal“, enten vi piber eller slynger, saa vore Love maa være meget tydelige, og vi Danske er paa den anden Side, ligesom Skjaldene, meget dovne, naar ikke Lyften driver baade os og Værket, og derfor maa vore Love være saa frigivende og frigjørende som muligt, og vi

Danske har saa jævnt og klart et Maal, at hvem der forstaaer det, kan gjøre sig mageløs tydelig paa det, og vi Danske er endelig i Regelen saa mildt og godhjertigt et Folkfærd, at Frihedens grove Misbrug, naar de kun er klarlig oplyste og bliver strængt straffede, er kun lidt at befrygte.

Jeg veed det nok, at ligesom Ordsproget siger: det gaaer altid ud over de Fromme, og de vil alle over Gjærdet, hvor det er lavest, og den Hest, der fortjener Havren bedst, faaer mindst af den, saaledes faaer spagfærdige, taalmodige og undselige Folk sædvanlig mindst Frihed og Raaderum i denne Verden, men Danmark er ogsaa kun en meget lille Deel af Verden, og da det her alt er gammel Skik mellem Kongen og Folket ei at betage, men at skjænke hinanden Friheden, og da vi nu igjen har faaet en fri Folkestemme, saa kan dog Intet være rimeligere eller billigere, end at den danske Tænkemaade og Tankegang, saavel som det danske Mordersmaal, faaer Raaderum paa den lille Plet af Jord, som det danske Folk med den mest historiske Ret kalder sit Fæderneland og nøiedes altid gjerne med som sin Deel af Verden.

Naar dette beghnder at skee, da vil det daglig blive lettere paa den danske Høiskole at give Folkets Ungdom en let og levende, lys og munter Udsigt over det Lovmæssige og Retmæssige i Fædernelandet, og man skal da forundre sig over, baade hvor kjendelig de grove Forbrudelser aftage, og hvor hurtig Driftigheden i det Gode voger, thi der er i Grunden meget Liv i det danske Folk, og Livets Lyst er fri Virksomhed, saa næst Mangelen paa folkelig Oplysning, er det bestemt kun det Godes Mangel paa Frihed, der bestandig forøger det Ondes Frækhed og lammer alle gavnlige Bestræbelser i Danmark. Alt hvad herimod kan indvindes,

enten af latinske og tyske Bøger eller af fremmede Landes Historie, seer man nok, gjælder til Bandsbæf, og vil man lære at kjende det danske Folk og dets Historie, da skal man see, jeg har Ret.

Fædernelandets administrative og kommunale Forhold nævnes endelig ogsaa i Kongebrevet som Noget, man maa faae Kundskab om paa den danske Høiskole, og skjøndt de vildfremmede Ord ei der vilde være vel stædte, og skjøndt begge Dele egenlig hører til „Fædernelandets Statistik“ eller „Danmarks Speil“, saa er Sagen selv dog af indlysende Vigtighed, og trænger daglig høiere til at oplyses, da Folkeraad, Amtsråd og Sogneraad nu løber ved Siden ad vore Kollegier, Amtmænd, Fogeder og allehaande Direktioner, hvorved der meget let kan komme Sammenstød og Bilerede i det Hele.

Her vil man vel lettest og snarest opdage, hvor uovelig den hovedfulds Fremkaldelse af den fri Folkestemme var, thi om den ogsaa, uden videre, kunde staaet lyslevende op fra de Døde, vilde den dog fundet hartad Alt saa fremmed i Fædernelandet, at den umulig kunde stemme dermed, og maatte da ved sin Modstand bringe Uorden i hele den borgerlige Tilstand, eller hvad man kalder Regerings-Maskineriet og Forretningernes afmaalte Gang. Da det første Pust, som pleier at være det farligste, alt nu er lykkelig overstaaet, tvivler jeg ingeniunde paa, at jo det kongelige Bovesthkke vil lykkes i Danmark, og det ifølge den fri Kongemagt og Nutidens Hurtighed langt lettere og snarere, end det folkelige Bovesthkke lykkes; men dertil vil det dog ikke engang forslaae, at der, ved Hjælp af en dansk Høiskole, udvikler sig en ligesaa oplyst, mild og billig som fri Folkestemme, dertil hører nødvendig ogsaa, at den egenlige (den myndige og magthavende) Embedsstand bliver

oplyst, billig og i det Hele folkelig nok til baade at kjende den ægte Folkestemme fra den falske, der aldrig vil udeblive, og fremfor Alt til at udføre godt, hvad Folkestemmen kræver og Kongen befaler.

Det var nu vist nok Synd at forlange, ei blot at Kollegier, Amtmænd, Herredsfogeder o. s. v., som har havt meer end halvandet Aarhundredes Hævd paa at betragte Folket kun fra den passive, ikke fra den aktive Side, nu paa et Dieblig skulde stifte Synsmaade og finde sig i Lidelsen, der maa falde paa dem, men ogsaa, at de skulde vise et Kjendskab til Folket, en Smidighed under frie Forhold, et Overblik af deres Virkefæds og en Styrke i Modersmaalet, som de ikke er dannede til, men dannede fra. Istedensfor at forsøge den nødvendig opstaaede Spænding mellem de administrative og kommunale Forhold, skal derfor den danske Høiskole gjøre alt Muligt til at ophæve den, men det kan naturligviis ikke lykkes, med mindre der paa den anden Side, ved Embedsmændenes Dannelse, virkes i samme Retning, thi jo mere Folket bliver sig sin Danskhed og Danskhedens Ret til at gjælde i Fædernelandet bevidst, des mindre kan Folkestemmen forliges med det Latinsk-Tyiske og i det Hele Udanske, som længe har hersket i, hvad man kaldte Embedsstandens Dannelse. Men den danske Enevolds-Konge maa i sin Visdom ogsaa let indsee, at han er slet tjent med alle de Embedsmænd, som ikke har fattet Forholdet mellem en fri Konge og et frit Folk, der har sat hinanden i Frihed, og som ei har „nemmet det Danske“ i alle Maader, saa det er kun de Lærdes Fordomme og de nu aldeles ubetimelige Skolemester-Nykker, der kan staae i Veien for det ligesaa kongelige som folkelige Ønske, at lade det gaae, som det kan, med de administrative Embedsmænds saakaldte klassiske Lærdom og Videnskabe-

lighed, og kun see til at faae dygtige kongelig=danske Embedsmænd, som baade kan udfylde og forsvare deres Post og i alle Maader vise, de forstaaer baade Majestæten og Folket, og sætter deres Ære i at være begge uundværlige. Selv vore Rektorer maatte jo indsee, at det er enhver Amtmand, end sige da Kollegie-Herrerne, langt nødvendiggere at kunne godt Dansk end slet Latin, og langt nyttigere at kunne gjøre godt Alt, hvad de skal, end om de kunde gjøre den allerbedste latinske Stil, som de hverken har Stunder til, eller kan gjøre Kongen og Folket den allermindste Tjeneste med, og hvor høit vilde ikke selv det latinske Skolemesterstab stige i Prisen, naar det ikke længer var Noget, vi som nu alle tilskrev os, fordi vi alle har fuffet paa det, men nødtes, allerede for Sjældenhedens Skyld, til at ændse og beundre!

Faren ved alle hovedfulds gennemgribende Forandringer er nemlig ikke blot det første uundgaaelige Sammenstød mellem Gammelt og Nyt, men her langt mere Faren for, at man ikke betimelig opdager og raast iværksætter, hvad den ny Tingenes Orden kræver, eller rettere, hvad der kan frelse den ny Tilstand fra den Uorden, som derved nødvendig opstaaer i alle de ældre Forhold og Indretninger. Dette var for Kongen langt lettere at opdage og iværksætte 1660 end 1834, men det er derfor nu ikke mindre nødvendigt, thi vel er den fri Folkestemme slet ingen verdselig Magt, men den er meget meer, den er en aandelig og hjertelig Magt, der paa ingen Maade tilfredsstilles ved Forandring af Navne og udvortes Tegne, men kræver tilbunds en ny, folkelig Tingenes Orden, som den eneste, hvori den kan passe og ved gode Raad blive frugtbart til fælles Bedste. Det første Ræmpeskridt hertil vil imidlertid være gjort, saasnart den ægte danske Høi-

skole reiser sig, og det andet Ræmpeskridt lod sig allerlettest gjøre, naar man med den danske Høiskole forbandt en Planteskole for alle Rigets administrative eller egentlige Embedsmænd, thi da disse har en eiendommelig Virkekreds tilfælles med Folkeraadene under alle Navne og paa alle Trin, saa burde deres Dannelse paa det Nøieste forbindes med den folkelige og optage den i sig, da man endnu mindre aandelig end legemlig kan faae Noget i sin Magt, uden at eie det, medens derimod Latinskolen og det tilsvarende Universitet aabenbar er den uheldigste Planteskole, man kan tænke sig for kongelig-danske Embedsmænd.

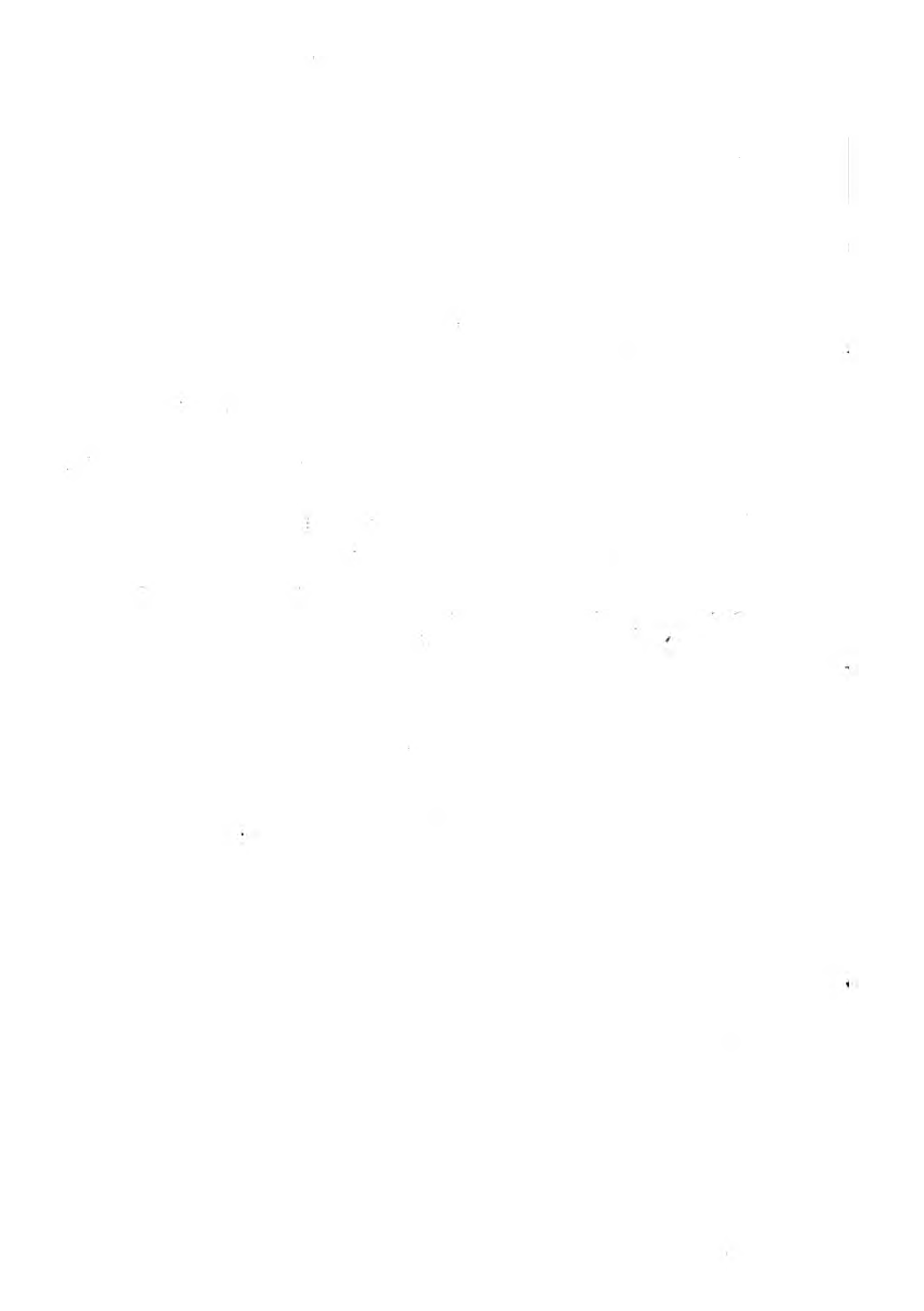
En saadan Udvidelse af den danske Høiskole kunde ogsaa godt foretages saaledes, at den Ingen besværede, men var Alle gavnlig, men da det dog er en anden Sag end den, der efter Kongebrevet ligger for os, vil jeg paa ingen Maade dermed indvikle den i sig selv saa rede, eller dermed formørke den i sig selv saa klare reen-folkelige Oplysnings-Sag. Kan ogsaa denne vort Livs og Belfærds Hovedsag faae levende Fremgang, saa Fædernelands-Kjærligheden og alle ægte danske Følelser vaagne, styrke og klare sig hos Folkemængden, da vil ogsaa Alt, lidt før eller lidt senere, komme i sin danske Orden, som vi alle kan forstaae, er i Danmark den eneste rette, og det saameget mere, som den danske Forfatning, selv mageløs, ogsaa kræver en mageløs Tingenes Orden, læmpet efter den kongelige Frihed, som det er Folkets, og den folkelige Frihed, som det er Kongens udødelige Ære at have fremkaldt, og maa være deres Stolthed at bevare og at sætte i saa levende, venlig og velgjørende Betydning, som muligt, for at de Fremmede kan faae at see, vi har i Danmark ei gjort noget Dummere, men kun noget Dristigere og Bedre end Konger og Folk i andre Lande, der strides om Magtens

Deling og Frihedens Grændser, medens hos os Magten og Friheden, begge i Vennevold, skal virke med hele deres Kraft og sætte sig selv deres Grændser.

Det skee! især for vor egen, for vore Fædres og vore Børns, for gamle Danmarks Skyld, men dog ogsaa, for at de Fremmede kan see, der er dog noget Dansk, som fortjener at efterlignes, thi saa kloge bliver Folk vel dog en af Dagene, at de seer, man har kun Skam af at efterligne gode Hoveder, og større Skam, jo bedre de er, men man har Ære af at efterligne gode Hjerter, saa daarligere Hoveder kan aldrig gjøre noget Klogere end at være deres Skrøbelighed bekjendt, og paa denne Klogskab haaber jeg, vort danske Folke-Hoved, netop fordi det ikke er nær saa daarligt, som Folk har tænkt og sagt, herefter vil give hele Europa et Ihsende Exempel. Jeg veed meget godt, at man har Skinnet og tilshneladende et Tidsrum af sex Aarhundreder i Danmarks Historie for sig, naar man kalder dette mit danske Haab mageløs urimeligt; men jeg veed ogsaa, at Skinnet bedrager ingensteds saa meget, som i Danmark, og at de sex Aarhundreder, mellem Baldemar Seier og Kristian den Ottende, er i saa ældgammelt og berømt et Folks Historie, som det danske, kun for meget lidt at regne ved Siden ad ikke blot de tolv Aarhundreder, men det grændseløse Tidsrum, hvis danske Folkelig speiler sig i Saxes Danmarks-Krønike fra Begyndelsen til Enden, saa intet Haab paa hele Jorden er i Grunden rimeligere end det, at et ældgammelt Folk, med en mageløs dyb og kjærlig Følelse, som, selv da det med en mageløs Selvfornægtelse, blot af Føielighed trælledede for de Fremmede, dog kjækt forsvarede sit Fæderneland, vil, naar det bliver sig selv og sit store Kald bevidst, udvikle en stille Kraft og fredelig Daadfuldhed, som man aldrig saae Mage til, og

have den ikke glimrende, men mageløs gode og varige Lykke med sig, som selv den vantroeste Verden kan see, har fulgt Danmark, saalænge dets Navn var kjendt. Derfor har jeg ogsaa med Flid i denne lille Bog afklædt mit danske Haab, lagt hele den Billed=Dragt tilside, hvori det, udfølgelig som det danske Folk, helst indhyller sig, og stillet det saa splitternøgent, som det er født til Verden, frem for Alles Øine, saa de kan see, det er, dyrist talt, ligesaa let at slaae det ihjel, som at kvæle et spædt Barn i Fødselen, men at det ogsaa vilde være ligesaa stor og unaturlig, og Gud skee Lov! mennefelig talt, ugjærlig en Synd, som om en from, elskværdig, døende Moder skulde kvæle sin lille deilige Datter, sin Moders udtrykte Billede, i Fødselen. Ja, ved Danmarks, vor elskelige Moders Navn, det maatte Danmark gjøre, hvis der ikke nu skulde fødes en levende, ægte dansk Oplysning og Dannelsse, og, det føler jeg dybt, det vil Danmark ikke gjøre!

Den danske Skole.

Danmark, gamle Skjoldung-Rige,
Hvor fra Arilds-Tid
Sunde, Belte, Fjorde, Vige
Vinked Snekker hid!
Hils dem fra de grønne Skove
Mildt paa Øresundets Bove,
Naar igjen de lilliehvide
Brimle under Vide.

Blidt som dine Bover blaane
Under Sommerstj,
Hils dem under Sol og Maane
Fra din Skole ny,
Hvor dit Modersmaal skal raade,
Tungen løse Hjertets Gaade,
Lysket, som dertil er givet,
Kaste Glands paa Livet.

Syng saa høit, som dybt du sukked
Under bange Aar!
Thi som Sol af Hav opdukked
Nu dit Gyldenaar.

Det skal til din Ungdom svare,
 Det skal vinde, det skal vare
 Med vort Modersmaal det søde,
 Som stod op af Døde.

Dine Froder, dine Skjolde
 Skal nu brat opstaae,
 Dine Bondemænd de holde,
 De skal ligesaa;
 Dine Hjarner, dine Signer,
 Som dig lover, som dig ligner,
 Dages skal med Rosenfinder,
 Dine som Kjærminder.

Rygtes skal det vidt paa Jorden
 Atter over Sø,
 At de Døde i vort Norden
 Leve under D,
 At de ny og gamle Helte
 Sødt i Mindet sammensmelte,
 Saa det kommer i det Klare,
 Hvad de Gamle vare.

Da det sees, at Havfru-Vetten
 I det danske Nord,
 Fostret op af Hjerte-Vættten,
 Gik med Frei ombord
 Paa Skibbladner, som kan bære
 Alt, hvad der gjør Norden Vre,
 Bære op i Storm og Stille
 Baade Stor og Lille.

Hil Dig, gamle Skjoldung=Rige,
Med din Skole ny!
Danmarks Roes skal atter stige
Med vor Sang i Sky,
Klare skal sig Folke=Livet,
Bølgen blaa og Alfe=Skibet,
Baabenskjoldet, Lovemodet,
Dane=Hjerteblodet!

Den danske Høiskole,

den latinske Minister

og

Rigsdagsmanden fra Præsto.

Det var da saa tæt som muligt ved „Terminen“*), vel ikke „ellefte Juni“, men, hvad der løber ud paa det samme, „ellefte December“, at den første Dyst stod mellem „Danfken og Latinen“ paa vor Rigsdag, og skjøndt det gik med denne Tvekamp ligesom med Kampen ved Dhyppel og med saamange smaa Slag i denne Verden, at man paa begge Sider tilskrev sig Seieren, saa troer jeg dog, „de Danske vandt“, og jeg vil i denne Henseende meddele Læseren en Bemærkning, jeg, som Historiker, har havt overflødig Leilighed til at gjøre, den Bemærkning nemlig, at naar Seieren ved et Møde, enten i aaben Mark eller inden fire Bægge, synes tvivlsom, da skal man blot give Agt paa den følgende Bevægelse, og kan da være sikker paa, at hvem der trækker sig tilbage, har tabt indtil videre, om han saa end nok saa ærlig forsikrer, at han „kan føle paa sin Samvittighed“ ikke blot, at han har Ret, men at han har Lykken med sig.

Nu, man vinder ikke stort ved smaa Slag, om de end i Grunden er feierrige, det har Ingen bedre erfaret end vi Danske iaar, som skal ikke rose af „Profiten“, der bog-

---

*) Skjøndt „Termin“ er et fremmed Ord, veed Læseren nok, hvad det betyder i daglig Tale; men at det i sig selv er en „Grændse“, veed han maastee ikke, og det var dog, hvad jeg især tænkte paa.

stabelig „gik i Arbejdslønnen“, men Smaafolk vinder aldrig store Seire, uden de finder dem i at begynde smaat; thi det rette Mod voxer kun paa Balpladsen, og ingensteds sees det bedre, at kun Døvelse gjør Mesteren, saa paa Danskhedens og den danske Høiskoles Vegne er jeg indtil videre velfornøiet med den lille, snarere dunkle end glimrende Seier, som Rigsdagsmanden fra Præstø paa deres Vegne vandt i Løverdags, den første Løverdags i det ny Kirkeaar, der vel endnu ingen Indflydelse har faaet paa Almanakken, men har dog allerede lidt iløn paa Tidens Løb.

Først vil jeg nemlig i al Hemmelighed, som hos os endnu hører til „Dagens Orden“, betro Læseren, at blot for at vise sig paa Rigsdagen og dristig træde Latineriet og Latinskolen under Dine, maatte Danskheden og den danske Høiskole vinde en lille Seier hos Rigsdagsmanden selv, der vel ikke noget Dieblif egentlig var tvivlsom, men dog, som Alt herneved, indtil videre uvis. Sagens og hans nærmeste Venner fandt næsten alle, det var et Bovestykke at bringe Spørgsmaalet om den danske Høiskole frem paa Rigsdagen, saa at sige, lige i Næsen ad den grundmurede Latiner, som selv „i fremmede Lande“ har Berømmelse for at være en „Ciceronianer“ af første Skuffe*), saa jeg maatte ganske alvorlig foreholde mig selv, at den paa Bluddervælsk faakaldte „Interpellation“ var dog paa Dansk hverken meer eller mindre end en „Forespørgsel“, som selv de spageste Præstemænd fordum vovede at gjøre til det høifongelig

---

*) Da jeg i Talens Løb berørte denne Ministerens Berømmelse, anmærkede vel vor høifæredede Formand, at hvad der var „udenfor Huset“, ogsaa i Huset skulde være uden Dmtale; men deels glemte vel Formanden i dette Dieblif, at Ministeren ei længer er Medlem af Huset, og deels har det nok altid været tilladt i Huset at indrømme især sine Modstandere deres Berømmelse udenfor Huset.

danste Rancelli, saa jeg maatte skamme mig for den gamle Stridsmand, jeg var, om jeg ikke engang turde gjøre en Forespørgsel til den folkelig ansvarlige Minister for Danmarks Skolevæsen, især, da hvem der veed det værste, kan aldrig forspørge sig.

Altfaa, det var allerede en lille Seiervinding, at jeg virkelig forespurgte mig høit og lydelig paa Rigsdagen hos Ministeren, om den danste Høiskole i Sorø, som ved et Kongebrev fra ifjor blev oprettet, iaar var sunket i Graven med sin kongelige Stifter, eller om det kun var Marts-Ministeren, der havde lagt Dølgemaal paa den? Herved tog jeg mig tillige saa godt, som jeg efter Omstændighederne kunde, den Frihed at oplyse Spørgsmaalets folkelige Bigtighed, da jeg vel maatte spørge om den forøste Høiskole i det Hele, og ei vilde dølge, at den ligesaa vel var oprettet til en friere Dyrkelse af Videnskaberne end den kjøbenhavnske, som til at skaffe Folke-Ungdommen bedre Grund i Modersmaalet og bedre Kundskab om Fæderne-landet og alt hvad dansk er, end den hidtil havde nogen offentlig Veilighed til at erhverve; men at det dog kun var paa denne Høiskolens folkelige Side, jeg her lagde Vægt, og kun for dens Skyld, jeg som Rigsdagsmand rettede en Forespørgsel til Ministeren. Endelig stræbte jeg lidt dristig at lægge den ærede Forsamling paa Hjerte, at det netop var i dette Huus og paa denne Rigsdag, hvor en ny Grundlov for Danmarks Rige skulde drøftes, en ny Grundvold for Fremtiden skulde lægges, vi baade dybest maatte føle Savnet hidtil af en saadan dansk-folkelig Høiskole, og varmest føle Ønsket om en saadan folkelig Oplysnings-Anstalt for Fremtiden.

Saaledes stræbte jeg, saavidt muligt, at klare Sagen og at betage Spørgsmaalet den Skarphed, det ved hvad

man kalder „den haarde Skjæbne“ eller „Tilfældets Luner“ nødvendig havde, hvor den gamle Dansker, som i en heel Menneftaalder enestaaende havde kæmpet for den danske Oplysning, uden at vige for nogen Modstand, ændse nogen Spot eller trættes ved noget Feilslag*), spurgte en Minister om den forøste Høiskole, der var mange kjøbenhavnske Professore og især den latinske Professor en Torn i Diet. Eigesom det imidlertid er et sjældent Ulykkesræs, uden alle Kunster at slaae to Fluer med eet Smæk, saaledes lykkes det mig ogsaa kun halvt, hvad jeg i det Hele vilde; thi vel fik jeg Sagen ret godt klaret fra min Person, men fik slet ikke Ministerens Person klaret fra Sagen, og derved for dunkledes naturligtvis Striden, saa den kom til mere at ligne en Tvekamp mellem den magthavende Latiner og en stakkels overseet Dansker, end hvad den dog egentlig var: en Forpost-Fægtning mellem Danskheden i sit Hjem og Latineriet i Flugten.

Naar man nemlig vil have et rigtigt Overblik af den lille Rigsdags-Begivenhed, da maa man først og fremmest lægge Mærke til, at skjøndt Ministeren noksom viste, det var hans Hensigt at træde i sin faldne Forgængers Fodspor og stille hele den forøste Høiskole i Bero, til den blev glemt eller kunde uden Opsigt aldeles ophæves, saa turde han dog ikke forsvare sin ulykkelige Formand med, at Høiskolen i Sorø, som et Oprør baade mod Latineriet i det Hele og mod „den latinske Stil“ i Besynderlighed, burde kvæles i Fødselen; men han indskrænkede sig til at und-

*) Af denne hele Sætning findes i Rigsdagstidenden (Nr. 58) kun et sørgeligt Spor, som „min enestaaende Tanke“, saa at, skjøndt „Sastværk“ vistnok ogsaa duer til at fange Ord, er det dog her ikke lykkes.

skulde ham og sig selv med det altfor store „Ansvar“, man vilde paadrage sig ved at udføre et Kongebud, man ikke længer kunde føle sig dækket af, med Pengetrangen i Kongens Tid og med den grundige Grundsætning, ikke at røre ved det Enkelte, før man var færdig med det Hele. Denne Undskyldning, seer man vel strax, var ikke selv ganske reen, og gjorde da end mindre „mange Gjes rene“; thi deels har Marts-Ministeriet dristig paataget sig Ansvaret for anderledes uforfvarlige Ting end Udførelsen af et Kongebud til Folkedannelse, deels havde Sorø selv tilstrækkelige Midler til sin Høiskole, og endelig var Planen til den første Høiskole en heel ny Undervisnings-Plan, som man vel kunde have grundede Betænkeligheder ved strax at gennemføre i Kjøbenhavn og overalt, men aldrig ved at prøve i Sorø. Selv i Henseende til den første Høiskoles videnskabelige Side maatte det da for en Minister, som indsaae Nødvendigheden af at give hele Undervisningsvæsenet fra Middelalderen en ny til Tidens Krav svarende Skikkelse, været meget ønskeligt at see det prøvet i Sorø, om man ikke ligesaa vel gennem de levende som gennem de døde Sprog kunde komme til Forstand paa Menneskelivet og blive dygtig til i alle dets Stillinger at ære Mennesket og gavne Fædernelandet, og i Henseende til den første Høiskoles folkelige Side, da kunde jo ingen Minister have mindste Undskyldning for sin Nølen, naar han ikke turde drage en almindelig Folkedannelses Nødvendighed i Tvivl; thi til en saadan havde og har vi jo slet ingen hverken gode eller slette Anstalter, saa selv en maadelig vilde være en stor Binding. Marts-Ministeren for vort Skolevæsen havde desuden i sit bekjendte Omgangsbrev (paa Bluddervælsk „Cirkulaire“) udtrykkelig indrømmet Trangen til nye Anstalter for Folkedannelsen, og skjøndt Efteraars-Ministeren

aabenbar kun nødig fulgte Foraars-Ministeren i dette for en Modstander af den folkelige Høiskole aabnbare Feiltrin, ja, skjøndt han viensynlig stræbte at sno sig fra den farlige Indrømmelse, snart ved at pege paa den danske Forbund, der jo naturligviis af sig selv maatte opstaa gode Danstere, snart ved at løbe let over de forrige Latinskoler, der i Danmark nødvendig maatte forudsættes at give hele den lærde Dannelse en dansk Tone og Farve, og endelig ved at tage Rigsdagsmændene paa deres omme Sted og spørge dem, om de ikke fandt, at Rigsdags-Huset var selv den hyperligste Folkeskole; desuagtet maatte Ministeren dog omsider gaae til den Bekjendelse, at der rigtignok endnu ved Folke-Dplysningen var et vist Hul, hvortil der fattedes en Bind, og et vist Savn, som burde afhjælpes. For at undgaae den danske Høiskole i Soer, uden dog at slaae en thf Streg over Folkedannelsen, som noget andet end den vildfremmede Forgjørelse i Latinskolen, maatte altsaa November-Ministeren th til Marts-Ministerens saakaldte „Amtsskoler“, som vel ikke havde vundet Bifald, men kunde dog ved mulige Endringer mulig vinde det, eller kunde dog afvæbne den Bestyldning, at man slet intet havde gjort eller vilde gjøre for den almindelige Folke-Dplysning og Folke-Dannelse.

Ved denne Indrømmelse er nu egenlig den stridige Grund rømmet; thi har man først indrømmet, at vi trænger til en egen Folke-Dplysning og Folke-Dannelse, som hverken Latinskolen eller Realskolen eller Almueskolen giver, da har man opgivet den „Hals og Haand“, paa Bluddervælsk „Absolutisme“, i Landens Rige, uden hvilken Latineriet umulig kan blomstre ved sit „døde Hav“ og bære sine afstede Sodoms-Æbler, og Spørgsmaalet bliver da kun, om folkelig Dplysning og Dannelse for Diebliffet bedst kan

fremmes ved en Høiskole i Sorø, som selv har Midler til at reise sig som ved et Trykkeslag, eller ved Amtsskoler, som man først skal samle eller presse Midler til, og Folkets funde Sands vil da sikkert strax erklære sig for det Første, især da det er indlysende, at lykkes det kun med Høiskolen, da har det ingen Nød, at den skulde komme til at staa ene, efter som i Landens Verden det Høiere altid indeslutter det Lavere i sig og udvikler det levende af sig.

Forsaavidt altsaa som en folkelig Oplysnings-Anstalt, væsentlig forskjellig fra Latinskolen under alle sine Benaævnelser og i alle sine Grene, var min og ingenlunde Ministerens Sag, saa vandt aabenbar Rigsdagsmanden fra Præsto sin Sag, som den kunde vindes ved en blot „Forespørgsel“ til Ministeren, og naar det desuagtet efter Rigsdagsdagens Bifaldstegn kan synes, som Ministerens Anskuelse vandt mest Bifald, da er det kun et Skin, som skuffer; thi saasnart man paa den ene Side seer efter, hvad der i Ministerens Tale fik Bifald, og paa den anden Side faaer at vide, at Bifaldstegnene ved en besynderlig Uagtsomhed er forfattede og nogle meget oplysende Ord udeladte, da forsvinder Blændværket.

For det Første tog nemlig slet ingen af de sædvanlige Talere i Huset til Orde for Ministerens Anskuelse, og de andre, der paa en Maade erklærede sig enige med ham, gjorde det kun under den vrang Forudsætning, at Ministeren ingenlunde med sine lavere Folkeskoler vilde forebygge, men forberede den folkelige Høiskoles Virksomhed, saa hans Anskuelse af Latinskolen som tilstrækkelig dansk, og af Høiskolenavnet som altfor høit til en folkelig Oplysningsanstalt, fandt ikke mindste Bifald, og det „ja, ja“, der stadfæstede med ham, at Rigsforsamlingen var den bedste Skole for

Rigsdagen, maa da aabenbar bedømmes efter Ordsproget, at den ene Høflighed er den anden værd*).

For det andet maa man vide, at det temmelig afrundede „Bravo, Bravo“, som efter Rigsdagstidenden kun skal have ledsaget mine sidste Ord, det var tværtimod det første Bravo, der lød i Forsamlingen, da jeg satte mig med de Ord, at om Ministeren end kunde vinde Slaget mod Nordens Land og Danmarks Hjerte, saa vandt han dog derved hverken Danmarks Tak eller Danmarks Tillid**). De andre Bifaldshytringer, især fra de udvendige Tilhørere, maa derfor sættes ned, hvor de faldt, ved mine sidste Ord om den danske Højskole: „det er et Folke=Ønske og vil blive et Folke=Ønske, til det opfyldes“.***)

Lægger man nu hertil, at min Anskuelse ikke blot af den danske Højskole, men af Undervisningsvæsenet i det Hele, fandt i en ædel Bønderøst det mest levende Bifald, da kan det vist ikke være tvivlsomt, til hvilken Side Hykken smilede og Bægttskaalen hældede, men vel kan det Hele synes for smaat og ubetydeligt at gjøre nogen Ophævelse over; thi det er dog vel intet Under, at naar en gammel Dansker paa den danske Rigsdag spørger vor bedste Latiner, men som ogsaa er Latiner fra Top til Taa, hvor den

*) Tog jeg ikke meget fejl, da fandt Huset selv, jeg havde Ret i den lille Bemærkning, at det var dog nok ikke der, den folkelige Højskole kunde eller skulde holdes, men netop der, den skulde bære sine Frugter, og jeg behøvede vist blot at have lagt et lille Ord til, for at have vundet lydeligt Bifald.

**) Saaledes faldt nemlig Ordene, og ei som de i Rigsdagstidenden ere afstumpede.

***) De sidste understregede Ord, som slet ikke kan undværes, fattes vel i Rigsdagstidenden, men lød dog virkelig i Huset, og at det var her, de udvendige Tilhørere bemærkede, det seer man jo paa Formandens Grindring.

danste Høiskole bliver af, som Kongen lovede sit Folk, at da Folke-Stemmen i Grunden er paa Spørgerens Side; det er dog vel snarere et Under, at Spørgsmaalet er nødvendigt og kan, uden den lydeligste Mishag, faae saa udanskt og ufolkeligt et Svar, som det, at den danste Høiskole vilde være en „Karakteren af Danskhed monopoliserende Undervisningsanstalt“.*)

Hertil maa jeg imidlertid svare, at naar man blot tænker efter en Snor (principmæssig og regelret) paa Folkeligheden som det, der baade paa Jorden, i Maanen og paa alle Planeterne, om de er befolkede, maa gjennemtrænge alle de Enkelte, og tænker ligedan paa Modersmaalet, som Folkelighedens nødvendige, i Livet uforbederlige Udtryk, da vil man finde det umuligt, at en stiv Latiner noget Dieblif kan være Minister for Danmarks Kirke- og Skole-Væsen; men at, naar man tænker over Tilstanden, som den gjennem Aarhundreder har været, og som den for Diebliffet er i Danmark, da finder man det ikke blot meget forklarligt, at det danste Skolevæsen beherskes af den største Latiner, men at der allerede hører Mod til at muske derover og Lykke til at finde mindste lydeligt Medhold, saa man maa være meget glad ved en lille Seier.

Vi skal nemlig betænke, at det danste Folk først i Middelalderen hele trehundrede Aar maatte slæbe paa det latinske Kirke=Mag, og har siden i trehundrede Aar slæbt paa det latinske Skole=Mag i Forbindelse med det tyske Kirke=Mag, og at Dansken ei har nogen gammel Væseverden, men har under Maget først maattet stræbe at skabe sig en,

---

*) Hvem der anseer dette for Dansk, kan jo vist nok ikke savne dansk „Tone og Farve“ hos Latinskolen enten i Danmark eller nogensteds!

faa det er alt store Ting, naar det nogenlunde lykkes, faa Dansten nu med Seiershaab kan gjøre Opstand mod Tysken og Latinen og affaste det utaalelige Aag.

Det er derfor i sin Orden, at jeg er betragtet som en Bovehals, fordi jeg i en heel Menneskealder har gjort mig faa dristig at tænke, tale og skrive paa Dansternes Modersmaal, uden at bryde mig det mindste om alle Latinerne's Modsigelse og spodske Anmærkninger, og uden at beile til Roes eller frygte for Last i tyske Blade. Det er ligeledes i sin Orden, at jeg er udraabt for halvgal og betragtes af den latinske Minister som en Taabe, fordi jeg vil have en fælles dansk Dplysning og Dannelse i Landet, der skal agtes langt høiere end den Dplysning og Dannelse i en enkelt Retning, som Enkeltmanden kan have Lyst og Anlæg til; thi for Latinerne gives der kun to dannede Folkfærd, som begge er døde for længe siden, nemlig Græker og Romere; alle andre Folkfærd, og da især vi Nordboer (Hyperboræerne), er for dem, som for Romerne, Barbarer, hvoraf kun de kan blive dannede, der „glemme deres Folk og deres Faders Huus“ over Græsk og Latin, faa naar et Folk nu faaer ifinde at sætte sit Modersmaal øverst og efterstræbe en Dannelse, der blot paa det kan erhverves, da (per Jovem) styrter det samme Folk sig hovedkulds tilbage i Barbariet.

Men nu er det paa den anden Side en stor Lykke for det danske Folk, at det staaer ikke ene, men udgjør med Svenskere, Nordmænd og Islændere i Aand og Sprogart en Heelhed, der paa Island har en gammel Læseverden, hvori alle Nordboer nemt kan indføres, og at Dansternes midt under al den Taalmodighed, hvormed de har slæbt paa de Fremmedes Aag, dog har bevaret en inderlig Kjærlighed til deres Modersmaal og en dyb Følelse for Nor-

dens Kæmpeaand, som gjennembrød alle Stranker i den højrøstede Skjaldefang, hvormed Danmarks Navn og Nordens Guder paany kom tillive. Da nemlig samtidig hermed Folke-Følelsen er vaagnet trindt om Land og udvikler daglig klarere den Bevidsthed, at selv det Guddommeligste nytter slet ikke et Folk, med mindre det kan røre sig frit paa deres Modersmaal og saaledes gaae levende ind i dem, og at Folket ingenlunde er til, for at ringeagtes og afrettes af de Lærde, men at de Lærde er til, for at ære og tjene Folket; nu begynder Danstjerne at kræve en folkelig Oplysning og Dannelse paa Modersmaalet, som de Lærde ikke blot skal dele, men skal løfte til Skjerne og sætte en Ære i at fremme, og denne levende Begyndelse, endnu kun meget svag, som alt Menneskeligt fødes, er mig saa glædelig, at jeg alt længe har sunget om den, som Hornerne sang for Heltenes Bugge, og vil herefter tale for den, som Fosterfædrene i det gamle Norden talte for de Kongebørn, de havde at opelske.

Hvor Talen nemlig, som her, ikke er om en Oplysning og Dannelse, der skal glimre og være til Stads, men om en Oplysning og Dannelse, der skal virke velgjørende paa Menneskelivet til i en heel Folketreds at føles gladere, vise sig ædlere og httre sig klarere i alle Retninger, her gjælder det først og sidst om, at der er Liv i Bestræbelsen og i alle Midlerne til Diemedet, saa at selv den mindste Grad af Liv er glædelig, fordi „saalænge der er Liv, er der Haab“. Kun forgjæves udframmer vi al vor Lærdom om Folkelivet, som en Green af Menneskelivets Flod, der har sine egne Enemærker at gennemkrydse og kvæge, og kun forgjæves stræbe vi at overbevise de Boglærde om, at al deres Lærdom, Kundskab og Vidskab er kun en død Skat, naar de ikke har deres Rod i Folkelivet og bære det

Frukt; kun forgjæves er det alt, naar der ikke i Folkelivets eget dunkle Skjød undfanges og fødes en levende Lyst til et venligt Lys, til voxende Klarhed over sig selv og alle sine Kjørelser, Vilkaar og Retninger; men om denne Lyst, der altid paa et vist Udviklingsstrin, som nu paa vores, vil opkomme hos de bedst begavede Folk, skal kvæles i Fødselen eller opelstes til en ved levende Fremfærdt immer voxende, folkelig og menneskelig Oplysning og Dannelse, det beroer, med et Folk i det Store som med os alle i det Smaa, paa saa mange Lykkekæder, at det altid maa findes tvivlsomt, til Tiden viser det. For mine Dine er nu Lysten til folkelig Oplysning og Dannelse i vort Norden, og især i Danmark, født under de allerlykkeligste Stjerner, og Stiftelsen i Sorø, med de store Midler og de rige Minder, byder ikke blot den Spæde en kongelig Bugge, men Alt, hvad der udenfra kan frede om dens Barndom, styre dens Skridt og fremme dens Væxt. Kun derfor, og hverken fordi jeg troer, man kan kjøbe Mand for Penge, eller fordi jeg sætter Priis paa et pralende Høiskole-Navn, har jeg peget og peger stadig paa Sorøs før saakaldte ridderlige Akademi; thi jeg tvivler ikke engang om, at, ogsaa uden Sorøs Midler og til Trods for alle latinske og tyske Skolemestre, kunde og skulde den danske og nordiske Oplysning og Dannelse lykkes, til Gavn og Glæde for hele Folket og til Ære for Menneskeslægten, og det skader aldrig, om Folkeskolen baade synes og kaldes lav, naar den kun hæver Afers og Baners Slægt saa høit, som det ligger i Arten at stævne, istedenfor, at de thysk-latinske baade skrullende og pralende Høiskoler har bænket Nordens ædle Folkestammer, Gudernes og Heltenes Børn, saa lavt, som de kun ved alle sorte, unaturlige Kunster kunde bringes til at synke!

Svar fra Grundtvig om hans
Høiskole til Peter Larsen
i Dons.

Det kan jeg lide, sagde Præsten, de gav hans Børn Penge; det er et gammelt Ord, som De, gode Ven, vist ogsaa kjender, og her i det Mindste slaaer det til, for jeg kan meget godt lide, at De ikke blot vil give Penge, men, efter rigtig Regning, mange Penge til den Høiskole, som mine Venner vil sætte mig istand til at oprette, og som ikke blot alt er regnet til „mine Børn“, men maa, naar den kommer levende til Verden, nødvendig betragtes af mig med de faderligste Dine, jeg har.

Hvad jeg derimod mindre, eller rettere slet ikke kan lide, er, at De finder det meget mørkt og tvivlsomt, hvad jeg egentlig har i Sinde med den Høiskole, og hvad Nytte den skulde være til, thi, om De end kan have haft de allerghldigste Grunde til at drage denne Sag i Tvivl, saa kan dog hverken gamle eller unge Forfattere lide, at deres Læsere er tvivlraadige om deres Mening, naar de har skrevet hele Bøger, for at gjøre den Alle bitterlig.

Men hvad er nu herved at gjøre? eller er det at vente, at jeg i et lille Brev kan klare, hvad der uagtet al min Flid i flere Bøger og mange Blade er blevet ved at

være mørkt, selv for en af mine ældste, flittigste og dygtigste Læsere, som ovenikjøbet er saa grundelig med mig om Menneskelivet og dets rette Anvendelse, som neppe ret mange i eller udenfor Danmark.

Jeg veed det naturligtvis ikke, men et i alle Maader „aabent Brev“, og derhos Venne-Brev, giver dog en Forfatter langt mere Opmuntring og langt bedre Velighed til at udtrykke sin Mening reent og klart, end naar han skriver ud i den vide Verden, uden at kunne beregne, enten til hvem det egentlig er, han skriver, eller hvad hans Læsere er enige med ham om, eller hvad Sprog de er vant til at høre og tale om menneskelige Ting, og derfor er det immer en Prøve værd, om jeg ikke dog med Pennen kan give i det Mindste Dem et tilfredsstillende Svar om Høiskole-Sagen, som da gennem Deres Mund vilde bane sig en Vej til Manges Øren, som jeg ikke kan naae med min Røst, og som min Pen er til ingen Nytte.

Jeg vil da begynde med Deres Formodning om, at jeg mulig kunde have til Hensigt med min Høiskole at lære de Unge at bruge deres Fornuft, hvad De finder, kan gøres hardt behov, da det uden Tvivl i alle vore andre Skoler er stræffelig forsømt og snarere forebygges end fremmes ved allehaande Udenadslæsning og Bogstavvæsen.

Vel er nu den Talemaade, „at bruge sin Fornuft“, ikke en af dem, jeg bruger, end sige foretrækker eller anbefaler i min Skrift enten om Kirken eller Skolen, fordi den Talemaade begge Steder sædvanlig er brugt og bruges endnu til at udtrykke en Betragtning af Menneskelivet og dets Oplysning, som er langt fra at være min og, jeg tør sige, endnu længere fra at være Sandhedens eller Vorherres, men jeg veed godt, at Talemaaden baade i Deres Pen og i Folke-Munden kun betyder det samme, som at bruge

sin Forstand og Eftertanke, og det er ganske rigtig, hvad jeg ønsker og haaber, de Unge paa min Høiskole skulde faae langt mere Opmuntring og langt bedre Anvisning til, end der gives paa nogen af vore andre Høiskoler, men dermed er dog blot sagt, at jeg tænker paa at oprette en virkelig, ordenlig Skole, ikke, at det er en folkelig, dansk Høiskole, thi hvor man ikke lærer at bruge sin Forstand og Eftertanke, der er jo ikke Tanke om en virkelig Skole, men det gjør en mærkelig Forskjel, hvortil og hvordan man i en Skole bruger sin Forstand og Eftertanke, og desuden er „Forstand og Eftertanke“ jo ingenlunde hele Mennesket, og dog er det for det hele Menneskes Skyld, vi trænger til Skolegang saavel som til Kirkegang, saa at, hvad enten jeg betragter Skolesagen fra den saakaldte „reen menneskelige“, som i min Stil hedder den „kristelige“ Side, eller fra den danske folkelige Side, da finder jeg, vi trænger høit til en ny Skole for vore „unge Karle“, som jeg kalder en „Høiskole“, vistnok ikke for at smigre enten „Høvenhed“ eller Selvflogskab, men baade for at betegne, at det skal paa en skikkelig Maade være en Friskole for de Børne, og at den skal stræbe baade at vække, nære og klare en højere Betragtning baade af Menneskelivet i Almindelighed og af det danske Folks og Dannemandens Menneskeliv i Særdeleshed, end man sædvanlig møder.

De har, min Ven, saaledes vist nok Ret i, at hverken Gudsfrøgt eller Fædernelands-Kjærlighed ere Skolesager, da det ikke er Noget, man kan lære sig til eller give Folk ind med Skeer, men det er ligesuldt kun en meget daarlig Skole, hvor man enten taber disse Hjertesager af Syn eller stiller dem i et skjævt Lys, saa baade maa alle gode Skolemestere selv forstaae og ved deres hele Fremstilling af Menneskelivets Vilkaar og rette Brug lade deres Lærlinger

mærke, at hvor Menneske-Hjertet, som er hele Menneskelivets Kilde, aldeles fattedes, der var menneskelig Oplysning aldeles umulig.

At vække, nære og opløse det Menneske-Liv, man hos den danske Ungdom tør og maa forudsætte, det er den dansk-folkelige Høiskoles eneste Diemed, og forsaavidt den da brugte Midler, tjenlige til dette Diemed, vilde den være fjendelig nok fra alle vore andre høie eller lave Skoler, som jo alle har en vis Bogkundskab til Diemed, sædvanlig uden Spørgsmaal om, hvorvidt denne Bogkundskab er gavnlig eller skadelig for Menneskelivet hos Bedkommende, og allenfalds uden Hensyn paa de særegne Vilkaar, Dyder og Udyder, Fortrin og Mangler, som Menneskelivet maa forudsættes at have hos den danske Ungdom, anderledes end hos den tyske eller franske Ungdom, eller hos en Ungdom, der ingensteds findes paa Jorden uden som et Hjerne-spind hos Grublerne, hvorefter de kun forgjæves stræber at om skabe Ungdommen ens i alle Lande.

Nu tænker jeg dog, De omtrent kan slutte Dem til, hvad jeg mener med en dansk Høiskole, og da vil De sikkert som en betænksom Mand, der altid seer paa de virkelige Forhold i Livet og spørger om det Gavnlige, være enig med mig om, at en saadan Høiskole kunde vor danske Ungdom baade høilig behøve og have god Nytte af, ikke blot naar de vilde være danske Rigsdagsmænd eller danske Embedsmænd, men i alle Stillinger som „danske Mennesker“, der jo ikke kan eller skal gaae ud af deres eget gode Skind, men kan og skal stræbe baade, saa godt som muligt, at hytte deres Skind og at røre sig deri, hvortil der aabenbar hører et ganske anderledes fortroligt Bekjendtskab med sig selv, sit Folk, sit Modersmaal, sit Fæderne-

Land og alle danske Livs=Forhold, end vor Ungdom endnu i nogen Skole vækkes, hjælpes og dannes til.

Hvad De endelig beder mig om, i Henseende til vore ligesaa umenneskelige som udanske Drengeskoler, da vilde jeg jo gjerne bidrage Alt, hvad jeg kunde, til deres Om=skabelse, jo før, jo heller, ogsaa fordi de, langt fra at forberede, snarere forhindre og forebygge den voxne Ungdoms menneskelige Oplysning, men til Drengeskolernes Omskabelse hører jo fremfor Alt en god Deel Skolemestere, som baade vil og kan udføre den, og dem kan vi kun faae ved den voxne Ungdoms Oplysning paa en folkelig Høiskole, da en god menneskelig opløst Skolemester ellers altid, ligesom nu, vil være en stor Sjeldenhed. Jeg seer nok, De mener, at jeg ved tydelige Forskrifter om en god Undervisning kunde lukke Munden op paa en Deel Skolelærere, som vel seer, at Drengeskolen burde være anderledes levende og menneskelig, end den er, men veed ikke, hvordan de skal bære dem ad, for at gjøre den dertil, men saa gammel en Skriver, som jeg er, maa endelig være helbredet for den Overtro, at man med en Pen enten kan skabe Folk om eller sætte Liv i dem, saa det prøver jeg med min gode Villie aldrig mere paa. Alt hvad der indtil videre kan gøres for Drengeskolen, er at ophæve den Skoletvang, der daglig maa gjøre den slettere, og at vælge de livligste Mennesker, man kan finde, til Lærere, men ingen af Delene raader jeg for, og ingen af Delene vil neppe heller skee i nogen synderlig Grad, førend en høiere menneskelig Oplysning gjør sig gjældende hos den voxne Ungdom og gjør det umuligt længer med Drengene at fortsætte det hovedløse Ramseri og det aandsfortærende Bogstavvæsen.

Sang for Grundtvigs Højskole.

Hvad Solskin er for det sorte Muld,
Er sand Dplysning for Muldets Frænde,
Langt mere værdt end det røde Guld
Det er sin Gud og sig selv at kjende;
Trods Mørkets Harme,
I Straale-Arme
Af Lys og Varme
Er Lykken klar!

Som Solen skinner i Foraarstid,
Og som den varmer i Sommerdage,
Al sand Dplysning er mild og blid,
Saa den vort Hjerte maa vel behage,
Trods Mørkets Harme,
I Straale-Arme
Af Lys og Varme
Er Hjertensfred!

Som Urter blomstre og Kornet groer
 I varme Dage og lyse Nætter,
 Saa Livs=Dplysning i høie Nord
 Vor Ungdom Blomster og Frugt forjætter;
     Trods Mørkets Harme,
     I Straale=Arme
     Af Lys og Varme
     Er Frugtbarhed!

Som Fuglesangen i grønne Lund,
 Der liflig klinger i Vaar og Sommer,
 Bort Modersmaal i vor Ungdoms Mund
 Skal liflig klinge, naar Lyset kommer;
     Trods Mørkets Harme,
     I Straale=Arme
     Af Lys og Varme
     Er Røsten klar!

Dyrind da over Marielyst,
 Dplysnings=Sol med din Morgenrøde!
 Syng, Ungdomsfugl, at dit fulde Bryst!
 Thi Modersmaalet har Toner søde;
     Trods Mørkets Harme,
     I Straale=Arme
     Af Lys og Varme
     Er Dansken fød!

Som Dansken feired en Sommerdag
 Og jog af Marken de lede Trolde,
 Nu feire Lysets den gode Sag,
 Hvor Løver føres i Hjerteskjolde;

Trods Mørkets Harme,
Med Straale-Arme
Af Lys og Varme
Vor Skole staae!

Vorherre vidner, at Lys er godt,
Som Sandhed elstes, saa Lyset yndes,
Dg med Vorherre, som leer ad Spot,
Skal Værket lykkes, som her begyndes;
I Gyldenarme
Skal Lys og Varme
Med Straale-Arme
For Styret staae!

**Kundgjørelse om Grundtvigs
danske Høiskole.**

Den lille folkelige Høiskole paa Marielyst, som ved gode Benneres Opoffrelser er blevet til, som efter deres Villie skulde bære mit Navn, og som, ved Bennernes og det Offenliges gavmilde Understøttelse, alt gjennem tre Vintre har været i Virksomhed, den skal nu, til Efteraaret, om Gud vil, fortsætte Virksomheden under Ledelse af nye Mænd.

Ved denne Leilighed kan mine Benner kræve og maa mine Landsmænd vente, at jeg uforbeholden udtaler mig baade om Skolens Prøvetid og om dens Fremtid.

Om Prøvetiden kan jeg imidlertid kun sige, at den har svaret til min Forventning, som var og er, at enhver levende Bestræbelse for at meddele Ungdommen en folkelig Dannelse vil og maa lykkes, i samme Grad, som Virkningen er kraftig og Ungdommen opvakt, og jeg er vis paa, at Begyndelsen i alle Maader har været meget heldig.

I Henseende til Fremtiden kan der jo kun være Tale om Haab, og jeg haaber virkelig, at naar vi gjør vort Bedste i folkelig Retning, da vil det Aar for Aar almindeligere erkjendes, at ligesom folkelig Dannelse, efter Sagens Vilkaar, er den eneste, der kan være almindelig, saaledes er den ogsaa i vore Dage det store Savn allevegne og den største Velsignelse, der kan times Samfundet.

At nemlig Alt, hvad der ikke skal være sørgelig For-gjorelse, men sand menneskelig Dannelse, maa søges for Livets Skyld og til Livets Tary; at Menneske-Livet og Borger-Livet paa ethvert Sted har sin Rod i Folke-Livet; at et Folkeliv i Skolemester-Stil er det naragtigste, man kan tænke sig, og at det kun er Boghandlere, Bogbindere og Bogorme, der kan leve af Bøger; men at derimod ethvert Folk, som herefter vil leve og see gode Dage, snart maa blive sig selv, sin Aand og sit Hjerte, sine rette Ene-mærker og sine naturlige Grændser, baade de indvendige og de udvendige, bevidst, for at Folket kan benytte, hvad det har, enes om at forsvare det og vogte sig for at overskride sine Grændser; dette har vist nok længe, især i Danmark, været ubekjendte eller miskjendte Sandheder; men i dette Folkelighedens Aarhundrede vil dog vist Danmark snart holde op at være det eneste Land, hvor disse indlysende Sandheder kan høiroftet modsiges, uden paa Stemmens Beføstning.

Paa disse urokkelige Sandheder hviler imidlertid den folkelige Højskole, som jeg tidlig gav Tegning til, men kunde først silde, og til min Medvirkning hartad for silde, prøve paa at reise, fordi mine Landsmænd troede de Fremmede bedre end sig selv, og lod sig længe indbilde, at en dansk Højskole, for Rigets og Folkets og Modersmaalets mageløse Usselheds Skyld, var en Umulighed.

Det er nemlig en uundgaaelig Følge-Slutning, at naar en folkelig Højskole skal svare til sit Navn, da maa den være folkelig, altsaa i Danmark dansk, og stille langt høiere med Landets vorne Ungdom, end der, uden grov Misregning, kan stiles med Børnene, og man maa forsaavidt udelukkende sysselsætte Ungdommen med hvad der er, eller kan dog være og maa ønskes fælles for hele Folket,

faa der ikke dvæles ved noget for en vis Stand og Stilling Særeeget, uden forsaavidt det betragtes i Forbindelsen indhyrdes, ikke ved noget Fremmed, uden forsaavidt som det behøves til Dplysning om vort Eget, og fremfor Alt ikke ved noget Fjendtligt, uden forsaavidt det maatte afværges.

Ligesom derfor Modersmaalet udelukkende maa herste paa den folkelige Høiskole, saaledes maa ogsaa hele Dplysningen paa Modersmaalet med afgjort Forkjærlighed dreie sig om Modersmaalet, Folket og Fædernelandet, og endelig maa Siemedet, som er Folkelivets Vækkelse, Næring og Uddannelse, aldrig glemmes over Midlerne, som jo kun er noget værd, naar de fremme Hensigten.

Jeg maa derfor ved denne Leilighed sige det reent ud, at saalænge man ikke aabent tør vedkjende sig og for Alvor følge denne Grundlov for enhver folkelig Høiskole, men halter mere eller mindre mellem Ret og Brangt, Levende og Dødt, Giendommeligt og Bildfremmed, da vil man i folkelig Retning kun udrette meget lidt, og aldrig overvinde den Modbydelighed for Alt, hvad der kaldes „Skole“, som ikke uden Marsag er dybt indgroet hos Størstedelen af den danske Ungdom, og deriblandt netop hos den hjerteligste Deel, hos hvem folkelig Dplysning og Dannelse vilde bære de skjønneste Frugter.

Saavidt det staaer til mig, skal derfor min lille Høiskole aabent vise sig ligesaa eensidig som alsidig dansk, og stræbe at rense sig fra alt det Skolestøv, som falder for Brystet, og vogte sig for alle de Skoleretter, som piner Livet ud af Sjælen, og jeg er ganske vis paa, at det vil hue den danske Ungdom meget bedre i al Mag at bestige et lille dansk Bjerg, hvorfra den kan overse „heiligt Bælg og Bænge“ og sig selv lyslevende midt deri, og kan see ud over „Bølgen blaa“, som baade aabner og lukker for

os, meget bedre, end at smides midt ud i Verdens-Havet, for at vise, om den kan svømme hjem og finde den lille Tue, som kaldes Danmark, og beholde Lyft til at bygge og bo og gjøre sit Bedste paa den. Saavist som Lyften driver Bærket, vil det Første ogsaa lykkes langt bedre end det Sidste, og at gamle Danmark og Alt hvad dansk er, vil have bedst deraf, det giver Fornuften, saa vist, som vi alle og hver især, finder os langt anderledes vel tjent med dem, der elsker os, hjælper os gjerne tilrette og bærer over med os, end med dem, der finder os, i Sammenligning med alle de Store og Fornemme, knap værd at ændse, saa at, naar man dog til Dagligdags skal leve med os, bliver det kun taaleligt ved at see os over Hovedet, hundse os og hegle paa os fra Morgen til Aften, som de saakaldte oplyste og dannede Folk kun altfor meget og altfor længe har gjort med det stakkels lille Danmarks Rige og med det stakkels dumme danske Folk og med det til den høiere Dannelsse (siger man) reent uduelige danske Modersmaal!

Om Nordens videnskabelige
Forening.

Nordens eller rettere: de tre nordiske Rigers Forening har siden Dronning Margrethes Dage været en Yndlings-Tanke baade hos Grand-Folkene og deres Fyrster; det seer man ikke blot paa de „tre Kroner“, baade Danmark's og Sverrigs Konger endnu føre i deres Skjold og Vaaben, men især paa de mange og blodige Krige, der gjennem tre, fire Aarhundreder plagede Norden, uden nogen anden virkelig Grund end Forenings-Lysten, der i Danmark og Sverrig sad omtrent lige fast. Nu at ulede denne Forenings-Lyst blot af Herskesyge, er vist nok det nemmeste, men meget ufornuftigt, ikke fordi der jo var Herskesyge med i Spillet, men fordi hverken lærer Erfaring, at Dansken og Svensken er af Naturen mere herskesyg end Nordmanden, ikke heller lod det sig deraf forklare, hvi der gjennem disse Aarhundreder havde været langt mindre indbyrdes Krig i Tyskland, hvor dog Herskesygen aabenbar var langt større, og hvor, siden Reformationen, Religions-Stridighederne, som slet ikke fandt Sted i Norden, var immer et antageligt Paaskud og gav ofte stærk Anledning til at fare i Harnisk. Vi slutte derfor med Rette, at den nordiske Forenings-Lyst ligger meget dybere end Herskesygen, og dybere end Forenings-Lysten enten i England, Frankrig

eller Tyskland, og at dens Planer kun strandede, fordi de vare daarlig baade anlagte og sthyrede, saa, naar vi først veed, hvad vi egenlig vil, tør vi haabe, Foreningen skal lykkes meget bedre end i noget af hine Lande, hvor Indbyggerne ere af langt mere forskjellig og stridig Herkomst end i Norden. Ligesom nemlig den Talemaade „at slaae sig sammen“, har i Norden en ganske egen venlig Betydning, saaledes maa vi ogsaa antage, at vort lange Slagsmaal har havt en langt ædlere og venligere Grund, end at plage og underkue hinanden, og betragte Foreningskrigene som en nordisk Kredsengang mellem to gjæve Kæmper, som ved at høre hinandens Rygte og see hinandens Skikkelse følte Lust til at indgaae Fostbroderskab, men vilde dog, fordi „Skinnets bedrager“, og „Rygtet lyver“, først ret prøve Styrke og forsvarlig blande Blod. Saaledes maa vi betragte Sagen, fordi den kun derved bliver os forklarlig, uden at vi derfor paa nogen Maade paastaae, det var vore Fædres Synsmaade, da det tværtimod er soleklart, at, saa de nogenfinde Striden fra en høiere Synspunkt, glemte de det dog snart i Kampens Hede, og syntes tilsidst kun i Fortvivlelse at ville udtømme deres Kræfter og derved berede sig en stille Indlemmelse i det russiske Verdens-Rige. Da nemlig især Krigen i Kristian den Femtes Dage, ved de Danskes Seier i Rjoge-Bugt og Nederlag i Skaane, havde viist Rigevægten, og Rusland i Slutningen af det syttende Aarhundrede brød igjennem til Østersøen, da burde aabenbar Danmark og Sverrig paa Timen seet, baade at nu var Styrken noksom prøvet og et ubrødeligt Forbund fælles Bedste; og det syntes virkelig, som Kristian den Femte og Karl den Ellefte ved Svogerstab vilde forberede det; men vi veed, der blev Intet af, og nu kan vi see, det maa have været Norge, der stod iveien. Det er nemlig

først, siden Norge blev selvstændigt og indtog sin gamle Blads imellem os, vi har begyndt at forstaae vort eget Hjerte og vor Histories Gang, kan altsaa først nu begynde planmæssig at arbejde paa en Forening, som den sømmer sig nordiske Frænder af Ræmpeæt, en Forening, der er til Ingens Skam eller Skade, men til fælles Ære og fælles Bedste, en Forening, der, saavidt det staaer i Menneskers Magt, paa een Gang sikkrer Nordens „Fred og Frihed“, og sætter alle nyttige og velgjørende Kræfter i Bevægelse til en venlig Bæddekamp om Æres=Redningen, Forskjønnelsen og Beskrivelsen af Asgaard og det grønne Gudhjem, hvortil vi alle have Odels=Ret, og hvorom det er latterligt at tvises, da de ligesom Retten giver os alle Nok.

Dog, hermed, mener sagtens Læseren, er Intet sagt, og, skjøndt jeg tager mig den Frihed at være af anden Mening, maa jeg dog indsee, det var mig selv, der tabte mest ved at ville affpise Læseren med, hvad han kalder ingen Ting, og jeg maa derfor stræbe, saa thdelig jeg kan, at udvikle, hvad Slags Forening jeg tænker paa og vilde, om jeg kunde, overtale baade Store og Smaa i Norden til at ønske og fremme. Altsaa, det er ingen kirkelig og ingen borgerlig, men en ægte videnskabelig Forening, jeg vil foreslaae, kun at jeg maa bede Læseren ei at tænke, han derfor strax veed Alt, hvad jeg mener dermed, og for en Sikkerheds Skyld vil jeg foreløbig bemærke, at ægte Videnskabelighed er mig langt meer end „Sort paa Hvidt“, er et Dphsnings=Bærk, der ikke blot „staaer paa Papiret“, men virker lyslevende paa vor Betragtning og Behandling af alle menneskelige Forhold, saa hvem der er videnskabelig forenede, stræbe med forenede Kræfter at forsvare Livet og Friheden, at benytte dem til fælles Bedste og at vinde den rolige Klarhed, som er Livets Krone. Nærmere skal vi

tales ved herom, naar jeg faaer sagt, hvorfor det hverken er en kirkelig eller en borgerlig, men kun en videnskabelig Forening, jeg ønsker og foreslaaer.

Hvad den kirkelige Forening angaaer, kunde jeg maaskee spare min Uleilighed, da kun Faa nuomstunder bryde sig stort om Kirken, men det turde maaskee snart blive anderledes, og ved en overfladelig Betragtning kunde man let synes, baade at Sammensmeltningen af vore tre lutheriske Statskirker var meget gjørlig, og at den som en aandelig Forening førte ad en baade kortere og sikkrere Vej til den Fred, det Forbund og den Sammenvirkning, jeg ønsker videnskabelig tilveiebragt. Desuagtet har Verdenshistorien lagt klart for Dagen, at ikke blot den store kirkelige Forenings-Plan i Middelalderen, men ogsaa de smaa i Nyaaertiden, var idel Luftkasteller, og Bestræbelsen for virkelig at udføre saadanne Planer en Samvittigheds-Tvang, ligesaa skadelig for Rigernes Belfærd, som trykkende for Folkene og vanærende for den fribaarne Tro, hvortil Staterne bekyndte sig. Det Allerførste, en sand Oplysning om Menneskelivets Vilkaar maa lære os, er da ogsaa, at Troen, der baade opstaaer og forsvinder uvilkaarlig, og er desaarfag den Troende selv ubegribelig, den lader sig umulig beherske ved Love og Anordninger, medens en Kirke uden Tro er et Ord uden Indhold, eller i det Høieste et tvungent Skuespil, det kostbareste under Solen, da det opføres baade paa den hjertelige Friheds Bekostning, som er Aandens Element, og paa den menneskelige Ærligheds, som er det borgerlige Selskabs Grundpille. For denne Oplysning kan heller ingen Folkfærd af Naturen have aabnere Dine end vi Nordboer, hos hvem Gudsfor nægtelse eller dhrift Ligegyldighed for Evigheden var selv i Hedenold kun Trolde-Mærke, men hos hvem ogsaa baade Ærligheden og

Kæmpemodet fra Arilds-Tid var saa indfødt, at selv vore hedske Fædre hverken vilde fornægte den Gud, de troede paa, eller, efter Andres Tjffe, opgive den Vel til Udødelighed, de ansaae for den bedste. Saasnart vi derfor vaagne i Nordens Land, vil vi lettelig indsee, at Feilen ved vore Statskirker ingenlunde er deres Indskrænkning, men deres Udstrækning, eller deres ligesaa forgjæves som fortrædelige Tragten efter at forene det Uforenelige og underkue det Fribaarne; og en sand Religions-Frihed, det er: Frihed saavel til at have, hvad Religion man vil, som til slet ingen at have, vil være denne Indsigts velsignede Frugt. Hvorledes Statskirkerne alligevel til Gavn kan beholdes, naar man, som den danske Regering, lader Præsterne præke, som de vil, men lader ogsaa, hvad endnu fattes, Folket vrage og vælge mellem Præsterne, det har jeg oftere udviklet, men Hovedsagen er, at Religionen, som er hvert Menneskes egen Sag, paa en eller anden Maade, bliver virkelig fri, thi uden det vil der hverken blive nogen Religion i Landene, der er værd at nævne, uden den, der forfølges, ikke heller vil nogen Bestræbelse for Folkeliv, for borgerlig Virksomhed og sand Videnskabelighed lykkes og trives, men det borgerlige Selskab vil have alle de kraftige Naturer imod sig, deels som Tyranner i deres Kreds, og deels som Kæmper for deres Samvittigheds-Frihed.

Maas nu alle ærlige og oplyste Folk frabede sig enhver kirkelig Forening med Andre end dem, de ved fælles Tro og Haab føle sig selv kirkelig forenede med, da komme vi til Nordens borgerlige Forening, og, skjøndt jeg selv engang har anseet den for ønskelig, indseer jeg dog nu, den vilde være Folkenes Dødsdom.

Lod nemlig de tre nordiske Riger sig ei engang forene i det femtende og sextende Aarhundrede, da Folkelivet havde

tabt næsten al sin Kraft og Bevidsthed, da de gamle Herrestammer var uddøde i alle Rigerne, og da man ingensteds enedes saa godt om Afkastelsen af Baveaaget og om Modersmaalets Opvækkelse, som var den Tids eneste folkelige Livsyttring; da var det topmaalt Daarskab at vente en Forening i det nittende Aarhundrede, da alle de Folk, der i det femtende og sextende Aarhundrede tabte deres Selvstændighed, savne og søge den paant. Behøves der imidlertid et yderligere Vidnesbyrd om de nordiske Rigers Afstyk for en borgerlig Forening, da har dette Aarhundrede givet et saare høirostet i Norges Skilsmisse fra Danmark og Forbindelse med Sverrig. Ingen borgerlig Forening mellem to Riger gik nemlig stillere af, syntes mere frivillig, fuldstændig og velgjørende, end Foreningen mellem Danmark og Norge, som blev firehundrede Aar gammel, og befeigledes ved en saa venlig Blodblending i det Store, at Slægtregistrene forvirre sig; men dog er det soleklart, at om end ikke det Bergelandske Register paa „Danmarks politiske Forbrydelser mod Norge“ kan gjælde for en „Folkestemme“, er jo dog efter denne Skilsmisfen fra Danmark Norges Lykke, altsaa Befrielse fra en stor eller lille Ulykke. Og at nu Norges Forbindelse med Sverrig, om den end havde været ligesaa frivillig, som den aabenbar var nødvendigheden, ei engang har Skin af en borgerlig Forening, er saa iøinesfaldende, at man fristes til at smile ved Nordmændenes Ængstelighed for, den skal udarte dertil; men nødes til, deri at see det gyldigste Bevis paa, hvor modbydelig den blotte Tanke om en borgerlig Forening (Amalgamation) af Grandfolkene i det Mindste er eet af dem, saa et virkeligt Forsøg paa nu at tilveiebringe den, vilde blive løsenet til et nyt Uveir i Norden, sørgeligere end noget af alle de overstaaede. Danmark og Sverrig synes

vist nok for Diebliffet langt fra at dele denne stærke Modbydelighed, men hvor umulig den borgerlige Forening netop er mellem disse to Medbeilere fra Arilds-Tid, trænger ei til Beviis, saa det venlige Forlig, hvortil de aabenbar findes stemte, vilde være brudt i samme Dieblif, der gjordes Mine til Forening.

Et fast og venligt Forbund til fælles Forsvar og til almindeligt Bedste lader sig derimod ikke blot tænke i Norden, men er baade saa naturligt og nødvendigt, at vi bør betragte det som allerede iværk, og inderlig ønske det sluttet heller i Dag end i Morgen, og helst med uindskrænket Tillid og paa saa venlige Betingelser, at Forbundet skjænfede os alle en borgerlig Forenings Fordele, uden at medføre dens Ubehageligheder, eller udsætte os for dens uregnelige Følger. Det er jo saaledes aabenbar ikke blot et Forbund til fælles Forsvar mod ethvert Angreb, der kan finde Sted mellem selvstændige Riger, men et frit Samkvem med Handel og Vandel, der for alle Næringsveie er det samme som borgerlig Forening, og jeg seer i det Mindste ingen Grund, hvi Rigerne ei kunde enes om at sammensætte et Krigsraad, der bestyrede det hele Forsvars-Væsen baade til Lands og Bands, som da, med langt mindre Beføstning, vist nok kunde sættes paa en langt fastere Fod.

Dog, hvor vidt det borgerlige Fællesskab, Rigernes Selvstændighed ufsadt, kan gaae, vil den reen videnskabelige Forening, naar den kommer istand, langt bedre oplyse, end det nu er muligt, saa Hovedsagen er et fast Forbund til gjensidigt Forsvar mod alle Angreb paa Rigernes Fred, et Forbund, som, for en Sikkerheds Skyld, burde ledsages af en fælles Overenskomst med Engeland om Østersøens Frihed; thi naar kun derved al Fjendtlighed mellem Rigerne banlystes, da var Veien banet til den videnskabelige For-

ening, som er fælles Tarv og Trang, og vilde i alle Henseender blive rig paa velsignede Frugter.

Men hvad mener jeg da med en videnskabelig Forening?

Naturligviis ikke Indførelsen af et fælles enevældigt Skriftsprog; thi see vi, hvor fast selv det lille, fattige Island har holdt paa sit, da maa vi vel opgive al Tanke om, at enten Danmark eller Sverrig skulde slippe deres, og finde det langt rimeligere, at ogsaa Norge for Alvor vil prøve paa at danne sig et efter sit eiendommelige Tungeslag. Langt fra imidlertid at ansee denne Egenskaberlighed for et Onde, man skulde sørge over, tager jeg ikke i Betænkning at kalde den en Folke=Dyd; thi hvor slemt det end er, naar Menneskens Børn slet Intet elske, uden hvad de kan tage og føle paa, er deres eget, saa er det dog meget slemmere, naar de ikke engang elske det, thi da elske de i Grunden slet Intet og besmykke kun daarlig deres Følelseshed med svulstige Talemaader om almindelig Menneskerkjærlighed, upartist Verdensborgerkab og deslige. Enhver er nemlig sig selv nærmest, og derfor er Kjærlighed altid en Hjemfødning (charity begins at home), saa just fordi Nordboen elsker sit Modersmaal i strengeste Forstand, kan og vil han elske og skatte ethvert menneskeligt Tungemaal i samme Grad, som det er beslægtet med hans, og vil findes aaben for den Oplysning, at Pennen er ingenlunde Mundens Mester, men dens hjemfødte Træl, en Oplysning, der er det første Skridt til levende Videnskabelighed. Kun fordi Tyskere og Franskmænd intet Begreb have herom, agte de det for en stor Binding, hver at have indskrænket 30 Millioner Mennesker til eet Skriftsprog, uden naturligviis at have kunnet omstabe Tungerne, end sige Hjerterne derefter, saa Læsning er i det Hele for Almuen blevet til

en Plage, og Svælget mellem dem og deres Lærere og Lædere er blevet saa stort, at al levende Verelbirkning blev hartad umulig. Under det klassiske eller rettere romerske Aag og Overtroen paa Pennestrøg og Grammatik, som bærer og opholder Aaget, har ogsaa vi faaet vort Læs af denne thske Ulykke; men Vedligeholdelsen af tre Skriftsprog i det forholdsvis saa folkefattige Norden, er dog en uberegnelig Fordeel, som vi vel maa ønske langt bedre end hidindtil paaafjønnet og benyttet, men just derfor aldrig kan ønske overseet eller bortkastet. Man skulde dog blot betænke, at naar et Skriftsprog aflægges, da ophører med det samme, som hos Plathfkerne, al offentlig Tale og Undervisning i den tilsvarende Stammes egenlige Modersmaal og Hjertesprog, som derved, saa at sige, kastes paa Møddingen, medens selv det aandigste og hjerteligste Ord paa Skolesproget bliver for „Kvinder og Børn“, og derved baade for Stammens Aand og Hjerte, dødt og magtesløst.

Men naar jeg ikke mener dette ved en videnskabelig Forening, hvad mener jeg da Andet, end at nordiske Forfattere (saaledes som vi haabe at see i dette Tidsskrift) enes om at lade deres Navne og Tanker staae venlig ved Siden ad hinanden; at man i Læseverdenen vænner sig lidt bedre til at forstaae hinandens Skriftsprog, og at endelig Universtiteterne ordenlig sende hinanden deres Programmer, Disputatser og deslige, hvad dog formodentlig hverken i borgerlig eller videnskabelig Henseende vil bære meget kjendelige, end sige velsignede Frugter?

Sa, mente jeg ikke Andet, da havde jeg vist nok gjort bedre i at lade Pennen hvile, til jeg fik Noget at skrive om, der i det Mindste var Blækket og Papiret værdt, hvad vore Universtiteters lærde Bærker sjelden ere; thi vel skal enhver venlig Sammenbirkning af nordiske Videnskabsmænd

være os inderlig kjær, men dersom Forbindelsen med Pen-
nen ei pegede paa noget langt mere, end den selv er, vilde
den dog være ligesaa ubetydelig, som det er, hvad den,
efter Erfaringens Vidnesbyrd, kan virke. Kun da som et
Tegn paa, at Forenings-Tiden er kommet, saa vi paa
begge Sider føle Trangen og forudsee Nytten af en levende
Beyelsvirkning, betragter jeg en literær Foreningspunkt
med glade Forhaabninger, og finder deri en Spore til frit
at yttre mine Tanker om en virkelig og lyslevende For-
ening, hvor urimelig en saadan end for Diebliffet maatte
synes, ja, hvor mange baade borgerlige og videnskabelige
Fordomme der end maa aflægges, før den bliver mulig.

Mit Forslag, mit inderlige Ønske og mit levende Haab,
er nemlig i denne Henseende intet Mindre end et stort
„nordisk Universitet“ istedenfor de fire latinske, vi nu er
hjemføgne med, og jeg kan godt forstaae, at et saadant maa
synes alle de Læsere et urimeligt Luftkastel, som enten ikke
kjende, eller dog ikke dele min Anskuelse af Skolen i det
Hele og Latinen i Særdeleshed; men ligesaa lidt som Læ-
serens Bifald kunde gjøre mit Forslag bedre, ligesaa lidt
kan hans Modsigelse gjøre det slettere, end det i sig selv
er, og vil han skjænke mig et Dieblifs Opmærksomhed,
skal jeg stræbe at vise ham, Forslaget er i det Mindste
langt fra at være saa fantastiskt, som det vistnok ved første
Diekast maa synes Mange.

Først maa jeg da erindre, at, efter min Forstand, er
en videnskabelig Høiskole, selv den allerbedste, ligesaa lidt
skikket til at være en Planteskole for Præster, Lovkyndige
og andre praktiske Embedsmænd, som til at meddele den
fædrelandske Dannelse, der skulde være ethvert Folk egen
og, saavidt mulig, fælles for Alle, baade Lærde og Læge.
Ligesom jeg derfor har stræbt at lægge Nordboerne paa

Hjerte, hvor høilig de, hver i sit Rige, trænge til en „folkelig Høiskole“, hvor Alt paa Modersmaalet dreier sig om Fædernelandet, dets naturlige og borgerlige Forfatning, dets folkehistoriske Minder og Sange, dets Tarv og Udfigter, med Alt hvad der kan gjøre forstandige og veltænkende Mænd dygtige til at høre og understøtte den lovlige Folkefemme, der nu i alle Rigerne er Regeringens Landraad; saaledes lagde jeg ogsaa gjerne, om jeg kunde, Regeringerne paa Hjerte, at, selv naar Drenges-Bidenskabeligheden og den romerske Afretning ophører, vilde de dog kun finde sig maadelig tjent med praktiske Embedsmænd, opdragne om ikke just til lærde Folk, saa dog til at fuste paa boglig Kunst, sætte Mag over Virksomhed, øve Kritik paa Alt og følge deres eget Hoved. Mit Forslag om eet nordisk Universitet til Afløsning af de fire latinske, kan derfor blot kræve Opmærksomhed i det Tilfælde, at de nordiske Riger fik deres folkelige Høiskoler, og at Regeringerne selv fandt Universitets-Dannelsen deels upassende, og deels utilstrækkelig for deres praktiske Embedsmænd, saa de dertil foretrak egne Plantesteder (Seminarier) og den folkelige Høiskole. Og naar nu det var skeet, saa det Folkelige og Borgerlige var skeet Ret, og Spørgsmaalet altsaa blot gjaldt den bedste Maade at fremme sand og gavnlig Videnskabelighed paa i Norden, da tør jeg mene, mit Forslag om et fælles nordisk Universitet ei længer vilde ansees for et Luftkastel, men findes værdt at høre og overveie.

Var nemlig Videnskabelighed blot et Læs Kundskab og en sammenhængende Lærebogning (et System) fra Grækenland og Rom, der skulde ensdan forplantes fra Slægt til Slægt, og lod sig allerbedst forplante ved Pennen, da seer man let, alle Universiteter alt i lang Tid havde været overflødige; thi de Læs Kundskaber og den romerske Tanke-

gang om allehaande Ting i Himmelen og paa Jorden, er nu saa fortaerfede i Bøger paa mange levende Sprog, at hvem der har Øyst til dem, kan faae dem for godt Kjøb, uden at dertil behøves enten lærde Skoler eller Universteter; og den Videnskabelighed, som blot bestaaer i at have thgget den latinske Grammatik, gjort Stiil derefter, og derpaa igjen vridt Mund efter Stilen, den er jo saa latterlig og aabenbar unyttig, at, gav man ikke visse Levebrød for den, vilde vist ikke et eneste Menneffe finde den værd at eie, end sige med Slid og Slæb at erhverve sig. Da nu dog begge disse Ting tilfammentagne, i vor lange Latinskole-Tid, er kommet til at udgjøre det sædvanlige Begreb om Videnskabelighed, saa er det intet Under, at Mange studfende vil spørge, hvad man skal med Universteter, naar der er føiet Anstalt til folkelig Dannelse og til Embedsmænds hensigtsmæssige Forberedelse. Hvad man imidlertid strax maa indrømme, saasnart det nævnes, er, at Mathematiken og Naturvidenskaberne hverken kan udtømmes ved den folkelige eller Embedsmændenes Dannelse, og at de dog, baade for deres mangfoldige praktiske Anvendelighed, og for den Indsigt i Naturens Hemmeligheder, de enten give eller dog spaae og love, fortjene alle Hovedfolks Opmærksomhed, altsaa ogsaa Nordboens, der dog vel ei lader sig sin Plads blandt Hovedfolkene aftrætte. Langt mindre indlysende vil det vist nok, ei blot i Ægypten og Nordamerika, men selv mangansteds i Europa findes, at de historiske Videnskaber, som ogsaa er langt fra at kunne udtømmes i Folkets eller Embedsmændenes Dannelse, er endnu langt mere praktisk anvendelige, og deels give, deels spaae og love en langt dybere Indsigt i Naturen og hele Menneffe-Udviklingen; men i vort Norden, hvor Historie har fra Arilds-Tid været mere Folkesag end noget andet Sted

paa Jorden, vil dog vist ingen kritisk-historisk Hakkemad have givet Affmag for Andet end sig selv, have bragt den gamle Kjærlighed til at ruste, eller lukket Dret for den simple, klare Tale, at, da Historien omfatter Menneskeflægtens mærkværdigste Ord og Gjerninger, hvori Menneskenaturen aabenbarer sig, og hvortil alle videnskabelige Fremskridt høre, saa er al menneskelig Vidskab i Grunden historisk, og Kundskaben om det Forbigangne det eneste Middell til at forstaae det Nærværende og lægge fornuftige Planer for det Tilkommende. Er det os derfor om at gjøre, at komme til Forstand paa os selv, baade som Medlemmer af den store Menneske-Slægt og som egne Grene paa det store Stamtræ, da kan det ingenlunde fyldestgjøre os, at have sørget saa godt som muligt for Folkets og det borgerlige Selskabs siebliffelige Fornødenhed, men vi maa ogsaa gjøre Vores til, at Enkelte, som dertil have Lyst og Anlæg, kan erhverve sig grundige Kundskaber og dybere Indsigt i alle Dele af menneskelig Vidskab, sikke paa, at hvor det lykkes, vil Frugterne, saavel for den almindelige Dannelsse, som for hele det borgerlige Selskab, i Tidens Løb blive baade kjendelige og mangfoldig velgjørende. Spørgsmaalet er altsaa blot, hvordan man bedst kan fremme grundig og omfattende Videnskabelighed, og hvad der staaer i vore Kræfter uden føleligt Affavn at gjøre derfor.

Nu er det, jeg ikke blot mener, men finder mig overbevist om og paaستاer, at baade Videnskabelighedens ret forstaaede Tarv, og Nordens Fattigdom paa Folk saavel som Penge, tilraader eenstemmig Oprettelsen af eet „nordisk Universitet“ istedenfor de fire latinske i Kjøbenhavn, Upsala, Lund og Kristiania.

Mine Grunde er, at Videnskabeligheden trænger ligesaa høit til et nordisk Universitet, som vi trænge til Viden-

skabelighed, og at et saadant neppe kan komme istand, med mindre vi enes om at udgjøre og have det tilfælles, da baade vort Folketal og vore Midler maa tilraade os at samle Kræfterne paa eet Punkt, istedenfor at adsplitte dem paa tre. Er nu kun det Første rigtigt, vil man uden Tvivl strax være enig med mig om Resten, og Videnskabelighedens Trang til et nordisk Universitet maa jeg da stræbe at godtgjøre, naturligviis ikke for hele Verden, og endnu mindre for „Latinerne“ alene, men kun for Nordboerne, som de eneste Bedkommende. Hidtil spurgte man vel sjelden eller aldrig ved Universiteters Oprettelse om Videnskabeligheds Tarv, men kun om Midlerne til at gjøre Bekostningen; thi baade i Italien og Spanien, Frankrig og Tyskland antoges det længe for en afgjort Sag, at, jo flere Universiteter der blev, des mere blomstrede Videnskaberne, og da nu et Universitet desuden altid, især for Smaakjæbstæder, aabnede en betydelig Indtægtskilde, blev deres Navn Legio. Kun England udmærkede sig ogsaa i denne Henseende, ved gennem Aarhundreder at nøies med de to gamle Universiteter i Oxford og Cambridge, saa det er først ganske nylig, man der har fuffet paa et nyt, som dog hidtil kun var et utidigt Foster. Frankrig har imidlertid netop siden Revolutionen indskrænket sig til eet Universitet, og alt som den gamle Overtro paa Latinens Hystelighed og Stilens ubegribelige Dyd til at faae Forstand af uddøer, vil det i alle Kristenhedens Lande blive et alvorligt Spørgsmaal, om det er Umagen eller rettere Bekostningen værdt, at have Universiteter eller reen videnskabelige Anstalter, saa det maa ikke undre os at møde det samme Spørgsmaal i Norden. Vi vil ikke engang affærdige det med det sædvanlige Kraft-Svar i Spørgsmaals Dragt: om Folk da vil synke tilbage i Barbariet eller i Middelalderens Bankundigheds

Mørke; thi hele Kraften i dette Svar beroer paa Guddommeligheden af det Drakelsprog, at, hvor man ikke tygger paa den latinske Grammatik, fustler paa klassisk Stil derefter, og giver visse Levebrød derfor, der hersker grovt Barbari og dyb Vankundighed, og naar denne Sætning, ligesom Svantevits Klob, opløses i sine Bestanddele og sees i sin Heelhed, da findes den aldeles død og magtesløs; thi er det ikke den latinske Grammatik og Stil, der har ført os ud af Barbariet og vogtet os derfor, da er det aabenbar ikke heller vore Universtiteter, og dem kunde vi derfor dristig nedlægge, uden at blive mere Barbarer eller mere vankundige, end vi har været, mens de blomstrede. Ja, saavist som vi under den latinske Skolegang blev Stjempere i Modersmaalet, fjernedes bestandig længere fra Naturen, og blev mere fremmede for Livet, og mere vantro baade mod det Høie histoppe og det Dybe herne, blev flette romerske Skuespillere istedenfor ægte nordiske Mennesker, saa vist vilde vi ogsaa vinde bethdelig i sand Dannelses, nyttig Kundskab og virkelig Vidskab, blot ved at lade Stilen, Latinsnacken og hele den ligesaa udmærkede som tomme, ligesaa sørgelige som latterlige Drenges Videnskabelighed fare, vinde bethdelig, om vi end maatte savne et Universtitet eller en Anstalt for grundig Lærdom og altomfattende Videnskabelighed. Naar vi nemlig ikke længer drive et Spil med disse store Ord eller forstaae derved blot og bart „Latineri og Selvklogskab“, da indsee vi strax, at grundig Lærdom og altomfattende Videnskabelighed, langt fra at kunne enten være „Børnelærdom“ eller flere Tusindes Sag af hver Million, kun i Forhold kan drives tilgavn af nogle Faa til enhver Tid, som med udmærkede Anlæg dertil opoffre en kraftig Manddom og rørig Alderdom, saa det er kun af Handlangere der behøves en Deel, hvor alle Kundskabs-Fagene

skal gennemarbejdes, og det Nødvendigste føres til Bogs; og man kunde derfor tænke, at, naar der kun var eet godt Universitet ensteds i Europa, som de Faa fra alle Lande kunde benytte, da lod Universiteter sig andensteds til Nød undvære. Dette er en Synsmaade, der maa falde os Nordboer saare naturlig, da det fra Arilds-Tid har været vor Grundfætning, at hvem der vilde være lærd og klogere paa Allehaande, end Folk er flest, han maatte reise udenlands og see „fremmede Sæder“ eller, som Grækerne udtrykte sig, besøge og betragte „mange Folk og Byer“.

Om et Rige eller et Folke-Forbund behøver selv at have et Universitet, skulde derfor altid være det første Spørgsmaal, og Midlerne til at bekoste det kun det andet; thi behøvede vi i Grunden intet Universitet, da var vi aldrig saa rige, vi jo kunde anvende vore Midler meget bedre, end til at indrette et Kloster for Lediggængere, til mere Skade end Gavn for de Faa iblandt os, der vilde komme langt videre ved at besøge et godt Universitet udenlands, end ved at graane paa et daarligt hjemmegjort.

Men om vi nu virkelig behøve et Universitet, det be-roer i Grunden paa, om grundig Lærdom og altomfattende Videnskabelighed behøver os, for at drives forsvarlig, eller dog for at gjøre de nødvendige Ræmpeskridt til sit fjerne, ophøiede Maal, som er klar Forstand paa hele Menneskelivet i alle sine mangfoldige Retninger? Nu kan imidlertid grundig Lærdom og altomfattende Videnskabelighed behøve en Folkestamme enten for Bisernes eller for Handlangernes Skyld, som den udklæffer, forholdsviis, i Mængde og af udmærket Beskaffenhed, og ligesom hvert Hovedfolk i det Hele udtrykker en Hovedretning af Menneskenaturen, saaledes vil ogsaa ethvert af dem i Tidens Løb udvikle et tilsvarende Sæt Vidskabsmænd, udmærkede til at oplyse og

forklare især den Side af Menneskelivet, som Folket var det kraftigste Udtryk for, saa ethvert af Hovedfolkene behøver aabenbar et Universitet, fordi den altomfattende Videnskabelighed behøver et stort og offentligt Værksted hos dem alle.

Her staae vi da atter ved Spørgsmaalet: om Norden hører til Hovedfolkene, og skjøndt Historien svarer det bestemteste Ja, er det dog saa langt fra, at Norden hidtil i videnskabelig Henseende har hævdet sig en tilsvarende Rang, at det kan synes selv at have fradømt sig Bekvemhed til et selvstændigt Videnskabernes Sæde, altsaa frakjædet sig Trang og Ret til et eget Universitet i høiere Forstand. Ligesaa besteden som vi i Middelalderen saae op til Universitetet i Paris, uden at drømme om, at der nogensinde kunde blive Mage til det i Norden, ligesaa bestedne har vi gjennem hele Nyhaartiden nøiedes med smaa Efterligninger af de nordtyske Universiteter, som igjen var smaa Efterligninger af det parisiske, og havde disse Smaating ei været mekanisk holdt i Gang som et Studentmager-Laug, hvor alle Rigets Latinere, som havde Brev paa de fleste visse Levebrød, skulde gjøre deres Svende- og Mesterstykke, da var de aabenbar gaaet i Staa for længe siden, eller rettere aldrig kommet i Gang; thi hvad har vel vore gamle Universiteter, i Kjøbenhavn og Upsala, mere end Alderen og det deraf flydende Antal af udstedte Lærebrev (testimonia publica) forud for de hungre, i Lund og Kristiania! Hermed nægtes naturligviis ingenlunde, at alle tre nordiske Riger have frembragt ei blot en Deel gode videnskabelige Handlangere, men endog enkelte Visere af Ræmpestørrelse, men derved stadfæstes kun, hvad ingen Stadfæstelse behøver, at Norden er „Ræmpers Fødeland“ og har Kald til, ogsaa videnskabelig at vise det; thi vore Universiteter har, som saadanne, ligelidt noget andet Storbærk at opvise, end den mekaniske Forplantelse af Gloser og Regler, og et Læs

ufrugtbar Bogkundskab. Det er derfor ganske i sin Orden, at Tyfkerne, de Gnefte, der vidste, vi havde nogle saakaldte Univeriteter, satte dem i Klasse med de ubetydelige andenstedes, man kun i Geografien lagde Mærke til, og de Bærker, hvorved Norden i det nærværende Aarhundrede har beghndt at tiltrække sig lidt europæisk Opmærksomhed, staae aabenbar ikke i mindste Forbindelse med vore Univeriteter, hvor Modersmaalet har været banlyst og Islandsk foragtet; thi kun de gamle Bøger paa Islandsk, og de folkelige paa Dansk og Svensk, nævnes udenlands, medens en egen nordisk Videnskabelighed er et Ord, neppe hørt paa denne, end sigte paa hin Side af Elben.

Betragte vi imidlertid de berømte Univeriteter, baade fordum og nu, da see vi let, de trænge høit til en Medbeilelske, der, som Athenens Skjoldmø, kan tage Kæmpeskridt; og slumrer hun nogensteds, maa det være i vort Norden, saa man kan dristig sigte, at, enten maa der reise sig et nordisk Univeritet, der fordunkler ikke blot dem i Berlin, Göttingen og Bittenberg, men selv Kolosserne i Paris, Oxford og Cambridge, hvis ei Nyaarstidens Videnskabelighed, endnu mere end Oldtidens, skal fortjene Navn af en „bjergfødt Muus“, hvis Heltegjerning kun var, som den ægyptiske Musehærs i Sancheribs Keir, at forgnave Kæmpernes Skjolde og overfile deres Buestrænge.

Dog, er denne Slutning end, efter mine Tanker, ingenlunde for raak, saa kommer den dog vist her de fleste Læsere hovedfulds; thi saa af dem har vel engang gjort sig det thdeligt, at der kan være, end sigte at der har været, og maa, indtil videre, for Sagens Skjld, nødvendig være, mere end eet Slags Videnskabelighed, og at hvert Slags, for at tribes, maa have et eget Univeritet eller aandeligt Bærksted, hvor man med forenede Kræfter stræber at gjen-

nemføre en egen Synsmaade for Menneskelivet i dets Hovedretninger. Saasnart det imidlertid nævnes, vil Mange indsee det, at ethvert Folk, der har en eiendommelig, omfattende og udviklet Literatur, har ogsaa en egen Filosofi, følgelig en egen Videnskabelighed, kjendelig paa det Lys, hvori den stræber at sætte Menneskenaturen, dens Kræfter, Bestræbelser og endelige Maal. Saaledes opdage vi i Oldtidens efterladte Skrifter klarlig en tredobbelt Videnskabelighed: den ebraiske, græske og romerske, og skjøndt Videnskabeligheden hos alle de ny Folk hidtil især tog den romerske til Mønster, er det dog kun den italienske, der saavidt muligt sammensmeltes dermed, mens den franske, engelske og tyske har hver sin egen Skikkelse, og kun det tilfælles, at de alle, om end meer og mindre, forgubede Latinen og Hedenolds Videnskabelighed.

Var nu dette fælles Grundtræk en videnskabelig Grundfeil, da behøve vi ikke her at indlade os paa Forskjellighederne, thi da bliver det lige vist, at vi trænge til en Videnskabelighed, der er fri for den Grundfeil, som ikke alene maa lamme Bestræbelserne, men give dem en aldeles skjæv Retning; og hvad enten vi nu betragte Sagen fra et kirkeligt, borgerligt eller reen videnskabeligt Stæde, komme vi bestandig til den Overbevisning, at Forgubelsen af Latinen og i det Hele af Hedenolds Videnskabelighed er et Ukrud, et Senegræs, der maa med Rod oprykkes, naar Videnskabens Marker skal kunne dyrkes med Held og give en velsignet Høst.

Var nemlig Hedenuskabet en kirkelig Grundvildfarelse, da kunde den deraf udspringende, Videnskabelighed, hvad enten den saa stræbte at opbygge eller nedbryde Afgudstemplet, umulig give Kirken sin rette Plads i den menneskelige Tankegang, eller lade Menneskets Forhold til Himmel

og Evighed ssee Ret, end sige bane Bei til dets Forklaring; og da dette Forhold baade unægtelig er Menneftenaturens høieste, og skaber dens store Gaade, maa enhver Forklaring af Menneffelivet, hvor dette Forhold er miskjendt eller forvirret, nødvendig i Grunden findes forfeilet.

Skulde derfor nogen Videnskabelighed fra Oldtiden fortjene at tages til Mønster, maatte det ene være den ebraiske, og Theologernes mange uheldige Forsøg paa at oplive og gennemføre den, ligesaa Origenes til Calvin, kunde ikke være nok til at affrække os, skjøndt de maa kraftig advare os for al Overilelse.

Betragte vi fremdeles Videnskabelighed fra det borgerlige Staae, som ogsaa kræver sine Rettigheder, da opdage vi let, at, hvor det borgerlige Selskab, som hos Ebræerne, var en Kirkestat med præstelig Lovgivning og kun beregnet paa et vist Tidrum, hvori det kirkelige Diemed skulde opnaaes, der havde Videnskabeligheden ondt ved at sætte Menneftets borgerlige Forhold i sit rette, naturlige Lys, og maatte næsten nødvendig miskjende eller oversee det. Har derfor end, som jeg vistnok troer, den ebraiske Videnskabelighed viist os den eneste rette Bei til at forstaae og saa vidt muligt forklare os Menneftets kirkelige eller gudelige Forhold, saa vilde vi dog, ved at tage den til Mønster i det Hele, give det borgerlige Selskab en skjæv Stilling til Kirken, og forgjæves søge at paatvinge det en Skikkelse, der kun til en vis Tid, og under aldeles mageløse Omstændigheder, passede for Gudsfolket.

Betragte vi nu endelig Sagen fra den reen videnskabelige Synspunkt, da maa vi finde, at hverken var Oldtiden Mennefteslægten naturlige Videnskabsalder, ikke heller kunde Ebræer, Grækere og Romere, om de end paa den Tid havde udført hele deres Deel af Oplysningensværket,

dog paa nogen Maade tillige udført de andre Folks beskikkede Deel, saa var end Banen rigtig brudt, og heel tilbagelagt for den gamle Verdens Vedkommende, saa behøvedes der dog en ny Videnskabelighed i samme Forstand og samme Grad, som der i Kristenheden aabenbarede sig et nyt Liv; thi sand Vidskab er for os Menneskelivets Oplysning og Forklaring, og bliver man sig ei engang strax et Liv klart bevidst, som man dog selv deltager i, da kan man endnu mindre blive sig et Liv bevidst, man hverken af egen eller Andres Erfaring kjender. Var det derfor end ligesaa tvivlsomt, som det for mig er soleklart, at Menneskenaturen i den hele Slægt følger samme Love som i hver Enkeltmand, hos hvem hverken Barndom eller Ungdom, men Manddom og Alderdom er, som Erfaringens saa Oplysningens og Vidskabens Alder, saa kunde de Gamle dog umulig opløse Menneskenaturen videre, end den hos dem havde udviklet sig, eller forklare mere af Menneskelivet, end de kjendte, hverken altsaa opløse Menneskenaturen i de Folkesfærd, som først senere kom for Dagens Lys, eller forklare det ny Menneskeliv, der aabenbar først med Kristendommen kom til Verden.

Kan nu Oldtidens Videnskabelighed ei engang i sin Heelhed være Mønstret og Regelen for vores, uden at denne maa blive baade saa fortviblet eensidig og saa ufuldstændig, at den udelukker netop den Skikkelse af Menneskenaturen, hvori vi af Erfaring kjende den, og lader hele den vidunderlige Livsudvikling, som har frembragt os og vor Tilstand, baade uoplyst og uforklaret; da maa den romerske Videnskabelighed, endogsaa blot som Grundlag og Udgangspunkt, være en reen Pestilense; thi foruden de Græst, den havde tilfælles med den græske som hedensk og med den ebraiske som uborgerlig, havde den aabenbar det store Uheld

at være dødsfød. Romerne var nemlig, som man veed, ikke et Folk, der levede enten for høiere Ideer eller for deres egen menneskelige Udvikling, men en Krigshær, som levede paa Feltfod, og lærte kun, da de havde naaet deres Maal: at indtage hvad de kaldte hele Verden, Videnskabelighed ligesom andre Kunster og fine Haandværker af Grækerne. Det Meste, Romerne selv medbragte til Forklaring af Menneskenaturen, var vel den Erfaring, at Bold og Uret, hvor fordærvelige de end let kan vorde Enkeltmanden, dog for et stridbart Stalbroderskab kan lykkes gennem Arhundreder, og den deraf udspringende hjerteløse Selvklogskab, at Sandhed og Løgn, Ret og Uret, Godt og Ondt er i Grunden Hip som Hap, da der enten ingen Guder er til, eller de bryder dem kun om at blive smigrede af Folk, saa den sande Wiisdom er at gjøre sig Verden saa nyttig og Levedagene saa lystige, som man kan, uden at gruble over Midlernes Beskaffenhed eller ængste sig over Følgerne. Kun derfor, hvor denne halv dyriske og halv djævelske Betragtning af Livet faaer Lov til at raade, falder den romerske Tankegang naturlig og fører til et livligt Udtryk, da alt Romersk derimod, som i Tankegangen vil være fromt og dydigt og i Udtrykket ædelt og sømmeligt, bliver enten haardt og stibt eller dog tørt og spidst. Da nu ethvert Folks Modersmaal naturligviis passer til dem, saa kan man umulig tænke sig en visere Wei fra sand Videnskabelighed og virkelig Forstand paa „Menneskelivet“, end at tilegne sig den „halbstudeerte Rovers“ Sprog af hans efterladte Skrifter, og betragte hans Anskuelse af Livet, hvad Feil den end i det Enkelte maatte have, dog i det Hele for den ædru, sande og fornuftige, der maa ligge til Grund for alle videnskabelige Bestræbelser.

Imidlertid, det er skeet, gjort Gjerning staaer ikke til

Ændring, Kristendommen og vor dybere Menneskenatur har reddet os fra at forsvinde i den bundløse romerske Afgrund, og da Faren endnu bestandig truer og nærmer sig daglig mere, har vi ikke mange Dieblikke at spille med Klager over det Forbigangne eller Undersøgelser om Ulykkens Marsfager, men maa skynde os bort fra Afgrunden, og da en falsk Døphsning kun kan fordrives af den sande, beflitte os af alle Kræfter paa en saadan.

Her have vi da kun alt for god Leilighed til at vise vore videnskabelige Anlæg, da det gjælder om at gjøre et Kæmpefærd, ikke Mage til Franskmænds, Engelskmænds og Tysseres, der kun i det Høieste, som en herkulist Skyggesagt, gjorde Opsigt i „de Dødes Rige“; men om et Kæmpefærd op af Graven og om Brydningen af en ny Bane til Borgen paa Glarbjerg eller til Klarhedens Land. Det første Skridt eller Overgangen fra Døden til Livet er nu vistnok, uden al Sammenligning, det vigtigste, og det er Indføttelsen af „Munden og Modersmaalet“ i sine utabelige Rettigheder, som „Pennen og Latinen“ umulig kan gjøre dem stridige et Dieblik længere, end vi vil holde den „Fægt med Døden og det Forbund med Helvede“, vi i Søvn lod os narre til at gjøre; og saasnart vi faae en folkelig Høiskole, hvor Folkelivet og Fædernelandet, med deres Tarv og Trang, bliver den store Opgave, der skal løses paa Modersmaalet, og hvor Pennen kun bruges til at trælle for Munden, da er den overhængende Dødsfare afvendt, og vi kan tage os Pusterum til rolig at overveie, hvilke „levende Raad“ der gives til en høiere og mere omfattende Døphsning. Et Liv, der, som vores, længe har været i Dødens Kløer, vil imidlertid bestandig være saa svagt og saa udsat for allehaande Sygdomme, at om vi end ellers ikke attraaede en grundigere Døphsning om og

en klarere Forstand paa Menneskelivet i det Hele, maatte vi dog statte dem for det skrøbelige Folkelivs Skyld, der idelig vil trænge til duelige Læger og staaer ligesaa idelig Fare for at falde i Kvakksalveres Hænder.

En videnskabelig Høiskole eller et Universitet efter nordiske Grundsætninger, hvor hele Menneskelivet og hele Menneskenaturen, som de er eller kan vorde os bekendte, er den store fælles Opgave, maa nu nødvendig være det rette Middel til Diemedet, saa Spørgsmaalet bliver kun, om de nordiske Riger skulde see til at skaffe sig hver sin, eller om de heller skulde nøies med at have een tilfælles?

Før vi imidlertid fra den rette Side kan komme til Besvarelsen af dette Spørgsmaal, maa vi see til at enes om, hvad det er for et Slags Universitet, Videnskabelighed kan være tjent og Norden vinde sand Oplysning ved; thi vel har vi alt seet, at det ny Universitet maa have en anden og langt høiere Opgave, end noget Universitet hidtil har sat sig, men der fandtes dog alt længe en Universitets-Indretning, som i det Hele fortjener at beholdes, og da det naturligtvis ikke er den, vore Universiteter har, maa vi lære at foretrække det Rigtige, før vi kan iværksætte det.

Her, som i hele den ny Verdens Historie, finde vi Fransk og Engelsk i kjendelig Modsatning, og det Engelske saa afgjort paa Menneske-Naturens, Sandhedens og Grundighedens Side, at følte vi os ikke drevne til at foretrække det, da var det aabenbar ikke af os, sand Oplysning og Videnskabelighed kunde vente sig udmærkede Tjenester, ikke hos os, Dronning-Stolen for hende, hvis Modersliv var Zeus's Hjerne, skulde hæve sig; men reent vanslægtede maatte vi ogsaa være fra Ræmpesædrene, hvis ikke deres Mand tiltalte os gennem alle engelske Storbærker og lydeligst paa de kolossalste Høiskoler i Oxford og Cambridge.

Kun disse er i Grunden slet ikke Efterligninger af Univer= sitetet i Paris, men Modsætninger til det, medens alle de øvrige Univerfiteter i Europa, hvor forskjellig end Over= fladen maatte synes, er baade Afslæggere og i Grunden Efterligninger af det parisiske.

Grundforskjellen mellem det franske og engelske Uni= versitet pleier man at finde i Maaden, hvorpaa Ungdommen undervises, hist ene ved Forelæsninger af Profesforerne og her ved Opdragelse og Undervisning i Kollegier, men dette er en meget overfladelig Opfattelse af Sagen; thi Grund= forskjellen er den, at Dreng=Videnskabelighed, som paa det franske Univerfitet er Alt, er paa det engelske kun en Bi= sag, kun et Bislag, der vanhælder den majestætiske Bygning, eller med andre Ord: paa det franske Univerfitet er Skole= mestereskabet Alt, men paa det engelske er det kun en Byrde, der skader den fri og levende Værelsvirkning mellem Viden= skabsmænd, hvorpaa det Hele aabenbar er stilet. Student= Kaserne, hvor de voksne Skoledrengene er under Opsigt og holdes til at lære deres Læxer, ere nemlig ingenlunde Eng= land eiendommelige, men er kun der, som Alt, i større Stil og mere hensigtsmæssige; men Museer, som Kollegierne i Oxford og Cambridge, hvor Videnskabsmænd i Hun= dredetal kan henleve alle deres Dage i Selskab med deres Lævninger (fellows), de udgjør et engelsk Univerfitet, som maa efterlignes overalt, hvor der skal kunne være Tale om et „videnskabeligt Liv“ og ventes bestandig fortsatte Kæmpe= skridt til sand Oplysning og grundig Forklaring af Menneske= livet. At unge Mennesker, som man tiltroer videnskabelige Anlæg, opvoxe i et saadant Selskab, er heller ingenlunde nogen Feil, men tværtimod i sin Orden, saa Feilen er kun Bægten paa dette Skolehold, Vidden, hvori, og Maaden, hvorpaa det drives, og denne Feil vil rettes af sig selv,

hvor man faaer det rette Begreb om Videnskabelighed, som et Levnetsløb i Tankeverdenen, der naturligviis ikke lader sig lære af gamle Bøger og ei føres ved at hænge over dem, men kun ved at bemestre sig baade „Gammelt og Nytt“ til Oplysning og Forklaring af Menneskelivet i det Hele og det Enkelte. Med det vrange Begreb om Videnskabelighed som blot Læsning, Lærdom og boglig Kunst staaer og falder nemlig den fortvivlede Dreng-Videnskabelighed, der ikke blot er Tidsspilde, men saa unaturlig og ødelæggende, at den maa gjøre sand Videnskabelighed til en stor Sjeldenhed og stadige Fremfærdt aldeles umulige. Den Fordom, at Bøger nødvendig gjør Folk klogere, jo længere de læse i dem, og jo flere de kan faae gennemlæst, og jo mere Umage de gjør sig for at lægge Mærke til hvert Bogstav, denne Fordom er vistnok gennem Latinstolen saa dybt rodfæstet allevegne, at dens Udryddelse synes en fortvilet Sag, men saasnart vi indsee, at al Læsning og Lærdom, der ikke gjør os klogere paa det Menneskeliv, vi alle skal føre, er aldeles unaturlig og unyttig og en blot Føde for barnagtig Forfængelighed, da vil det ogsaa blive os indlysende, hvor umulig man kan lære at forstaae et Liv, man slet ikke kjender, saa, hvem der skal have godt af Lærdommen, maa først have levet en Stund og givet Agt paa Livet baade hos sig selv og Andre, da han først derved bliver istand til at forstaae Bøger, som beskrive Livet og kaste Lys derpaa, medens de Bøger, som ikke gjør det, skal gøres til Stræmmerhuse. Der behøves ligeledes kun et Gran sund Menneskeforstand og Mod til at bruge den, for at indsee, at jo mere Grammatik eller Mathematik en Dreng lærer, desmere fordærves han baade for Livet og Lærdommen, thi Bingerne, hvorpaa hans Sjæl skulde opsvinge sig og hans Ord bevæge sig, klippes derved af ved

Koden, for at gjøre daarlige Penne af dem, og der indledes Blæk istedenfor Blod i hans Arter, saa Livskilden forstoppes, og Hjertekammeret forvandles til et Blækhorn: Indbildningskraften trælbindes, og Følelsen forebygges til Bedste for en ubetimelig Eftertanke (Reflektion), og det er kun en sjelden Undtagelse, at Menneske-Naturen findes stærk nok til at gennemgaae denne kunstige Apoplexi, som dog aldrig ganske vil forvindes. Langt fra paa denne Maade, som man venter, at frembringe mageløse Wiismænd, lærer den daglige Erfaring, hvad man burde forudsæet, at, naar Børn „gaae i Alderdom“, er det rimeligst, de allerede som Mænd vil „gaae i Barndom“; thi Drenges-Forstand, eller barnagtig Selvflogskab findes hos intet Sæt af Folk saa hyppig, som hos Mathematikere og Filologer fra Barns Been.

Førend disse simple og soleklare, men miskjendte og forglemte Sandheder faae Indpas og faae Magt, nytter det hverken i Syd eller Nord at tænke paa store Anstalter til det videnskabelige Livs Ophold og Udvikling; men naar det skeer, da vil det efter mine Tanker være en stor Binding, at de nordiske Riger ei adsplitte deres Kræfter og Midler, men forene dem til Dannelsen af et stort nordisk Universitet, hvor i det Mindste 300 Mand kan leve for Videnskaberne og ved levende Betydning endnu langt mere end ved Bogskrivning uddyrke dem til Ære, Gavn og Glæde for hele Menneskeslægten.

Ved et saadant frit nordisk Universitet, hvis Sæde Regeringerne maatte erklære for en Fristad, vilde Kollegierne eller Museerne være deelt mellem de historiske og fysiske Videnskaber, for at samle Kræfterne paa begge Sider til den stærkest mulige Anstrængelse og Betydning; thi Menneskelivet i kraftig Virksomhed med Ord og Gjerning danner en egen Kundskabs-Kreds, der kjendelig adskiller sig

saavel fra Dyrekredsen, som i det Hele fra Synskredsen i sandfelig Forstand, saa at der med Nødvendighed finder en vis Modfætning Sted mellem de historiske og fysiske Videnskaber, skjøndt det følger af sig selv, baade at en tilstrækkelig Oplysning vil hæve den, og at Universal-Historien, ved at omfatte hele den menneskelige Virksomhed, ogsaa omfatter alle Menneskeslægten's videnskabelige Bestræbelser.

Hvorledes nu for Resten et saadant virkelig Universitet, som en lærd Republik til universal-historisk Oplysning og Væddekamp, vilde tage sig ud i Norden og Iyslevende arbejde til sit store Maal, som er Menneskelivets Forklaring, det kan naturligtvis ikke her beskrives, da det videnskabelige saavel som ethvert andet Levnetsløb altid maa være et Skridt forud for sin Historie, saa med min bedste Villie kan jeg ligesaa lidt fortælle Læseverdenen, hvordan man paa den reen menneskelige, som hvordan man paa den folkelige Høiskole kunde og vilde arbejde paa Livets Oplysning for dets bedre Nydelses og Benyttelses Skyld. Jeg veed nok, man siger, jeg med denne Grund stræber at skjule min Vankundighed om de Ting, som skee skal, men det er klart, man gjør mig Uret, thi jeg stræber jo ikke at skjule, hvad jeg aabentlyst beklender, men erindrer kun Læseren om, at jeg er aldeles uskuldig i min historiske Vankundighed om de tilkommende Ting, og hvad Spaadomme angaaer, da har jeg, selv naar jeg som Skjald fuskede derpaa, mødt saa afgjort Vantro, at jeg vel i mine Skoleplaner maa vogte mig for enhver Fristelse dertil. Skal jeg derfor endelig vove Noget, der ligner en „Forudsigelse“, da maa jeg være snild nok til kun at spaae, hvad der nødvendig følger af levende Forsøg paa at bearbejde hele den menneskelige Kundskabs-Kreds til Livets Tarv; og en saadan Spaadom er det, at man paa det „nordiske Universitet“ ingenlunde vil glemme eller for-

fømme „de døde Sprog“, men skjænke dem al den Opmærksomhed, det Liv findes værdt, der har afpræget sig deri, saa man vil ikke blot læse „Latin“ for den Kundskabs Skyld, der har hjemme i de latinske Bøger, men ogsaa for at sammenligne Romernes Sprog baade med deres Levnetsløb og med alle andre bekjendte Tungemaal, kun at „Ordfølgeriet“ naturligviis hverken gjøres til Grundvolden for, eller til Høiden af al vor Værdom, men overlades næsten udelukkende til den udmærkede „Sproggransker“, som ene veed at holde Maade dermed og høste Nytte deraf. At imidlertid de „levende Sprog“, og da især „Nordens“, selv paa den lærde Høiskole vilde tilbrage sig langt mere Opmærksomhed og dyrkes langt flittigere end de døde, er en Formodning, jeg ikke vil dølgge, da den hænger paa det Næreste sammen med mit store Haab om det nordiske Universitet, som Værkstedet for en lyslevende Vidsskab; thi at denne altid vil foretrække det Levende for det Døde og altid forklare dette af hint, er ligesaa nødvendigt, som at man, ved at gaae den modsatte Vej: ved at foretrække det Døde for det Levende og forklare Livet af Døden, har udviklet den gennemgribende Misforstand paa Livet og det gruelige Tyranni af Døden, hvorunder alle levende Mennesker sukke.

Her seer man nu, hvad der i mine Dine er det store Middel, som til sand Videnskabeligheds Fremme, saa til Nordens videnskabelige Forening; og om et fælles nordisk Universitets udmærkede Tjenlighed til det Sidste kan der neppe være to Meninger, om der end skulde være nok saa mange og vidt forskjellige om Nordboens Digtighed til at betragte og drive Videnskabeligheden fra en høiere Synspunkt og med langt rigere Udbytte for Menneskelivet, end man hidtil faae. Spørgsmaalet er nemlig ikke, om et

fælles Universitet kunde videnskabelig forene Stammer af grundforskjellig Natur, eller finde Sted til Gavn under gjensidig Misgjendelse og Uvillie, men Spørgsmaalet er kun, om en saadan levende Betylvirkning ikke vilde være det højeste Middel til at udrydde grundløse Fordomme, og befordre venlig Sammenvirkning hos nærliggende Grene af samme store Folkstamme, som allerede kom saa vidt, at de erkjende Sammenhængen, føle gjensidig Trang til nærmere Forbindelse, og misbillige al den Eensidighed, som, uden at være uadskillelig fra den borgerlige Selvtændighed, lægger Hindringer iveien derfor. Og dette Spørgsmaal kan man, uden mindste Forlegenhed, strax paa det Bestemteste bekræfte, da den literære Sammenvirkning, det fortrolige Bekjendtskab med hinandens Modersmaal, og Alt hvad der ellers videnskabelig kan forsones og forbinde Folk, nødvendig i fuldeste Maade vilde sthyde deraf, saa hvis det skulde være muligt, at Norden, sine eiendommelige Bogsprog uforfrænkede, kunde enes om et fælles Skriftsprog til Brug i den lærde Verden, da vilde det ene være ved en saadan levende Betylvirkning, der gav Grundene al mulig Styrke og Prøven al mulig Vettelse.

Vil man nu kalde dette Forslag til Nordens videnskabelige Forening en Drøm, der enten aldrig eller dog kun om et hundred Aar kan gaae i Opfyldelse, da maa jeg allensalds trøste mig ved, at saalænge der ikke virkelig kan skee noget Stort og Godt, er det bedst kun at drømme om bedre Tider; men skal det være Meningen, at Planen i sig selv er uudførlig uden lange Forberedelser, da tager man deri mærkelig fejl; thi inden fem Aar kunde et nordisk Universitet begynde at træde i Kraft, og da al levende Virksomhed beroer paa Livskraft, vilde Værket formodentlig lykkes bedre, jo snarere det blev begyndt. Jeg har ingen-

lunde glemte, hvad jeg tværtimod atter maa indskræpe, at Oprettelsen af et fælles nordiskt Universitet vilde være Daarskab, saalænge Rigerne ikke har hver sin folkelige Høiskole og sætter sine Embedsmænds Dannelse, uafhængig af Universitetet, i Forbindelse med den; men den folkelige Høiskole kunde jo træde i Virksomhed, før Aaret var omme, og Latinskolernes Nedlæggelse vil gjøre det let, i faa Aar at indrette de nødvendige Planteskoler for Embedsmænd, til en langt mere hensigtsmæssig og frugtbar Dannelse, end selv de bedste gammel-frankiske Universiteter kan give dem. Et nordiskt Universitet, som en levende Foreningspunkt i Aanden for den gamle Trilling-Stamme, og som et aandeligt Storbærk til Videnskabeligheds kæmpemæssige Fremskridt og uberegnelige Frugtbarhed, det er heller intet Gjøgleværk af Drømmeaanden, men det er et Krav af Universalhistoriens Aand, baade paa Videnskabeligheds og vor folkelige Udfaldligheds Begne, et Krav, vi umulig kan afvise, uden at være vanslægtede fra Kæmpefædrene med de dybe historisk-poetiske Vængsler, og med de store tilsvarende Kræfter, i Tankerne fra Arilds-Tid opoffrede til, i Pagt med Afsen, at forsvare Gyngebroen og Balhal mod Loke og alle Kimthurserne. Denne Ragnarok-Kamp ved Gjallarhornets Lyd er nemlig i Norden det naturlige Billede for den videnskabelige Anstrængelse, „Liv og Aand“ i det mundtlige Ord kræve af os, i Modfætning til den døde Værdom og flette Selvfogskab, der med Pennens Trolldom har indtaget Verden.

Vilde man nu spørge mig, hvad et Universitet, henvend trehundrede Aar og det saa godt som Professor-Mænd stærk, til Hverdags-Brug skulde fordrive Tiden med, naar de ingen første og anden og Embeds-Examener og dertil

svarende daglige Forelæsninger havde at holde, og kunde dog vel, om de alle skrev Bøger fra Morgen til Aften, umulig faae dem trykte og kjøbt og læste; see, da havde jeg ikke mere Vidnesbyrd behov om, at man aldeles fattedes Begrebet om et videnskabeligt „Liv“, der virkelig svarer til sit Navn; men denne Mangel er i vore Dage saa naturlig, at jeg veed ikke selv, hvordan den hos mig er bleven afhjulpet, og maa derfor, langt fra at gjøre mig kostbar, prøve selv det Urimeligste for, om muligt, at see den afhjulpet hos Andre. Til dette Urimeligste hører nu aabenbar, at ville med døde Bogstaver give Læsere et levende Begreb, de fattes, saa, før jeg i min Fortvivlelse atter prøver derpaa, maa jeg alvorlig indstærpe Læseren, at naar det atter mislykkes, som det rimeligviis maa, da er det intet Beviis mod Livets Sandhed eller Herlighed, men kun et Beviis paa Forskjellen mellem Ord og Skrift, som mellem Liv og Død, og er da hverken hans eller min, men Naturlovenes Skyld, som man selv i den bedste Mening kun omsonst stræber at forandre.

Kan nu imidlertid Læseren gjøre mig den Fornøielse at tænke sig to, tre hundrede virkelige Mennesker, i deres bedste Alder, i det Mindste over de „Tredive“, med mere Lyst til daglig at vore i Kundskab og Forstand end til at være Embedsmænd, eller drive anden borgerlig Handtering, og med Anlæg og Hjælpemidler svarende til Lysten, kan Læseren det, da gjør han det sikkert ogsaa med Fornøielse, og forlanger neppe at høre af mig, hvad saadanne Olympier til Hverdags-Brug fordrive Tiden med, da det er morsommere, om saadanne Ting at gjøre sine egne Gjætninger, og meget nyttigere at arbejde paa, det snart kan vise sig, saa der gaaer Syn for Sagn og Ord af Synet. Da jeg imidlertid, ved i min Ungdom, under sjældne Omstændig-

heder, at leve et Par Aar paa et af vore smaa Kollegier, og ved i betænkfomme Dage at leve et Par Uger i et af Englands største Kollegier, vel har en mere levende Anskuelse end de Fleste hos os af et videnskabeligt Samliv, som det kunde, og under visse Betingelser vilde være, tør jeg ikke vægre mig ved at pege derpaa.

Allerførst maa jeg da bemærke, at netop paa et Universitet, der har tabt al Righed med Fabrikker, vilde Besøget af opvakte og videlystne Unger vandre baade slysfætte mange af de Ældre og oplive dem alle; thi selv de berømteste tyske Høiskoler har jo i deres blomstrende Ungdom frembudt et lysteligt Skue, fordi de ingen Examineer-Maskiner var, men frie videnskabelige Anstalter, hvor de Gamle selv med udmærkede Egenheder og venlig Forekommenhed maatte tiltrække og fængsle de Unge, de skulde leve af. Dette skete, skjøndt der manglede næsten alt aandeligt Tiltrækkende, paa Friheden nær, saa hvor der tillige var Kjærlighed til Landslivet, Forstand derpaa, og immer levende Fremskridt, der vilde naturligviis ikke blot de Unglinger flokkes, der trængte efter Borgerret i den lærde Fristat, men ogsaa Mangfoldige, der fandt, de kunde ei bruge deres Fritid, mellem de egenlige Læreaar og Indtrædelsen i en borgerlig virksom Stilling, bedre, end til at gjøre sig bekendt med Tidens mest opvakte Hoveder og med de Opgaver, som nu fornemmelig beskæftigede dem. Tænke vi os nu Latinskolerne borte, tænke os, at alle Drengene voksede, saavidt muligt, op i deres Hjemstavn og Guds fri Natur, i levende Betydning med Folket, oplærte til en eller anden i det daglige Liv nyttig Syssel, saa at selv de, der fra Barns Been syntes bedst skabte til Hovedbrud, dog ogsaa havde lært at bruge deres Hænder, og at Faa eller Ingen faldt paa at besøge den videnskabelige

Høiskole, uden de, der alt havde udmærket sig paa den folkelige, da indsee vi let, at Professorerne (som vi for Northeds Skyld vil kalde Høiskolens Indbyggere) vilde finde, de, selv aandelig talt, havde nok saa megen Indtægt som Udgift ved de Unges Besøg. Hvad der nemlig gjør Opholdet ved vore Universtiteter saa kjedsommeligt for de Unge, at de helst var det kvit, er ingenlunde blot det Tvungne, thi det findes i høieste Grad ved de engelske Universtiteter, hvor dog Ungdommen sædvanlig gjerne vil være, men det er fornemmelig Dødheden, som nødvendig udspringer af vort ensformige og aandskrafttærende Skolevæsen, beregnet paa en Examen (Examen artium 3: Prøve paa at gjøre Kunster), som bekvemmere lader sig afholde og karakterisere, jo mere mekanisk og ensformig Forberedelsen har været, og hvad der nu gjør den akademiske Løbane kjedsommelig for de Unge, gjør naturligviis Forholdet til den aandskrafttærende for enhver Professor, Livet endnu hænger i; thi Sukommelses-Maskiner er altid Anden modbydelige, og er de ovenikjøbet forslidte paa Gæt og det Samme, da er de aldeles utaalelige. Uagtet derfor Beredelsen til Høiskolen har været skjæv og bagvendt allevegne, saa har dog Dødheden og Kjedsommeligheden aabenbar været mindre i samme Forhold, som der lodes frit Spillerum, saa i England og Tyskland, hvor man tog mod Gæsterne, som de traf til at være, og saae i England til, hvad man kunde gjøre ved dem, medens man i Tyskland lod det komme an paa Tilfældet, hvad der kunde blive af dem, der har aabenbar, forholdsviis, hersket Liv og Munterhed, medens det hos os blev steendødere, jo bedre „uniformeret“ den saakaldte studerende Ungdom blev. Saalænge derfor Privatisternes Tal var anseligt, Norge forbundet med os, og selv i Latinskolerne saameget Raaderum forundt

Rektoren, at han, naar der var noget Liv i ham, kunde bruge det til Drengenes Bedste, saa længe var vel vor Høiskole død og kjedsommelig, i Sammenligning med Englands og de berømte i Tyskland, hvor der var langt mere baade Frihed og Mangfoldighed i Naturen og Dannelsen, men der herskede dog Liv og Munterhed i Sammenligning med den følgende Tid, da Bjerg-Naturen forsvandt, Privat-Undervisningen, deels ved Armod og deels ved total Mis-kjendelse, blev sjeldnere, og Alt saa fladt og ensformigt som en Raalgaard paa Amagerland. Raal-Hovederne, enten med en Heste-Hukommelse eller en Blodbæste-Flid, som Mand og Vidskab een Gang for alle maa opgive, da de slet ikke kan bruge dem, de maa her i Regelen faae de bedste Hoved-Karakterer, medens de virkelig lyse og opvakte Hoveder paa levende Halske enten løbe ud af Skolen, eller forgjøres i den, eller finde Universitetet saa utaalelig dødt og kjedsommeligt, at de stræbe at holde sig skadesløse ved „Hovedstadens“ Liv og Munterhed, der er alt for unatur-lige, til enten i menneskelig eller videnskabelig Henseende at erstatte Høiskolens Mangler.

Denne Episode, veed jeg nok, er slet ikke morsom, men jeg vidste ikke bedre at opløse, hvorpaa jeg grunder min Sikkerhed om, at en nordisk Høiskole, fri og aaben, uden Examener eller Anvisninger paa visse Levebrød, altsaa en Hovedstad, aandelig talt, uden alle Slagbomme, men ogsaa uden noget Tiltrækkende for de Hovedløse, vilde være et særdeles fornøieligt Opholdssted baade for Gamle og Unge, og det ei engang blot for de Hovedrige paa Mand og Kundskab, men for alle Hoveder, som med Rette kaldes aabne og lyse. Hvad enten jeg derfor tænker mig 30 Aar tilbage til Valkendorfs Kollegium, eller 7 Aar tilbage til Trinity-College, da faaer jeg en levende Forestilling om

det mageløse Gjæstebud, der daglig vilde holdes paa en fri nordisk Høiskole, hvor hverken de Gamle eller Unge var stabnsbundne eller sammenkoblede, men hvor alt det for Aanden stærkt Tiltrækkende eller Opvækkende var i en bestandig munter Bøvelvirkning, hvor Forelæsninger og Disputatser, som de var hidtil sædvanlige, ikke sammenfæltede, men afløstes af velordnede videnskabelige Samtaler, deels med de Yngre, og deels for deres Øren, som vilde høre, mellem de Ældre indbyrdes. Har man først en saadan Forestilling om det videnskabelige Hverdags-Liv paa paa den nordiske Høiskole, da gætter man let, hvilke Gilder der maa falde, deels naar der pludselig opgaaer en ny Stjerne af første Størrelse, og deels naar andre store Begivenheder, udmærkede Gjæster eller hjemkomne Venner fra fremmede Lande, eller virksomme, verdensflogne Embedsmænd, som søge Bederkvælgelse, sætte den aandelige Hovedstad i fuld Bevægelse.

Hvor mat nu end denne Skildring er, forekommer den dog vist dem, der ikke kjende nogen anden videnskabelig Kreds end vort Universitet for Diebliffet, heel poetisk og fantastisk; thi kun vi, som tog Deel deri, veed det, at vi, under de ufordeelagtigste Omstændigheder, dog har havt et Glimt deraf i dette Aarhundrede, hvoraft jeg saae Begyndelsen, da Henrik Steffens slog ned midt iblandt os som et Lyn, og Enden, da jeg 1808—10 laae paa Valkendorfs Kollegium med Folk som Sibbern og Hersleb og med Afgang til Selskaber, som de faldt i Ørstedernes, i gamle Treschows og Sverdrups Kredse. Dette Høiskole-Glimt kan jeg klarlig see, jeg skulder min videnskabelige Dannelse, ligesom det siden var mit Gjæsteri i Trinity-College, der først lærte mig at forstaae det og viste mig, hvad saadant et Kammeratskab (fellowship) kunde og vilde være, naar

det bejæledes af en ægte videnskabelig Aand, med opladte Dine for hele Menneskelivet, dets store Naturlove, Kræfter og Maal; og vil jeg nu gjøre Prøve paa Stykket, behøver jeg kun at kaste mine Dine tilbage til den mest levende Videnskabelighed, der nogensinde blomstrede, nemlig den atheniensiske, for der at gjenfinde alle de Betingelser, jeg kræver for Nordens Høiskole, og under hvilke jeg umulig kan love mig eller Norden for meget, naar det er sandt, at ikke blot Nordens Kroppe har har haft Ræmpe-Kræfter, men at Nordens Aand har dem endnu, og at Dødsnings-Tiden for den hele Menneskeslægt, som Grækerne kun forgjæves stræbte at foregribe, er nu, før vi vidste det, kommet bag paa os.

Hvordanne Bøger der nu under en saadan levende Betylvirkning vilde komme for Lyset, nytter det vel ikke stort at tale om, da de naturligviis langt vilde overgaae vores de bedste, men jeg maa dog nævne det, fordi man, naar jeg peger paa Munden, som et ganske anderledes godt Tale-Rør end Pennen, altid tænker, jeg har slaaet mig fra Bogen og nedlagt Pennen, skjøndt det er Pennen, jeg peger med, og skjøndt ingen Bogmager mindre burde mistænkes for at ville bringe Bøger i Miscredit, end saadan en Stakkel, som, videnskabelig talt, aldrig i sine Dage har været andet end Bogmager.

Endelig maa jeg da ogsaa til Slutning med et Par Ord berøre Præsternes Forhold til den nordiske Høiskole; thi vel kan Videnskabelighed ligesaa lidt som de døde Sprog være Hovedsagen, hvor Embedet især kræver Hjertelighed og Belysning paa Modersmaalet, men dog maa nødvendig alle lyse Hoveder blandt Præstestabet, jo bedre og virksommere de er i deres Kalb, føle mere Lyst og Trang baade til at læse den mageløse Bog i Grundsproget, og til at

sammenligne ikke Fritænkeriets, men Fritænkingens Udbytte med den store Aabenbaring. Uagtet derfor den folkelige Høiskole vil være Præsternes nærmeste Middelpunkt, vil de dog ogsaa udgjøre den videnskabelige Høiskoles egenlige Læseverden, og staae i levende Betydning med den, ei blot ved Besøgene, mangen Enkelt vil aflægge der baade tidlig og sild, men ogsaa ved den Forflyttelse, der ei sjelden, til begge Stillingers Gavn, vil finde Sted, idet snart en halvgammel Boglærd vil finde Trang til Præstens mere levende og gennemgribende Virksomhed, og snart en aldrende Præst finde Lyst til, i de Boglærdes Kredse, at komme til klarere Bevidsthed af sit Liv, og gjøre sin Erfaring frugtbar for Skole og Efterlæg.

Dog, endnu et Par Linier, ikke fordi jeg har Noget at tilføie, hvor maaskee det Hele vil findes overflødig, men fordi det er en fortvivlet Sag at være Skribent, naar man med saadan en Svovelsstikke til Røstestang, som Pennen er, vil hæve Synspunkten for Menneskelivet blot et Haarsbred, thi da har man bestandig, som Sisyfus i de Dødes Rige, den Uergrelse at see Stenen, man mæisommelig vælte op ad Skrænten, ved det første Vindpust af en forfløien Mund øieblikkelig at rulle ned igjen, saa enten maa man fortvivle, hvad slet ikke kan betale sig, eller taalmodig rulle op paany, i det Haab at Vinden maaskee imidlertid kunde vende sig og blæse Stenen fast, et Haab, der jo er urimeligt nok, men er dog alligevel et Haab, og saalænge der er Haab, er der Liv, og saalænge der er Liv, veed man dog i Grunden aldrig, hvad det maaskee kan gjøre. Da det imidlertid er alt for kjedsommeligt at bære sig altid ensdan ad, hvad heller aldrig levende Folk, men kun Gjen-

gangere gjør, saa vil jeg nu engang gaae baglængs og see, om jeg kan rulle Stenen op ad den anden Side, som er en Deel jævnere, op til Heimdal paa Himmelbjerget, om han maaskee vilde sætte sig paa den; thi rullede den saa alligevel ned, rullede han kanskee med, og det var dog immer noget Nødt til Forandring, altsaa immer noget Godt i Forhold, naar det Nærværende, som Diebliffets Univerfiteter, er utaaaleligt.

Jeg beghnder altsaa med min gamle Paaftand, at Forskjellen mellem det „Videnskabelige“ og det „Populære“ ligger ingenlunde, som man siger, deri, at paa den historiske Side er det Videnskabelige Latin, og det Populære slet Dansk eller et andet levende Sprog, og paa den fysiske Side er det Videnskabelige Algebra, og det Populære Reguladetri, men Forskjellen, tør jeg vædde, ligger deri, at det Videnskabelige har alt det Timelige til Gjenstand, med Oplysning og Klarhed til sit nærmeste Maal, det Populære eller Folkelige har derimod kun det Nærværende til Gjenstand, med Brugbarhed og Virksomhed til nærmeste Maal, medens begge Dele, for at være levende Mennesker værdige og nyttige, maa betragte Alt fra Livets Synspunkt og stræbe at sætte det i Livets Tjeneste. Medens derfor Videnskabeligheden paa sin Høiskole, og i hele sin Virksomhed, stræber at omfatte, oplyse og forklare hele Menneskelivet i alle dets Retninger og Forhold, saa stræber derimod Folkeligheden paa sin Høiskole, og i hele sin Virksomhed, at styrke, udvikle og vejlede Folkelivet i dets borgerlige Retning til, hvad der netop nu er dets sande Liv og Fordeel. Og denne Skilsmisse, der, langt fra at udelukke, netop forudsætter og kræver levende Betydning, men banlyser den Daarskab at opoffre Livet for Bogkundskaab, Modersmaalet for døde Sprog og Folket for Skolemesterne,

denne Skilsmisse, paastaer jeg, har hjemme i Norden, gjøres ingensteds uden her, men er ogsaa her forkyndt og forberedt fra Arilds-Tid, og maa derfor nødvendig, naar den hos os træder i Kraft, ei blot føre til videnskabelige Kæmpeskridt, men ogsaa kjendelig fremme og kraftig omværne Nordens Frihed, Fred og borgerlige Velfærd. Men denne Skilsmisse, paastaer jeg, kan kun træde i Kraft, naar Danske, Svenske og Nordmænd faae hver sin folkelige Høiskole, udelukkende beregnet paa Modersmaal, Fæderne-land og den hele borgerlige, naturlige saavel som historiske, Eiendommelighed, men forene sig derimod om at reise en fælles videnskabelig Høiskole, da der i Norden kun er een Land og ei flere fra Livets daglige Sykler undværlige Kræfter, indvortes eller udvortes, end der behøves til at danne een Hoved-Skole, som med tilstrækkelige, baade naturlige og historiske Hjælpekilder kan gjøre den nordiske Synsmaade for Menneskelivet i alle sine Retninger gjældende. Herved, paastaer jeg endelig, vilde Norden vinde netop saa megen Eenhed, som vi maa ønske, saa megen nemlig, som, netop til Gavn for den borgerlige Frihed og Selvstændighed, sammentrængte de høieste Lands-Kræfter, med den hele Mangfoldighed af Anlæg og Kundskaber, til en kæmpemæssig Gjæring og levende Sammenvirkning til hele Virkelighedens, og allernærmest til Nordens og alle nordiske Forholds voxende Oplysning.

At nu dette ikke er et Luftkastel, beviser den unægtelige Virkelighed af Grunden, som kan og skal bære, adskille og forbinde disse Skoler, thi Nordens aandelige Eenhed er gennem Sprogene ligesaa klar, som dets borgerlige Tre-foldighed gennem en tusindaarig Historie, og Kunsten, som imod Naturen intet Gavnligt formaaer, vil, efter Erfarin-gens Vidnesbyrd, med Naturen altid frembringe et Stor-

værk, der paa det Nøieste svarer til de Kræfter, den har at benytte, og til Klarheden, hvormed den virker, saa i Kæmpe-Hjemmet kan Oplivnings- og Oplysnings-Kunsten i vore Dage umulig behøve Andet end en naturlig Synspunkt og Brændpunkt, for at gjøre ligesaa helbredende og heldbringende, som forbausende Mirakler. Det kunde derfor være ligegyldigt, enten denne Uds-Tanke var oprundet i vor Hjerne, eller under vore Fødder i Kinas Helvede, men skulder man nu mig for, at jeg har selv gjort den, da er det vist nok alt for stor Beskedenhed af det Hjerte, jeg skabtes under, og de Bryster, jeg dieede, og det Norden, der begejstrede mig; men det beviser dog netop, at Tanken har i det Mindste ligesaa gammelt hjemme i Norden som jeg, hvis Stamtræ, hvor lavt det end er, kan som „Hjemføding“ dristig maale sig med de høieste i Norden. Og skjøndt vi nu umulig kan finde den Uds-Tanke klart udtrykt og ud-talt i vor dunkle Middelalder eller graa Oldtid, saa kan jeg dog alt vise Glimt af den gennem Mythe-Sløret, og vise den halv udviklet af sit Svøb i en kæmpemæssig Kjendsgjerning.

Det Sidste vil jeg gjøre først, baade fordi det er nemmest og ligger nærmest og beviser sig selv, thi det gjør Middelalderens nordiske Høiskole paa Island, mangeløs i hele Verden, og saa høit besunget og saa godt beskrevet af sig selv, at der kan i Norden aldrig være eller blive mindste Tvivl om dens Virkelighed i sin Tid og kæmpemæssige Virksomhed i det Mindste gennem to Aarhundreder. Denne historisk-poetiske Koloni fra de tre nordiske Riger, i bestandig levende Betydning med dem alle, deres borgerlige Selvstændighed uskadt, den beviser nemlig baade historisk Nordens aandelige Eenhed og Retningen af de høieste Uds-Kræfter til at fraskille sig i en lille Fristat, for der at ud-

vikle sig efter Behag og derfra med samlet Styrke virke tilbage paa hele Norden, saa dette mageløse Bovestykke i Middelalderen kunde godt mislykkes, uden at Grundtan-
ken derfor var mindre bevislig nordisk, eller mindre værd at udføre med klar Besindighed i Vidskabs-Tiden. Men nu lykkes ovenikjøbet dette nordiske Bovestykke langt over Forventning, saa Island blev virkelig i sin Tid et videnskabeligt Vidunder, og dets i Norden omreisende Skjalde og Sagamænd var fra Harald Blaatand til Baldemar Seiers, og fra Hakon Adelssteen til Hakon den Gamles Død, en Nødhjælp til den nordiske Lands Bedligholdelse, som, med alle sine Møngler og Ryder, maa findes usfatteelig. Som en videnskabelig Høiskole for vor Tid var et Island vist nok ligesaa lidt at anbefale, som Skjalde-Tropene i de nordiske Kongsgaarde var Mønstre paa en folkelig Høiskole, men den Hys-Tanke, at begge Dele er gode, hver for sig, den er jo dog ligefuldt i det Mindste saa gammel nordisk som Island.

Og nu siger jeg ikke blot: den maa nødvendig være meget ældre, da det hverken var en profetisk Land eller en videnskabelig Indsigt, men en dunkel, uvilkaarlig Følelse, der drev hine stærke Hys-Naturer ud fra de tre nordiske Riger og ledede deres Tilbagevirkning; saa, hvis vi har Nordboens profetiske Morgen-Drømme eller Nordens Myther, da maa vi der kunne spore den store Hys-Tankes Oprindelse; men jeg paastaer tillige, den spores virkelig selv i hvad vi deraf har tilbage, skjøndt det aabenbar kun er Brudstykker, som Brag, opdrevne og bevarede paa Island.

Vi finde nemlig i Norden saavel som i Grækenland to Kulde Guder, eller Guddomme af første og anden Rang, ikke just saaledes, som man sædvanlig parterer dem, men som det maatte være, naar et Folks Myther hverken er

meer eller mindre end et Billed=Sprag, der udtrykker den Tankegang om „Mandens Verden“, som faldt dem naturlig; thi da havde de nødvendigviis baade Morgen= og Aften=Guder, saa de Tidligfødte udtrykte Folkets Hoved=Anstuelser og Grund=Tilbøieligheder, eller deres Natur=Forhold til Mandens Verden, og Sildefødningerne de Indtryk, Erfaringen havde gjort paa dem, og deres deraf udspringende historiske Anstuelser.

Blandt disse Sildefødninger i Aesgaard og Banhjem er mig ingen mærkeligere end det ny Par Folk: Brage med Harpen og Idunne med Æblerne; thi, poetisk talt, er det aabenbar en musikalsk Søn med en yndig, munter Rone, som igjen sætter Liv i det gamle Digterhuus, hvor Odin og Frigge er blevet graa og affældige; og denne historisk=poetiske Oplivelse af Guldalderen er det jo aabenbar, den dramatiske Digtetekunst allevegne spiller, og den folkelige Høiskole for Alvor skal arbejde paa.

En anden nordisk Sildefødning, Søn af „de Ni“, er mig imidlertid ligesaa mærkværdig, og varsler i mine Dine om en langt bedre videnskabelig Høiskole, end Island var, thi Heimdal o: Forbdeleeren, den store Landmaaler (Matematiker og Geograf), opflog sin Bolig saa høit som muligt paa Himmelbjerg, og var saa langshnet (poetisk), at han saae hundrede Mile for sig, og saa lydhør (historisk), at han kunde „høre Græsset gro“, og tillige saa høirøstet gjennem sit Gjallarhorn eller Tale=Rør (Ratheder=Veltalenhed), at han hørtes i hundrede Miles Afstand. Saasandt det nemlig er et velbekjendt nordisk Udtryk om en Klogskab, Mange vel har drømt om, men endnu Ingen havt, at hvem der besidder den, kan „høre Græsset gro“, og saavist som Heimdals Sværd kaldes „Mandens Hoved“, saa vist var denne Sildefødning ogsaa den ældgamle Mimers Afløser, og for=

holder sig til ham, omtrent som hele Menneffeslægten's Erfaring, og den deraf udspringende historiske Vidskab, forholder sig til Enkeltmandens og et enkelt Folks Erfaring, med den deraf udspringende Hverdags- og Stats-Klogskab. Medens derfor Mimer kun er en gammel Graaskjæg, som boer i en Hytte ved Kløgt-Brønden, og sælger som en Gnier et Glas Vand deraf i dyre Domme til Odin, saa er derimod Heimdal en Kæmpe, nok maaskee graa af Moders-Liv, siden han har „Guldtænder“, men dog en høibaaren, ædelmodig Høvding i en Brattingsborg paa Himmelsbjerg, Grændsevogter for Gudelandet (Alandens Verden), som med sit gode Sværd „Hoved“ forsvarede det og Gyngebroen (Billedsproget) mod Rimthurserne (Materialisterne) med deres Hunde-Forstand og Heste-Hukommelse, ja fælder endog, før han falder i den sidste Strid, Midgaard's-Drømmens Fader, Rænkemedens Løse.

See, det er Heimdals-Mythen, som den unægtelig findes i Norden, og som man selv kan see, jeg ikke har gjort*), og nu maa Læseren gjerne lee baade ad den og mig og min Udtydning; thi jeg seer i det Hele meget heller mine Læsere lee end græde, eller sove sødt; men jeg paaftaaer ligesuldt, at her er Glimt og det ordenlige Lyn-Glimt af den store Uds-Tanke, som indtager mig, og jeg lægger til, det er naturligt, at hvad der engang i Norden skulde udvikle sig til et videnskabeligt, altomfattende, universalhistorisk Begreb, maatte ei blot i Middelalderen virke som en tilsvarende Kæmpesølelse, og skabe en saadan Udsplet, som Island unægtelig er, men maatte alt i Oldtiden oprinde som en æventyrlig, begejstrende Indbildning om en guddommelig Sildefødning, i hvem Vidskabs-Brønden ge-

*) Blandt Andet i min Nordens Mythologi, S. 476—84.

stalte sig til en Viisdoms-Helt for Asgaard med alle sine Guder og Gudinder, Balhal med alle de hensovne Kæmper.

Heimdals-Mythen maatte saaledes som en Anelse, den nordiske Kæmpeaand i sin fyrige Ungdom havde af sin besindige Alderdom, blive Lys-Nøglen til hele Nordens Billed-Sprog, idet den forklarede sig selv, som vi jo nu klarlig kan indsee, at den Dplysning og Vidskab var grundfalsk, som ikke forklarede, men forkastede alt det Guddommelige, der i Tidens Løb henrykte og henrev de ædleste, kraftigste og virksomste Folkesærd, medens den ægte, menneskelige Dplysning og Vidskab nødvendig, som Heimdal, maa udmærke sig ved Forstand paa alt det Høie og Dybe i Menneskenaturen, og ved heltelig Kamp for det, under alle de Skikkelser, det i Indbildningskraftens og Følelsens Alder, i Slægtens Ungdom og Manddom, nødvendig, for at fremtræde og virke naturlig, maatte antage. Og var det nu saa, at Nordens Folk i det Hele havde tabt Lysten til en saadan guddommelig Vidskab, som fra Varns Been anede og vinkede dem, da var det visseelig ei Skammen, men kun Sorgen, jeg, enig med Fædrene, maatte finde tung at bære; men vil man sige, at Lysten vel findes endnu, men at Kræfterne fattes, da siger jeg, det er ikke sandt; thi havde Lysten ingen Kræfter, da vilde Erfaring aldrig have lært, at Lysten driver Værket. Derfor, op! siger jeg, I Kæmpe-Sønner, og prøver Eders Kræfter! I sov længe nok, og „Sol er oppe“, Hanen flaaer med sine Binger, som i Nordens gamle Bjarkemaal! Tiderne skiftede og saa maa Gestalten af Mænd og Bedrifter, men Landen, udødelig, er altid den Samme.
